

Tako poje glas večnosti:
ne boj se nikoli trenutkov!

Tagore.

Vsak živ človek mora sredi časa in prostora zavzeti stališče do nujnosti, ki jo čuti razodeto v mirijadah življenjskih utripov. Človek ni sam niti v sebi. Vsa tisočletja kriče in s krvjo in trpljenjem dokazujejo težo vseмирskih komponent, ki se v nas jedrijo v ogromno besedo: odgovornost. To je kraljevski ritem in nepretrgana vrsta vedno do dna zajetih in občutenih trenutkov. V takih trenutkih se rode bogonosci in življenjski tvorci. Zvestoba do samega sebe zahteva stališča do največjega in najmanjšega dejstva. Človek danes lahko marsikaj pohodi. Toda neizmernih odnosov okrog sebe do večnosti ne more ubiti nikdar. Ta transcendenčna prozornost v vesolju je človeku velik zakon. Za mladega človeka, instinktivno slutečega in neposredno živečega, je to dvakrat zakon. Življenje iz neposrednosti je utripanje kozmičnosti. Skupnost narave in nadnarave v človeku je šele življenje. Vse drugo je životarjenje, ker je izživljanje iz relativnih osnov. Današnje človeštvo pa hlasta za efekti, rabi namočenosti, diferencira življenje, onemogočuje jasen pregled, menjava osnove kakor obleko, vara sočloveka in samega sebe. Ker pa teženje človeškega lika po božjem liku nikdar ne more umreti (kajti v tem leži zmisel življenja), je naša doba iz krvavordečega, umirajočega osvita rodila bogoiskateljsko besedo. Ne verujemo v golo biološko umiranje narodov, zato tudi ne verujemo v sentimentalno iskanje Boga. Če kdo išče Boga, ima največjo pravico do Njega razbičan in okrvavljen trpin. Kakor je največja med stiskami božja stiska, tako je največji njen vzrok družabna razbitost. Zgodovinski razvoj bo z bičem udaril preko oči tistega, ki daje ljudstvu opij in očita nastopajoči povojni generaciji samo trenutno biološko razpoloženje, polno erotičnih izlivov.

Vsak duhovni potres je božja zadeva. Nemir v naših srcih je trkanje usodne roke. Sveti Duh išče novega prodora v svet. To je manifestacija božje smotrnosti. Bog je najsijajnejši kulminator bistvenosti v telesnem, duševnem in duhovnem svetu. Duh je, ki oživlja. Gibanja pošilja med človeške otroke in ti prisluškujejo šumu njegovih kril. Malenkosti in nebistvenosti padajo v prah. Ostane vseмирsko ogrodje pražive bistvenosti. Ostane zmisel za pre-

glednost vseh živih pojavov. Bodočnost nosijo klicarji smotrne in v večnost urejene dinamičnosti. Duh veje, koder hoče. Potres obiše dušo in nikdo ne ve ne ure ne dneva. To je jedro te zgodovinsko se ponavljajoče astronomije, da je nagonsko in jekleno nujna, čeravno manjka na prvi pogled razumske razvidnosti.

Vsak človeški rod nosi svoje poslanstvo. Veselje, ki je v zgodovini in v psihologiji svojevrstno, nas kliče in mazili v gorečnike. Čim dalje zorimo v žarkem blestenju težke vsebine, tem bolj smo nemirni od zarodkov in osnutkov, ki se hočejo s krvipolno težnjo razviti iz vseh človeških osnov. Že dolgo ni človek tako velikopotezno zastavil svoje harmonične miselnosti, kakor sedanja logično nujna generacija. Kajti največje znamenje našega življenjskega podnožja je Človek. Preko te primarnosti ne sme nihče. Vsak izmed nas je najprej človek, šele potem pripadnik konfesije, družine, naroda, razreda in dobe. Trganje večnosklenjenega kroga v človeku in njegovih primarnih osnov je protireligiozni akt, ker onemogoča zmisel za bistvenost, ki je jedro vsakega odrešujočega procesa.

Samotna puščava je mati borecev. Borec je vsak človek, ki mu iz zmagovitega telesa curlja žrtvena kri. Naša pot pelje nujno v puščavo. Vsak med nami se tega dobro zaveda. Morda ima naša puščava pečat pregnanstva, morda očiščujoče moderne samote. Razgrebamo navlako in prah ter grabimo za temelji. Vsak pojmi gre po novo vsebino. Neusmiljeni kritiki smo dosedanje človekove podobe. Iz subjektivnega absurda in relativnega gledanja hočemo v objektivnost in v absolutnost pojmov. Naše besede so zato drugačne od starih. Žar večnostnega fanatizma in obupa je v njih. Živ človek stoji s svojim življenjem za njimi. Lačna in žejna doba nam jih trga iz src. Po kavarnah in pri pojedinah pravijo, da so nerazumljive in jih grajajo. Če pa govorimo v transkribciji in s posameznikom, celo hvalijo. Pa gre vendar za bistvo besed in za naravnost govorečega človeka.

Naša okolica je lakonična in cinična. Trudnolbolne postave vodijo političen ples in vladajo javnost. Trenutni ljudje so človeški sodniki. Biti sodnik je vendar božje. Zgrozi se nam ob tem vesoljno praznoto razodevajočem dejstvu. Nagnjenje do abnormalnosti je dalo javnosti histerično lice. Kdor je jegulja, se lahko okrona za kralja, kdor je premočrten, je neroda ali revolucionar. Nismo brez vzroka tudi nujen družaben pojav. Saj se nam je baš sredi tega gnoja uprlo telo. Duša je zakričala s polnim glasom po odrešenju in ognjevitá prepričanost iz naših zadnjih atomov je šla s triumfom na življenjsko pot. Kresovi gorijo na levi in desni in razodevajo odločitev: ali umiranje ali življenje, ali duševna smrt in telesni obupen razvrat ali kakor večnost globoke oči in kakor brezbrežnost široke roke. Iz tragičnosti stopamo prostovoljno v visoko katarzis gromke in v človeku umirajoče čistosti. V božjeodrešilnem trpljenju smo kakor antena za skrivnosti Svetega Duha, ki vedno in vedno prihaja.

Mi smo tu in nikdo nas ne more več zanikati. Vsak dan rastemo v novih duhovnih odkritjih in v novih družabnih razočaranjih. In če bodo po danih znamenjih vsa ta razočaranja vršičila v piramidi nasilja, bo naše poslanstvo zavpilo do neba: „Živi ljudje smo in ne umaknemo se mrtvem u človeku!“

Duhovno središče*

Na kateri točki stoji in v kateri smeri se giblje današnje človeštvo? Niso še potihnilo otožni glasniki propadajočega zapada, ki opajajo — se zdi — sami sebe z mrtvaško koračnico zgodovine, ki se ima v doglednem času dopolniti s poginom evropske kulture. To se pravi, da se ima kulturni organizem, ki s toliko intenzivnostjo živi že par tisočletij in v katerem še niso zamrli niti utripi antike, v sebi izčrpati in razpasti. In v resnici je vizija takega razvala tako pretresljiva in veličastna, da ni nič čudnega, da je toliko duhov napolnila z melanholijsko kulturnega pesimizma.

Toda — mladina je optimistična. Ona stoji že na novih tleh bodočnosti, sredi neugnanega vrvenja in vrenja. Ona sliši podtalno grmenje, ki stresa svet in duše, sliši bojne rogove na vseh straneh zemlje. Ona je bojaželjna, polna pričakovanja in radostne aktivnosti, zavedajoča se do dna, da ji je dano in naloženo, ustvariti novo obliko sveta. — tâko, ki bo izraz duhovne osredotočenosti in kozmične zaokroženosti in zaključenosti. Mladina ne pričakuje smrti, marveč novega razodetja božanstvenosti v kulturi, elementarnega izbruha najglobljih, religiozних strasti in sil, ki se ne bodo mogle več zadrževati — niti tam ne, kjer se zdi, da se zaganja duhovni tok baš v nasprotno smer, v boljševiskem ateizmu, ki dosledno — logično gradi svoj sistem z mehansko preciznostjo in preračunanostjo, toda kakor na premikajočem se valju, ki ga bo čez noč prestavil od njegovega izhodišča na docela nasprotni konec.

Na vzhodu in zapadu udarja iz globočin, iz maternice kulture nova rast. Svet stoji v ognju zmagovitega spoznanja in dejanja, staro se drobi in melje med dušami, ki jih je Bog zavrtel kakor mlinske kamne. Na mejah zapada se zbirajo graditelji in stavitelji kulture, ki naj v svoji Boga-bežnosti prestavi središče vsega življenja na periferijo, od koder se pogledu zakriva brezmejni horicont vesoljstva. Toda tudi ti Bogu uporni borci so samo težko kladivo v njegovih pesteh, so slepo pokorni Njegovi hlapci, ki hodijo po stopinjah, od vekomaj zaznamovanih v zgodovini. Zakaj mladina, ki tako neposredno doživlja Boga kot resničnost, ki je z dušo otipljiva bolj kot njena lastna misel, pojmuje vse dogajanje, tudi zgodovinsko, reli-

* Govor na akademski proslavi 8. decembra 1927.

gionzno — metafizično in ve, da se ničesar, tako v nebesih kakor na zemlji, ne zgodi brez Njegovega skrivnostipolnega sodelovanja. Da Bog vodi narode in kulture po svojih skrivnih potih, le za nas dozdevno skozi noč in brezdna. On uresničuje z nami svoj božanstveno-grandiozni načrt, gradi z gibi naših rok in duš, od začetka do konca sveta, tempelj Sebi, Sinu in svetemu Duhu. To je globoka vera mladine, zato ona s takim svetim strahom in razigranostjo posluša Njegove korake, ki prihajajo vsak trenutek drugače med našo sredo. Ona ve, da je posvečeno in dragoceno orodje, ki ga potrebuje Previdnost; zato noče in ne more počivati, stati življenju ob strani in ne biti njegov utrip in ritem, marveč hoče in mora biti njegov najvišje poganjajoč se val! Mladina hoče korakati z Njim, za Njim — četudi skozi noč!

Toda — nam je prihranjena bridka pot skozi noč. Nam je prihranjena boleost dolgega čakanja na Njegov prihod. Adventno razpoloženje našega časa stoji pred izpolnitvijo naših najglobljih, najsrečnejših sanj o svetu. Nam ni treba služiti Gospodu nebes in zemlje kot uporni hlapci, mi stojimo v Njegovi bližini in svetlobi, ko se na Njegov kraljevski migljaj udeležujemo božjega pohoda čez svet. Ne čutimo se nesrečne in prikrajšane, ko slišimo z daljnih poljan bojni vrisk in krik in tek neštetih trum proti najbližnjim mejam bodočnosti. Zakaj, tudi druga polovica sveta stoji v znamenju borbe in veselega prodiranja v novo zemljo. Stari red se podira, Bog grabi vedno silneje in bolj neusmiljeno v duše, ki so kakor grozdje v božjih stiskalnicah. V njegovih vinogradih bo skoraj vse prekopano, vse pripravljeno za nove mladike. Novi rod se prebuja in preizkuša mlade moči. Strnjeno se zbira okrog Boga, ne kot preplašeni in utrujeni pregnanec, marveč kot njegov kraljevski herold, ki se mu utrinja v jasnih očeh neskončnost, v rokah pa drži kladivo, znamenje dela in gradnje, v rokah pa drži sinjo svetovno oblo, na kateri je zarisan božji zemljevid bodočnosti. Na njej so naslikane neodkrite zvezde firmamenta in daljine in vse neznanosti, ki še niso preiskane... Proč, predpustni, klavrní muzikanti, skrijte pod halje svoja godala, na katera nam brenkate o nekakšnem koncu zapada, ki se presnavlja in obnavlja v največjih globinah — zakaj globoko morajo ležati fundamenti, na katerih se bo znova dvignil tempelj božji!

Da, nova mladina ustvarja Bogatežno kulturo, duhovno kozmični red, ki bo zopet obsegal vesoljstvo in prešinjnal s centralno močjo celoto življenja. Mladini stoji pred očmi dom, ki ga bodo v božjem imenu gradili vsi narodi zemlje, gnani od osrednje strasti s smerjo proti večnosti. Naše doživljanje sveta je in mora biti neposredno — religiozno, to se pravi, centralno in fundamentalno. Naša vera ni abstraktno — pojmovna, ki le mehanično sestavlja pojave življenja,

marveč celotno - osebnostna, ki svet organsko zlije v nerazdeljivo enoto, da ga čutimo v sebi neprestano iz središča. Naša vera je vzmet, ki dviga svet, je dno, kamor se steka vesoljstvo, je perot, ki nas nosi v neskončnost. Ona je središče. Brez nje razpade svet v brezvezne kose, ki jih lepi razum. Brez religiozno-osnovnega doživetja sveta stopa naša duša v vesoljstvo kakor z leščerbo, ki razsvetli komaj najbližjo okolico, dočim ostanejo daljna, božja prostranstva v strahotnem mraku. Naša vera pa je blisk, ki ga nosimo dvignjenega v svoji roki, korakajoč in pojoč. V naši duši se prelivata in mešata čas in večnost, ki obliva naše noge. Ob naše duše udarjajo valovi iz onostranosti in zvenijo v njihovi globini kakor v srebrni školjki. Tam notri je naše nam samim skrivnostno in nedoumljivo sozvočje Boga in kreature. Tam notri, v zadnji globini nas samih, je pretajni prožilec našega poleta, naše brezkončne prostosti in radostne borbe. Mladina stoji v središču, od koder gre smer, naravnost skozi Boga naravnana. Vsako drugo izhodišče (gospodarstvo, politika) ima pred seboj le kratko pot, ki se ustavi neskončno daleč pred Bogom — pred duhovnim središčem vsega življenja.

Anton Vodnik

V luči stoletij

„Ne veste, čigavega duha ste.“
(Luk. 9, 56.)

Krivulja, ki jo ritmika v razvoju človeškega življenja črta na barometru stoletij, ostane sodobnosti vedno kakor znamenje nevidno piscoče roke, skrivnost, prav samo zato, ker je kazalec sodobnosti ravno v nas samih. Sodobnost je sicer rezultat prejšnjih dob in razmerja do okolice, vendar nosi hkrati svoje najelementarnejše podtalne kali v nezaznatnih globinah podzavestnega človeškega ustvarjanja. Šele v zrcalu stoletij, ki kažejo to krivuljo kot objektivno rezultanto vsega subjektivnega teženja in udejstvovanja, moramo v linijah, ki izvirajo iz preteklosti v smelo bodočnost, posvetiti tudi skozi lastni nivô, zaslutiti lastno podtalnost in globino.

Podoba sodobnega človeka v luči stoletij nam kaže, da živimo v znamenju starca, ki je v samoprevari, da je še vedno mlad in rdečih lic — pa se pogledamo v to zrcalo in vidimo, da ne živimo več svojega življenja, ampak smo le okostenela karikatura svojih za stoletja časovno in miselno različnih „vzornikov“, „principov“ in kodeksov. Tega pa se ne zavedamo, da je danes toliko oboževana in zaželjena „univerzalnost“, „občestvenost“ in „zakonitost principov“ bila nujna posledica žive rasti njihove individualne duše, pozabili smo, da je bila teocentrično usmerjenemu človeku vedno nujna predpostavka ravno spontano egocentrično izhodišče; in prav zato, ker je danes

vsa naša individualna duševna dejavnost mrtva, so tudi mladost, ljubezen, občestvo, osebnost, krščanstvo, odrešenje in vse naravne vrednote le še prazen logični kalup brez življenja. Kratko: v dobah, ki iz njih izvirajo naši „vzorniki“, principi in dogme, je bila vse to naravna spontana sila in zahteva po teh vrednotah, pri nas pa zapored kot protinaravno strašilo od zgoraj; takrat je bil človek najprej človek, in je on ustvarjal dogme in zapovedi, danes ustvarjajo zakoni človeka, tako, da postane figura, ki ji pravimo „enakopravni ud človeške družbe“. Danes je človek heretik in revolucionar, ako hoče večnostnim, neizpremenljivim resnicam in dogmam vdahnuti pristno svojo individualno dejavnost, t. j. ako hoče živeti po njih iz sebe živo življenje, kakor so ga živeli tisti, ki so dogme uzakonili. Dogma je bila samo zunanji izraz življenja človeške narave in kakor je ta v svojem bistvu neizpremenljiva, tako tudi principi, ki po njih živi — toda brez žive, individualne rasti je tudi princip mrtev. Danes živimo iz „strojev“, iznajdb, „bontona“ in kodeksov, ki ne najdejo v individualni naravi nobenega odziva, stvarne podlage, marveč jo utesnjujejo in ubijajo.

Vsaka slična duševna kriza in ohromelost je v zgodovini nastala takrat, kadar je bilo človeštvo nalik otroku, ki odrasča v moža, t. j. v dobi ko prehaja iz otroško naivnega in avtoritativnega pojmovanja Boga in sveta v kritično usmerjeno in ustvarjajoče teženje, ko je torej nekako v preprijetem iz ene roke božjega varstva v drugo. Kakor posameznik v takem položaju ne najde trdne točke, ne prodre v bistvo stvari, ampak obvisi in usahne na plitvinah, tako taka doba ne more več izmeriti razmerja do absolutno ležečih, večnostnih tečajev, ne spozna več „znamenja časa“, ampak se izživi v medel disakord. Tako še današnji, iz srednjeveškega otroško-osrečujočega pojmovanja vzdramljeni človek kljub stoletnim gigantskim poizkusom, najti Arhimedovo točko svojemu stremljenju, ni našel niti samega sebe, kaj šele da bi stehal ostale vrednote v svojem bistvu.

Toda, kadarkoli je v preteklosti linija duševnega razvoja padla ob plitvino in obstala, vedno se je v odbojnem toku odtrgal sprva neznamen val ter ubral lažjo, t. j. naravnejšo pot v novo življenje, kajti: narava sama rešuje „probleme“. Vstal je v predkrščanski dobi Sokrat, vstali so pozneje Avguštini in trije Frančiški in možje v spekulativni orientaciji (Descartes). — V tem je njih veličina: človek, podaj se zopet k samemu sebi, v svoje bistvo, kajti v tebi je resnica. Začeli so najprej pri sebi, slekli skorjastega človeka, karikiranega starca in odkrili svojo mladost, svojo pristnost. In Kristus — še svojim učencem je očital: „Ne veste, čigavega duha ste“; mislite, da ste Kristusovi v ljubezni in v odrešenju, pa ste še v starozakonski maščevalnosti in farizejski formalnosti, ki misli, da Boga moli, pa le sebe hvali!

V luči stoletij je nastopila kriza vedno takrat, kadar se je človek poplitvil in ni razlikoval bistva od pritiklin ne v sebi ne izven sebe. Zato velja tudi danes nam vsem v potencirani meri:

N a z a j k b i s t v e n o s t i ! A prva bistvenost, ki moremo do nje priti, je lastna narava, lastna duševnost. To je edino možna izhodiščna točka, odkoder nam je dano izmeriti ostale vrednote, vsaka druga pot je koordinaten sistem z imaginarnim središčem —

Človek pa (posamežnik tako, kakor cela doba) — je kot individualna enota nekaj tako svojega, da kljub največji sličnosti sebi enakega ne najde več; za individualnost sicer velja, da je v veliki meri odvisna od svoje v vzročnosti zvezane preteklosti (prednikov) in sodobnosti (po priličevanju itd.), in da še povrhu tega delujejo nanjo popolnoma zunanje komponente, ki tvorijo principiuelno zakonitost stvarstva (v mišljenju in čuvstvovanju in ostali naravi) — da pa je ravno bistvena in odločilna ona individualna komponenta, ki izraža njegovo posebno, edinovrstno individualno bistvo, položeno v naravo neodvisno od vseh ostalih potez. Lastnosti in zmožnosti, v kolikor so odvisne od prvih treh komponent lahko oblikujemo po svojih „vzorih“ in „principih“, ki so nam sonaravni, a tudi le v toliko, da izpopolnimo svojo posebno svojevrstno individualno naravo, ne pa, da jo pod vso najrazličnejšo navlakjo zadušimo ter zlomimo vso njeno notranjo dejavnost. Ravno v tej specifični individualni potezi je namreč vir vsej pravi aktivnosti, v njej je tudi skrito spočetje vsega najglobljega podzavesnega ustvarjanja človekovega. Ako torej na ta način izgubimo sled za to svojo glavno potezo, potem je vse naše nadaljnje delo le še kopičenje „materije“ na mrtvo individualnost.

V tem je že obsežena druga važna, a nam nepoznana resnica, da je bistvo nepotvorjene, pristne človeške narave mladost. Mladost pomeni elementarno iz sveže individualnosti porojeno in v vitalnih funkcijah razodeto duševno aktivnost. Mladost je večna, pač tudi za to, ker je njena najizrazitejša iz skrivnosti v skrivnost zajeta sila — ljubezen — enako večna. Aktivnost, silni tok enostavne podstati, ki bi bila minljiva, je samoprevara. Samo mi danes ne poznamo ne mladosti ne ljubezni: ljubezen nam je nekaj mehkužnega, koketnega, nemožatega, ker ne vemo, da je ljubezen ravno najsilnejša, v dejavnost se pnoča sila v daritev. In kdor ne ve, da ima mladost ravno v tem tisto ustvarjajočo silo, ki spontano in nujno stremi za objektom (v filozofiji danes toliko iskanim), iz individualnosti v občestvo, iz osebnega deja v objektivacijo, iz egocentričnosti v teocentričnost, ta tudi ne ve, da so ravno najmočnejši duhovi vseh časov bili tudi kot sivolasni starčki „mladini“ z ljubeznijo in veseljem v srcu, — brez „penziona“ v žepu.

Naš klic in klic vsake „vzgoje“ v najširšem obsegu je torej: nazaj v svoje „otroško“ bistvo, sleci krinko, podaj se nazaj v svojo mladostnost in bodi človek, ki bo neomajnim večnostnim principom zopet vdahnil vodeljubezni. Kako pa naj starec dozame večno mladostnost svete zakonitosti narave in verstva —?

Individualna narava v vsej svoji nepotvorjeni svežosti je torej naravno naravnana v občestvenost: v organsko, medsebojno komunikacijo življenskih sil. Tako je tudi vsaka doba kot organska, v sto in sto podtalnih dotokih in odtokih zvezana celota, ki nujno zahteva od vsakega individua enako organskega, t. j. samoniklega, bistvenega razvoja. Danes pa imamo vse življenje, kakor posameznika tako celo družbo, razčlenjeno v logičnih kalupih po knjižnicah, uradniških rubrikah in „laboratorijih“. Znanost, predvsem filozofija, ni več to, kar bi morala biti — ne sicer po svojem neposrednem namenu, ampak po svojem značaju — namreč: učiteljica in vodnica življenja, to, kar so stari imenovali: σοφία (sapiencia), t. j. veda združena z življensko modrostjo, spoznanje, izvirajoče neposredno iz stvarnosti, ampak je brez „objekta“. Vzrok, zakaj ne najde v današnjem človeku več odmeva, je torej v njeni „lažimodrosti“ — v neresničnosti. Filozofija, ki ni h krati „sapiencia“ — je zmotna, zato je res pravi življenski filozof tisti, ki pravi: „Mene do novih spoznanj privede predvsem dejansko življenje, ne toliko teoretično razmišljanje; jaz moram biti v skladu z življenjem!“ Seveda je mišljeno res pristno, ne karikirano življenje. Edino taka znanost je res zmožna dati tudi smernice za neprisiljeni pogon bodočih življenjskih sil — ki se ne dado „forsirati“, marveč, ki same rešujejo „probleme“.

Mi pa se ne bojimo, ker smo spoznali znamenje časa, ker verujemo! Vemo namreč, da je Kristus že davno prinesel Razodetje z neba. Vemo pa tudi, da nam ga ni prinesel vsega takega, da bi mi na račun Njegovega zveličavnega dela lahko lenobno in komodno živeli, marveč vidimo Njegovo voljo v tem, da je treba vsaki dobi in vsaki individualnosti, čim popolneje hoče izklesati na sebi Njegov sveti lik, tembolj iskati pota in skladja med večnostno Resnico in lastno individualnostjo, da je treba prihod Njegovega kraljestva s silo pritegniti v svoji mladosti pred samim seboj in Njim in da bomo kakor otroci.

Kajti to je naše gibanje: neposredno ocenjevanje bistva vseh vrednot in prisluškovanje Njegove volje: bodite kakor otroci!

Neznani brat

Custos quid de nocte

Toliko govorimo danes o novem religioznem valu in hočemo to povedati celo na naših prižnicah. Slišimo govoriti o novem religioznem valu in nič ne slutimo, da prihaja ta val iz strašne brezupnosti v svojih zadnjih temeljih razmajanega človeka, ki vidi, da se obrača ponosna tvorba njegovih brezbožnih rok proti njemu samemu in ki v omejenosti svoje moči bolešno doživlja božjo brezmejnost. In nič ne vemo, da bo ta groza brezbožnega človeka peljala le takrat k resničnemu Bogu, kadar bo svečenike božje pretresla stiska bratov in jo bodo doživljali in bodo v ljubezni pripravljene pomagati.

Najbolj pretresljivo dejstvo je to, da je tistim ubogim razmajanost temeljev po Večnem vse, da pa nas vera osebno več ne pretresa, da mi božjih postav več ne izpolnjujemo v ostrem in krvavem, vsakdanjem boju z nasprotujočo naravo, da so nam božje resnice in postave postale sistem, zakon, vsakdanja dolžnost in politična zadeva. In še to, da nam religija osebno in občestveno ni več pripravljenost, ki bi z njo od trenutka do trenutka preoblikovali naše vsakdanje življenje po večnih božanskih zahtevah do vsake dobe.

Naša religija je postala meščanska. Nasičena je, lagodna, brez vprašanj. Ne prenese motenj. Nedeljski mehaničnosti odgovarja brezbožnost delavnika. Baš v tem leži vse, da nam religija ni vedno nova naloga, marveč ogorčena bramba včerajšnjega dneva. V tako religijo pač spada duhovnik kot uradnik, definitiven učitelj verouka, od države nastavljen profesor verouka. Vse je sistem. Edino, kar še zmoremo, je to, da najdemo novo metodo. Nikdo od nas ni sicer kriv tega sistema. Toda nevarnosti tega sistema moramo uvideti, drugače okamenim res vsako naše delo. Kajti največja nevarnost je ta, da zamenjamo sistem s Cerkvijo. Cerkev je v nas naprej živeči Kristus, ki je nekoč prišel in sedaj vsak dan prihaja, da po trpljenju in umiranju reši to, kar se je izgubilo.

Tako je religija izgubila moč, da bi bila ogenj, ki človeško tvorbo dnevno pretaplja v božjo stavbo. Svet je postal poganski. Navadno občutimo strah pred božjo bližino. Toda še ta strah se nas redko loti. Zato že skrbe sistemi. Danes vlada uradnik in kdor je prerok, ga proglasijo za norca. Danes vlada praktik, to je človek, ki dela to, kar je bilo včeraj pravilno in predvčeraj potrebno. In od same prakse ne pridemo do tega, da bi se potrkali na čelo in se resno vprašali: ali je to, kar danes delam, še praktično? Ali ni morda najbolj praktično, prisluhniti v voljo božjo in na njene zahteve do današnjega dneva?

Nočni čuvaj, povej, koliko je ura?

Duhovniki Gospodovi in moji sobratje! Ali res nismo niti enkrat videli velike stiske časa, ali res nismo niti enkrat trepetali pred neznanimi božjimi ukazi? Ali nas res niti eno tiho premišljevanje

pred Najsvetejšim ni vrglo pred božje obličje in pred strašno svetovno tragiko in se res niti enkrat nismo zgrudili vase s vprašanjem: „Kaj pa Bog od mene zahteva?“?

Bratje! Nočemo si medseboj ničesar očitati, toda dovolj religiozni, dovolj verni za to svetovno razrvanost mi nismo, Manjka nam še junaštva, ki ne zapira oči, če se Bog ozira po nas. Radi se izgovarjamo na včerajšnji dan in njegove pastirje, ki tudi niso bili drugačni, ki so pač tudi izpolnjevali svoje dolžnosti in so bili dobri duhovniki. Manjka nam pripravljenosti do brezmejnih žrtev iz ljubezni do reševanja duš, do božjega kraljestva, tiste pripravljenosti, ki žrtvuje vse časne pridobitve. Zato pa nam manjka tudi tistega brezmejnega zaupanja v Boga, ki ga je nekoč zahteval Gospod od tistih, ki jih je poslal v svet brez dveh sukenj in brez palice.

O da bi tisto čisto drugo, čisto nadnaravno stran božje zahteve vedno spoznavali, da bi jo vsaj danes spoznali. Da bi iz nje trpeli in umrli in bi tako Kristus postal človeštvu nova velikonočna radost in bi nas pozdravil: Pax vobis! O da bi spoznali vso tisto revolucionarnost gorske pridige in kraljestva, ki ni od tega sveta, in še življenja, ki ga izgubimo, če ga hočemo pritegniti nase. O da bi danes dopolnili to, kar v Kristusovem trpljenju danes manjka.

Ali res nič ne vemo, da vprašanja o Bogu, večnosti, plačilu, pravičnosti, ljubezni uničijo tisoče živih ljudi in da duhovniki poleg vsega tega tarokirajo, keglajo, z obiski in teatrom zabijajo čas in da k večjemu vsako nedeljo na podlagi časopisnih vesti malo pomrmrajo nad božjimi sovražniki — in nič več?! Ali nič ne vemo, da preziramo religiozne muke in bolesti mnogih svobodomislecev in njihov religiozni upor in da se nam udobnost naših dobrih kristjanov zdi tako sama po sebi razumljiva? Da nismo več mi vznemirjalci človeštva v božjem imenu, kakor so bili to resnični božji blagovestniki in svetniki? Ali res ne vemo, da smo oblikovanje sveta prepustili drugim in da smo se omejili le na zbadljivke in psovke?

Naše krščanstvo je postalo meščansko in je brez vsakega vprašanja. Zato ga sovražijo brezdomovinci današnjega človeštva, kajti tam zunaj stoječim se v ničemer več ne razodeva mogočna sila Milosti. Udobnost in posvetnost kristjanov stojita kakor zid okrog svetega, mogočnega misterija Odrešenja. Mi kristjani smo danes brez vsake misli. Postali smo trudni. Le povedati še znamo, kar so nekdaj povedali heroji božjega duha, pa še tega ne znamo dobro braniti. Poznamo krik vsakega stoletja po odrešenju, toda krika in klica današnjega človeštva po odrešenju ne moremo več prinesiti pred Odrešenika Kristusa. Potem pa se še drznemo drugim očitati nevero? Na prsi se moramo udariti in reči: „Bog bodi usmiljen nam ubogim, plačanim božjim uradnikom!“

Ali lahko porečemo marksistom: Vaša dogma je materializem, pa četudi vas družijo ideja, ko pa nam lahko dobro odvrnejo: Ali ni slabše, kadar je dogma polna življenja, volja pa materialistična?

„Kdor od vas je brez greha, naj vrže prvi kamen!“ Ali ne moremo reči socializmu: Vi hočete pravičnosti? Mi tudi. Bratje, delajmo torej skupaj! Vi hočete svobode? Mi tudi. Govorimo torej o njej v imenu tistega, ki ste ga imenovali prvega socialista! Vi hočete bratstva? Kristus nam je brat in vi ste kristjani. Vi hočete enakosti? Kristus ji je dal temelje.

Kaj mislite, ali nam bodo verjeli, če bomo s temi besedami prišli kot lisice med nje, ne pa kakor jagnjeta med volkove? Ali res ne vidimo, da se socializem muči z mogočno tvorbo, ki vendar ne more biti prej končana, dokler ne bodo prišli nad človeštvo novi binkoštni dnevi? Religiozna sila bo tista. Ker pa je božji zastopniki danes nimajo, zato vihti satan v tem kraljestvu neodrešenih svoje žezlo. Kjer ljudje zavestno zapuščajo božje kraljestvo, tam zida božja opica svoj svet. Ljudje trpe pod težo, mi pa po štiridesetdanskem postu v molitvi in bdenju ne izpregovorimo besede: „Umakni se, satan!“, marveč: „Ostani, satan! Prav se jim zgodi, ljudem! Saj niso marali drugače. Ali jih mar nismo opominjali?“

Naše cerkve postajajo vedno bolj prazne. Nekoč je živel Pastir in je pustil devetindevetdeset zvestih ovčic v staji, šel radi ene same v puščavo in dal svoje življenje zanjo. „Resnično, povem vam, da bo večje veselje nad enim grešnikom, kakor nad devetindevetdesetimi pravičnimi.“

Mi pa čuvamo doma eno samo ovčico in prepuščamo poginu ostale devetindevetdesetere v puščavi.

Rabimo silne zavesti za vse brige in hrepenenja teh ljudi. Vedeti moramo za njihove zmote, najprej moramo videti njihovo resnično upravičenost. Nato jih bomo peljali k virom življenja in resnice. Iz zmote se bodo umaknile same od sebe. Resnično velike ljubezni rabimo, ljubezni za vse skrbi človeštva. Le to, kar ljubimo radi dobrega in klenega zrna, moremo ozdraviti. Najbolj pa je potrebno *to-le*: silno rabimo žive in močne vere, močne religioznosti. Vsaj tako močno in silno nas mora Bog pretresti, kakor so vsa današnja vprašanja pretresla in vznemirila svet.

Dr. Michael Pflieger

Pisec je dunajski duhovnik in urednik mladinskega „Neulanda“. Članek je bil ponatisnjen skoraj v vseh nemških kat. revijah. Besede, rojene v grozi in strahu za veliko reč Gospodovo, naj ne uplašijo nobenega služabnika Njegovega. Silen memento naj nam bodo vsem!

Razgrnite se zagrinjala!

Človek, ki si nemiren, snami krinko in pokaži obraz!

Kdo je tisti, ki nas radi Boga ponižuje?

Kdo je tisti, ki hoče jecljajočo mladost?

Klici žene

Okje si, ki si mi brat in več še?
Ti mož!
Kakor da te kličem v svetovje in mi odgovarja tvoj klic
v samoto.

Onstran časa in prostora sva si skrivnostno nujna. Od tečaja do tečaja si proživa roke v eno življenje, ki naj bo prepolno, presvetlo od naju obeh.

Nagni se s hrepenenjem svojega obraza nad čašo mojih dlani, da vidiš, kako je kristalna! Stopi v žarišče mojega žitja, da doslutiš tajno silo, ki je v vsemiru samo enkrat!

Ali si me ugledal jasno-belo od dekliskih let in hočeš li, da se naslonim čistejša še na tvoje rame?

Naj ti vzcvetem iz vsega popja, ki se je napelo v meni in čaka enega, enega, da ga bo vesel.

Kakor gora v pravljici sem prozorna in bogata ter svetim z modro lučjo. Skoro se boš sklonil nad zakladi, ki jih nosim, tako straži gotski obok Svetost in svetinje.

S teboj hočem stopiti v kraljestvo Sveta in oblikovati snov in sfere. Tvoj objem mi ne bo vodnik, ne opora, ne naslada, temveč spoj bo iz duše v dušo ob simfoniji doživetja.

Prisluhnila sem v ure vse, kdaj se bronasto oglasiš, ti sozvoč moj. Zadoni iz jutra v večer, zazvenim naj jaz! Razpletiva se v melodijsko strniva se v harmonijsko, ki jo bo vredno živeti.

P. Z.

V noči

Nekje daleč perut preletela je motno noč,
sama, samotna z drevesa na drevo.

In kot bi se zmotila, je utihnila.

Morda je človek v spanju zavzdihnil
ob sliki iz onostranstva.

Pa je okrenil glavo in utihnil.

Jaz pa bi rad pobožal perot ono silno in mehko,
in bi pri njej prebedel vso dolgo, mirno noč.

Mirko Avsenak

Modrost dveh bregov

Vsak na svojem krogu stojimo in ne morete vi sem in ne mi tja;
pa mi tudi nočemo čez. Pa ne mislimo zabavljati čez reko in
zmerjati in izigravati. Je čisto vseeno; škoda pa je časa, t. j.
razvoja in moči, ki bi ga potratili in zamudili.

Nekaj pa bomo zakričali čez, to pa ravno zdaj in ravno zato, ker se ima te dni roditi Bog:

Mi smo otroci, mladi, vi pa ste stari, polni modrosti. In vendar smo enaki, enakopravni: tudi v nas je Kristus, cel in popoln kakor v vas. V vsakem človeku je Kristus in on je edina naša modrost, razen katere ni nobene modrosti več. Tudi v najmanjšem otroku je Kristus v celoti in otrokova duša in njeno življenje je vse v Bogu. Vi pa ste mislili, da je otrok kakor norec ali žival, ki ga je treba še le cepiti s Kristusom in njegovim naukom. Neumneži, ali niste videli, kolikokrat se je drevesce - divjak celo posušilo pod vašim vsiljivim, nerodnim nožem? Morda pa ste celo mislili, da Kristus v človeku raste, kakor raste in se razvija otrok v fanta in moža in v modrega starca. Neumneži! In ste mislili, da je vsa otroška in fantovska doba, temna in brezplodna in ne more roditi sadov vse do takrat, ko „dorzori“ v zrelega človeka in zamore delati velika odkritja in ustvarjati vrednote. Neumneži! Ali ne veste, da smo kakor drevo, ki v starosti rodi jabolka ali slive ali grozdje, v nežnosti svoje mladosti pa rode cvetove in listje in vonj in lovi vase solnce; in je listje in cvetje enako lepo in enako vredno... Seveda za vas ne, ker bi radi samo sadov, ki jih morete jesti; tako zunanji ste, tako požrešni, tako sebični. Zato ste pa tudi neumneži!

Niti svetega pisma ne znate več: tudi takrat so bili modri starci, kralji v modrosti; pa so prišli in so poklekili v prah pred — otrokom, ki je bil komaj rojen, pa so molili njegovo božanstvo...

Mi pa celo drzno trdimo, da je vsak človek kakor Kristus, in da od prvega diha v življenju ustvarja sliko božjo med nami, mozaik, od milijonov sestavljeni.

In celo trdimo, da bodo otroci in mladi ljudje tisti, ki naj svetu prinesejo odrešenje in zadnjo, največjo modrost...

Ravni si stojimo nasproti in ne obmolčimo pred modrostjo vašega brega.

Mirko Avsenak

Pagat — ultimo

Gospod svetnik so zelo hudi. Trideset let igrajo tarok, trideset let prvenstva v igri, v časti, v velikih doživetjih, sedaj pa pride naenkrat mladec mlečnozobi, niti doktorata nima še in pleše prav nič, in se drzne opozoriti njega, svetnika, da je napačno vrgel in glej, mladec se celo smeje, ko on, svetnik ugovarja in ko so celo stari gledalci užaljeni, ker je bil užaljen njih kolega. Mladec pa se smeje, smeje drzno in se ne boji prav nič.

„Dovolite, gospod svetnik, naj grem eno partijo z vami. Posekam vas, pravim, če mi le da Bog količkaj dobre karte“.

Svetnik dviga glavo, ne verjame, se čudi.

„Gotovo se bojite“, govori študent neusmiljeno dalje. „Pravite, da ne? Torej, dovolite no; naj grem eno partijo.“

Nervozen je gospod svetnik, rad bi, da bi ugovarjali vsi navzoči. Toda ti molče. Interesantno bi bilo le gledati tak boj. Pa se približa starček častitljivi z dolgo belo brado tam iz drugega kota kavarne.

„Ne sramujte se igrati z mladostjo, gospod svetnik! Ura, ki odloča, mora priti, da se razvidi, če je trhlo drevo in seme zdravo.“

Nervozen je gospod svetnik. Z glavo prikima, češ — strinja se. Tretji igravec, svetnikov pisar, meša karte, deli: „Talon šest; osem, osem, osem — osem, osem, osem!“ Študent se smeje, svetnik se razburja, pisar pa ve, kaj bo. Sam ne bo igral, a „šmiral“ bo gospodu svetniku, kolomazil mu bo, kot mu je kolomazil vedno v igri. Ni dobro zameriti se gospodu šefu in veliko boljše je spraviti ga s kolomazom v dobro voljo ter tako ohraniti toplo mesto v pisarni in vsak mesec steklenico likerja na njegov račun.

„Pagat ultimo!“ kliče študent. „Pagat ultimo, petdeset! Napovem trul.“

Silno se razburja gospod svetnik in celo med gledalci vlada napetost. Grabi karto, grabi:

„Srčni kralj, ali bo moj, ali ti izbijem tarok z njim.“

„Prve“, kliče študent in jemlje kralja. „Srčni kralj je moj! Predragi kara tudi in draga dama tudi in jezdeca sem ujel. Upate na pagata? Smešno gospod svetnik. Vrzite mi srčno damo! Zelo ljubim dekleta z rdečim srcem. Vi ste prestari zanje. Niti z mondom, ki je širok in bogat, bi se je ne osvojil več.“

„Prav s srcem ti ubijem pagata,“ se huduje svetnik, silno jezljivo.

„Ne bo šlo, gospod! S križi bom uničil premnogo tarokov, vam in pisarju,“ odgovarja študent in se smeje. „Kralja prihranim zase in še pika vam ujamem. Hitro torej: Dva taroka gori, še dva taroka gori, še dva, še dva. Poskušajte s pikom, ha, ha! In pik kralj moj! Prihranili bi ga raje do konca, da bi ga vam s pagatom ujel.“

Gospod svetnik so dvignili robec iz žepa in si brišejo čelo, o j to čelo prevroče, v katerem drevijo misli semintja. Pisar se razburja. Šef ga suje z nogo pod mizo, sam obupno gleda po strani v ravnateljve in študentove karte. Rad bi šmiral. Zaman! Ne more. Bog je dal študentu predobre karte in gospod ravnatelj so le preveč nervozni. Gledalci se spogledujejo med seboj. Pravzaprav ni mladeček kar tako zanič. Študent se smeje, izpod visokega čela mu sijejo vesele, dobrodrušne oči.

„Spaček tu, dva taroka sem,“ kliče razigrano.

O, spaček gleda, se smeje z porogljivim obrazom svetniku naravnost v oči in vendar ga je vedno ljubil do neskončnosti. „Mond je tu, dva taroka sem,“ nadaljuje študent neizprosno. Mond, o gospod svetnik, širok in vabljev kot zaklad sveta! „Dvajset, dva taroka sem!“

Starček, ki stoji ob strani, je dobre volje in gladi si sivo brado. „Bog je dal mladosti moč in življenje. Brez uspeha se borite z njo,

gospod svetnik! Boril sem se tudi jaz, dokler nisem spoznal, da je dobro po dolgotrajni igri počivati in jo prepustiti tistim, ki imajo sveže možgane in za srčne dame ljubeče srce.“

„Križev kralj, predzadni met! Križev kralj, moj!“ kliče študent.

„Križev kralj za življenje,“ pristavlja starček in se smeje. — — —
Pagat — ultimo! —

„Pagat ultimo, vitek in dolg kot palica,“ pravi pisar preplašeno.

„Kot prav dobri red, ne mladega — seveda,“ ugovarja starček. Svetnik ne verjame, ne verjame, gleda s širokimi očmi in pričakuje, kedaj ga bo zadela kap.

Magajna Bogomir

Pred strašnim pragom

Vsaka slutnja je srebrno bodalo.
Vsako hrepenenje me je s krvjo iskalo,
vsepovsodi je vame žalostno cvetenje sijalo.

Kakor da so se vsa svetišča napotila
v mojo tegobno čakajočo kri,
tako so se težka olja slutenj vame vlila,
da zdaj umirajoče srce po njih dehti.

Težák sem in poln in nosen bridke sli.
Zdaj vem, kako mlada mati trpí.

Edi Kocbek

„O telo, ječa moje duše“

Kultura v nižjem, človeško - relativnem zmislu je celoten izraz vitalno - duhovnih energij človeštva. Ta izraz pomeni izoblikovanost prvotne kaotičnosti, a v tej smeri vzbujene energije se realno manifestirajo v okviru zgodovinskih epoh. Z njimi je izraženo bistvo individualnosti in poudarjen upor nasproti težnjam v smeri nivelizacije, ni pa na ta način porušena naša predstava o kontinuiteti organizma. Potrebno se mi zdi celo naglasiti, da se človeštvo razvija svobodno in nujno po imanentni zakonitosti rasti na ta način, da njen pogon ne more biti okrnjen niti po zahtevah verstva, če bi se kdajkoli razodele kot zanikanje njene avtonomnosti. Konflikt, ki v tem primeru z neizbežno nujnostjo spremlja borbo duha za notranje soglasje, se nam, če smo odkritosrčni napram sebi in napram življenju, razodene kot osnovna problematika sodobnega kulturnega življenja, a obenem tudi kot osnovna problematika katoličanstva. Zdi se mi, da se obojestransko razodeva ali slepota oči ali laž srca, če se v tem trenutku zgodovine skuša zanikati ta žgoči fakt. To zanikanje mora v posledicah nujno voditi na eni strani v poplitvenje katoličanstva

zaradi zamoritve dragocenih življenjskih vrednot, a na drugi strani v obrezboženje kulture, v afirmacijo samočloveškega, ki ostane na ta način brez zadnjega posvečenja. A ni bil moj namen, na tem mestu izpregovoriti o tej problematiki.

*

Kulturo v zgoraj orisanem zmislu, kljub utopičnemu pojmu „večnega razvoja“, bistveno označuje atribut časovnosti. Tu se nam razodene njeno globoko tragično bistvo in na tej osnovi se morajo apriori ponesrečiti vsi poizkusi v smeri objektivacije in sinteze, ki more v resnici biti osnova le religioznega kozmosa. Resnično, vsi velikani duha, ki so se borili za notranje soglasje „bregov“ in za sproščenost v sebi, so v vseh časih odkritosrčno izpovedovali neznano in strašno, za človeka osebno usodno metafizično k a v z a l n o s t.

Ker smo to kulturo celo v njenih najvišjih in najčistejših vrhovih doživeli kot samoto in kaos, nas je vihar iskajoče borbenosti vrgel na ognjena tla nove zemlje, kjer se nam je razodela centralnost religioznega sveta. S tega aspekta se za nas pojem kulture poneizmeri v pojem religiozne kulture. Splošnemu, a zmotnemu naziranju, ki ozkospoznavno sodi, češ da je pojem religiozne kulture ožji, kakor pa pojem vsečloveške kulture, se bo morda zdela ta trditev paradoks. Toda kako? Ali ni religiozna kultura — sinteza vsečloveškega in Božanstvenosti? Kultura v višjem zmislu more torej pomeniti le življenje v Bogu. To je kultura sinteze v najvišji enoti občestva v nasprotju s kulturo izolacije v človeško-individualnem zmislu. Prva je determinirana z atributom absolutnosti in nadčasovnosti, a druga z atributom relativnosti in časovnosti. Torej je za nas jasno, da moremo govoriti o novi kulturni renesansi le v zmislu bogočloveškega ideala.

Ta ideal je krščanski.

*

Ideal krščanske religiozne kulture se zdi premnogim izpolnjen v srednjem veku. Radi tega sanjajo o takozvanem novem srednjem veku. S kulturnorazvojnega vidika je ta misel protislovna, ker restavracija vedno pomeni prekršitev osnovne zakonitosti življenja. Sodim, da se iz podobne miselnosti porajajo psevdokulturni mehanizmi. Zdi se mi vendarle važno, če se pogledi sodobnih kulturnih pionirjev ozirajo v sliko srednjeveškega sveta. Kajti ne da se tajiti, da je človeštvo doseglo tedaj kulminacijo svojih teženj po sintezi — čeprav sodim, da ne najvišjo v zgodovini, ki še ni končana, in da ideal srednjega veka ni v polni meri ideal krščanski, ker se je njegova zmaga dovršila radi križanja mesa. A ideal krščanski je poveličanje mesa. Ideal Bogočloveka ni ideal ekskluzivnega teizma, marveč pomeni intenzivno skladnost in enoto Boga in človeštva.

Tu vidim izvor težkim krizam, ki jih je preživljal evropski kulturni organizem v zadnjih stoletjih izza srednjega veka.

*

Radi tega se je enotnost srednjega veka izprevrгла v kolebajoči kaos skrajnosti, v katerem se je iznova manifestiral razkol opotekajočega se človeka. Zdi se, da se je v somračnosti časov slika krščanskega kozmičnega reda skoro zabrisala, nevidna z oddaljenih bregov polaritete, kjer sta zaman skušala premagati tragični razkol v sebi empirični, naturalistični in platonski, romantični človek. Eden in drugi pomeni zgrešitev bistvenosti, beg iz centralnosti na periferijo. — Evropa je bila v teh stoletjih — v zmislu ideala — obrezkristjanjena, na njenih tleh se je ponovila duševna drama predkrščanskega človeka. V humanizmu, renesansi in romantiki se je manifestiral enopolarni asintetični grški duh. Tedaj so „krščanski“ samostani napolnili svoje knjižnice z deli antične literature in visoki cerkveni dostojanstveniki so napolnili muzeje s kipi in slikami antične umetnosti. To je bilo mogoče le na ta način, ker je obledel v dušah ideal Bogočloveka, skoro neviden v demonično-mračnem svitanju davnine.

*

Bogoiškateljstvo našega trpečega časa izvira iz tragične zavesti polaritete, ki se razodeva v poedinem človeškem srcu kot kaos. Zdi se, da še nikdar, kadarkoli se je zapuščeni sin zemlje, človek, sklonil v zamik onostranskih videnj, ni bilo tako goreče pričakovanje nove podobe sveta; in zdi se, da še nikdar ni bilo tako neskončno presunljivo klicanje po preobličanju človeka, izgnanega iz „raja“ milosti polne svetlobe in vrženega v zunanje brezdno „sveta“, v demonično somračje, kjer mu strašni razkol duše in telesa zakriva enoto, v kateri se razodeva obraz Božanstvenosti. A mi verujemo, da se je v tem trenutku ob gorečih mejah dveh svetov ustavil Romar iz onostranstva...

*

Pesem iz videnj sedanjih dni:

Kraj borbe ni na zemlji, a tudi ne v nebesih.
Borba se bije in odloči med nebom in zemljo
in bo končana v noči strašnih poročnih skrivnosti,
ko se nebo in zemlja poljubita v srcu človekovem.

In kraj zmage ni zemlja, a tudi niso kraj zmage nebesa.
Pisano je namreč v knjigi Janezovih videnj: novo nebo in novo zemljo
bo ustvaril Gospod vojnih trum za prebivališče onim,
ki bodo izvoljeni — svatje na poslednji ženitnini!

*

„Božje kraljestvo je v vas!“

Oh, verujte mi, bratje in sestre: Ko se nebo in zemlja poljubita v srcu človekovem, se mu bo razodelo onostranstvo...

Francè Vodnik

Božja rast

Bratje, nismo gospodarji nad vašo vero,
marveč pomočniki do vašega veselja.

2 Kor 1, 24.

Sicer pa črpajte svojo moč iz Gospoda
in iz njegove mogočne sile.

Ef 6, 10,

Okrepite trudne roke, očvrstite klecajoča kolena.
In povejte malodušnim: Potolažite se in ne bodite
v strahu! Bog sam bo prišel in vas bo odrešil.

Iz 35, 3.

*

Ne vprašujmo danes, kdo je poklican. Vsak je poklican. Tudi ti, ki bereš. Morda je navdihnjenje, morda je dozorelost, morda je uvidevnost tista, ki vidi. Čutimo in slutimo. Samo tega v razvalu dob ne vidimo vsi enako: Kam in kod. in kod. Eni rešujejo problem telesa, drugi rešujejo dušo. Mi pa pravimo: Človek! Duhovna revolucija in družabna revolucija. Obe brez krvi, pač pa iz narave v nadnaravo za bogupodoben človekov lik.

*

Bratje! Operimo oči s snegom. Eden med nami je David, drugi je Peter, tretji cestinar, Marija iz Magdale, samaritanka, Pavel, Avguštin... To so ljudje, ki so živeli v tragičnih trenutkih. Življenjsko razklanost so prinesli pred Boga in se borili ž njim kakor Jakob. Kdo bo odklonil blagovest radi šepajočih blagovestnikov?

*

Vera je odnos človeka do Boga. Čim neposrednejši je ta odnos, tem več življenja se razodene. Čim bolj se nagibamo nad skrivnostno božjo podobo, tem svobodnejši smo. Iz te notranje svobode gledamo na svet, ga afirmiramo, govorimo svoj lasten jezik in hočemo biti alter Christus: „Oče, ki je v meni, ustvarja vsa moja dela.“

*

Ljudje božji, ali čutite to vprašanje? Koliko kristjanov navaja statistika po svetu? Štiristo, petsto, šeststo milijonov —, toda to je vseeno. Ni pa vseeno, koliko kristjanov pride na te milijone kristjanov? Resničnih kristjanov? Ne svetnikov, ne ljudi brez greha in slabosti, pač pa ljudi, ki so vzrastli ob spoznanju večnostne ogromnosti, ljudi, ki niso zašli v malenkosti in padli v tradicionalne zunanosti, ljudi, ki gredo radi Boga v pregnanstvo in prezir.

*

Od konfesionalnega katolika do katoliškega človeka je dolga, dolga pot. To vidimo na drugih, najbolj pa moramo čutiti to sami v sebi. Poglejmo drug drugemu v oči? Ali nismo žejni vsega božjega?

*

Životvoren človek! To je iz duhovne skupnosti rastoči človek, ki mu je življenjski temelj osebnostna osnova. Ne organizacija, format, Prokrustova postelja, ki ga vanje stlačijo, raztegnejo, utesnijo, marveč iz solnca, zdravja in iz vseh stisk osebnostno živeči človek. Ne da se stehitati, izmeriti, organizirati, kajti kri

ne okameni. Ni ničla, številka, kasarna, ječa, podjetje, marveč alfa in omega človeštva, države in Cerkve.

*

Naša govorica naj bo da, da, ne, ne. Govorimo naravnost. Segajmo v bistvo, črpajmo iz dna. Naš simbol je pač danes jegulja. Dejstva obkrožujemo in lepšamo. Samega sebe z lažjo prepričujemo. In ne vemo, da ima vse na svetu svoje ime: belo naj bo belo, črno črno, angel angel, hudič pa hudič. Trda je taka govorica, toda božja je!

*

Vsi tihi moramo biti pred Bogom. Čakati moramo. Vse kar je prišlo v svet z zastavami in godbo in manifestacijami, ni od Boga. Kdor je glasen, mora vedno snemati jadra. Vsi božji od Noeta naprej, so morali biti tihi, tudi ti, brat, ne delaj hrupa. Če ustanavljaš sekto, kriči! Če iščeš pohvale, bodi glasen! Če pa iščeš božjega kraljestva, bodi tihi!

*

Danes gre vse na levo ali na desno. Pa ne radi življenja, marveč radi mrtve cerke. Zpomnimo si: kogar hoče Bog uničiti, tega udarja s slepoto!

*

Cerkev se prebuja. Postaja zopet živa zavest v človeku. Mi vsi postajamo v vseh stopnjah podrejenosti in nadrejenosti duše in telesa zopet vesoljna Cerkev. Vernik raste v večnoživ lik stoletij: da ne bo več dvojnih prozelitev, dvojne Cerkve, ezoterične in eksoterične, posvečenih in neposvečenih, z resnico za duhovnike in lajike, za učene in preproste, marveč en sam Kristus, ena vera, ena skrb. V to obujajočo se družino stopa tudi mladina. Cerkev je naše upanje in mi smo upanje Cerkve. Upanje pa je le radi življenja in živih. Življenje pa je tam, kjer je tudi trenje, kjer se kupičijo vprašanja, kjer se rodijo misli in protimisli. Resnično življenje je v notranjosti, ne pa zunaj. Spontano, ne sugerirano. —

*

Mi smo del Cerkve. V nas se zbuja večnostna vprašanja z vso silo. To niso tuje zadeve, niso osebna stremjenja, marveč del vsega človeškega bivanja, naše življenje. Cerkev ni nobena „camera obscura“, Cerkev ni noben „ghetto“, nobena večna ljudska šola, kasarna, kaznilnica in hiralnica. Cerkvi se ni treba bati javnosti in realnosti: kar je v cerkvenih dejanjih in napakah javnega, o tem je dovoljeno govoriti tudi javno.

*

Marsikomu radi odrekajo prijaznost in vdanost do Cerkve. Zakaj? Zato, ker čuti marsikdo korajžo, da javno pove resnična dejstva. Da se človeški element oddaljuje od božjega, da je človeški element lagodna in neživljenska usedlina, da se tolike in vedno večje množice odtegujejo Cerkvi. Ali more tisti, ki pove, kaj za to? Ali je morda bolje zatiskati si oči, upati na čudežno božjo pomoč, razmišljati ugodno barvati in se radi večnosti nič ne vznemirjati? Pomislimo na cvetoče afrikanke cerkvene pokrajine, na srednjeveško Francijo in na današnje nepregledne geografske in moralne puščave. Samo Cerkev Kristusova kot ustanova ima nepremagljivost, posamezne cerkvene pokrajine so odvisne od osebnega sodelovanja.

*

Vsem: berite tako, kakor je pisano. Ne potvarjajte zmisla in dajte pravo mesto spoznanju. Kdor je zadet, bo pokazal ali je borec Gospodov ali suženj. In še svečeniki božji bodo potrdili: ali suženj ali otrok.

Naša družina

„Pozdrav vsej naši družini.“

„Dobro je biti božji fant.“

Božje je biti dobro dekle.“

Svetovno rast stopnjevati in sebe stopnjevati je zmisel zemlje. Rastoči in vse-ljubeči brat je svetovni smoter. Svet je namreč danes poln dejanj. Pa ljudje ne vedo, da je treba več bistva in bitij kakor dejanj. To je današnja tragična pot v nebistvenost: dejanja rasto, naša bit pa se krči.

*

Bistvenost nam je beseda besed. Bistvenost je veden kontakt z večnostjo in je naravno-nadnaravna životvornost. Takrat smo bistveni, kadar čutimo v vsakem trenutku soodgovoren odnos do večnosti. Kadar pa nam zgineta ta odnos v podzavest, takrat postanemo nebistveni. Težišče polagamo v vedno bolj relativne reči, dokler ne omahnemo v vsakdanjost. Poglejmo okolico: čim bogatejši si po materielnem premoženju, tem revnejši si po življenju.

*

Človek raste tudi iz iskanj, doživetij, poslušanj in videnj. Toda doživetje je nevarno. Moramo ga vrednotiti vedno bolj navznoter, vedno globlje. Da bo naše težišče v božji osi. Da bomo notranji in bistveni.

*

Vse velike resnice pa niso v knjigah, marveč leže na cesti in ljudje hodijo mimo njih in jih ne vidijo, ker niso dovolj majhni za velike resnice, da bi jih moderni slepci tem lažje videli in sprejeli. Zemlja je resnica, kamen je resnica, drevo je resnica. Misel pa še ni resnica. Naše mlado telo je resnica in naše življenje je resnica. In resnica je božja reč: bitje iz mesa in krvi.

*

Dvojne vrste ljudi poznamo: prve faustovske nature, ki imajo dušo razgibano, široko in budno in druge podobne današnjim pismarjem: brez duše, trezni, marljivi, razumarski. Včasih pišejo celo knjige, pa še debele. Bratje, kaj hočemo: smotrno, koristno, razumsko, suho, brezskrbno in mrtvo, ali živo, spontano, vitalno, nagnosko, vseobjemajoče, bistveno in direktno?

*

Iskajoče utripanje duhovnih ljudi je gibanje: vest človeštva in stremljenje po polnosti metafizike in po objektivnem redu. Gibanje je nemir. Ni spoznanje, marveč življenje duše, ki v pristnosti ne pozna logike, marveč je temelj novega.

Rodi se v človeku kakor Milost. Morda je bila smrt očeta ali dekleta, morda tiha poroka, morda greh, morda vihar na morju, godba tople polnoči, črno bobnanje, morda otrok ali solnce. Včasih se vzbudi telo najprej, včasih duša. Pri vsakem drugače. Gibanje je junaško in plašno kot žena, ljubi in sovraži, nikdar pa ni mlačno ali trudno, vedno nemirno, vedno drugačno. Hoče samote in vsega življenja, hoče samega sebe in zopet ne misli nase.

*

Brat! Človek si najprej. Imaš telo in dušo — dušo in telo. V železobetonski vek smo vrženi, med brnenje mašin in med transmisije. In v nas...? Diogen je z lučjo po dnevu človeka iskal. Bi ga danes našel? Samo telo dobiš in duha računarja. Kje je duša? Mi pa bodimo ljudje — s telesom in dušo. Da, hočemo doživljati svoje telo v solncu in zraku in njegovo lepoto v gibu in njegovo zdravje vsak dan. Da postanemo in ostanemo božji.

*

Slovenske krvi nikdar utajiti ne moreš. Pólje v tebi, da vriskaš, poješ in jočeš slovensko, da doživljaš slutnje in sence in solnce in da si del polja, planin, morja, sladke materine besede in cerkve na hribih in našega božiča in naše velike noči. Tuje je v tebi, če vse to tajiš. Sam sebi lažeš in nisi ti sam, ki tako govori iz tebe. Bodi fant od fare. Slovensko mlad, mlad.

*

Brat. Delavec. Zdaj — za pozneje. Morda iz knjig. Potem pazi. Ni vse v knjigah. Papir je varljiv. Oči odpri. Poznaš življenje podstrešij in barak? Življenje predmestij in kasarn? Krvav znoj naših knapov in ljudi iz fabrik? Gorje kmetijskih domov, ki sinove za tujino rodijo? Čutiš laži vsega javnega življenja? Vso trohno politike? Ves smrad družbe? Sam od vsega tega trpiš. Morda te zdvajajo dvomi ob disharmonijah? Uklenjen si, kakor suženj. Naj te laž ne omami. Spreglej, zdravi slovenski fant, mlad iz Boga, in vedi, da je na nas vseh, na meni, na tebi, da bo kdaj drugače. Rušiti in zidati. Najprej v sebi, vsò resnico si bomo povedali, bratje! Skupno bomo ustvarjali božje kraljestvo ob božji besedi — evangeliju, ob živi vodi, tekoči iz večnega ozadja.

*

Deklice so prijetne, rahle. Prerahle, da bi bile greh. Ne bijo bitk, kakor mi fantje. Po naravi so mirne. Veliko molijo in veliko prenesejo. Kakor Marija, ko je šla čez gorovje. Čiste so in hitro zarde. Tiho hodijo in svilene roke imajo. Ozdravljajo rane, ki jih fantje sekamo. Odpuščajo, kjer zahtevamo železne urejenosti in vse napravijo, kar prezremo. Mi poznamo samo korak in glasno besedo. One pa vedo živeti in žeti. Znajo biti dekla in mati. To je težko. Žene Bog posebno blagoslavlja. Imajo visoko nalogo: dekliško svečeništvo. Da te vrže na kolena, kadar hoče Bog, ki vas radi njega spoštujemo visoko, sestre naše.

Življenje

„Življenje je bolj globoko, kakor široko.“

„Ne prostor ali čas, marveč oboje: križ.“

Mi in vsakdanjost. Proč s strahom! Mi smo rojeni za boj. Kdor je spoznal in razumel uro obiskanja, ne bo nikdar, nikdar klonil. Bratje, ali smo, ali nismo. Če smo, zagrabimo. Radi življenja in Boga.

*

Vse nas čaka: človek in zemlja, telo in duša, praznik in delavnik, revni in bogati, veseli in žalostni, visoki in nizki, knjige in življenje. Kadar pa bo Bog hotel, bo udarila ura: takrat se bodo očetje od otrok moliti učili in silni bodo šli k slabotnim, da jim povedo blagovest.

*

Mi smo izpolnjevalci časovnega zmisla. Rušimo in gradimo. Vsemu hočemo odkriti resničen, pristen obraz. Bratje, treba je resničnost videti. Tako, kakor je: resničnost socialne bede, resničnost Cerkve, javnega in zasebnega življenja, politike, gospodarstva, zakona itd. Zato, da si nujno ustvarimo samostojno sodbo. Ne prevzemajmo uporabljenih, pobarvanih, šablonskih mnenj in ne bodimo nesamostojni. Samostojno mišljenje je začetek preobrata in nove dobe. Kajti vsi smo še preveč kopija, čreda, ničla, človek s protezo, mesto iz sebe rastoči človek.

*

Polom zapadnoevropske duševnosti je večji kot si mislimo. Prepad je globlji. Življenje se je spremenilo v papir, v sistem, v paragraf, zakon, nasilje. To je razvoj človeka v starost in smrt. Mi pa stojimo sredi vsega tega in ostajamo z besedami otroci stare dobe. Ali morda ne ljubimo besed, sistemov in teorij? V resnici pa mora biti: ali ljubezen, ali hladen račun; ali zvestoba, ali pogodba. Čutite razliko? Bratje, ljubezen nad vse! Toda ne učimo jih ljubezni z mrtvimi sredstvi. Ljubezen se lahko samo živi.

*

Živimo iz starega in novega. Stojimo na meji dveh kraljestev. Živimo iz narave in nadnarave, iz nove ideje in iz spoštovanja do končanih zgradb. Naš smoter je teženje po novem življenjskem izoblikovanju.

*

Toda kaj pomaga vsa mladost in razgibana širina človeškega duha, ko pa pozabljamo na družbo, kjer bomo brez pripravljenosti umrli! Premalo gledamo na tragičen položaj naravnega človeka, ki je v današnji družbi nemogoč. Ali smo že v resnici vsi tako denaturirani, ali pa se bojimo lopate in kladiva.

*

„Novo življenje na Slovenskem“. Razen nas nikdo ne verjame vanj. Toda to ne boli. Boli meglena, iz nedojetja križarstva zagrejena ošabnost, ki govori iz golega odboja in sovraži politično. Žalostno je, da so med „katoličani“ ljudje preračunanih namenov, koristi, neresnice, bombasta, praznote in areligioznih temeljev.

*

„Velika Nedelja“. Velik dogodek stodvajsetih fantov. Dinamika, kakor je še ni pokazal noben študentski zbor. Tri dni smo živeli kakor družina. V gradu, v cerkvi, pri kresu, v solncu, v vodi, v pesmi in v besedi, ki je bila odkrita, živa, nemirna, vesela in razgibana. V mladinskem, socialnem in religioznem dnevu smo se iskali, našli in vrednotili v elementarnem oblikovanju in v široki, življenjski eruptivni debati. Mrtvemu bratu Muhiču pa smo postavili nagrobni spomenik.

*

„Osmi december“. Vse je mislilo biti: skupna ljubljanska proslava in še celo dijaška priloga v Slovencu. Pa ni bilo ne prvega, ne drugega. Zastrazeni srednješolci so se usmerili v jugoslovansko-marijansko ideologijo, akademiki v eksilu pa so imeli svojo intimno družinsko slavlje. Znamenje časa! Danes ni krivca. Ker pa gredo vodilne niti tam daleč zadaj, je pri nas celo težko enemu samemu se zameriti.

*

„Koledarček SDZ za 1927/28“. Neposrednost, slutnje in izpovedi: vse v neustraseni, a vendar elementarno jecljajoči obliki, ki je v njo položeno miselno, čustveno in duhovno bogastvo. Enotnost, ki preveva idejni del, priča, da se je študent odpravil na visoko pot. Iz razgrnjenih potez odseva močan etos slovenskega študentovstva. To ni romantično razpoloženje, marveč odločna volja po vraščanju v miselne in duhovne tokove. V močnem vetru, ki je potegnil iznenada, ima marsikaj videz trenutnega, v ekstazi rojenega in individualnega. Gon po božji svobodi pa bo uredil tudi te nianse, da bodo očarani tudi tisti, ki so se v tilhem zapečku vznemirjali.

Epilog Velike nedelje

Čutimo dolžnost, da napravimo konec demagoško-političnemu načinu izrabljanja posameznih oseb in dejstev. Kljub očitnemu spoznanju še danes ni konec govoric. Po lepo doživetih dnevih mladostnega zborovanja pri Veliki Nedelji in po njim sledečih viharnih mesecih odkritega in hinavskega rovarjenja v javnosti in v zasebnih krogih je treba zato naše jasne, odločne in nujne besede.

Ko se oziram mirnega srca nazaj, vidimo svojo rast preko velikonedeljskih dni do danes v pravilnorastočem, odločnoravnem vzponu. Vest nam ne očita ničesar. Vemo samo to, da se je te naše rasti bohotno ovila neprodorna in neznana megla, ki je zatemnila našo enovito voljo. Oslabila pa je ni. Danes odgovarjamo le samim sebi, če obžalujemo svojo vsiljeno pasivno stališče sredi moralno čisto nizkega in diktatorskega našega javnega mnenja. Nočemo delati nikomur krivice, kakor smo jo doživeli žalibog sami, pač pa hočemo enkrat za vselej kategorično zavriniti vse žalitve, vse očitke ali vsaj rahle dvome. Hočemo povedati v svojem glasilu, da nejasne atmosfere po kongresu nismo krivi mi, marveč katoliška žurnalistika, ki je najprej sama zahtevala kratko poročilo, potem pa ga ni priobčila. To dejstvo, ki se je izvršilo iz neznanih interesov, se je kmalu maščevalo, kajti mariborski socialistični agitatorji (in po njih jutrovcji) so zadevo zaznali in jo ob ujetem „Slovenčevem“ stališču z velikim zmagoslavjem izrabljali v svojih listih kar zaporedoma. Sedaj, ko so nam lastni ljudje izpodmaknili tla, so padali težki udarci in očitki na nas, mesto na krivce (odstavili smo Boga in Marijo, zavrgli vse dogme in zakramente, širili protestantizem, napadali duhovščino, širili boljševezem itd.). Zgodilo se je, da tiste dni nismo imeli niti enega odkritega zaščitnika. In kljub veliki odgovornosti, ki se je vsak dan večala, nismo imeli niti enega zavetja, kjer bi lahko mirno razložili vso zadevo. Križ na gori je bil v usodni uri ustavljen, dnevnik, kamor naj bi dali svojo izjavo, nam po žalostnem dogodku ni mogel biti na razpolago, socialistični mariborski listi pa nam iskreno pisane izjave niso hoteli priobčiti. Bili smo v mučnem položaju, kajti tudi osebna zatrdila niso pomagala dosti, pač pa so se vsi očitki začeli osredotočevati v besedo, ki jo je rodila napačna verska užaljenost in ki je iz površne in škodoželjne volje dala velikonedeljskemu kongresu pavšalno oceno: Herezija.

O tej hereziji pa tole: kljub vsej imperialistično-organizatorni in birokratični površini moramo vendar videti v Cerkvi Kristusa, ki silo trpi. Kljub vsej politični uslužbenosti, kljub človeški hierarhiji moramo videti v Cerkvi božjo in večnostno energijo, ki hrani bolne, lačne in žejne. Veličino Cerkve moramo odkriti našim dušam in premostiti prepad med Cerkvijo in resničnostjo. Nek nemški jezuit piše že l. 1919.: „Rešiti moramo, kar se rešiti da. Nikar ne mislimo na velikanske uspehe. Vrzimo se v svet. Problem bodočnosti ni več skrb za izobrazence, marveč vprašanje, kako rešiti prosti narod. Zagrenjenost v masi je silna. Obrača se tudi proti Cerkvi in njenim zastopnikom. Nepopačeno krščanstvo brez vsakega kompromisa bi danes edino odrešilo ljudi. Danes nas vedno bolj mrazi

v modernem svetu. Krščanska religija ni več solnce, ki bi svetilo človeštvu. Postala je za mnoge ljudi gola institucija, neka podedovana veličina, ki se je njen zmisel izgubil, neka državna naprava ali visoka stopnja znanosti in vede. Ni pa več vseuklonjiva sila večnosti. To pa moramo popraviti. Ne z logičnimi dokazi, marveč z dejanjem!”

Ako torej nastopijo ljudje, posamezniki ali skupine, ki se zavedajo odgovornosti in hočejo božjemu kraljestvu v tem zmislu pomagati, je to herezija. Herezija se imenuje pri nas vsaka živahna misel, vsaka odkrita beseda in kretnja, ki razdira tradicionalno komodnost. Tisti, ki to besedo rabijo, greše proti Svetemu Duhu. Vsak nov tok in dotok v Cerkev je silno težak. To spričuje cerkvena zgodovina. Toda tudi to spričuje, da je razvoj vsakega močnega in zdravega gibanja zlomil tradicijo in se nazadnje ustalil v Cerkvi. Nočemo se primerjati z nobenim religioznim gibanjem, hočemo le to ugotoviti, da smo mi vsi preveč občutljivi in maloverni.

Tudi v tem slučaju je puntarska mladina vsega kriva. Trpeti mora za grehe prejšnjih generacij. Kajti če se vzdigne mlad človek in protestira proti neživljenjski smeri svoje okolice, mu zamašijo usta, njegovo besedo desetkrat povečajo, razumejo prav, pa napačno tolmačijo in ga v javnem življenju nesramno diskreditirajo. Bolj zamerijo mladini, da ima skrb za Cerkev in družbo, kakor da bi te skrbi sploh ne imela. Mi nismo v prvi vrsti kaka religiozna reformna sekta, marveč smo osvežujoč val, ki gre skozi vse življenjske plasti. Zato leži naše težišče v življenjski obnovi sploh in polagamo glavno važnost na človeško naravo. Gratia supponit naturam. Najprej je treba osvoboditi človeka iz zapletenih ovir, težav in trenja. In če ste nam zamerili morda ravno socialno iskrenost, vam povemo mirno še to: Prodor družabnega reda je za nas v resnici religiozen akt.

In tole vam povemo: Človek ne ve, ali bi se smejal ali jokal nad ljudmi, ki so po vseh slovenskih izkušnjah še tako nesamostojni in ozkosrčni, da uganjajo romantiko in verjamejo največji laži. Prozoren namen vidimo. Toda s takimi reči nas ne boste ubili. Morda ste ubili komu poštenje in čast, ideje pa ne boste. Treba vam bo splezati na višjo ravnino, da si odkrito pogledamo iz oči v oči.

V imenu vseh prizadetih fantov izjavljamo svečano, da so vse govornice najbrutalnejši izraz v ozadju skritega gotovega namena, ki je na podel način oskrunil vso zgradbo mlade človeške nujnosti. Velika Nedelja ni bila vsakdanja zabava (kajti v tem vas hočemo najmanj posnemati), marveč velika izpoved mladine. Zato vedite, da ste nas kruto žalili.

V imenu udeležencev — sklicatelj *Edi Kocbek*.

Apologia pro vita nostra

S pričo dejstva, da so se „Križa“ in gibanja okrog njega mnogi ustrašili kot nevarne zavratne bolezni, ki bi utegnila razjesti organizem, v katerem se je pojavila, se mi zdi potrebno, da izpregovorimo odkrito besedo o perečih vprašanjih, ki so na dnevnem redu. Članek ni niti propagandnega niti programatičnega značaja, ampak mu je le namen, da pojasni nekatera bolj ali manj pereča vprašanja, zadevajoča naše gibanje. Taka vprašanja bi bila zlasti naslednja:

1. odkod in čemu naše gibanje;
2. njegov odnos do vere, kulture in stranke in organizacij;
3. naše naloge za bodočnost;
4. nevarnosti in koristi gibanja.

I.

Premnogi še vedno mislijo, da je mladinski pokret zrastel iz mladostne objestnosti, ki ne mara hoditi po široki izvoženi cesti, marveč si hoče z nevarnostjo lastnega življenja utirati nova pota preko nebotičnikov in omotičnih prepadov. Da je v mladini neki zanos, da je v njej nekaj mladostne prevratnosti, vemo vsi, a čisto gotovo je zgrešeno, če odrekamo mlademu dozorevajočemu človeku pravico do lastne misli in sodimo, da človek šele s 40. letom lahko začne samostojno misliti; kdor dotlej ni, mu bo poselej nemogoče.

Poglejmo naš razvoj izza leta 1900. V 90. letih preteklega stoletja so zrasli pri nas možje, ki so se zavedli velike svoje dolžnosti, da so spričo rastoče materializacije našega ljudstva od strani liberalizma z izredno spretnostjo in naglico zajeli v svojo organizacijo ljudstvo, ki je bilo dotlej v svojih najširših plasteh v političnem pogledu še res nullius ter je s tem postala primi occupantis. Prevažno in veliko delo nam je naložila ta čez noč narastla politična organizacija, kakršna je bila v tedanjih razmerah naravnost izzvana. Treba je bilo to družino podrobno organizirati, treba je bilo vzgojiti notranjo zavednost in važnost politične organizacije. Treba je bilo ljudstvo tudi gospodarsko osvoboditi; odtod zadružno delo. Treba je bilo dobiti sredstva za ljudsko prosvetno in vzgojno delo: nove organizacije, novo delo. Vse to delo se je vršilo z veliko intenzivnostjo in je zaposlilo lahko rečemo domala vse izobražence, a težo dneva je nosila seveda duhovščina. Zahtevalo je mnogo praktičnih delavcev, ki so do dobra poznali ustroj organizacij in njih namen; zato je razumljivo, da so bile naloge takratne katoliške akademske omladine

predvsem v usposobljanju za praktično delo pri naši zgradbi. Noben slovenski zgodovinar ne bo mogel prezreti ogromnega dela, ki so ga izvršili ti ljudje v neverjetno kratkem času in ga dovršili do izredno visoke stopinje, radi katere nas danes lahko zavida marsikak narod.

Inter arma silent Musae. V mrzličnem urejanju naše politične vojske nismo imeli časa in volje, da bi posvečali svojo pozornost duhovnemu svetu lastne kulture. Pač smo imeli mislece, pač pesnike in pisatelje, pač smo imeli liste in prosveten program — toda vemo, da so se v svetovni vojni tudi najboljši in največji duhovi, ki jih dotlej nikdar nismo srečavali v politični areni, čisto instinktivno postavili v obrambo lastnega doma (n. pr. Mercier, Willamowitz, Moellendorf, Baudrillard itd.). Toda že v prvih početkih te borbe dveh organizacij so naši veliki možje začutili, da se je človečnost in iskrenost v mišljenju ali vsaj v javnem govoru umaknila stran-kinemu programu, ki je seveda vedno le relativne vrednosti, ker obrača plašč po dnevnih potrebah. Odtod tako elementaren odpor (n. pr. Iv. Cankarja) nasproti obema taboroma. Ko je proti 1910 začela ponehavati mrzlična borba za postojanke, so se začeli oglašati zopet temelji človeške narave, težnja po kulturni rasti.

S silo zdravega organizma se je ta težnja po kulturni rasti oglašila pri nas že pred vojno (Dom in Svet 1914), kakor se je z isto silo oglasila ob koncu stoletja v Nemčiji (K. Muth), kjer je razvoj katoliškega gibanja čudovito sličen našemu in zato izredno poučen (prim. Zbornik za Muthovo 60. letnico „Die Wiederbegegnung von Kultur und Kirche in Deutschland“, zlasti Fuchsov članek). Žal pa je vojna razvoj pretrgala in ga zavrla. Z novimi političnimi razmerami smo dobili nekatero novo nalogo in novih duševnih pobud, ki so povzročile, da je gibanje vzniklo končno tâko, kakršno je. Akademska društva, ki so gorišča takih novih pokretov — kar je povsem naravno, nujno in razveseljivo — so se iz tujine, kjer niso živela iz naše domače neposrednosti, preselila materi v naročje in se prva leta niso znašla v novih razmerah. Težko obloženi delavci po naših organizacijah in naših društvih so se veselili, da jim bodo akademska društva priskočila na pomoč in jih bodo vsaj deloma razbremenila, a čudna je mladina in trmoglava — noče. Noče delati — lenuhari in filozofira zabavlja v boju osivelim delavcem. Kako sijajno bi se lahko usposobili akademiki za praktično vodstvo naših društev in organizacij, ko bi se usposabljali s praktičnim delom pri njih središčih! Toda ne, nočejo! Kaj pa hočejo? Najboljši med njimi so začeli stikati po svojih dušah, govoriti in soditi o življenjskih vprašanjih, kritizirati obstoječe razmere.

Odkod vse to? Iz iste elementarne človekove sile, ki ne živi le od kruha in vode, ampak iz svojega živega, Bogu podobnega duha, iz katere so zrastle vsa velika kulturna dela človeštva in tudi kulturno delo naše organizacije. Zato je zame ta odpor proti vpreganju v praktično delo v letih, ko gradi človek svojo lastno osebnost, znak

zdravja, zato vidim v tem zbiranju sokov v koreninah novo pomlad. To so tisti osnovni procesi, iz katerih nam more zrasti nova kulturna pomlad, kajti iz vej in listja še nismo dobili nikoli novega življenja, čeprav so *conditio sine qua non*, da zaživi drevo in rodi sad.

Taka kulturna rast ne more nikdar temeljiti v nekem objektivnem programu, marveč more rasti le iz živega človekovega duha. Kakšna pa bo, je odvisno od tal, iz kakršnih raste. Če srkajo korenine te kulturne rasti svoje sokove iz istih duševnih plasti, iz katerih je zrastle osnova programa, potem je jasno, da ne more priti do globljih sporov. Ustvarjanje takih duševnih plasti, take duševne strukture je torej prvi pogoj samostojne kulturne rasti. Za praktično delo se lahko kmalu priučiš potrebne spretnosti, treba je predvsem dobre volje in dobre šole. Preustvaritev ali prekvasitev lastne duše, oblikovanje lastne duševne osebnosti v globinah božjih in človeških pa je delo, ki ga more opraviti samo vsak sam v objemu z božjo milostjo. Tu mi spretna šola, dober vodnik lahko dovaža izborne hrane, lahko mi nudi izvrstna pomagala, a neposredno ne more nihče blizu — še Bog spoštuje človekovo svobodo. Lepa je stavba in lahko je izraz neizmerne genija, a živa ni in ne bo oživela, če jo še tako dograjaš in izgrajaš; skromno in neznatno je drevo spričo nje, a živi in raste; lahko ga zamoriš, a k rasti njegovi ne moreš neposredno ničesar dodati; s čimerkoli boš poskusil povečati njegovo mogočnost, bo anorganska pritiklina; če mu tudi najboljše hrane naložiš okrog debla, bo rasla po svoji naravi iz korenin; pa ga tudi z najboljšo hrano lahko udušiš, če mu delaš silo. Človek ni mrtva zgradba, marveč po duhu in telesu organsko se razvijajoče bitje; kar poedinec v svoji dobi, je družba in kultura v zgodovini.

Pozimi je mrtvilo na zunaj, a tajno snovanje korenin, da vzkipe sokovi pomladi in se razraste drevo poleti, dokler na jesen ne potegne sokov nazaj v korenine in se zdi, da se bliža smrt, pa ta bolezen ni za smrt, je le za novo pomlad.

Izšli smo iz potrebe po organski rasti iz korenin, ker iz vej nihče živeti ne more. Želimo, da bi se naše korenine zarasle tako globoko v božjo njivo naše duše, da bi drevo pognalo visoko in široko, da bi čim mogočneje vzvalovilo preko Slovenije življenje božje in ustvarjalo čuda kulture.

(Dalje.)

Jakob Šolar

V resni uri

Tebi, sestra in brat moj, da vsi ohranimo zvestobo svojemu zvanju, kot ga nam je Bog dodelil v rast njegovega kraljestva.

Ob uri, ko je vnovič govoril Gamaliel, smo se vsi tudi sami zresnili. Pogledali smo vase, ker smo bili zreli dovolj, da smo mogli doživeti čas preizkušnje. V viharju, ki je vstal mogočen in

teman, smo se morali neusmiljeno vprašati, kam in zakaj. Globino svojega zvanja smo merili s svetim strahom. Ali smo zidali v sipo in pesek, ali pa smo pognali svojo rast kot hrast sredi polja iz neporušnih korenin večnosti?

Vstali smo močni in zdravi, viharju in noči smo prepustili le suhe veje, da se z njimi igra. — Kako je, brat in sestra, s Teboj v tej uri? Ali si ostal zvest — ne morda nam, ne kaki osebi (maledictus, qui confidit in homine!), ne, ampak — resnici in pravici, moči božji, ki nas je pozvala?

Vsaka preizkušnja in tudi ta vihar, je zate in zame velika milost, zaupanje Boga do Tebe. On tako kliče k zvestobi svoje otroke, ker hoče, da rastemo sveže in kleno, preizkuša nas, da nas čisti, poglablja in krepi. — Potrebno je bilo, da nas očisti vse površnosti in vsakdanjosti, ki nas obdaja, zavaruje pred zunanostmi, ki so nam bolj nevarne kot vsi naši neprijatelji.

Vihar nas je napotil v globino duše, odkoder je naše zvanje vstalo. Zato se je sprostil vihar, da vse slučajno in vnešeno v nas odpade, da ostane le bitnost, ki bo sprejemala neposredno in samo božjo moč, da se bo razrastel vsak med nami naravnost v nebo, cel in nov — božji človek.

Zato — pozdravljen vihar! Pozdravljen tudi brat, ki si hvaležno sprejel in zvesto vzdržal preizkušnjo!

Nikdar se nisem tako živo zavedal kot v teh dneh, kako nas narod potrebuje. Kakor svojega zdravja nas rabi. Za sedanjost in bodočnost rabi Tebe, z vso tvojo plemenito, veliko in verno dušo, Tvojo globoko osebnost potrebuje, Tvoje zvanje za službo občestvu in v rast Cerkve. Nismo vstali slučajno, kot da nas je kdo izbudil iz spanja in zdaj godrnjamo. Če je kdo takó upal in sodil, se je motil. Vstali in ostali smo elementarno na vseh krajih, kamor seže slovenstvo in smo si bratje in sestre, kot da imamo vsi isto mater in očeta. Nisem Te še videl in že Te spoštujem in ljubim, zato, ker vem, da Te je Bog pozval na svoje veliko delo in si ga Ti poslušal. Podaj mi roko, brat in Ti sestra, da gremo skupno na veliko pot! — Vihar in strah je minil, zopet poganja in brsti hrast sredi polja, mogočno brsti, sprejema žejno sokove iz zemlje in srka solnce vase. Silna in lepa je njegova pomlad. In ladja plove mirno v pristan, srečni mornarji na njej pojejo pesem življenja, ker so rešili iz vihre silne zaklade.

Zdaj, bratje, kujmo te zaklade!

Povej še brat, kakšen je Tvoj obraz, kaj odseva iz Tvojih oči? Si pokleknil pred tabernakelj in si prosil, da v božji luči zreš svojo podobo in vsrkaš v dušo njej pravi sijaj? Kje je Tvoje mesto, kakšno

poslanstvo, kako velika Tvoja moč? Si ponižen in otroško vdan dovolj, da bo nebeška moč v Tebi gradila veliko stavbo bodočnosti?

Zakleni se v svojo sobo, išči globino, delaj in kuj ves dan in Tvoje delo naj bo kot molitev. Potem pa pridi, brat moj, in nam vsem skupaj razodeni svojo veliko in lepo skrivnost!

Maks Miklavčič

Naše poslanstvo

V samo civilizacijo se je sprevrгла evropska kultura s koncem prošlega veka. Napredek v tehniki, porast industrije sta pričela graditi sodobni babelski stolp.

V brezupni tegobi velemest, fabrik, dima, asfalta, v grozničavi naglici in divjem hrupu časa je človek otopel in se odtujil božji narodi. Življenjski viri v njem usihajo.

Prirodnost je sen, neresnost. Človek se je prilagodil okolici. Ni mogel drugače... Zato ni več človek, ampak le neznatno, mrtvo kolesce v kolesju brézdúšne dobe...

Baš to je še:

Iz vsega tega je dušče legla miselnost dobe na ljudi. Tudi pri nas. Miselnost lastnega jaza, brezvestnosti, uživanja brez mej, blaziranosti. Miselnost, ki jo je podkrepil materializem in se je s krinko kradla v vzgojo in srce slehernega izmed nas...

To dvoje je: čas in duh njegov.

Proti obema je vstala mladina. Ker v njej je še zdravje!

*

To je smisel mladinskega gibanja. Prodor utesnjujoče neživljenjskosti.

Ni važno, da imamo prve pojave začetkom tega, če ne že koncem prejšnjega stoletja. Prav tako ne, da-li so to skavti ali gozdozniki najprej ali kar že. Še najmanj, da so ti prevzeli takrat najbolj znano obliko nepopačenega naravnega življenja — indijanskega.

Glavno je, da mladinsko gibanje po vsem svetu živi in valovi. In da je zavalovalo in se nujno najvišje dvignilo med katoliško mladino.

V občem iskanju mladine za prirodnostjo je katoliška mladina zaslutila tudi bistvenost katolištva, ki ji je bilo vcepljeno zgolj kot sistem, ne kot polnost življenja. Do osnov Cerkve — občestva ljubečih v veri je prišla in spoznala, da Cerkev ne more biti „organizacija“, ampak le orga n i z e m, živo telo, skrivnostno Telo Kristusovo celo... In je še začutila, da človeški element usodno izriva božjega iz Cerkve. Kako je sicer mogel „krščanski“ zapad zaživeti v tak brezbožen čas? V svoji težnji po preprostosti je dospela ko

na novo do teh spoznanj. Ta pa spet od svoje strani zahtevajo nepopačenosti, prirodnosti, preprostosti. Zato je katoliško mladinsko gibanje moglo pognati korenine najgloblje in zrasti tudi najviše.

Novo življenje imamo tudi na Slovenskem. Z njim predsodke in neumevanja.

*

Bogve zakaj dobiva morda naše hotenje včasih nekam čuden zunanji videz. Ko da hoče biti zgolj duhovno, celo zgolj nekam vase zaprto „religiozno“ gibanje.

Mladinsko gibanje gre skozi vse življenjske plasti. Nam gre za življenje, za pravo utripajoče življenje, za toplo srčno kri.

Hočemo človeka: telesa in duše. Harmonije obeh.

Telo nam je sveto: od Boga samega je posvečeno, ker je Sam meso postal; in je tudi tempel duše, ki je po božji podobi ustvarjena. Hočemo, da bo vredno svoje svetosti in dostojna posoda duše. Zato naj bo lepo, zdravo, močno. Doživljati ga hočemo v lepoti giba in moči zdravja. In greha ga hočemo obvarovati, ki ga onečašča.

Duša pa nam je vsa božja: v milosti, sveta, preprosta.

Prav zato bo naše življenje drugačno.

Vemo, da bo mučeništvo.

A odločiti se je treba. Hočemo nov čas. Ljudje ga ustvarjajo. Da pa zaživijo taki ljudje, moramo začeti. **Najprej pri sebi.** V vsem svojem življenju, domačem in zunanjem. Še je pri nas več besedi in dobre volje, ko pa življenja. Ločiti se bo treba od sedanje družbe, prelomiti s popustljivo buržujsko tradicijo in lagodnostjo. Na vsak način.

In mnogo nas mora biti. Da zgrabimo, ko pride vrsta na nas.

To je vse. Skrajno preprosto. Pa je mnogo težkih žrtev in odpovedi: preizkušnja za novi rod.

*

Ves način življenja je treba spremeniti.

Naša hrana je spričo naših življenjskih in delovnih razmer nenaravna in nezdrava. Ves boj proti alkoholizmu je brezpomemben, če ni hkrati boj za novo prehrano.

Po robu se moramo postaviti izumetničenim oblekam in diktaturi mode. Naša prirodnost hoče praktično in zdravo, zato preprosto, pa tudi lepo obleko. Iščemo, poskušamo.

Upiramo se moderni „družabnosti“. Parketnemu buržujstvu, modernemu plesu, porojenemu iz kapitalistične meščanske kulture, mrtvim oblikam, v kolikor so res le zunanost in oblika. Prirodnim pa hočemo spet dati življenje. Drugačnih razmerij moramo prinesiti med ljudi: resničnih, odkritih, nesebičnih, nepreračunanih, iz božje ljubezni porojenih. Da ne ostanejo zgolj teme za šolske naloge in praznične uvodnike...

Resničnega božjega, evangelijskega človeka hočemo, da bo vse to njegovo dejanje in nehanje obsijano od njegovega notranjega sija.

Vso navlako pomečimo s sebe, vse vezi, ki nas drže, potrgajmo in v otroški neposrednosti in v preprostosti Frančiškovi rastimo k Bogu! Vsi skupaj eno, v ljubezni Njegovi gradeč kraljestvo božje na zemlji!

Vidim:

novi fantje, nova dekleta — nove družine — **nov rod!**
Čas čaka odrešenja. Bog nas kliče! Kaj bi se mudili? **Začeti je treba.**

Niko Kuret

Meditacija

O Bog, kako si velik!

Iz celice, v kateri hranim svojo skrivnost, slutim tvojo daljno daljo in sem kakor dete, ki trepeče v večer.

Čez vsa obzorja sega rob tvojega oblačila in tvoj dih polni vsemir. Tvoji globini ni dna, obsežnosti tvojega bitja ni meja in ni mera tvoji veličini.

Imam hišico v Emavsu, in živim en sam dolg advent.

Kadar sem plaho dete, ki čaka ob utrinjajoči se svetiljki, prideš skozi srebro somraka in rahlo potrkaš — stoleten gost.

Zbojim se: o Bog, kako si velik!

Ti pa stojiš tedaj blizu v večnost zavrit, tih in dober.

Da bi te nocoj sprejela, zato si obstal. Da naj pognem z belim prtom mizo za tiho večerjo, tako želiš.

Živo plane iskra moje vere v ogenj, ki gori tvoji brezmejnosti. In ko odpiram duri, da posvetim za tvoj prihod, mi je duša plaha kakor trepet ujete ptice. Kaj naj storim pred veličino svojega gosta?

Moj dom ni več samotен, gorak je od tvoje bližine. Začudim se ob spoznanju, da so tesne stene moje revne celice objele tvoje ponižno veličanstvo.

In prav takrat me najde tvoj mir. Pokojno vdano se nagnem nad plamenom svoje svetiljke in ti se smehljaš.

Dan se je nagnil. A ko sine jutro, je zopet advent.

P. Z.

Občestvo

Če naj govorimo o občestvu, nikakor ni moj namen, da bi teoretiziral in postavljaval kak nov pojem o občestvu. Kajti teorije imamo na vseh področjih kulture zaenkrat zadosti in zdi se, da moderni človek radi same teorije ne more najti prave poti v svojem praktičnem življenju. Pač pa je namen teh vrstic, da potom

vsebinske analize obstoječega pojma poglobimo svoje poznanje praktičnih posledic, ki izvirajo iz vsebine občestva.

Če se ne motim, ima pojem občestva v svoji vsebini dve relaciji, od katerih obstoji prva v odnosu med človekom in Bogom, kot onim faktorjem relacije, ki jo ne samo vedno in vedno vstvarja, temveč, ki ji daje tudi zopet in zopet novo bogatejšo vsebino. Saj je vendar jasno, da bi brez Njegove ljubezni, — ki se kaže v tem, da nam je dal z ustvarjanjem možnost, da sežemo nekoč v nepojmljivo globino Njegovega bistva in da nam že sedaj daje po svoji milosti delež svoje svetosti, — ne bilo človeka in tako seveda tudi ne vezi med Njim in nami. Druga relacija občestva pa obstoji v skupnosti med posameznimi ljudmi na tem in onem svetu. Povdariti pa moramo takoj, da je ta druga relacija le odsev prve, ker leži njen fundament v dejanju posinovljenja človeka po Bogu. Le s tem, da smo postali vsi božji otroci, je nastalo v naših dušah ono vsebinsko sorodstvo, ki nas veže v celoto občestva. Saj se je šele s tem rodilo ono veliko spoštovanje do človeka, ki ima z menoj isti cilj življenja in kateremu so dana tudi ista sredstva milosti na razpolago. V občestvu smo torej vsi enakovredni deli mističnega telesa, v katerem deluje Bog kot duša v telesu poedinca.

Iz povedanega pa sledé nekatere za vsakdanje praktično življenje poedinca važne posledice. Prva posledica leži v dolžnosti, da se zavedamo, da bistvo občestva ni obseženo v kaki zunanji, fizični zvezi med poedinci, temveč, da je občestvo neka intimna duhovna vez poedincev, ki temelji na vsebinsko podobnem ali sličnem doživljanju. Ta duševno-vsebinski kontakt pa mora biti kakor ožarjen z občuteno vedno pričujočnostjo Boga, v katerem šele postane duhovna vez občestva. Zakaj zdi se mi, da neko duhovno podobno ali celo enako doživljanje subjektov toliko časa ne tvori občestva, dokler ni v tej zvezi še tretjega elementa — Boga, ki tvori vsebinsko bazo za tako podobno ali sorodno doživljanje subjektov. Bog, ki ga v sebi zavestno čutimo, daje v občestvu združenim subjektom *normativno* smer njihovega ocenjevanja in udejevanja, dočim pa tvorijo bazo kakega praktičnega skupnega sodoživljanja le skupni interesi in to ne glede na njih siceršnjo logično ali etično pravilnost. Tako torej lahko rečemo, da tvori bistvo občestvu element Boga, ki po svoji milosti deluje v dušah posameznikov.

S tem sem prešel na drugo važno posledico, ki izvira iz pojma občestva in ki leži v odnosu med subjektom in Bogom. Ta odnos more biti po mojem mnenju določen po čim večji želji in volji po vsebinsko tesnem kontaktu subjekta z Bogom, ki naj bi se na zunaj izražal v neprisiljenem, sinovskem pogovoru z Njim, v neomajnem zaupanju v Njegovo pomoč, modrost ter sodelovanje in iz tega izvirajočem življenskem optimizmu, v takojšnji in vedni zahvali

za Njegove dobrote in končno v veseli zavesti vedne združenosti z Bogom. Odnos med menoj in Bogom naj bo tak, da bi s Pavlom lahko označil Boga kot ono bitje, v katerem živimo, se gibljemo in smo. Bog naj bo v občestvu oni element, ki daje vsebino našega doživljanja!

Tretja posledica, ki izvira iz občestva, je odnos subjekta do subjekta. Ta odnos naj bo v splošnem označen po želji, da bi čim globlje prodrli v vsebinsko stran doživljanja drugih subjektov in s tem spoznal one vrednote, katere je Bog položil po svoji uvidevnosti v te duše in katerih v sebi še nisem našel. Druga stran tega odnosa pa naj bo v želji, da tudi sam dajem drugim subjektom priložnost, da si osvoje vrednote, ki so položene v mojo dušo. Vse to pa se zgodi seveda brez ponašanja in prevzetnosti, ker se vsak zaveda, da ni njegova zasluga, da mu je Bog dal to ali ono spoznanje, temveč, da je to delo Njegove milosti. Na ta način se vrši duševni kontakt med subjekti, ki se medsebojno duhovno bogatijo in prodirajo obenem v božje bistvo.

Poleg tega pa vsebuje odnos do sočloveka vsaj še troje. Prvič mora biti v vsakem človeku zanimanje tudi za telesno-zdravstveno-življensko stanje sočloveka in s tem združena zavest dolžnosti karitativne pomoči v slučaju potrebe. Bodimo tako čuječi, da bomo pomagali ob potrebi tudi sami, aktivno in ne le na prošnjo, pasivno in še takrat z nevoljo in brez ljubezni! Naj bo v nas živa, delujoča ljubezen, ki vstvarja dejanja! Naj bo občestvo tudi aktivno in ne le občuteno!

Drugič vsebuje odnos do sočloveka globoko zavest, da nobeno moje dejanje ni samo moje, temveč da ima skoro vsako dejanje posledice, ki se tičejo tudi sočloveka. Zato moram pri svojem delovanju paziti na možne posledice dejanja, ki bodo na sočloveka v kateremkoli oziru slabo učinkovale in se zavedati svoje dolžnosti, da dejanja s takimi posledicami opustim in da obratno stremim izvrševati taka dejanja, kojih posledice so po mojem prepričanju za soljudi le dobrega in koristnega značaja.

Končno pa izvira iz pojma občestva za odnos med subjekti še dolžnost, da vsak subjekt skuša razširiti krog onih, ki tvorijo z njim enoto občestva. Jasno je namreč, da bo vsak, ki čuti v sebi nekaj kot vrednoto, poskušal prikazati ta predmet tudi drugim kot vrednoto in jih navdušiti zanj. Zato bi bilo zelo čudno, če bi v nas ne bila imanentna želja, da bi tudi one, ki stoje še izven občestva, pritegnili v enoto duhovnega soživljenja z Bogom in sočlovekom. Sredstev za prikazovanje teh vrednot soljudem pa je mnogo; ločimo jih lahko v hotena in nehotena sredstva. Po mojem mnenju je najučinkovitejše praktično življenje subjekta, ki po svoji neposrednosti in neprisiljenosti najbolj učinkuje, ker kaže te vrednote praktično in v njihovi konstruktivni naravi. Poleg tega pa

moramo vpoštevati tudi ono nadnaravno učinkovanje milosti, za katero smo dolžni tudi prositi.

Končno pa naj v tem stiku omenim še eno praktično posledico, ki izvira iz pojma občestva in ki obstoji v odnosu subjekta do brezosebnih vrednot znanosti, umetnosti, religije, gospodarstva etc. Zdi se mi, da je popolnoma razumljivo, da je vsak subjekt po svoji sposobnosti dolžan vstvarjati te vrednote in s tem dajati sočloveku priliko, da pogleda v njegovo dušo in tako vsebinsko in formalno bogati občestvo samo. Posebnost tega odnosa pa leži v tem, da s tem aktom ne bogatim le časovno in krajevno določeni krog subjektov, temveč da ostanejo te vrednote ali trajna vsebina občestva ali pa da se s tem stvarja kontakt in kontinuiteta v notranjem razvoju občestva samega.

S pričujočim mislimi sem hotel opozoriti na nekatere za praktično življenje poedinca važne posledice občestva, ker sem trdno prepričan, da današnjemu človeku ni nič bolj potrebno, kakor da stopi v vsebinski krog orisanega občestva in da se kot njegov član vedno in povsod udejestvuje. Kolikor pa sem pri tem poskusu vendar zašel v teoretiziranje, toliko prosim — oproščenja! Vsak naj bo na svoj način orodje v rokah Boga!

S. G.

Drobna študija o plesu

Predno je človeški razum odkril zakone gibanja in valovanja in jim dal prvenstvo in jih postavil kot osnovo vsega dogajanja, je človek-plesalec (kdo ni v svoji naravnosti plesalec?) te zakone razumel in živel. In še danes tako. Ne samo, da teka in divja, plazi in se vrti, pleše in skače. Ne. Vse več. Mikronske valove barvnega spektruma sprejema celo telo in kot resonančna skrinjica valuje in se napanja in popušča ob zvokih godbe. V pričakovanju velikih dogodkov je kot lok napet; ko daja vbogajme in ko bojuje najtežje boje, vedno je napon celega človeka. In zunanji gib okrene celo misel. Tako čuti, da je vsaka beseda, da vsako čustvo in misel gibanje. Zdrzil se je plesalec, ko je to odkril. In ni vedel ali je ta imperativ gibanja v njem od hudiča ali od neba. (Kajti čudno in paradokсно je obenem: njegov plesni razum zahteva eksistenco hudiča in neba. Goli intelekt se lahko ubrani najosnovnejših vprašanj: odkod in čemu, s poglavjem o iracionalnosti vseh stvari!) Hudič je brezdelje in naslada, hudič je nečistost in požrešnost, hudič je napuh. Napuhnjen je tisti, ki meni, da je njegova misel čez vsi misli in da jo je čisto, čisto sam izmislil. Kako bi moglo biti gibanje od hudiča, ko pa zahteva mesto brezdelja in naslade

delo in borbo, mesto nečistosti spoštovanje telesa? Ne, vse življenje je gibanje in svet je ustvarjen vetru, kristalu in žitnemu polju, antilopi in človeku in zadnji njegovi misli je vdahnil prvi in največji zakon življenja: zapoved gibanja in plesa. In nič ni mrtvega, kar je On ustvaril.

*

Telo in izražanje naše duševnosti.

Vsaka umetnina je nekak avtonomen izraz naše duševnosti. Ta izraz je lahko pesem ali slika ali simfonija ali ples. In vendar je pravzaprav besedna, glasbena in likovna umetnost v svojem početku in bistvu ples. Rajanje, ki je rojeno iz duševnega impulza in se javlja v telesni kretnji. Vsaka beseda je cel niz telesnih kretenj; če zapojem lestvico, lahko čutim, kako se ože glasilke. In roka slikarjeva pleše in riše krivulje in črte. Torej vse telesne kretnje. Preskok iz duševnega akta v telesni je isti, le s to razliko, da je pri plesu v ožjem pomenu razlit na celo telo, medtem ko je pri besedi ali tonu ponavadi lokaliziran. (Recimo veselje. Često duševno razpoloženje naenkrat preskoči v telesni akt. In sedaj je možno, da se javlja to veselje ali v plesu ali v besedi ali v tonu ali v loku, kakor je dotični individuum orijentiran ali celo vzgojen). In zato je pravzaprav pesnik, slikar, glasbenik in končno vsak človek plesalec v najširšem pomenu besede. Hotel sem pokazati na skupno posodo vseh umetnosti. Prehajam na ples v ožjem pomenu. Četudi je pri drugih vajah umetnosti tudi telesno izražanje, vendar je tu le delno in včasih ne pušča niti sledu več o tem. Pri plesu stopa pred nas vedno celo telo. Tudi igralec lahko izraža duševne akte s celim telesom ali te kretnje ne morejo biti ples, ker jim manjka notranja zveza: ritem. Vendar pa se ples lahko približa tej vrsti izražanja in ga potem imenujemo pantomimo. Čisti ples ne more biti pantomima. Zakaj ne, bo jasno šele iz naslednjega. Pač pa bo v vsakem plesu skoro gotovo nekaj pantomimičnega elementa.

*

Prvine plesnih zakonov.

Plesalec pleše pred nami nek motiv. Njegove kretnje so postavljene v prostor. Tri dimenzije zahteva njegovo telo, šest glavnih smeri gibanja (gor-dol, levo-desno, naprej-nazaj) in osemkrat tri dijagonalnih varijant. To vse tvori kristalni lik, ikosieder. Ikosieder je plesalčev barvni spektrum in tonova lestvica. Plesalec lahko občuti najbližjo prostornost, to je svoje telo, svojo bližnjo okolico v tipanju in tretjič prostor vsemirja.

Za razvoj in izvedbo svojih kretenj potrebuje plesalec tudi časa. On ni kot kip v prostoru, temveč se pred nami razvija tudi časovno. Stroga časovna mera je takt in služi plesalcu le kot opora

za spomin, zlasti pri večjih plesnih kompozicijah. Telesna godba pa je ritem, ki ga zgolj kot časovno mero sploh ne razumemo. Le telesno. Ritem je plesalcu neznani, silni, prvotni in iracionalni zakon, ki ima le toliko časovnega v sebi, v kolikor se njegov naglas ponavlja v kakšnem časovnem intervalu.

*

Plesna umetnost.

Ali je ples samostojna veja umetnosti ali je le nekak odred glasbene ali upodabljaajoče ali besedne umetnosti? Važno je to vprašanje, ker še vedno ni jasnosti. Splošno mnenje je sledeče: plesalec je le nekak igralec muzikalnega ali besednega teksta. Samostojne plesne umetnosti ni. Pa pogledjmo. Najbolj karakterističen znak vsake samostojne veje umetnosti je ta, da igrajo veliko ulogo pri uživanju umetnine fiziološke poti do naše duševnosti in nadalje ali bolj itelektualno ali bolj čustveno doživljanje. Čitam pesem. Ves moj jaz to pesem še enkrat doživi po razumski poti. (Ne čisto!) Naj bodo besede še tako čustveno barvane, vsaka pomeni za nas ta pojem s takim obsegom, vsaka nas uči. Drugače v glasbi. Tu doživljamo umetnino (čisto) čustveno. (Seveda imamo tudi umsko predstavo lahko in vsebino, ki jo z besedami lahko povemo). In če hoče biti glasba še tako konstruktivistično - predstavno - učeče zgrajena, se ji to ne more čisto posrečiti. Lahko pade v banalnost kot je to možno ravno pri besedni umetnosti. (Dadaizem in druge struje). V upodabljaajoči umetnosti pa doživimo preko vidno živčnega aparata notranji nagon, ki je stabilen ali pa tik pred vrhuncem. Iz umetnine lahko sklepamo (intelektualno ali čustveno) na pretekle faze vsebine umetnine, pa tudi bodoče. Uživanje umetnine ni niti tako intelektualno kot v besedni umetnosti niti tako čustveno kot v glasbeni, temveč izkustveno - plastično. (Seveda pomešano s čustvenim in intelektualnim doživljanjem.) Kaj pa ples? Že to, da vsebuje vse elemente ostalih treh vej umetnosti (logičnost kretenj, ritem, takt, tridimenzionalnost) nam da slutiti, da ne more biti uživanje plesa kot umetnine samo intelektualno ali čustvenomuzikalno, ker bi se ta moral približati igranju na odru ali v filmu. (Kajti vsakdanje kretnje v življenju imajo že določen obseg kot beseda. Dam roko, objamem, prst na usta itd.) Kakor hitro hoče biti ples samo pantomima, lahko pade v banalnost, da se nehote vprašamo: zakaj pa pravzaprav tale tu rajši ne govori?

Ples pa tudi ni samo plastično podajanje muzikalne kompozicije. Je sicer lahko, a je možen tudi brez vsake glasbe. In tak ples je absolutni ali svobodni ples. Težko a vendar najsilnejše je doživljanje takega plesa. Ali o tem v drugem poglavju.

Ples je torej samostojna veja umetnosti. Črpa in izhaja iz istega vrelca kot vse umetnosti. Ples kot umetnost nima s telesno kulturo nič skupnega.

Pino Mlaker

Naši razgovori

1. Prijateljstvo in njegova veličina

Prijateljstvo ni odnos med osebami, nego je odnos med vrednotami, ki so v posameznih ljudeh.

Ker pa verujemo, da ni človeka brez vrednot, zato tudi cenimo in ljubimo vsakega neznanca ravnotako kot znanca.

Tudi to razmerje ni morda zunanje in odvisno od osebnega občevanja, nego je nekaka mistična vez med vsemi dobrimi ljudmi.

Čim globlje se ljudje spoznavajo med seboj, tem večjo sorodnost čutijo: v globini smo si vsi božje enaki.

Tako spoznanje oziroma tako čuvstvo pa daje človeku neizrekljivo veselje in pomirjenje; iz tega pa sledi pogum in moč in samozavest v tem smislu, da hoče in vedno znova more uresničevati lepoto, ki je v njegovi duši in v duši sočlovekovi, tudi v vsakem hipu zunanjega življenja.

Kdor ima prave in globoke prijatelje ta bo mnogo težje grešil: kakor rešilni pas so mu te duše, ki mu ne dajo utoniti. Ali pa kakor pogled nekoga, ki nam vedno v šibki ali zavajajoči uri gleda čez ramo in čaka, kakšna bo naša poteza.

2. Prijateljstvo in ljubezen

Zdi se, da je v ljubezni več skrivnostnega, nerazložljivega in nepreračunljivega, elementarnejšega; ako pa bi na podlagi tega imel ljubezen za čisto nekaj drugega kakor prijateljstvo, bi to morda ne bilo prav. Prijateljstvo temelji na vrednotah in tudi vsaka jasna, solnčna in zdrava ljubezen mora temeljiti na zavednih ali vsaj polzavednih (ne samo polzavednih) vrednotah ljubljenega. Tisti nemir in nejasno čuvstvo, ki ga imamo pri prvem srečanju, zmedli in postane bolešno — nezdravo, ako ga ne podpro vrednote ljubljenega človeka. Morda to niti ni prava ljubezen, dasi je v njej največ sladkosti in največ trpljenja, sploh največ lepe — romantike!

Obe čuvstvi imata torej za podlago vrednote.

Je pa prijateljstvo mirno, ker vse daje in ničesar ne zahteva kot povračilo. Moj prijatelj je lahko prijatelj še z vsemi drugimi in to celo želim ter ga imam tem rajši, čim več jih ima. Tudi nisem v strahu, da bi on varal moje prijateljstvo: saj sva samo dva sopotnika, ki se kakor otroka vodiva za roko in sva si dobra; vendar pa ni niti on moja last niti jaz njegova. Tudi, če bi me on udaril, bi ga moral jaz blagoslovljati, ker vem, da je dober in da me je udaril samo v trenutnem razpoloženju. Tudi če ga še ne poznam vsega, ga imam rad in ono neznano v njem me ne moti.

Ljubezen pa je nemir. Večna skrivnost bo ostalo to-le: kako ona vse daje in vse zahteva. In ko se vsa daje se boji, da ji ne bo vse dano, vrnjeno. Kolikorkoli se ljudje poznajo med seboj, vendar še

vedno ostanejo tajnosti med njimi; in ravno teh se boji tisti, ki ljubi. Ve, da ljubljani človek ne more biti popolnoma njegov. Tudi ne more drug drugega popolnoma zadostiti, nekatere strani njegove duševnosti ostanejo še vedno gladne in nezadovoljne (recimo potreba po estetičnem uživanju, po finem pogovoru, po poglobitvi, itd., itd.). Ljubezen pa hoče vse ali nič; nujno je torej, da taka duševna doživetja prinašajo človeku bol in trpljenje.

Prijateljstvo je višja vrednota, ljubezen pa je silnejša.

Zdi se, da je prijateljstvo med fantom in dekletom vseeno mogoče, toda samo med dvema visokima in lepima dušama.

Raste pa prijateljstvo samo iz duha, in nadnarave, ljubezen pa iz duha in iz telesa, iz obojnega.

Je ljubezen čuvstvo prijateljstva in še nečesa, kar se pojavi pred prijateljstvom, po njem ali pa istočasno. Tudi je vprašanje ali je to res „plus“, dasi je silno.

Možno je tudi, da bi se v kakem človeku ne vzbudila ljubezen, ako bi bil tisti hip drugače razpoložen.

Celo ono bi utegnilo biti važno: pomlad prihaja.

Dekleta

Beseda o zaupanju

Mnogo jih dela sistematično na tem, da ubije v javnosti zaupanje v križarski pokret. Žalostno je, da moramo na podlagi dejstev ugotoviti, da so v ta namen dobra vsa sredstva. Govori in šušlja se o modernizmu, protestantizmu, komunizmu, o našem materializmu, nemškem filozofskem vplivu, strankarstvu in svetobolju in ne vem, kaj še vse. Po principu: Semper aliquid haeret...

Ko so nasprotniki pisali o nas z gotovim namenom, se je zgodilo neverjetno čudo: Osvojili so si isto taktiko tudi „naši ljudje“, ki so sedaj — molčali. Saj je bilo najbolj potrebno porušiti zaupanje do teh mladih ljudi, da ne postanejo „nevarni“. Kot da imajo nasprotniki dobre namene, mi pa ne...

Greh bi se zdelo mladim odkrito navzgor stremečim dušam, ko bi tako postopanje od koga naprej pričakovali.

Toda danes nam ni na tem, da komu kaj očitamo radi krivic, ki so se zgodile. Pravtako se ne bomo opravičevali in branili, saj nam nihče ni povedal, kaj smo faktično zakrivili. Čas bo izkazal, kdo ima prav in obsodbo razveljavil. (Imeli smo že ankete, kjer smo od poklicnih ljudi — želi priznanje!)

Važno je drugo vprašanje: komu ta stvar škodi?

Vsakdo si lahko sam odgovori, kam vodi zmota in nerazumevanje. — Zato se danes obračamo na vse poštene in krščanske ljudi, ki ljubijo resnico in nočejo delati mladim ljudem

očitne krivice. Ne da bi se ponašali, vendar iskreno prepričani sodimo, da se doslej še nikdar v Sloveniji ni zgodilo, da bi mladina tako plemenito, nesebično in delavno iskala novih potov, ki jih zahteva čas od njihove mladosti v službi cerkve in naroda. Dejstva so vsem znana. Da je na vsakem izmed nas vse in najbolj prav, ni nihče trdil, pač pa izrecno poudarjamo, da hočemo zmote in napake (v neki meri so te neizogibne, ker nimamo inspiracije) vztrajno popravljati. Zmaguje naj po nas in nad nami čista in neskaljena resnica, to je naše temeljno hotenje!

Na podlagi te osnove nas more soditi javnost in zgodovina. In le, ker se godi velika škoda katoliški stvari, izpregovorimo danes besedo o zaupanju. Da ne bo kdo v zmoti smatral mladih za garjeve ovce, ki bi jih v poznanju resnice iz srca lahko pozdravljali kot kvas bodočnosti!

*

Ne govorimo pa gotovo ne tistim, ki sami vase nimajo nobenega zaupanja in ki vse svoje upe stavijo le v razne (tudi nepoklicane!) avtoritete in strokovnjake. Ne bi teh omenjali, da niso oni najbolj hiteli izraziti nam svojega nezaupanja — ne da bi jih zato prosili ali vprašali. Ni čudno, da pri teh mi ne uživamo zaupanja, saj sami tudi nimajo pravice, da ga zahtevajo od kogarkoli. Le čemu in zakaj? Tisti, ki niso torej nikake osebnosti, ne pridejo v poštev: toliko, da bomo prijatelji po pregovoru: clara pacta, boni amici.

Naša beseda veljaj tistim osebnostim, ki jih spoštujemo in ljubimo in katerih nezaupanje nas boli, zlasti, ker tu gre za pavšalno obsodbo in načelno nezaupanje. Boli nas, ker čutimo in vemo, da je nezaslužno.

*

Nezaupanje do kake akcije more in sme nastopiti, če ta zasleduje napačne cilje ali pa gradi na napačnih osnovah. O tem se ves čas mi iskreno izprašujemo in ponovno smo tu že prišli do popolne jasnosti.

Predvsem smo se brezpogojno in brez oklevanja vsi posvetili službi Cerkev. Mi s polno dušo in nedeljenim srcem stavimo svoje upe v Cerkev božjo, ki jo vodi Duh božji, in v resnico, ki jo ona čuva. Za njo živimo, ker čutimo, da nas (tudi nas in v tem času) rabi. S tem si pa seveda nič ne domišljamo, ne odklanjamo nobenega drugega, le zase vemo, da ji hočemo služiti po najboljših močeh. Okrog nas je morda tisoč boljših, a mi hočemo biti tudi dobri in iskreno vdani njeni otroci. Hočemo postati osebnosti, ki jih budi v življenje skrivnostna moč božja. Drugega nič in to upam, je tudi naša dolžnost.

V Cerkvi pa smo vsi drug drugega udje in tako je tedaj naša volja in stalna molitev, da bodi vsak izmed nas in vsi skupaj kot

neka nova družina — živi njeni udje, svestni in smotrno delujoči. Tako hočemo kot del Cerkve same — kot živi udje posvetiti sebe po milosti in posvetiti vso našo kulturo po njeni resnici. Zavedamo se, da nas slovenska katoliška kultura nujno rabi za svoje življenje in temu klicu smo se odzvali.

S tem je skoro razčiščeno vprašanje, koliko zaupamo sami vase. Za posameznika si nihče ne more in ne sme lastiti sodbe. Vsak lahko odpade ali pa postane svetnik. Odpadel ne bo, če bo zidal in snoval iz božje moči, ki je v njem in je bo lahko prejel še več. Vsak zase vé, kaj je in kaj zmore; iz sebe ničesar, mnogo pa, če je poklican in bo zvest, — kot orodje Previdnosti.

Za celoto, naše občestvo, moremo reči več. Vsi verujemo v prenavljanje sveta po Duhu, v resnici in ljubezni. Prerojenje mora priti! Cilj naš je resnica in resnica je le ena in nedeljena. Če je pot do nje dolga, nas ne plaši, tudi o poti ni govora. Resnico hočemo zajeti vso in celo. Vso svojo mladost ji dajemo, ne čakamo, da nas sreča šele po mnogih izkušnjah, ko nam bo energija pošla, da sebe po njej prevstvarjamo. Tudi je za nas že resnica dejanje in življenje, ne šele onemoglo upanje. — Nič nas pri tem ne moti, če poedinec obnemore, tudi večini lahko odpovedo moči. Glavno je trdna vera, da bo prerojenje prišlo; najsi tudi izbere druge ljudi, naj tudi najdemo boljše vrstnike, — mi jih pozdravljamo! Nihče pa nima pravice, nas od naše dolžnosti do dela odvezati.

Prav zato pa sami brez vsake malovernosti hočemo delati naprej vsak zase (saj smo drug drugega udje!) in potem sejati... Mi čakamo in vstvarjamo (ne samo iz sebe!) veliki dan, ki ima priti. Delamo, se poglobljamo vase in v Duha, molimo in trpimo, da bo Cerkev v nas zaživela, kleno in močno. Kdaj bo to? Mi se zanesemo, da to življenje že začena. — — —

Zaupanja tedaj ne prosimo in ne zahtevamo. Želimo in pričakujemo samo več spoštovanja pred velikim ciljem, ki si ga je prvič med Slovenci mladina sebi postavila in ga z vso silo hoče doseči!

Nemo

Gugalnica

Če bi se to zgodilo v tistih dneh po vojni, bi se morda ne zdelo tako nenavadno. Takrat so vstajali na trgih in v gostilnah ljudje, ki so se jim svetile oči in so govorili čisto nov jezik. Videli smo jih, kako jih je zgnetlo življenje, kako je skrivnostna roka zgnetla zlahten sad in je vrelo iz njih, česar so bili polni od nekdanj, prav iz sredine. Potem pa so se utrudili in razočarali ter je zamrl ta novi jezik. Pozabili so že nanj in na ljudi iz gostiln.

Danes pa sem našel zopet enega. Zdi se mi, da je bilo na Marijinem trgu, morda pred pošto ali pa kje čisto drugje. Stala je tam neurejena gruča ljudi, drugi pa so hodili mimo. Mislil sem, da je demonstracija za neodrešene brate ali pa za slovensko univerzo. Nekdo je dejal: „Čudni ljudje, da se še niso naveličali teh čudnih neumnosti! Zdaj že skoro deset let... Kakor da smo kje v Rusiji... Saj je vendar že davno minila revolucija in se vsi skupaj lepo vračamo v redne razmere. Ti ljudje tukaj pa se nikakor ne morejo živeti v mirno življenje in v pozitivno delo. Taki destruktivni elementi! Oblast bi morala pa tudi storiti svoje.“ Prehitro je izginil, sicer bi ga udaril po glavi. So nekatere besede, na katere ni drugega odgovora ko pest.

V oni gruči sem slišal glas, človeka pa nisem videl, ki je govoril:

„Hodil sem po ulicah in cestah, po paviljonih in po garažah. Zdi se mi, da sem hodil dolgo. Celo zemljo sem prehodil in videl sem vse ljudi. Pel sem in pil, pijanec in trubadur. Vse sem živel, vse. Kadar sem se za hipe zavedel, se mi je zdelo, da se gugam v ogromni gugalnici, ki me vedno bolj omamlja, ki mi jemlje zavest; ne morem iz nje, izstopiti ne morem, sama pa se enakomerno guga, guga... Prijetno je to guganje, še prijetnejše bi bilo, ko bi čisto zaspala zavest. Pa se kresničasto užiga in me straši. — Nekoč se je gugalnica zadela nekam ob tram in sem padel iz nje. Bil sem kakor pijan. Pa sem se le dvignil iz zbežal. Prišel sem na to križišče in tu se je odprla luč, tako silna in velika, da sem se sklonil do tal. Nato pa sem se dvignil v sveti viziji in v velikem spoznanju. Videl sem se, kakor sem, golega in brez pudra. Stal sem mirno pred Bogom, svojo podobo, in se nisem več gugal. Brezkončno strast sem občutil: v dnu sem, v dnu!... Nikoli do sedaj, nikoli do te ure! Do te ure sem živel kakor v sanjah. — Pa sem od radosti stisnil svoje srce kakor polni grozd: našel sem svoj obraz, ki sem ga pozabil v sanjah one gugalnice: zdaj stoji miren pred menoj in pred vami!“

Nad glavami se je dvignil ožarjen steber, kakor solnce v megli in v njej sem videl obraz človeka.

Prišli so mimo novi ljudje, mali in tihi, kakor splašeni otroci. Ko jih je človek videl, je vstal do neba in je zameglil solnčno luč:

„Ni dovolj! Človek, dvigni roko in razbij gugalnico in ono, kar jo poganja! Razbij!“

Ustvarjanje se začne s tistim hipom, ko se človek v kaosu znajde in se začne boriti z njim in ga gnesti, ko se plavač v toku zave, da hoče drugo kakor valovi, dasi ga kaos in valovi zaenkrat še nesejo s seboj.

Eni so se ozrli, drugi so se smejali in niso razumeli.

Tedaj je posvetilo solnce in je bil jasen dan. Človeka ni bilo nikjer več in gruča se je razkrojila v solnčni luči kakor megla.

Marijin trg je čisto navaden trg in stražnik stoji sredi njega. pa dirigira promet.

Mirko Avsenak

Župančičev jubilej*

Današnja slovenska mladina je na prevesu. Vedno hujše čuti svet kontrastov in vedno dalje gre po življenjsko modrost. V večne vode padajo stebri starih svetišč in iz domačih trav in barv raste nov človek, ki se vrednoti in tehta v svežih vetrovih. In vidimo pesnika, kako je bil mlad: V velikem idejnem krogu je vrednotil naravnost in odločno. V najraznovrstnejši človeški misli je zvest samemu sebi. Nikdar ni brez težišča. Pesimizma in svetobolja ne prenese. Širok in odprt slovenski fant nikdar ni v zadregi. Zato je vedno enoten, elementaren, pregleden in ploden. Življenje je polno: ne samo slutenj, klicev, zvonjenja, tesnobe, vprašanj, marveč krvavih socialnih in metafizičnih bolečin. Podira nebitnosti, poenoti strašne samote, veruje v življenje, objema družino, usloča hrbtenico kakor borilec in z neskončno radostjo ustvarja. Heroizem mladega Župančiča je postal neštetim novo koordinantno življenjsko osišče. Kakor se nikdar ni mogel povzpeti do odkrite negacije, tako se je njegova organska rast bohotno razrastla v omamljujoče, prekipevajoče ure. V velikem harmoničnem sestavu svetovja je Eros zvezal z vsemi transcendenčnimi odmevi in se mistično poglobil v očiščujoča zrcala božjih srečanj.

Danes marsikoga čakamo. V navidez fizično sproščenem narodu se vedno bolj in bolj ziblje podtalno morje bodočih razodetij. Vendar še nikdar ni bila ura rojstev tako težka in žalostna kakor danes. Vsak geysir zabruha človeško kri. In še ta je vzeta iz slovenske matere. Vsi odnosi so ohlapno popustili in slovensko težišče je na povesu. V imenu narodnega genija, ki se v vsaki dobi narodnemu občestvu nujno razodeva, obhajamo proslavo. V imenu Prešerna in najbolj organskega človeka med Jadranom in Alpami se ustavljamo v zenitu prihajajočega moža in prevzemamo slovenske simbole. V imenu naših grobov, bridke in veličastne smrti, in v imenu naše težke zgodovine Ti gledamo v oči. V imenu novih poti in porajajoče se mladosti in čakajočega narodnega vstajenja pozdravlja mladina mladega Župančiča.

Srečni smo, da smemo stopiti pred jubilarja v dobi, ki sliči njegovemu mladostnemu miljeju. Mladina, ki ji sloni na ramenih streha največjega slovenskega templja, naj danes hladnokrvno odgrne zaveso. Mladost je sicer nepopolnost. Toda nepopolnost je življenjsko vrednotena silnejša od popolnosti. Še je zemlje in kruha za kovače, še je življenja v nas za pet milijonov. Radi vseh naših bolesti in radosti stojimo pred zrelim velmožem in pojemo njegove mlade pesmi. Radi novega poslanstva se oziramo nazaj v mladost njegovo, mu v viharu uravnovešenosti stiskamo roko ter ga kličemo znova na skupne bari-

* Konec govora na mladinski proslavi v drami dne 21. jan. 1928.

kade. Morda je zopet tema okrog ptiča Samoživa. Morda se skriva za povešeno perutjo težka ura poetova:

Ni mira srcu, duši harmonije...
In glej, proroka božjega obraz
ne ve oči poslati v pravo stran.
In duh njegov nekdam poln melodije
ugiblje zdaj in trudi se zaman
razbrati, kar mu razodeva čas.

Toda je še silnejši krik naše milijonske družine:

O, da nam je priti do svoje podobe...

„Naše pismo“ bomo odprli, shranili dragocen pečat, brali Tvojo besedo, o knez, in peli Pesem mladine, ki je še vedno slovenska bojna pesem:

Mogočen plamen iz davnine šviga,
vekove preletel je koprne,
in plamen naš se druži z njim, se dviga,
in plamen naš pogumno dalje gre,
ker neprekinjena drži veriga
iz zarje v zarjo in od dne do dne...
In v nove zarje ji hlepé oči —
tako mladina pesnika slavi!

Edi Kocbek

Božja rast

„Ali veruješ v kraljestvo božje?
Potem se moraš vznemiriti.“

Bernard.

„Preljubi! Ako nam naše srce nič
ne očita, imamo zaupanje v Gospoda.“

1. Jan. 5, 20.

Blagor ubogim v duhu, zakaj njih je nebeško kraljestvo.

Blagor krotkim, zakaj ti bodo deželo posedli.

Blagor žalostnim, zakaj ti bodo potolaženi.

Blagor lačnim in žejnim pravice, zakaj ti bodo nasičeni.

Blagor usmiljenim, zakaj ti bodo usmiljenje dosegli.

Blagor čistim v srcu, zakaj ti bodo Boga gledali.

Blagor miroljubnim, zakaj ti bodo otroci božji.

Blagor njim, ki so zaradi pravice preganjani, zakaj njih je nebeško kraljestvo.

Blagor vam, kadar vas bodo zaradi mene zasramovali in preganjali in vse hudo zoper vas lažnivo govorili. Veselite in radujte se, zakaj veliko je vaše plačilo v nebesih. Tako so namreč preganjali preroke, ki so bili pred vami.

Mat. 5, 3—12.

*

A gorjé vam, pismouki in farizeji, hinavci: ker zapirate nebeško kraljestvo pred ljudmi; vi namreč ne greste noter, pa tudi tistim, ki bi šli, ne pustite, da bi vstopili.

Gorjé vam, pismouki in farizeji, hinavci: ker požirate hiše vdovam, medtem, ko hinavsko opravljate dolge molitve; zaradi tega boste ostreje sojeni.

Gorjé vam, pismouki in farizeji, hinavci: ker prepotujete morje in celino, da koga spreobrnete k svoji veri; in ko se to zgodi, ga napravite, da je sin pekla, dvakrat bolj ko vi.

Gorjé vam, slepi vodniki, ki pravite: „Če kdo priseže pri templju, ni nič; če pa kdo priseže pri tempeljskem zlatu, je vezan.“ Neumneži in slepci! Kaj je vendar več, zlato ali tempelj, ki zlato posvečuje? „In če kdo priseže pri oltarju, ni nič; če pa kdo priseže pri daru, ki je na njem, je vezan.“ Slepci! Kaj je vendar več, dar ali oltar, ki dar posvečuje? Kdor torej priseže pri oltarju, priseže pri njem in pri vsem, kar je na njem; in kdor priseže pri templju, priseže pri njem in pri tistem, ki prebiva v njem; in kdor priseže pri nebu, priseže pri prestolu božjem in pri tistem, ki sedi na njem.

Gorjé vam, pismarji in farizeji, hinavci: ki dajete desetino od mete in kopra in kumina, pa ste opustili to, kar je v postavi važnejše: pravico in usmiljenje in zvestobo. To je bilo treba storiti in onega ne opustiti. Slepi vodniki, ki precejate komarja, a velbloda požirate.

Gorjé vam, pismouki in farizeji, hinavci: ker čistite čašo in skledo odzunaj, znotraj pa sta polne ropa in nezmernosti. Slepi farizej! Očisti najprej čašo in skledo znotraj, da bo čista tudi odzunaj.

Gorjé vam, pismouki in farizeji, hinavci: ker ste podobni pobeljenim grobovom, ki se odzunaj kažejo čedni, znotraj pa so polni mrtvaških kosti in vsake gnusobe; tako se tudi vi odzunaj ljudem kažete pravične, znotraj pa ste polni hinavščine in krivice.

Gorjé vam, pismouki in farizeji, hinavci: ki zidate grobnice prerokom in krasite spomenike pravičnim in govorite: „Ko bi bili mi živeli v dneh naših očetov, bi se ne bili z njimi udeležili umora prerokov“; tako si dajete sami pričevalo, da ste sinovi tistih, ki so morili preroke. Le dopolnite tudi vi mero svojih očetov. Kače, gadja zalega, kako boste ubežali peklenski pogubi?

Mat, 23, 13—33.

*

Tega jih opominjaj in jih rôti pri obličju Gospodovem, naj se nikar ne prepirajo z besedami. To ni ničemur k pridu, ampak je le v zмотo poslušalcem. Skrbno si prizadevaj, da se skažeš pred Bogom neustrašenega delavca, ki prav oznanjuje besedo resnice. Nesvetega in praznega govorjenja pa se ogibaj; veliko namreč pripomore k hudobiji. Tako govorjenje razjeda okoli sebe kakor rak. Kakor pri Hymeneju in Filetu, ki sta od resnice odpadla, ker pravita, da je vstajenje že bilo in sta vero nekaterih podrla. Toda božja stavba trdno stoji in ima to znamenje: „Gospod pozna svoje“ in „kdor kliče v ime Gospodovo, naj odstopi od krivice.“

V veliki hiši pa niso samo zlate in srebrne posode, marveč tudi lesene in prstene. In nekatere so čistiljive, nekatere pa nečastiljive. Ako se torej kdo vsega očisti, bo čistiljiva, posvečena, Gospodu koristna posoda, pripravna za vsako dobro delo.

2, Tim 2, 14—21.

*

Bog je v vsem. Bog je tudi v nas. V najintenzivnejših trenutkih. Kadar molimo in delamo. Zato je „moliti in delati“ enako vredno. Težko delo celega dneva in najpreprostejše opravilo je molitev. Vse je od Boga. Ni kakih „nečastnih“ opravil. Jahve, živi Bog, dela vse. Tako so verovali Judje, močni v veri in močni v življenju.

Naša družina

Ne dajte se nikomur zapeljati s praznimi besedami.

Efež. 5, 6.

Ne dajajte prostora hudiču!

Jak. 4, 7.

Modro se obnašajte proti tistim, ki so zunaj in odkupujte čas.

Kol. 4, 5.

Zemlja slovenska, najlepša in najbridkejša med zemljami, ali veš, kako otožno zvenijo zvezde nad teboj? Kdor se zbudi pri nas opolnoči, se zgrozi. Kakor zločinci smo. Vsi grešimo nad zemljo slovensko in ni ga človeka, ki bi bil brez krivde. In še vedno ne vemo, katero dejanje Prodane neveste pojejo tuji ciniki pod slovensko lipo.

*

Vse preveč lije v nas rumena reka otrok človeških. In vse premalo čutimo svoja tla pod seboj. Tako zares smo otroci človeški: vse tehtamo, merimo, pre-

računavamo in določujemo. In ne čutimo, da hodimo mimo skritih vrat. Tako radi smo učeni in živimo zgolj iz modrosti človeške. Z njeno lučjo svetimo v svoje globine in jih ne vidimo. In tako mali smo ljudje. Iz nature, ki je božja, kakor mrki stolpi, samotni sredi noči, smo drug do drugega, ko da se svetli mostovi ne bi mogli bočiti med nami. Polno je navlake sveta v nas. Da sebe ne zagledamo. Da božje nature ne vidimo. Da do resničnosti ne moremo. Da preprostosti nimamo. Bolno resnost in posvetno preračunanost imamo, le otroštva tako malo. In vendar ne pojdemo v nebeško kraljestvo, če ne bomo kakor otroci. O, mi, ki plug v zemljo zasajamo, le eno je potrebno!

*

Vsak se naj osvobodi samega sebe. Mnogo nas je in zato bo tem silnejša družina, če se bo Bog mesto nas naselil v naše duše. Kajti vemo iz Pisma: Vsak tako, kakor je dar prejel s tem, da ga vsi v delu uporabljamo drug za drugega kot dobri oskrbniki dragocene milosti božje. Če kdo govori, naj govori iz besede božje, če kdo služi, naj bo silen iz moči, ki jo daje Bog, da se v vsem povelečuje Bog po Jezusu Kristusu.

*

Sicer pa vsak izmed nas izbiraj način po biološki slutnji in iz individualnega objema duše in telesa: igralec, plesalec, pesnik, slikar, muzik, pevec, zgodovinar, filozof in rokoborec. Saj vemo, da otroštvo ni v razposajenosti in v razsipovanju zakladov, marveč v vztrajnem bližanju svojega lika transcendentnemu žarišču in v plemenitoveselem zadoščenju dobrega človeka, ki je v našem bistvu.

*

Bratje! Vsak izmed nas je čudež veselja. Vsak ima svoj začetek in bo imel svoj konec. Med ta dva tečaja je zajeto bogastvo, ki se ne da spraviti v nobene knjige. Človek s telesom in dušo je neizčrpno čudovit pojav božje ljubezni. Neditakljiv čarovni krog je okoli vsakega človeškega bitja. Vsemirski pojav, ki se v svoji elementarnosti in originalnosti nikdar več ne vrne. Vsak ima svoje kraljestvo, in ni dobro biti dvakraten kralj, kaj šele desetkraten. Še preglasni in vsiljivi odmevi dobre tujine rušijo močno samoniklost domačije.

*

Nekdo mi je povedal na uho, da je videl na ulicah izpraševanje vesti potom oči. Nisem verjel in sem šel opazovat. In sem se začudil, kajti človek se mi je razodel v novi luči. Oči razodevajo strah v samoti. Kljub zunanji skupnosti življenja so se ljudje razmaknili v nedogled. Telesa so blizu, duše pa so daleč. Le oči jih razodevajo. Iščejo, strmijo, vprašujejo, pričakujejo, prosijo, prosijo. O, ko bi oni vedeli, kako daleč je do nas. In ko bi mi vedeli, kako blizu je do njih!

*

Edinoreznična in strašna tragedija človeštva se začne takrat, kadar človek izgublja zmožnost ustvarjati veselje. Ne izgubi pa je nikdar. Kajti smo sicer veliko bednejši kot si mislimo, pa tudi veliko bogatejši in boljši kot si mislimo.

*

Bratje in sestre! Kraljestvo božje potrebuje nujno novih ljudi, ki hočejo iz zdravja, narave, bistvenosti in nadnarave oblikovati novega človeka v močno samobitnost in v še močnejšo občestvenost Kristusa in narave.

Življenje

Kdor ne ljubi, ostane v smrti.

1. Jan. 3, 14.

Vse, kar ni iz prepričanja, je greh.

Rim, 14, 15.

Ponudi jim svobodno in ravnodušno svoje čelo! Kaj se bojiš zanj, ko si mi ga vendar ohranil za znamenje križa.

Avguštin.

Solnce je postalo toplejše in v pomladnih vetrovih vijolice slutimo. Ko pa pride večer, zadehte druge rože in iz krvi seže objem sto kilometrov daleč. Vedno bolj se iščemo. Enega najdemo v veselju, drugega v žalosti, tretjega v iskanju samega sebe, četrtega v raziskovanju vesolja, petega pod krivičnim bremenom, šestega ob robu prepada. In čeravno pride za večerom črna noč, vemo kakšno podobo ima slovenski zemljevid.

*

Kakor v belo izbo gre pot v svetišče slovenske kulture. Tiho se gre vanjo in svečano je pri srcu mladcu, ki ga pričakujejo. Med ljudmi je pa tako, da pričakujejo tiste, ki ne pridejo, pridejo pa tisti, ki jih nočejo sprejeti. Da pa se Modrost še vedno razodeva celo v najmanjših zadevah, kaže „slovenska“ javna in zasebna nervoznost.

*

„Jaz, po milosti božji človek Kristusov, velik grešnik po svojih delih, po svojem poklicu romar-brezdomovinec, nizkega stanu, romam od kraja do kraja. To je moja imovina: na hrbtu nosim culo s suhim kruhom, na prsih pa sveto Pismo. To je vse.“

Iz knjige „Ruski romarji“.

*

Tako močno je stremljenje po življenju, da stoje ljudje polni pripravljenosti za novo življenjsko ritmiko. Tako močno je razumevanje prastare bitnosti, da je ves kompleks novega naziranja dobil ime od svojega pojava. „Biocentrična metafizika“ je nazor, ki ima v bios-u, v življenju svoje središče in izhodišče svetovnega razlaganja. Rodilo se je novo življenjsko čustvo. Ta nova življenjska metafizika je premagala stališče preteklega mehaničnega svetovnega pojmovanja. Organičnost se je pojavila v novi luči. Kajti ves greh pretekle in današnje dobe obstoja v poenostavljanju in s tem v posiljenju vse resničnosti.

*

Poenostavljenje se je razrušilo v neenotnost življenja, ki sestoji iz neštevilnih sredobežnih bitij. Doba nam je a priori vrnila mnenje, ki nas še vedno muči: koristnost. Trgovski duh nas vleče iz trenutka v trenutek. Za vsako ceno in povsod se potegujemo za korist. Ekonomične pojme prenašamo iz telesnega življenja v duševno in duhovno. Ali ni s tem princip avtonomije v človeku surovo ranjen? Polnost posameznega trenutka še instinktivno morda znamo zajeti. Toda, to je

relativna organičnost, ki logično spaja materijo. Absolutna polnost, t. j. večnostna organičnost je sicer zarisana v naši duši in na platnu preteklosti, vendar jo je zelo, zelo težko dvigniti iz virtualnosti v božjo resničnost.

*

Nasprotje življenju je smrt. Morda ima tudi med nami svoj šotor. Zavratna je in ledena. Hodi med nami in se spremeni v mrzlo bratovo gesto, v srep pogled, v udarec, v laž, v roganje in v obup. Spremeni se v satana. In ostane satan, kajti smrt ne more biti proti božji pravici in ljubezni. Toda ne bojmo se. Oba morata biti radi rastočega človeka: smrt in satan.

*

Varnost našega mladinskega gibanja je v tem — tako se splošno opaža — da smo v glavnem brez konkurence (naša skrb bo, da to ne bo nevarnost za nas). Konkurent bi moral stopiti na isto idejno višino in pokazati kulturno legitimacijo. Seveda je to riskantna zadeva. Zato je verjetno, da bomo ostali še dalje — brez konkurence.

*

Mladi ljudje hodijo tudi v šolo in nekateri celo na univerzo. Tam opazujejo taktiko pedagogov. Še bolj pa zunaj šole, kjer je nepoklic(a)nih pedagogov še dvanajst legijonov. Precej je dobrih, a ne preveč. Nedavno je bila nekje neka anketa; med mladino in starejšimi ni bilo vse prav. Vendar anketa na mladih ni našla nič obsodbe vrednega. Pa so vstali kljub temu vsi ostali nepoklicani pedagogi in rekli, da se sicer ne ve, česa so mladi krivi, le obsoditi jih je treba.

*

Ni potrebno, da je kdo že užaljen, če se z drugim ne strinja. Ta ugotovitev bo v tem čudnem ozračju menda prav prišla za začetek razgovorov. Potrebno je, ker prehajajo mnogi radi ene nevšečne besede kar k splošnemu odporu zoper nas. Tem velja: Treba je ozračje razčistiti. To pa le takrat, če od površja prodiramo v bistvo. Tu bomo hitreje prijatelji. Če kdo tega noče, ga obžalujemo in ga — ne zavidamo.

*

To pa je težje vprašanje: neprijatelji. Za nekatere nam je žal, le za apriorne ne, ker smo se od njih že poslovili. Ne vprašujmo, kdo je kriv razdora, kajti pred mladimi je težko prikrivati. Samo to: mi hočemo biti neizprosni bojevniki resnice, ne morda apriornih idejnih konstrukcij. Seveda resnica boli, toda veritas liberabit nos!

*

Morda zvenijo vse te besede kakor zagovor. Zato jih berite dvakrat, premislite in dajte odgovor sebi ali nam. Sebi, da bo vsak kakor steber iz zemlje do neba, nam, da bomo z večjo in važnejšo nujnostjo razgrnili listino novega slovenskega rodu.

Apologia pro vita nostra

II.

Najbolj se zamerja mladim, da iščejo v neko novo svetovnonazorno smer, da torej načenjajo vprašanje, ki je premnogim že davno končno veljavno rešeno, češ krščanstvo, kakor ga hrani Kristusova cerkev, je v sebi zaključeno, njegov obseg se ne dá zvečati ne zmanjšati, a poglobljanje v njegovo vsebino je združeno s premnogimi nevarnostmi za neteologa.

Stoji, da je miselnost današnje dobe oni polpretekle dobe v mnogočem diametralno nasprotna. Preko umetnosti in filozofije, ki sta za take menje najobčutljivejši panogi življenja, nam danes o vsem tem glasno in jasno govore vse vede in vsa usmerjenost življenja. Nimam namena govoriti o teh razlikah, saj se je že tudi pri nas marsikaj pisalo o tem. Opozoril pa bi na tem mestu na važno vprašanje: ali sme in more taka menja miselnosti kakorkoli vplivati na naše pojmovanje in razmerje do verskih in svetovnonazornih problemov tudi pri katoličanu?

Na to vprašanje odgovarjamo: dà, more in sme. Pa ne zato, ker bi bila resnica v dveh dobah različna, ampak zato, ker je človekovo spoznavanje in spoznanje tako omejeno in nepopolno, da ista resnica kaže vedno in vedno nove globine, neprestano nove zveze. Tega človek ne dodaje iz svojega, marveč na danem odkriva. Zato jasno povemo: k polnosti resnice v Bogu, k globini njegovega nauka ne skušamo in ne moremo dodevati nič novega. Ta polnost resnice, po kateri teži po svoji naravi človekovo nemirno srce, nam je v naši omejenosti in nepopolnosti nedostopna. Toda počasi, po praških vendarle človek kruši od nje. Življenje nam samo neprestano stavlja na pot tisoč potreb in problemov, ki jim moramo najti zdravila in odgovora. Vemo, da odgovor je, a treba ga je s trudom poiskati. In tu tiči tista razlika med nami in prednameci.

S pojmom pozitivistični človek in romantični človek bi to razliko skoro najkrajše zajel. Kaj pozitivistični, kaj romantični — krščanski človek boste ugovarjali. Mar mislite, da krščanski človek ni sedaj pozitivističen, sedaj romantičen? Mar boste trdili, da je krščanski človek samosvoj tip, ki je izven zakonov občečloveškega čuvstvovanja in mišljenja? V tem je zmeta in razlika med nami in polpreteklostjo. Pozitivistični človek je izločal vse neopredeljivo in imaginarno, računal z umsko dokazanimi in fizično danimi dogodki, urejal in presojal svet po svojem racijonalističnem sestavu. Pozitivizem v svojih najskrajnejših posledicah je spodrezaval versko ko-

renino človekove narave, ga s svojim razumarstvom oropal tiste nujne življenjske hrane, brez katere postane življenje le še fiziološko životarjenje. Poiztivistične dobe nimajo smisla za nepozitivističen način mišljenja in ga ne doumejo. Zato je samo po sebi umevno, da se mora tudi versko vprašanje uveljavljati s kar moč sodobnemu mišljenju dostopnimi metodami, če naj sploh upa na kak uspeh. Nobena veda pa ni bila v pozitivističnih dobah bolj ogrožena ko prav bogoslovna, kajti skrajnemu racijonalizmu so predmeti teologije imaginarni in ne morejo biti predmet resni eksaktni vede. V takih dobah zlasti je teološka veda začutila potrebo, da ovrže očitke z metodami nasprotnikov samih.

V takih časih se je predvsem dokazovalo in hotelo takorekoč umsko prepričati, da Bog je, da je Kristus Bog, da je kat. cerkev Kristusova ustanova itd. Nihče ne bo dvomil o važnosti tako zgrajene umske utemeljitve, a iz nje same vera, odrešilna vera v srečo večnega življenja še ni nikoli zrasla brez božje milosti, brez duha, ki veje, koder hoče; v življenju konvertitov opazamo pota, ki so kakor posmeh vsej človeški modrosti.

Toda v takih duhomornih pozitivističnih dobah človek ne more dolgo zdržati. Duh zahteva svoje duhovno kraljestvo. Znova se sprosti človeku obzorje preko otipljive omejenosti v nedoglednost božjih obzorij, po njih zahrepeni človek brez razlike, tudi katoličan. V taki dobi človek ne računa le s fizičnim svetom in njegovimi silami, realnejše so mu potrebe njegove duhovne narave. Z vso osebnostjo zaživi v svet, ki ga je pozitivističen človek umsko dokazoval. V pozitivističnih dobah so se zato bavili z verskimi vprašanji le strokovnjaki, kajti bogoslovje je bila veda, kakor matematika ali filologija ali naravoslovje. Pozitivistične dobe so dobe tesnega opredeljevanja, vsled katerega so pogosto zgubljale stik s celoto in zato ustvarjale enostranost, konflikte med vedami, konflikte v osebnostih, ki so jim odmirale nekatere življenjske korenine. Dobe pretežno pozitivistično mislečih ljudi so živele periferno življenje, stremele za periferno ekstenzivnostjo. Nekaj časa zdrav organizem človeške družbe prenese tako izžarevanje sil na periferijo, a kadar je gorišče opešalo, tedaj pride ali do katastrofe na periferiji ali do novega negovanja središnega ognja. Tako se v zdravem organizmu neprestano menjata sredobežnost in sredotežnost. Mislim, da je to večno omahovanje v človeku utemeljeno v njegovi duhovno-telesni naravi sami, kajti telo teži po ozkem pozitivističnem spoznanju, dočim se hrani duh iz celotne osebnosti, neposredno iz svojega bistva. To razmerje med obema tečajema ni pri vseh ljudeh enako razdeljeno: pri teh prevladuje izrazito pozitivistična smer, pri drugih izrazito romantična; a prav kakor pri posameznikih sedaj jasneje deluje pozitivistično teženje, drugič zopet romantično, tako je tudi pri raznih narodih in v posameznih zgodovinskih dobah sedaj močnejši ta, potem zopet oni tok.

Vse to ima navidezno z našim zgornjim vprašanjem le malo ali nič stika. Pa ni res! Naj je še tako globokoumen ves znanstveni sestav bogoslovne vede, v pozitivistični obliki bo ostajal tuj in malo pomemben romantično misleči družbi, a še bolj bodo gluha pozitivistična ušesa za romantično miselnost. Gotovo je, da je temeljit znanstven sestav teologiji pravtako potreben kakor vsaki drugi vedi; toda prav tako gotovo je, da je teologija izmed vseh ved najmanj sama sebi namen. Končno se vsa njena pomembnost sodi po tem, v koliko vodi ljudi k Bogu. Če naj teologija hrani religiozne potrebe sodobnikov, mora dihati sodobnost, mora biti ubrana po sodobnih potrebah in sodobni miselnosti. Ne trdim, da je današnja teologija v tem pogledu na slabšem kakor druge vede, trdim pa, da bi bila njena nečasovna ubranost neprimerno usodnejša, kakor je pri drugih panogah, ki nimajo neposrednega življenja oblikujočega namena in pomena v tako vzvišeni meri kakor prav ona.

Tiči pa v tem še drug težji problem. Izrazito romantične dobe in osebnosti ne grade iz pozitivnih racionalnih sistemov logično in racionalno, marveč intuitivno, iz doživetja. Tu prihajamo v še težjo zagozdo. Sistema človek itak doživeti ne more, pač pa lahko doživlja njegove vrednote in njegovo vsebino, da si jo asimilira v lastno osebnost in se organsko zraste z njo. Šele tako asimilirane, čisto osebnostno doživete vrednote kakega svetovnonazornega sestava lahko postanejo princip umetnostnega snovanja, princip kulturnega udejstovanja. Dokler mi ostaja n. pr. krščanski svetovni nazor vnanje pravilo za moje delo v javnosti, toliko časa lahko delam praktično po teh pravilih tudi brez notranjega, osebnostnega prepričanja, čeprav se bom mnogokrat držal bolj črke kakor duha. Če pa naj se lotim velikega kulturnega dela, zlasti velja to seveda v umetnosti, kjer moram graditi v čim višji meri iz sebe samega, potem mi mora postati krščanstvo osebnostno doživetje, da ne bo nikake razklanosti več med njim in osebnostjo, osebnost se mi mora sprostiti v krščanstvu. Da je to višja stopinja od prve, je menda vzvišeno nad vsak dvom; da je tako asimiliranje svetovnega nazora težka stvar, da pri vsem tem osebnostnem doživljanju dobé mnoge stvari drugačen poudarek, kakor ga imajo v objektivnem sestavu, da se marsikaj, kar je v objektivnem sestavu važno, umakne na drugo mesto, je po vsem razumljivo, a s tem še nikakor ni rečeno, da kdo zaradi tega že oporeka pravilnosti objektivnega sestava. Če pa naj duh verske vrednote res doživlja, se mora intenzivno ukvarjati z verskimi vprašanji, zvariti jih mora v najtesnejšo celoto z vsemi problemi lastne telesne in duševne narave, sicer ostanejo heterogeni elementi v organizmu. Zato je razumljivo, da more tako delo opraviti samo vsak sam s seboj in Bogom. V taki smeri je treba razumeti vse ono, kar se danes tolikokrat poudarja o verskem doživljanju. Tako doživljanje v našem smislu ni podiranje znanstvenega objektivnega sestava in postavljanje novega, marveč le osebnostno asimiliranje, ki se more seveda vršiti le individualno.

Toda čemu se dandanes mladi postavljajo v tako delikaten položaj, kjer je le en napačen korak lahko usoden? Čemu ne hoditi gotovo, utrto pot? Brez dvoma važno vprašanje. Kratek odgovor bi bil: zato ker čutimo globok prepad med današnjo kulturo in krščanskim svetovnim nazorom. Ta razklanost evropskega človeka je že stara. Enotno ubranost, ki proseva iz srednjega veka, je razbil humanistični val s svojimi poganskimi vrednotami, ki jih takratni na periferiji oslabei krščanski živelj ni mogel asimilirati in je zato pogosto bratil dvoje raznosmernih sil, ki sta prej ali slej morali dovesti do izrazitega razkola v evropski kulturi. Doživete vrednote antike so neasimilirane pognale korenine novi evropski kulturi, krščanski živelj, ki je prepogosto ostajal le pri priznanju pripadnosti k organizmu cerkve in vnanjem izvrševanju dolžnosti, pa je ostajal ločen od kulturnega udejstvovanja. Taka razdvojenost je bila možna zlasti v dobah razbite osebnosti, ki je mogla v enem koncu srca delati po čisto drugem principu kakor v drugem koncu. To so zlasti dobe pozitivizma, ki mu je versko ali kulturno ali znanstveno udejstvovanje čisto avtonomno področje. V dobah romantike pa je človeku povsem naravno moral zrasti iz take razcepljenosti tragični spor osebnosti. Zato mu je bil prvi problem, da najde sintezo med obema poloma. Takega temelja išče in pogreša danes vsa doba, kajti kulturni osnovi humanizma manjka živost antične religije, a mu krščanstvo ne more nuditi zadovoljivega temelja, ne da bi znatno preustrojil sebe samega, a krščanstvo je v nas izgubilo živo kulturno klico osebnostnega doživljanja, vsled česar je postalo kulturno slabotno. Prva reakcija proti tej razcepljenosti se je pojavila šele po zracijonaliziranemu 18. st. v romantiki 19. stol., ki pa je le kratkotrajen pojav, ki ni mogel niti prav razviti svojega poslanstva, kajti čudoviti napredek tehnike in prirodoslovnih ved, strašen pogon, ki ga je francoska revolucija dala družabnemu razvoju, je preprečil njeno rast. Realizem ali še bolj materializem s svojo pozitivistično filozofijo in naturalistično umetnostjo je bil samo do skrajnosti izveden racijonalizem 18. stol., ki je človeka še huje razbil in razcepil. Reakcija na to skrajnost je novodobna miselnost. Pojavilo se je povsod iskanje osebnostnega gorišča; in malodane povsod so se znašli ob vznožju altarja, ki je seveda poznal zelo različne svetnike in bogove. Kaj čuda, če je tudi katoličan pokleknil v tej dobi pred svojim altarjem in zagledal v njem znova silo, ki mu more dvigniti njegove duše zaklad. Njegova naloga je, da sedaj išče in poišče sinteze vsem kulturnim dognanjem in vrednotam v krščanstvu, da bo potem gradil dalje na tej osnovi.

Pa bo kdo ugovarjal: saj je vsa resnica v Kristusovem nauku, čemu potem iskati sinteze? — Res je! Vse, kar je resnica, je katoliško, vse, kar je lepo, je katoliško, vse, kar je dobro, je katoliško. Toda s tem ni rečeno, da more te vrednote doživljati samo katoličan. S svojim po naravi po resnici, lepem in dobrem stremečim duhom

more vsak človek spoznavati drobce večne resnice in doživljati njene vrednote, tudi nekatoličan in nekristjan. Če katoličani kot srečni posestniki polnosti resnice nismo znali svojih zakladov dvigati, pač ne bomo dolžili krščanstva, marveč moramo dolžiti sebe in svojo neaktivnost. Resnica je le ena in naj dobi nje drobce kdorkoli in kjerkoli in kadarkoli, vedno spada v polnost resnice, ker je odsvit večne, absolutne Resnice. Koliko socialne moči in globine krije v sebi krščanstvo. In vendar nas je moral socializem buditi dolgo vrsto let, preden smo se zganili in začeli dvigati te naši dobi prepotrebne vrednote. Prebivalci Krete so bili najbližji posestniki zemlje, ki je hranila v sebi neizmerne zgodovinske zaklade. V njihovi zemlji so bili zakladi, ki so pričali za sijajno zgodovinsko preteklost njihovega otoka. Bili bi torej v vsakem pogledu oni v prvi vrsti poklicani, da razkrijejo te zaklade. In vendar so morali priti Angleži (Evans!), Francozi, Američani in Italijani, da so jim jih dvignili. Zato pa ti spomeniki nič manj zgovorno ne pričajo za slavno preteklost Krete, a ne Anglije in Francije in Italije in Amerike, čeprav se bo seveda začno z izkopinami omenjala njih podjetnost in zaostalost Krečanov. Ne smemo biti le brezbrizni prebivalci in leni dediči, ampak podjetni dvigatelji lastnih zakladov, da bomo zaživelih novo osebnostno enotnost v krščanstvu in odtod zrasli v mogočno krščansko kulturo.

Iz teh par misli bi bilo, mislim, mogoče vsaj malo uvideti, čemu se toliko ukvarja današnja doba z verskimi problemi, odkod to moderno bogiskateljstvo, ki ga nekateri tako mrze misleč, da je to enostavno trma in napuh, ker ne prevzamejo krščanstva. Do cerkve ne bom posebej omenjal razmerja, ker je po vsem povedanem mogoče uvideti, kakšno bo. Zelo veliko se govori danes o cerkvi kot enotnem organizmu, čigar udje smo. Če govorimo o mističnem telesu Kristusovem, potem pač drži, ker smo vsi mladike njegove, a ne, če govorimo o vidni družbi. Kadar govorimo o poslednji, bi raje rabil primero, da je cerkev božji vrt, na katerem uspeva nebroj individualno in v razne vrste spadajočih rastlin, a vse se hranijo iz istega temelja, iz istega geološkega sestava, v katerem dobiva sleherna svoji naravi primerne in potrebne hrane. S to primero je skupnost in individualnost prišla na svoj račun. Še več. Lahko raste istovrstna rastlina tudi izven božjega vrta, zato na drugačnem geološkem sestavu, ki pa ima v sebi tudi elemente, ki jih hrani čista cerkev; uspevati more, a razlika med obema bo vendarle precejšnja, morda ji manjka najdragocenejših sokov, ki jih božji vrt hrani v obilni meri.

Govoriti v tej zvezi o našem razmerju do stranke in organizacij, se mi zdi pravzaprav odveč, a ker se zadnji čas javlja v tem pogledu neko čudno nespornost, naj omenim par besed. Politična stranka je že po svojem bistvu usmerjena v ekspanzivnost bolj ko v intenzivnost; slednja ji je le sredstvo za čim večjo razširitev. Zato je čisto spontano njeno prvo vprašanje ob vsakem pojavu: ali

je to moji ekspanziji v korist ali v škodo? Po odgovoru na to vprašanje usmerja tudi svoje razmerje do pojavov. Recimo, da si je to vprašanje zastavila ob „Križu“ in križarjih. Ugotovila je, da to niso njeni neposredni agitatorji, da samostojno mislijo, da trdijo, da so in hočejo ostati izrazito krščanski — drugega itak niso mogli nikdar dognati. Če je še ugotovila, da bi bil mlad človek lahko dober agitator za stranko in da ta „filozofski“ pokret absorbira najboljše moči v neko vnanjo neaktivnost, je zvedela vse, kar njo zanima. Posebno vesela torej po vsem tem te svoje „dece“ ni, kakor je mati včasih ljubosumna do otroka, ki ni več otrok, podpirala je ne bo, skušala bo celo „razkužiti“ mladinske vrste. Mislim pa, da bi morala stranka, ki temelji na volivcih izrazitega svetovnega nazora, vedeti, da je v njenem interesu, če se notranja orientacija sklada z vnanjo, če se svetovnonazorno gorišče njenih volivcev razgoreva v mogočen kulturnen plamen. Zato bi morala stranka tak pokret vsaj spoštovati, če že ne podpirati, a najmanj bi ga smela ljubosumno ovirati in zatirati. Tisto malo, kar bi dosegli ti ljudje s svojim vnanjim praktičnim delom za stranko, bo stranki z obrestmi vred povrnjeno, če se bo mogel razživeti mogočen kulturni pokret, ker končno mora vse javno politično življenje stremeti po kulturni rasti in ne le po politični moči, ki je le sredstvo do prve.

Prav tako in nič drugačno je naše razmerje do organizacij. Opravičenost ali neopravičenost organizacije določa njen namen, pa ne tisti na papirju, marveč tisti v resnici. Če naj bodo organizacije — česar seveda ne trdimo — le nekakšno sredstvo za ekspanzijo političnih strank, naj to jasno in glasno povedo, da bomo vedeli presojati njih delo, če pa so in hočejo biti posvečene notranjemu oblikovanju osebnosti, naj ta namen iskreno zasledujejo. Povemo odkrito, da organizaciji z notranjo smerjo v Sloveniji krvavo potrebujemo, da pa bi pri teh organizacijah morali uporabljati mnogo svobodnejše oblike in bolj psihološke metode. Naj je tudi nekaterim francoska laksnost malo po volji, vem pa, da dosega lepše uspehe nego naša discipliranost; naj se tudi tako radi ogledujemo ob nemški mogočni ekspanzivni sili, intenzivno jih francoski katoličani daleč prekašajo, pa naj sodimo po svetnikih ali po kulturni rasti, ki so jo naravnost izvažali v Nemčijo ob koncu stoletja. Nismo proti organizacijam, pač pa iskreno želimo, da naši ljudje začno enkrat živeti iz svoje resnične prepričanosti, ne pa iz ljudske navade in tradicije, brez katerih ne obstanejo več na nogah, kar tožijo vsi, ki so kdaj imeli opravka z našimi ljudmi izven mej Slovenije, pa naj bo v Nemčiji, Ameriki, Franciji ali tudi le Zagrebu, Belgradu, kar sem doživel tudi sam. Dokler tega niso začele dosegati naše organizacije, so stobile bore malo, pa naj tudi rastejo v tisoče in stotisoče.

Teh par iskrenih besed v zagovor nekaterih mnogokrat napačno sumničenih in krivo tolmačenih pojavov pri naši mladini nima namena nikogar žaliti ali omalovaževati. Morda se bo vse povedano

zdelo tako jasno in samo ob sebi umljivo, da se bo marsikdo čudil, čemu in odkod toliko hrupa zaradi teh pojavov. Po raznih sestankih se je že vse to in še jasneje povedalo, bili smo si vedno edini, a ko smo šli vsaksebi, smo si stali dalje drug od drugega kakor pred sestankom. Odkod to in čemu to, bi bilo zanimivo vprašanje svoje vrste.

Jakob Šolar.

Slovenska molitev

V globini se trese:

Vodja, ki dobro gradiš in rušiš,
ki zlo gradiš in rušiš,
ki ves dan molče strmiš na življenje ljudi
in ljudskih rodov in nič ne govoriš,
sredi noči pa izmeriš vrednost njihovih del,
da zjutraj vidimo, kaj so.

V svojem molčanju vseeno daj:
da v zboru narodov začutimo, kje je naš obraz,
da ga vidimo, da zaživimo vanj;
da v sfingi življenja in sanj ugledamo,
za kaj je rojen naš ljubi narod;
da v skrivni samoti ugrabimo
tvojemu molku svojo sveto uro!

Vemo, vemo:
ako bomo v Tebi hodili,
bo v življenje šla naša pot;
ako ne bomo v Tebi hodili,
bo naš delež smrt.

Med otrokom in možem živimo:
komu naj damo roko!?
Vsaj sredi noči nam povej,
ali je Tvoja palma v rokah otrok,
ali je Tvoja palma v rokah mož...

Mirko Avsenak.

Slovenska zemlja

Čudovito govori naša zemlja. Iz pepela in zgodovine govori. Iz svojega sorodstva z zvezdami prerokuje in objema od zibelke do krste tistega, ki jo je zanj Večni prvi dan ustvaril. Vsi prebivalci zemlje izhajamo iz organizmov. Verujemo v fizične in metafizične organičnosti in vemo, da še roža na polju svoj prostor hoče. Vse ima težišče in ničesar življenjskega ni, kar ne bi imelo

gnezda. In najjasnejše govori božje stvarstvo iz velikih človeških družin. Bog je odredil, da je vsaka mati najlepša v besedi, s katero nas dviga. Zato verujemo v narod.

Bistvo naroda stoji sredi mnogih realnosti in vrednot in je iz njih tako prepleteno z vzroki in posledicami, da je ena največjih svetovnih plodnosti, v kateri in iz katere se človeško gledanje in oblikovanje ureja v enote. Narod je življenjska enota ljudi. Telesa vseh teh ljudi pa so po božji postavi del organske narave. Vendar telesa ne živijo na zemlji, kakor v mirnem in mrtvem prostoru ter ji niso geometrično prideljeni, kajti zveza človeka z zemljo je skrivnosti polna in silna. Zemlja je izraz človekove usode. Človek je navezan nanjo kakor na mater in še bolj. Zato se vsako rušenje te usodne zveze človeka z zemljo maščuje v nepreglednih duševnih in kulturno-socialnih katastrofah. Ista sila, ki deluje v organski naravi, živi v človeških telesih, jih oblikuje, dopolnjuje in razdira. V človeškem telesu ima narava svoj vrhunec, ki sega do meje duhovnega sveta, kakor pred uganko svojega bistva stojimo pred zemljo. Kakor je sama različna in s to različnostjo svoje oblike in vsebine vzgaja, tako je vsaka po klími, flóri, favni in notranji strukturi privezala različne ljudi nase in jim s svojim obsegom dala enotni temelj življenja. Zemlja se narodu razodeva kot realna tla, kot pokrajinsko ozadje in kot političen prostor.

Narod, ki živi, živi in dela iz zemlje. Orje, koplje, seje, kosi, vodo zajezuje in se vozi po morju. Vez med temeljem žitja in človekom je delo: z žrtvijo, z naporom in trpljenjem trga sadove iz zemlje. V tej točki leži zmisel kmetske grude. V delu se odkrivajo in oblikujejo vse vitalne in duhovne poteze človeka, kajti če se vse človekove življenjske energije obrnejo v zemljo (ali vsaj naslonijo nanjo), vzraste iz tega strastnega veselja nad ustvarjanjem vez enotne usode in duševnosti, ki prehaja vedno bolj v sproščeno občestvenost. Zemeljska tla in narod torej spadata skupaj, in če narod nima zemlje, nima zdravih pogojev za graditev svojega templja.

Narod, ki živi, pa živi tudi iz celokupnega pokrajinskega ozadja. Ni vsaka roža za vsako pokrajino. Tako tudi ni vsak narod za vsako pokrajino. Zato so iskali narodi ob svojem preseljevanju tistih krajev, ki so njihovemu značaju približno odgovarjali. Vedno seveda to ne drži, pač pa je bilo v vsakem narodu vsaj podzavestno vitalno stremljenje po soodgovarjajoči pokrajini. Vsaka pokrajina ima namreč svoje barve, svojo luč, svojo razporeditev, svoj psihološki, umetniški, gospodarski značaj. Narod in pokrajina se nujno dopolnjujeta, kakor oblika in vsebina. Le v svoji pokrajini lahko zaživi narod in se razmahne, le njemu prikladna pokrajina se mu vtisne celotna v srce in mu postane domovina.

Tretjič pa živi na zemlji in v pokrajini iz političnega prostora. Logično si vsaka narodna celota (pa četudi majhna, kajti gre le za organsko in zavestno enotnost) mora ustvariti politično obliko, katere

izraz je država. Država je najvišji izraz narodne dozorelosti. Takrat, ko mu zgodovina, pokrajina in vseoživljajoči duh narodne družine narekujejo tudi zunanjo zaokroženost, da lahko stopi kot člen urejajoče se družbe na mesto, koristno vsemu človeštvu. Pozicija vsakega naroda je na nek način politična (to je: medsebojne človeške odnose pravilno urejajoča) in ta politična dolžnost vsakega naroda oblikuje tudi njegov značaj. Biti državen narod se pravi ostro razumeti prihajajoče naloge človeštva.

Vse to se je razodelo tudi slovenski zemlji. Bog sam je zarisal mejo našemu narodu in od leta do leta se jedrijo naloge naše družine.

Anima.

Slovenstvo v mozaiku narodov

Aritmetično razmerje med milijonskimi velikostmi drugih narodov in našega, nam nehote napravi vtis, kakor da se Slovenci nalik otrokom le „igramo narod“. Toda stvarna, rekli bi, geometrična razmerja, ki nam kažejo gostote narodovih življenjskih sil, vrednot ter njihovo dviganje oziroma padanje vzporedno s številom prebivalstva, so v našem narodu najmanj taka, ako ne boljša od onih pri velikih narodih. Ako torej osredotočimo svoj pogled v osišču poslednjih razmerij, ki so nam zarisana v naših dušah, ki govore iz naših domov, davne in sodobne usode naše zemlje, tedaj je vsak dvom nad lastno narodno samobitnostjo brezpredmeten.

Vsi oni namreč, ki življenje narodov opazujejo in pojmujejo samo enostavno aritmetično in mehansko, pridejo nujno do mnenja, da mali slovenski narod nima niti pogojev niti pravega zmisla za življenjski obstoj. Kdor pa je vaju življenje naroda, ki je v mozaiku vseh narodnosti analogno življenju poedinca v družbi, opazovati ne samo v vodoravnem, ampak tudi navpičnem prerezu, temu šele se odpre ogromna zakonitost, ki preveva globine podtalnih sil vsakega organizma. Kakor pozna namreč človek-poedinec svoje rojstvo, rast, dvig, padanje in končno — smrt, slično tudi narod-poedinec. Kdor ni prodiral v zgodovino samo s filozofskim očesom suhih distinkcij, ampak pod vidikom, ki je bil zmožen videti nemirno valovanje življenja narodov skozi stoletja, ta ve, da rojstva narodov niso bila istočasna. Rodili so se narodi, ko so drugi odmirali, na ruševinah že propalih so vstajali novi, sveži rodovi, na prsih v višek se pnočih sil enega naroda so se vzgajali še nedoletni in enako po zakonu narave prevzeli njihovo vlogo: v večji ali manjši razvojni krivulji so se razrasli in zopet usahnili.

V tem neksusu si oglejmo sami sebe: vlogo in poteze malega naroda. Narod kot organizem je namreč v svoji samobitnosti neodvisen od tega, ali je velik ali majhen. Ako bi namreč obstoj organizma bil bistveno odvisen od velikosti, bi majhen narod sploh ne mogel obstojati; ker pa poslednjemu nasprotuje zgodovina in sodobnost,

je nujno, da je kakor velik tako majhen narod vedno nekaj poedin-
nega samo v sebi organično zaokroženega, osnovno samolastnega z
vsemi vitalnimi silami in vrednotami, ki so pogoj živega narodnega
organizma in ki se zaključujejo v enotnem značaju ter samozavesti.
Potemtakem ni samo velikost postranskega pomena, ampak tudi je-
zik, svetovni nazor i. dr.; odločilne pa so vse osnovnejše, rekli bi,
embrionalne psihofizične pravezi, sorodnosti, ki izzvenijo v svojem
zadnjem odrazu v enotni narodni samozavesti. Ni torej izključeno,
da se kaka narodna skupina svoje enotnosti več ne zaveda, ni pa
možno, da bi bila kedaj narodna samozavest zmotna, ker potem bi
morala narava sama lagati.¹

Toda vsak majhen narod ima vendarle svojo specifično, iz nje-
gove majhnosti izvirajočo lastnost, ki jo mora imeti vedno posebej
pred očmi: ta mu mora biti osnova, ki naj okoli nje osredotoči vse
svoje narodno teženje in zavest, ako noče omahnuti s svojega, v na-
ravi začrtanega, edino možnega tira. To je razlika v narodnem po-
tencialu in kapaciteti. Narod namreč kot naravno občestvo, zdru-
ženje vseh poedincev nima samo popolnosti vseh poedincev, ampak
kot celota ima še vsled združitve novo, nadindividualno in nadčla-
sovno popolnost: sile in vrednote, ki so v svojem bistvu enako živ-
ljenjske, kajti so iz njega in zopet za njega. To je vsa ona „nad-
produkcija“ (idejna, moralna, umetniška, civilizatorična, tehnična
itd.), „narodno bogastvo“ v najširšem zmislu, ki pa je dosledno tem
večje, čim večji je narod številčno. Ako pa je narod manjši, je na-
ravoma in sorazmerno tudi to njegovo bogastvo manjše. Toda ker je
uprav to ono žarišče, od koder izžareva gorkota in moč vsemu na-
rodu in ker vsaj neko minimalno tovrstno bogastvo zahteva narod
v svojem bistvu kot organizem brez razlike velikosti in ker te mno-
žine v dovoljni meri doprinese vsak majhen narod, sledi, da mu je
zato treba veliko več osebne, individualne energije ko pri velikem
narodu. Pri majhnem narodnostnem številu je zato ves omenjeni
nujni nadpridelek, vse nadosebno narodno bogastvo veliko bolj nave-
zano na energijo in osebno prizadevanje vsakega poedinca. Tako
vlada mnogo silnejša napetost med nujno življenjsko energijo, ki jo
narod rabi in njegovimi subjekti, nad glavo vsakega poedinca se
zbira mnogo več potreb in dolžnosti — nego pri narodu, kjer se ima
vsa ta energija priliko porazdeliti na neprimerno večje število sub-
jektov. Pravimo: čim manjša je kapaciteta, tem silnejši je potencial,
čim manjša razsežnost, tem večja mora biti gostota, notranja sila, da

¹ Umetnim potem se sicer narodna zavest da stopnjevati, toda ako ni zato
resnične podlage v naravi, v krvi in duši, je trajen odmev take samozavesti ne-
možen. Nasprotno so nam Švicarji točen zgled, kako se narod polagoma „rodi“,
nastaja: stvari so naravni organizem, enotna krvna in duševna vez, en čut in
poslednji izraz tega, kot posledica se pojavi enotna in neomajna narodna zavest.
Švicarji se zavedajo svoje enotne narodnosti kljub razlikam v jeziku — in kdo
ve bolje, „da so ali niso narod“, ako ne oni sami?!

se organizem ohrani živ, čim manjša je površina duhov, in tem neizčrpnjša mora biti njihova globina.

Tega se moramo Slovenci zavedati, potem nam bo umljivo, zakaj je pri nas nujno skoraj vsak škof nekaj sličnega kar n. pr. Nemcem Ketteler ali Kepler, zakaj je pri nas enako večina vseuč. prof. in strokovnjakov hkrati monumentalnih zgraditeljev in ne le mož ugodne „kariere“, obenem pa nas mora to navdajati tudi z globoko resnostjo: nas vse, vsakega posebej zadene enaka naloga.

Slovenci smo tako radi „univerzalni“, črtamo linije svetovnemu razvoju kulture in življenja in vedno jih črtamo mimo oziroma preko sebe. Navadno vse prebrodimo, a domov ne pridemo nazaj, domačih linij ne potegnemo, slovenskih samoniklih globin in iz njih v svetovne višine, kipeče aktivnosti ne stehamo. Na nas je posebno: da vzdržimo najmanj na isti višini izredno visoko potencialnost, v kateri so pognali rodovi neposredno pred nami našo slovensko rast. Ni sicer potrebno, da bi morali vse, kar so prej ustvarili, prevzemati, toda če se sosednje kulturne in tehnične sile dvigajo, smo celo prisiljeni našo dejavnost stopnjevati. Hujše čase je že preživljal naš narod, a ni propadel, ampak nasprotno: čim resnejši je bil trenotek, tem bolj so se nabreknile maloštevilne mišice, tem bolj se je zastrla naša notranja moč. Ta silna potencialnost, ki je nujna v vsakem majnem narodu, nam utemeljuje dvoje:

1. Pristna slovenska duša je kljub majhnemu številčnemu obsegu in mnogim vnanjim in notranjim sovražnim oviram dosegla v svojem razvoju visoke svetovne vrhove, kar razodeva samo bogastvo, izvirajoče iz globin, globin kakršne more imeti le duša v trpljenju rojena in v trpljenju rastoča. Nimajo veliki narodi v vsaki dobi mož kakor mi Slomška, Kreka i. dr.: to je le pri nas: mati slovenska zemlja jih je rodila in jih rodi v vsaki dobi nujno, v boli, v robstvu in preziru spočete! Zato je simbol slovenskega značaja trpin z razoranim obrazom, a z optimizmom v srcu. Slovenski značaj je jekleno resen, vztrajen, trd, a vendar sposoben hkrati za sozvočje najnežnejše melodije, pesmi in govornice naše zemlje.

Ali ste že videli kdaj slovenski „original“. To so tisti možje, ki so hodili po vsem svetu s svojim duhom in zmožnostmi, ki so odkrivali narodom čuda življenjskega plimovanja in utripanja v tisočletni zgodovini, a so vendar ostali slovenski „kmetje“ v duhu in besedi, v obleki in navadah; to so takozvani „čudaki“, „trmasti svojeglavneži“, ki so z jekleno voljo šli preko vseh enodnevnih vsakdanjosti političnega in javnega mnenja ter želi končno občudovanje v harmonični združitvi energije in miline srca, globini duha, pa tudi radi svojega slovenskega ponosa in doslednosti. To je tip slovenske kmet-ske grče!

2. Slovenci se moramo razgledati najprej doma, prisluhni v tajne naše lastne narave, skozi žarišče svoje lastne narodne individualnosti pronicati vrednost vseh nam nujnih vitalnih sil, celotni pogled po

kulturnem horicontu mora imeti izhodišče v slovenskem osišču; ne kakor dozdej, pod deloma nezavednim vplivom: gromadenje tujih nazorov in slovenskim razmeram neprikladnih načinov; dozdej smo narobe mnogokrat slovenske razmere in dušo opazovali pod tujimi vidiki. Taka, vseskozi dosledna slovenska orientacija ne izključuje pridobitev tujih kultur in univerzalnega, svetovnega razmaha, marveč ga nasprotno pospešuje, ker je ravno to najnaravnejši in zato najuspešnejši način priličevanja lastnih vidikov o tujini.

Ta silna napetost potencialnosti v našem narodu pa zahteva nujno enako skrbnega varčevanja s silami, da ne gredo v izgubo brez potrebe, pa tudi da vsled udobnosti ne ostanejo neuporabljene. Zato zahteva ta napetost predvsem izrazitih sintetičnih, t. j. gradečih, ne pa razdirajočih duhov.

Zato pa je mladinstvo pri nas življenjskega pomena: da smo veliki cenzorji pravega in doslednega slovenstva, ne v teoriji, ampak s svojim lastnim življenjem — in da smo možje dela, žrtve, sinteze. Življenjskega pomena uprav zato, ker je mladinstvo nujna zahteva v popolni razmah se razvijajoče mladostne dobe našega naroda. Naš narod se še ni „razživil“, ni še izživel“ svoje mladostne aktivnosti, ni še izčrpal svojih največjih vitalnih sil, zato še bo živel in zato je ravno ta bodočnost odvisna od pravega organskega in naravnega pojmovanja življenja, ne pa le od površnega posnemanja abstraktnih in na neživljenjskih okostenelih ravninah se izgublajočih sil, ki so vedno le sad naroda, ki se je že izčrpal in ki nagiba h propadu. Zato je „mladinsko gibanje“ pri takih narodih le vzbujanje nove narodove mladosti in novih, iz skladja njegove individualne narave in novih razmer rastočih sil, v nov ritmični val. Velja namreč tudi tu vitalni princip: individualno življenje, ki ga je narod že živel² se več ne da povrniti.

Naš narod pa se še v svojih odnosih do narave in njenih življenjskih sil ne samo ni postaral, ampak niti razvil jih še ni, niti viška še ni dosegel, zato še bo živel in se dvigal, toda pomnimo: nujnost tega razvoja je v naši usodi!

Tone Trstenjak.

Slovenstvo in katoličanstvo

„... slovenstvo in — katoličanstvo, oboje, ker ni Slovencev razen katoliških Slovencev.“ Mladost 1927, str. 215.

Pričujoče besede so nezavedni izraz miselnosti, ki s koreninami sega daleč nazaj v temna desetletja slovenske katoliške preteklosti. Zdi se, da še vedno živi tu in tam, pač le v temah nevednosti in čisto zunanjega, političnega fanatizma. Kljub temu osta-

² Zato je n. pr. pri Nemcih „povratak v življenje in čuvstvovanje romantike in srednjega veka — le utopija!

nejo zgoraj navedene besede izzivajoča priča naše dosedanje kulturne vzgoje, ki se ni vedno vršila v duhu resnice in svobode. Križ, glasnik duhovnega spora sedanjih dni, mora postati zvezda vzhodnica novega slovenstva. Radi tega mora vsak izmed nas, kdor je etično in kulturno zrel, izpodmakniti tla tej miselnosti povsod, kjerkoli in kadarkoli bi se pojavila. Zakaj laž je in zato ji je treba kljubovati.

*

Pisano je namreč, da nas bo le resnica osvobodila. To neizbežnost so slovenski katoličani tu in tam prezrli, radi česar sta tudi življenje in razvoj prezrla nje. Mislim, da to dejstvo pomeni tragično krivdo slovenskega katoličanstva. Iz tega sledi drugo neizpodbitno dejstvo, da namreč v zgodovini kulturnega slovenstva do sedaj ne najdemo elementarne epohe, ki bi bila harmonično katoliška. Katoličanstvo je bilo do sedaj izrazito poudarjeno skoro izključno le v eksilu in ob strani je rasla stavba kulturnega slovenstva. Res je, da so bila tri najsvetlejša obdobja naše preteklosti, namreč reformacija, romantika in moderna, odločno antiliberalno, to je sredotežno in bogoiskateljsko usmerjena: a pravtako je res, da je tedaj zorenje slovenskega duha prešlo v konflikt z enostransko-objektivno katoliško tradicijo. Ta konflikt pomeni morda najusodnejši, a tudi najresničnejši in najsvobodnejši notranji spor slovenskega duha. Ta spor se je pričel v trenutku, ko je slovenski človek postal notranje aktiven in sicer iz individualnih in narodnostnih osnov. Radi tega ni nič čudnega, če ta svetli stvariteljski trenutek pomeni rojstvo naše individualne kulture. Iz nje in zaradi nje bo slovenstvo živelo vse dilj, svetlo in močno iz Trubarja, Prešerna in Cankarja. Kdo si, ki jim odrekaš slovenstvo, kdo si, ki jemlješ slovenstvo v zakup? Poznam te, saj nosiš obraz lažnivega duha — in zato ti kljubujem z vsemi svojimi močmi!

*

Mislim, da se iz teh izvajanj jasno razvidi dualizem slovenstva in katoličanstva, sveta vitalne in religiozne resničnosti. Izkušnja, ki so ji tu in tam podlegli nosilci katolicizma, je dvojna: zanikanje narodnosti zaradi verstva ali istovetenje narodnosti in verstva. Prva izkušnja je potemtakem izkušnja ekskluzivnega teizma, kar je zanikanje Boga v stvarstvu, a tudi zanikanje krščanstva, ki je svet bogočloveške skupnosti in pomeni rojstvo Boga v človeštvu. Druga izkušnja pa je izkušnja istovetenja Boga in kreature, kar je v osnovi zanikanje Boga v eksistenci: tedaj ateizem. Ali ni s tem v skladu prikriti cinizem, ki izhaja iz besed, češ da ni Slovencev razen katoliških Slovencev?

Kdo trpi škodo zaradi takega naziranja? Slovenstvo in katoličanstvo, oboje, ker niti eno niti drugo ne prenese nasilja. Red stvari pa trpi težko nasilje, če kdo zanika svet človeškega zaradi sveta božjega, a še težje, če kdo istoveti oboje. A povedati moramo tudi, da med njima ni nasprotja, saj gre smer življenja h končni enoti. B o g o - č l o v e k je pot in po njej se bo povrnil sin zemlje k Očetu...

*

Verujemo v občestvo in zato odbijamo vsako ekskluzivnost, tudi versko, ker pomeni upor zoper resnico življenja, ki je od Boga. Poudarek verske ekskluzivnosti vodi namreč, po pričevanju zgodovine, v zanikanje človeka, naroda in kulture. S tem se uporno zastavlja pohod Boga na zemljo, da se razodene v človeštvu in zgodovini. Kajti izpolnjenje božjega kraljestva še ni v zgradnji intelektualnega verskega sistema, marveč pomeni neposredni in živi, resnični in dejanski objem človeštva in Boga. Religiozno občestvo ni kozmos logičnega, marveč individualnega sveta, človeškega in božjega. Življenje v Bogu pomeni odrešenje, ne zanikanje stvarstva. Toda: gratia supponit naturam.

*

Križ je izraz borbe za skladnost človeštva in Boga, kulture in religije. Radi tega strastno odbijamo tudi narodno in kulturno ekskluzivnost. Zakaj ideja absolutnega nacionalizma in humanizma je pravtako upor zoper resnico življenja in pomeni nasilje zoper nespremenljivi red stvari. Pribijmo: ateizem je izkušnja laži in podleže ji vsak, kdor misli, da sme zaradi službe narodu, kulturi in človeštvu zanikati svet Boga. Gorje mu, kdor se ne izpove kaosa, če ga ni premagal v sebi: kajti na ta način ustvarja pred obličjem zgodovine lažnivi videz, kakor da je človeštvu mogoče najti zadnjo, odrešujočo resnico brez Boga. Iskajočega človeka ne zanikamo, borimo se le zoper neodkritosrčnega in lažnivega. Ljubimo in iščemo resničnega človeka, zakaj pisano je, da nas bo le resnica osvobodila. Odrešenje bo prišlo, a le po poti svobode, resnice in ljubezni!

*

Kakor narod, tako tudi narodovo kulturo pojmuje organizirano in zato brez pridržka priznamo ustvaritve našega duha. Pomnimo, da nič ni v nasprotju z Bogom, kar je v človeštvu in zgodovini pozitivnega! Iz slovenskih in človeških osnov bomo gradili našo kulturo do najvišjih in najčistejših vrhov: to bo naša priprava za Njegov prihod, hram, ki ga sezidamo, da bo prebival v njem. Epoha enotne religiozne kulture je vizija sanj in verovanja prihajajočega rodu. Ko gradi kulturo, zvest slovenstvu in človeštvu, se ta rod ne izmika zadnjemu, usodnemu vprašanju: „Človek, povej, kako si živel, kómu živiš?“ — Ivan Cankar, graditelj slovenstva in kulture, je odgovoril: B o g u !

Francè Vodnik.

Naša narodna zavest

Kulturno višino vsakega naroda merimo tudi po njegovi narodni zavesti. Narodnost je duhovna vrednota in se mora torej dvigati ali padati z narodovo kulturo vobče. Kakor prebujenje individualne osebnosti porodi samozavest, tako se obudi tudi v narodu, ki je prešel svojo otroško dobo, nujno tudi narodna zavest. In kakor je za posamezno osebnost ta samozavest, temelječa kajpada na objektivni resničnosti, predpogoj uspešnega udejstvovanja v družbi in občestvu, tako je tudi narodu potrebna samozavest, da more vršiti svoje poslanstvo v organizmu vesoljnega človeštva. Človek brez poznanja in izživiljanja svoje svojstvenosti ne pomeni nobene socialne sile in narod brez svoje narodne zavesti, zavedne in utemeljene v svoji individualnosti, je mrtva masa in nepotreben, neraben in škodljiv ud na telesu človeštva.

Najsi bodo mnenja o bistvu slovenske duše različna, nedvomno pa so bistvene lastnosti slovenskega genija: plemenitost, resnoba in mehkoča. Te prvine so pač vplivale, da se je mogla slovenska čud tolikrat v važnih trenutkih narodovega življenja spačiti v mevžo in tragično določevati našo usodo. Rod, ki je moral reševati nalogo narodove samostojnosti, je bil dovolj zaveden, dasi morda ni razmišljal do zadnjih temeljev svojega narodnega prepričanja. Kadar pa navdušenje ne neti več narodne zavesti, ga mora nadomestiti pravo spoznanje, kako globoko sega v vse početje poedinca in celote narodnost, kako vsi rastemo le iz nje in se moremo le na njej sloneč skloniti preko svojega naroda; poznanje, ki rodi novo in vztrajno narodno zavest, utemeljeno v objektivnosti in njenih vrednotah.

Koliko premalo je med nami narodne zavesti, priča najbolj kričeče polminuli besedni boj, smo li Slovenci res samobiten narod. Kdor o tem še dvomi, je svojo narodnost že prodal in le dokazal svoj lastni greh. Da je premalo narodne zavesti v nas, moremo že vnaprej z veliko verjetnostjo sklepati iz površnosti vsega današnjega življenja, izvirajoče iz bolnega družabnega ustroja, ki ne dovoli več, da bi se duhovne vrednote dejansko izživiljale v današnjem človeku. Zgolj snov in čutni dražljaji določujejo način mišljenja in delovanja današnjega človeka. Zato je naravno, da z vsemi duhovnimi vrednotami vred peša tudi narodna zavest v preprostem in izobraženem človeku. Dalje svoboda ne zahteva vsak dan borbe za narodnost; zato se narodna zavest ohlaja, ker nam pač ni več prva potreba, vsaj vsem svobodnim ne. Končno ubija narodno zavest vsak družabni nazor, ki ne pozna ali ne prizna organizma, zlasti socialistični, ki obglavlja ne le posameznika v družbi, ampak tudi narode v človeštvu in zjednačuje in mehanizira. Merilo našega narodnega zanosa je predvsem naše narodno obrambno delo. Da to ne cvete v naših dneh, je znano; znamenje, da živo srebro pri nas nizko stoji! Pa tudi opomin!

In vendar je vprav narodnost in iz nje rastoča narodna zavest temelj našega življenja in zdravja. Roža ne raste v vsaki zemlji, bor ne zeleni v vsaki grudi in naš človek ne more uspevati izven svoje narodnosti. Iz slovenske grude spočeto se more razviti in razbohotiti edino v svoji slovenski svojstvenosti. Kakor posameznik samoniklo sprejema in si prilikuje objektivne, splošne vrednote, tako tudi narod. Kakor se mora posameznik razviti v samostojno osebnost, svobodno in podrejeno duhu in občestvu, tako mora biti tudi narod kolektivna osebnost, samonikla, podrejena svojemu Pravzoru, od katerega je dobila svoje individualno zvanje, in podrejena občestvu vesoljnega človeštva, kateremu služi, a le preko naroda, tudi individualna osebnost. Podtalno deluje narodova duša v vsem dejanju in nehanju poedinega narodovega člana, iz nje rasteš, misliš in živiš, dasi posestvuješ nadnarodne, večno - objektivne vrednote, ako hočeš. Kozmopolitizem, ki spregleda narodnost, je kulturna smrt, ker si spodreže glavno življensko silo, narodno osnovo. Treba je le živeti nekaj let v tujini, ki izpuli človeka iz svojega naroda, pa ti nedostajanje duševnih tal dokaže, kako osnovnega pomena je narodnost. Polna osebnost ni mogoča brez močnega sidra v narodnosti. Domače seme dozori le na domači grudi do polnega vrha.

Zato mora iz spoznanja, kaj pomeni narodnost za posameznika in vso kulturo, nujno in sama po sebi izvirati tudi narodna zavest. Kje pa bomo črpali to zavest drugje kakor v naši narodni samobitnosti? Narod mora najprej sebe poznati, šele potem se more sebe zavesti. Zato ni dovolj, da naša narodna svojstvenost v nas podtalno živi, ampak živeti mora zavedno. Šele potem bomo narodmož in ne naivni otrok, ki težkih časov ne preživi. Poznati moramo predvsem dodobra slovensko narodno dušo, poznati vse, kar je naše in samo naše. Narodna zavest se bo okrepila med nami le tedaj, ko bomo razumeli dušo našega prirodnega človeka, kmečkega, obrtnega in delavskega fanta, moža in dekleta, dušo slovenskega družinskega življenja, zmisel naše vasi, občine in okraja, zmisel naše zemlje, naših gora, resnih gorenjskih grap in dolin, dekliško mehkih holmov Dolenjske in Slovenskih goric, resno otožnost štajerske ravnine in bridko preteklost naše Krajine, idejo koroškega Roža in Goriške, z lučjo zalite, teh naših dveh zaprtih rajev. Treba je poznati zmisel naših gozdov, božjih domčkov na hribih, zmisel naših običajev, rekov in noše, način našega mišljenja in izražanja, duha našega jezika in svet naše narodne pesmi, lepoto in zmisel našega veselja in praznika, bridki zmisel naše družinske, vaške pa tudi narodne žalosti. In končno tudi našo narodno preteklost do krajevne zgodovine, ki morda najbolj izrazito razgalja našo narodno dušo.

Šele potem bomo vedeli za svojo samobitnost in bomo ljubili razsodno in neugasljivo. To spoznavanje vsega našega ni le zanimanje čudakov za svoje marnje, ampak je odkrivanje resničnih vrednot, ki tvorijo obenem temelje kulture. Bolno je le hrepeneti preko

meja svojega naroda in sebe ne videti in samoprevara je mladostna vera, da je le tuj narod resnično velik in zanimiv. Kadar bomo dovolj trdno stali na lastni zemlji, ne bo treba umetno zapirati meja tujim kulturnim vplivom. Ako bomo res doma, bo dalo vse, kar pride od drugod, le pobudo in se bo utelesilo pri nas po naše. Narodu, ki se zaveda svoje samoniklosti, ni mogoče zabresti v kulturno suženjstvo. Vsa ta naša narodna vprašanja se razpletejo sama od sebe, kadar bo naša narodna zavest dovolj močna.

Velikost naroda ne odločuje. Majhen človek je pravtako človek z istimi pravicami kakor velik; le njegov poklic je morda drugačen. Enako narod kljub maloštevilnosti ostane narod in ima svoje poslanstvo. Z nujnimi in naravnimi posledicami malega števila se je treba sprijazniti, bodisi gospodarskimi ali kulturnimi. Abotno bi bilo zaradi ozkih narodovih mej le tožiti in igrati lisico pod kislim grozdem. Modri razume stvarni stan in dela, kajti narodovo poslanstvo nikdar ne presega njegovih zmožnosti, a te bogodane zmožnosti razviti je njegova dolžnost, izvirajoča iz naravnega zakona.

Treba je stati na straži. Naša narodna zavest stoji prenizko. Kaj torej? Beseda, ta oživljavec, natisnjena in izgovorjena, mora znova obujati našo narodno samozavest, beseda, ki izvira iz osebnega poznanja našega genija in iz polnega prepričanja o pomenu naše narodnosti in narodne zavesti. Društva, tisk, šola, posameznik mora vzbujati in negovati narodno zavest v sebi in v svojem krogu. In končno čimbolj se bo krepila med nami vera v duhovni svet, tembolj bo rastla tudi naša narodna zavest.

Pa še eno! Kakor se mladinstvo oprijemlje Duha in duhovnega, stremi za osebnostjo, zdravjem in resničnostjo, tako je nujno tudi narodnost in narodna zavest njegova ljubezen, znova zaslutena in odkrita na potovanju po domači zemlji. Romar živi z ljudmi in iz njih, obenem pa seje vanje. Ko se je mladinstvo obrnilo od materialističnega mišljenja in življenja in se skušalo izviti zmehanimu socialnemu redu, je oživela vera v duhovno in z vsemi nadstvarnimi vrednotami, ki naj oblikujejo materialno stran našega življenja, je nujno na novo oživela narodnost in narodna zavest. Zato je kljub medsebojni sorodnosti živelo mladinstvo — ako je bilo pravo — v vsakem narodu samostojno. Še več, vprav dosledno mladinstvo mora vsakega do zadnje sile vrniti svojemu narodu in ga znova organično vcepiti vanj, ako se mu je kakorkoli odtujil. V tem je vršilo mladinstvo drugod in more vršiti tudi pri nas veliko, pozitivno poslanstvo.

Se tega zavedamo? To je prvo. A dovolj še ni. Dejanja je treba, ker tudi pristno mladinstvo bomo in bodo spoznali — po sadovih.

Jože Pogačnik.

Slovenski položaj

Ves svet je občudoval Srbe, kako so v zgodovini neprestano hrepeneli po svobodi in neodvisnosti. Ko še narodnostno načelo ni vzniklo pri velikih razcepljenih narodih, je že v Srbih bilo tako silno, da je objelo vse. Ljubezen do lastnega naroda se je pri njih izražala v stremljenju za samoodločbo in samovlado. Zato je ta ljubezen tudi svoj ideal dosegla, ker je bila živa pri preprostem opankarju ravnotako kot pri študentu in profesorju.

Naša slovenska skupina človeštva je bila preplaha ob sanjah po svobodi in samovladi. Živeti ji je bilo usojeno ob nemali lastni krivdi pod okriljem, varstvom in vodstvom velikih narodov. In tako se nam je miselnost zajedla, da domnevamo, da brez varstva in bergelj ne gre več normalno dalje. Respekt je tako velik, da še niti nismo analizirali pogojev za razvezo s preteklostjo. Tudi se nismo pečali s komponentami samostojnega narodnega življenja. Naša nacionalna zavest je bila še v razvoju. Ker ni postavila in pokazala končnega cilja — samovlade, — ni vžgala dovolj. Ko bo postalo naši slovenski skupini jasno, da je le živa narodna zavest stvaritelj prave narodne ljudske države, bomo njej prav blizu. Zakaj le majhen bo tedaj ta prehod od navidezne narodne države do prave. Blizu nam je že danes ta čas, in veseli moramo biti tega. V zadnjih desetletjih smo mnogo trpeli, a morda ravno radi tega zelo napredovali. Zamisli naših veličin se bodo skoro realizirale.

Devetnajsto stoletje nam je prineslo novo formacijo držav. Legimitetno načelo je v ostri borbi podleglo narodnostnemu, ki je pretreslo stoletne državne utrdbe in zgradilo nove. Kultura, karakter in temperament so bile gonilne sile narodov v borbi za samostojnost. Notranjim silnicam pa so se pridružile še zunanje: geografski položaj in z njim zvezani gospodarski pogoji za samostojno politično življenje. Narodi z visoko kulturo, izoblikovanim karakterjem in vedrim temperamentom so narodnostno načelo v politiki najprej udeležili. Slovenci smo imeli in imamo notranje pogoje za lastno politično tvorbo. Naša nacionalna zavest je že kar zelo močna. Vendar pa smo doslej kljub čvrsti nacionalni zavesti omahovali. Pod vplivom neprestanega prepričevanja s strani naših gospodarjev smo bili mnenja, da je naše stremljenje za narodnim idealom zgolj utopija, neizvedljiva vsled nedostajanja gospodarskih pogojev. Danes nismo več tega mnenja. Spoznali smo namreč, da imamo izvrstne pogoje za ustvaritev, a še boljše za ohranitev in razvoj svoje države. O sili naše narodne zavesti se je mogel v zadnjih letih vsak malodušnež prepričati. Kdor pa dvomi o gospodarskih pogojih, naj preceni naš geografski položaj. Okno v Srednjo Evropo smo. Mejimo na romansko in germansko raso in smo sami odrastek velike slovanske. Zgodovina uči, da so ozemlja, kjer se dotikajo velike narodne skupine, politično zelo uvaževana. Za našo zemljo so se od nekdaj pretepal. Ne sme nas mo-

titi, da smo bili vedno mi pri tem udarjeni. Bili smo pač v odločilnih momentih pasivni. Vsled tega nam je po svetovni vojski pridobljena delna svoboda trpko zagrenjena s Koroško in Primorjem. V bodoče pa bomo vedno le aktivni.

Hočemo biti v tvorbi, kjer smo danes, to, kar je Evropa v zemeljskem planetu. To moremo in moramo postati. Naša mladostna življenska sila nas vodi neugnano naprej. Danes se dušimo. Ne moremo se razmahniti. Temperirajo nas, da bi nam impulzivnost oslabili. Toda, mi hočemo biti močno utripajoče srce, ne pa brezpomembna okončina. Pešanja pri stremljenju za samoohrano in samovlado ne sme biti. Razvojno črto našega gospodarjenja v zadnjem deceniju moramo tako predrugačiti, da bo tendenca kazala navzgor. Poleg vpliva na splošno konjunkturo se bo posebej treba baviti z domačo gospodarsko konjunkturo. Zato, da državna politika preokrene iz dosedanje smeri. Prepričali bomo naše sedanje gospodarje, da je pametneje slovenski živelj krepiti kot slabiti, ker je več vredno bodoče prijateljstvo s sosedi kot trenutno gospodarsko okoriščenje.

S tem pa se bo bistveno spremenil sedanji položaj slovenskega kmeta, zlasti pa industrije. Naše kvalificirano delavstvo bo omogočilo silen razmah razvijajoči se industriji. Slika obubožane slovenske zemljice se bo naenkrat predrugačila. Zadosten kruh pri grudi in v tovarni bo dvignil tudi našega duha.

Za ta cilj se mora najti neka osnova v svrhu zedinjenega prizadevanja zanj. Da ne bo več med Slovenci raznih neslovenskih orientirancev. Naj pomislijo, da bodo sicer oni ravno tako berači kot mi. Menda je pomislek, da vsled malega števila Slovenci ne moremo sami živeti, že davno zginil. Mogel je eksistirati nekaj časa po vojni, dokler ga ni življenje zavrglo. Zgledi baltiških obrobni držav so sijajen nauk za nas. Isto število, podobna lega, skoro enaka kultura; desetletni obstoj tamkajšnjih povojnih političnih tvorb je odstranil najtehtnejše pomisleke; seveda pri tistih, ki kaj opazujejo krog sebe. Pri drugih, ki ne opazujejo dosti, a mislijo pa le nekaj, so padli pomisleki, če so jim pravili, da živimo Slovenci od darov, ki nam jih daje Macedonija, Srbija, Črna gora, Hercegovina in Lika. Za Slavonijo in Vojvodino so namreč vedeli, da dajeta le na jugovzhod in ne nam.

Vse te skušnje so nas dovedle do tega, da prav cenimo našo grudo, naše delo in našo kvalifikacijo. V tem pa je jedro za pravi razplet. Francozi so nam Ilirijo zamislili, mi jo bomo pa v življenje spravili. Ne tako kakor je bila francoska; boljše, lepše in drugače oblikovano. Baza nam bo naša utrjena kultura. Iz nje bodo sami solidni in sposobni tvorci. Ti bodo zamislili novo formo za našo skupnost. Tako, da bodo naše sile služile le sebi. Premog, vodne sile, les in gruda bodo objekt udejstvovanja sposobnih slovenskih ljudi. Že obstoječa prometna sredstva se bodo podesetorila in izpopolnila; ustvarile se bodo trdne in zanesljive zveze v trgovini z bližnjimi in daljnimi prijatelji.

Naša deželica bo postala čudovito ognjišče, pri katerem se bomo greli vsi domači in povabili tudi one nazaj, ki so morali radi toplote čez morje.

Naši vidci so nam to že davno kazali. Mi pa jih nismo dobro in dovolj razumeli, ker smo bili premalo pazljivi. Jug smo zamenjavali z jugovzhodom. Naše tvorbe jedro bo slovensko Primorje, vanj bo pa tudi Koroška gravitirala. Kulturno bo ta tvorba pristna in ne zmalíčena umetnina; gospodarsko pa zavidljiva zaokroženost brez nedostatkov. Razvoj v tej smeri je neizbežen. To instinktivno čutimo. Na nas pa je, da ta razvoj pospešujemo; da z vso brigo in sposobnostjo ustvarjamo v nas dispozicijo za novo dobo. Pridni delavci moramo biti za našo samoohrano in svobodo. Pa neodvisnost in samovlado moramo doseči! Prej se ne smemo postarati!

A. S.

Ljudje slovenski!

Ob Savi, Dravi, Muri in Soči je vzrastel tekom stoletij narod, ki je obrnjen s svojim delovnim obrazom v zemljo delal in molil. Od takrat, ko so se naši pradedje vselili v to pokrajino in vse do polpretekle dobe, se je v tem rodu začelo enotno snovanje in razgrnilo vsaki prihajajoči generaciji prostor, kamor naj postavi nogo. Življenjska usoda, ista kri, ki se je iz stepske tegobe in počasnosti tiho prelila v iskro, pestro in skoraj sramežljivo slovensko ekstazo, prostorska vezanost, svetovna poklicanost v duhovno harmonijo človeštva, vse to je klicalo vedno bližje nad čakajoči rod slovenskega genija.

V tem razodevanju leži težišče slovenstva. Kajti niti krvno sorodstvo, niti kak drug pojav empiričnega kroga ne tvori jedra narodnosti, marveč skrivnostno objemajoča sila duhovne enote. Narod je predvsem duhovni organizem, poln duhovnega življenja. To je tista od vekomaj določena sila, ki nas je v pradedih podzavestno jemala iz zemlje, zaznamovala telesa, zvezala duše in nas peljala po njih v vedno bolj določene obrise prihajajočih nalog. Slovenski genij je kot nevidno sijoči božji prorok privzemał zemljo, jo oblikoval in ji dal pečat slovenstva. Vemo, da živi od goriških Brd pa do prekmurških vinogradov slovenski človek in nikdo razen satana ga ne taji.

Kdor vstopi v noč in v zvezde gleda, postane vsega tega vesel. In iz zgodovinske smotrnosti preprost človek v slovenstvo najsilneje veruje. Kajti prečudno smo se ohranili do danes. Od tistih romantičnih časov geografsko enotnega slovanstva pa do poloma evropske civilizacije nas je naš genij pustil v miru in nas pogreznil v podtalno snovanje slovenstva. Ves čas se ni iz naročja mističnih podtalnih skrivnosti narodovih energij vzdignil z elementarno silo niti enkrat gon po zunanji formi enotnega slovenskega rodu. Politična skrb se kljub močni energiji naroda ni prebudila, pač pa se je slovenski člo-

vek z vsem svojim žitjem postavil med Boga in zemljo, srkal zemeljsko roso, ljubil grudo in letne čase, preklinjal telo in iz občestvene domačnosti in pokrajinske pestrosti oblikoval svoje najslajše: religioznost. In v tej realnosti je iz srednjega veka stopil v novega v najvernejši slovenski revoluciji: reformaciji ter začel v vsem obsegu graditi stavbo slovenske kulture. Živa in samonikla slovenska vera je ohranjala tradicijo v polni svežosti in nam ustvarila vrednote, ki so nujno zahtevale organične zaokroženosti: umetnost, znanost, modrost. In so prišli možje in fantje, prišle so matere in žene in prinesle zvezd v naročju. In njihov spomin je blagoslovljen in proti njihovi veličini greši, kdor danes v tuje zvezde gleda. In veliko je tistih, ki grešijo nad lastno krvjo, ki plešejo tuje plese in teptajo naše rože.

*

Zato je morda nujna ta beseda:

Kakor bi se budili iz spanja sredi noči, se nam drugemu za drugim razodevajo črne podobe in s strašno brikostjo razumevamo, da se nam majejo tla pod nogami. In kakor bi gledali v tajne knjige pre-rokb in bi nam kdo trgal toplo srce iz prsi, strmimo pijani v vrtimec teh dni. Tavamo po žalostni zemlji in ne vemo, da niti ptičke pri nas več ne pojo. Kadar namreč Gospod ljudi prebuja, jim pošlje smrt. Kajti človeka slovenskega je prijelo, kakor mrtvaški trepet in preko gorâ in vodâ se je priplazila pogrebna slutnja.

Sredi visokih kulturnih vrednot slovenstva praznujemo letos osemdesetletnico slovenske politike. Danes smo prišli do točke, kjer nas iz teh dveh besed udari kontrast v obraz. To je sicer kratka doba in kolebanje je vedno znak pijane negotovosti. Toda boli nas ta današnji trenutek, ki je trikrat bolesten: trije državni mehanizmi so nas razdelili po telesu in duhu, v največjem delu pada zavest kulturne organičnosti, in v tretje je sploh umrla slovenska državna zavest.

V fizični izžetosti in v duhovnem kaosu narodu na podlagi trgovsko sklenjenih računov bodočnost diktirati, je umor. Narodu po zastopnikih dati samoodločbo, je goljufija. Narod peljati iz teme v mrak in reči očem: svoboda, je laž. Vsaka druga krivica na svetu kriči, slovenska molči. Vsak črv išče do konca, mi smo zaprli oči, položili obup vase in onemeli v topo brezodzivnost. Kje je naša narodna energija? Kje je neukročena korajža? Sami delamo meje. Bolesti bratov nas je sram pred drugimi brati. O, ali smo že pozabili, kaj je trpljenje? Naš kmet več trpi, kakor dva sina na fronti. Dekle je bolj zagrenjeno, kakor tri nezakonske matere. Mrak je krog naših ognjišč in dobri ljudje se tresejo od groze. Oče teptan, sin opljuvan, hči osramočena. Radi svoje materine besede. Narod joče po Jeruzalemu. Vso božjo in človeško pravico ima. Toda Jeruzalem greši.

Mi smo namreč čudnega vina pijani. Med nami sicer ni meje, pač pa čudovit prepad. Od takrat, ko so se slovenski tabori začeli, smo pijani. In od deklaracije smo pijani. In v pijanosti se jočemo in delamo šale. In v tej pijanosti zamenjujemo prvi in osmi december in vsi od literata do prekmurskega juda se gremo osvobodjene in odrešene ljudi. V naše duše se je zajedla največja evropska neresnost. Od vzhoda prihaja razdirajoč element, kakor rja na železo. Vsi smo posedli po zofah; kadar pa vstanemo, bežimo. Trdovratna in odporna rast je padla v zemljo, kakor tetiva na zlomljenem loku. Blesteča duhovnost enotne slovenske družine je ugasnila. Na njeno mesto je stopila umetna barva svetovne mondenosti. Glavni besedi nadebudne mladine sta šport in politika. Da, politika. Ali res ne vemo, da prenašamo težišče slovenstva na rob prazne sklede? Ali veste, ljudje, kakšna je sodobna slovenska mladina? Kogar je mati kmetska s poljubom poslala z doma, hodi danes po pogorišču in nikdar ni človeku težje pri srcu radi mladine, kakor danes. Uradniška, medla deca prevzema vrednote slovenstva in jih meče v blato. Človeku, ki veruje v božje stvarstvo in v bodočnost, se režijo. Bratje, marsikak osvobodjenec ubije samega sebe. Premalo nam je suženjstva. Medtem, ko govorimo po shodih, umira naša slovenska molitev, umira naš slovenski učitelj, v strašni puščavi žeja slovenski duhovnik, obupava slovenski profesor, izginja slovenski študent in narašča srednješolska masa. Medtem, ko z mrzlično naglico gradimo stavbe in sisteme, da se pobahamo, bredemo v slovensko praznoto. Svet nas pozna po bolestitih sunkih, sami pa se med seboj rokujemo in pozdravljamo na pariški način. Vse prevzemamo, vse govorimo. Le molčati ne znamo. In iskati samoniklih trenutkov za vedno višje razodetje in za vedno silnejšo rast ne znamo. Vsa široko zajeta kulturna pripravljenost ljudstva, potencirana v letih nasilja, je počasi in sigurno skopnela. Bratje, to ni morda kaka „slovenska kriza“, to je usodna ura slovenstva. Zvon bije, kaos raste, slovensko meščanstvo postaja simbol, mi vsi pa ne vemo, kako ogromno, kako težko in globoko je slovenstvo. Naj se nikhod ne čudi, da ga ne najde v dnevnem papirju. Morda je v našem narodu par tihih mož, ki delajo in gradijo, česar ne vidimo, medtem ko vsako parlamentarno debato na izust ponavljamo. Vsa slovenska kultura se snuje oficijelno. Baš v tem trenutku, ki je padel iz trpljenjskih in žrtvenih rok v uradne in parfimirane roke, leži naš kulturni tragos. Slovenska umetnost izgublja na potencialu. Univerzo poznajo v Stockholmu, naš nižji narod komaj ve, da obstoja. Na kupe revij imamo, ki nas s plehkostjo in trmo žalijo in pačijo. O, matere, ali ste tak rod vzgojile? Z meglenim zanešenjaštvom gradimo pot v močvirje. Da, bratje, pot v močvirje. In sedaj se ruši in bo ostalo toliko, kolikor bodo drugi hoteli.

Tisti bodo pa hoteli, da bomo dobili počasi nov sramoten žig. Samo tisti je lahko naš brat, ki je čist. Bratje, težko je govoriti. Naj-

težje takrat, ko se slovenska kri ubija in prodaja. Kdor ima pamet, naj pogleda v račune. Kdor pozna gradbo naše hiše, naj pove, kje je streha! Žlahta govori osemdeset let o programih, pa ne misli iskreno niti skice. Zemlja uboga in prevarana, nisi še imela popolnoma slovenskega in doslednega politika. Deset let je treba pri nas, da spoznamo, kaj je svoboda in da se zgrozimo nad ujedinjenjem. Deset let je treba, da bomo zopet zaman govorili. In kdor ve, da je ta mladi krik še dvakrat strašnejši radi pušk in plinov, ki grozijo nedolžnim življenjem, bo v resnici od žalosti pijan. Kdor pa se vsega tega ne boji, temveč zaupa v troedinega Boga in v plemenitega človeka, ne bo nikdar klonil na slovenski zemlji in izginil, marveč vstal kakor očiščen in z notranjim bleskom dvigal vso slovensko družino.

*

Ljudje božji! Nikar nam ne zamerite odkritosrčnih besed. Kaj moremo mi za to, če vse to in še vse več vidimo. Kaj more mladina za to, da vidi, česar drugi niti ne otipajo. Radi vstajenja kričimo te besede. Radi novih dni kličemo Matjaža. Radi prerokb verujemo v znamenja. Prišla bodo in prinesla poljub miru. Zato vstanite, ljudje slovenski, vzbudite se vendar in pogledjte v božji obraz. Dvignite glave, pogledjte v nebo in stojte na zemlji. Bog je ukazal in mi smo otroci: nočemo umreti, mi hočemo slovensko živeti. In če je še med nami kdo, ki nam grohot meče pred noge, pa ne ve, da je v tla zabita naša beseda in da se satan reži grehu, ta naj gre in se razgali do kraja, kajti bolje je, da odkrito živi in umrje.

Edi Kocbek.

Besede slovenskega učitelja

„Zdaj pregledujem zgodovino protireformacije. Takrat so v naših krajih pobili polovico poštenih ljudi, druga polovica pa je pobegnila. Kar je ostalo, je bila smrdljiva drhal. In mi smo vnuki svojih dedov.“

*

Ivan Cankar, Hlapci.

Ne vem, če je prebolelo slovenstvo brez posledic že kedaj v svojem žitju kake krize. Dandanes jo strahovito preživlja. Zato bi se do skrajnosti pregrešil, kdor bi primerjal naše današnje slovensko življenje s tistim iz let pred takozvano osvoboditvijo izpod tujega jarma, oziroma pred ujedinjenjem, ker ni bilo v naši „domovini“ nikdar tako strahotne ironije kot je danes, ko ubijamo, objemajoč se z neznanci, naše ubogo, razbičano telo, ki sta mu odsekani desna in leva roka.

*

Zdi se mi, da bo praznoval naš narod letos desetletnico svojega Vstajenja. Ker so jubileji narodov velika stvar, je treba ob njih temeljitega razčiščenja, rigorozne bilance izkušenj in najrazličnejših prilik in neprilik, da ne bo bodočnost naša tako ostudno prazna kot je bila preteklost.

*

Res je, da so rodoljubi vzporedno z navideznim razvojem slovenske kulture in razvojem slovenskega človeka ustvarjali neko slovenstvo ter mu dajali oblike in imena. V resnici pa je naš svet (in danes še celó) pust in prazen, kakor ob prvem dnevu stvarjenja. Ni kultura kup knjig in nekaj šol in trije posamezniki, ki regirajo z našim javnim mišljenjem; kultura je človek, ki tvori svet in življenje! Praznота pa je zrasla v nas — slovenske ljudi — in to v času, ko najbolj kričimo o svobodi in kulturi in slovenskih idejah.

*

Kdo je danes slovenski človek?

Slovenstvo, ki ga pojmuje, je naša večna nesloga, danes politična borba dveh ali treh političnih, žal, zelo materialističnih strank, ki so si s hinavsko besedo, z lažjo in licemerstvom, vzele v duševni zakup našega, socialno razbitega, sentimentalnega, površnega in danes zatiranega slovenskega človeka. Ta nesloga ni kakšno hrepenenje po individualistični samožitnosti posameznih edinic, tudi ni znak slovenske mističnosti in duševne razsežnosti, to je tipična, nenaravna, iz bolne krvi podedovan slovenska bolezen.

*

Človek, ki prešteva naše glave in študira slovensko sedanost, ne more doumeti, kako da smo tako zaostali, da smo padli s take višine, kakršno so ustvarili naši velemožje sedemdesetih let. Kako smo zašli v to brezdno neznačajnosti in hinavstva, bijoč samega sebe po obrazih in še bolj po možganih!

Kdor pa vidi medlo vsakdanje življenje, kdor vidi ljudi med nami, ki govore iz poze in dnevne veličine, kdor čuti daleč, daleč pod nami skrito globino božjega slovenstva, ta je danes žalosten in njegov pogled joče kakor slovenska harmonika v voščenem večeru.

*

Greh posameznika nad narodom je največji greh! Mar smo vsi pozabili na trpljenje, na ječe in verige? Kdo je pozabil povest o Kajnu in Ablu? Brat je pretepal brata, izdajal ga tujerodcem, da je mogel pobrati tri drobtine, ki so padle z mize bogatinove. In da bi se še bolj prikupil, je zatajil svojo kri in svoj jezik in ukradel duši nerazumljivo, iz tujega telesa rojeno besedo! In da bi bil popolnejši, je rodil tisoče in tisoče sinov in hčera, da so opljuvali in preteпали svoj rod ter ga gonili kakor živino v ječe in na vislice!

Starejši ljudje pripovedujejo bajke o vojnih grozotah, o strelskih jarkih, o ječah, o denuncijacijah, o žrtvah, ki so umirale zaradi svojega slovenskega prepričanja.

Zato vam povem strašno vprašanje:

Se li je izplačalo trpeti in umirati našim dobrim ljudem, ki so z nadčloveško voljo prenesli sramotno smrt, izbičani kakor Kristus na križu, zavoljo svoje velike Slovenske Vere? Kje si, življenjski ponos, ki si ravnal krmilo naše revščine v veliko zarjo Vstajenja in Odrešenja?

Slovenstvo, kakršno si danes, umri!
Dvakrat umri! Da bo smrt popolnejša!

Albin Podjavoršek.

Sedem pisem

Me smo večno slepe; ničesar ne vidimo. Ne gledamo kakor vi; naš pogled je zabrisan in oko vidi več navznoter kakor v jasni svet. Ničesar se ne zavedamo; v spanju in sanjah hodimo vse svoje dni, vso svojo pot. V sanjah trpimo, v sanjah uživamo. Ne razumemo, kar govorite vi. Le valove čutimo, ki nas zibljejo kjerkoli in kadarkoli, in dobre roke, ki nas iz daljave in iz bližine vsak hip objemajo, in tisoč vedno novih skrivnosti, da nas izpolnjujejo, da nas hranijo.

Opoj, opoj in sladke skrivnosti, in življenje, življenje!

Ne vem, kaj je to domovina. Zdi se mi, da jo gledaš veliko in široko, ogromno kakor gore in reke in dimniki v mestih; raztegnjeno... široko... daleč so ji meje in v svoji notranjosti je vsa sploščena, izravnana in prazna. Nikjer ni doma, nikjer malih hišic in mehkih oči, ki skozi okna gledajo. Tvoja domovina je prevelika, da bi jo moglo obseči moje srce; ne veš, da je majhno naše srce, v daljavo ne more objeti ničesar in le to ljubi, kar je blizu in je majhno. Morda pa je domovina to, kar živi v meni in v čemer sem vsa: hišica ob poti in vrtec pred njo in rože v njem in mati in prijateljice in fant in bodoči moj mož, ki pride in bova zgradila dom in živela v njem in on bo moj dom. Preširoka je domovina, o kateri govoriš, da bi jo moglo objeti moje srce.

Majhno je naše srce in na daljavo ne more ljubiti!

Bela hišica.

Ti si mož in jo hočeš veliko, ogromno in silno, vladajočo nad sosedo, do neba rastočo, zgrajeno kakor grad na hribu, bogato kakor graščina. Tudi jaz si včasih želim bogastva, moči, a vedno le, da bi

okrasila hišico in da bi bilo lepo, prijetno, toplo v njej. Ko sovražim svojo sosedo, vidim, da delam to iz svoje slabosti, ki je v moji naravi; iz dobrega se meče v zlo. V meni ima ljubezen in sovraštvo isto korenino; včasih zašumi veter v enem, trenotek nato v drugem vrtu. V samoti trpimo radi tega. — Tebi raste domovina iz njiv in dela na polju, iz šumenja gozdov in kričanja voznikov, ko nalagajo in vozijo hlode, iz vina in dima nešteti tovarni, ki sega k nebu, iz strojev in tekem in vojn in v pogonu modrosti in znanja, da bi osvojil svet, zrastel, zrastel v mogočen grad.

Moja ljubezen je bila hišica ob poti.

*

Mož, zakaj si odšel med ljudi zopet, zakaj odhajaš, vsak dan in vsak trenotek? Zakaj ne ostajaš tukaj, kjer je naš dom? — Celó to me vprašuješ, zakaj ne grem nikoli s teboj, da bi se borila. O, čuj! Me se z nikomur ne borimo... Ničesar ne tvorimo in ne gradimo. Včasih, ko sem sama doma in se dolgo ne vrneš k meni, vidim skozi slutnjo vrsto mož, tesno sklenjeno vrsto mož, ki so sredi borbe: rama se dotika ramena, iste udarce udarjajo in isto trpe, vsem žare oči v istem ognju, v isti cilj so uprte in v isto smer. V oči pa drug drugega ne vidijo... Nimajo časa, ker nimajo pokoja. Njihova je samo borba.

Me ne moremo tako. Prijela bi sestrico za roko in ji gledala v oči celo življenje... Vso dušo bi ji dala in iz nje bi izpila vso... V Središču in v Metliki in na Paki in v Brežicah in v Črni in v Ložu in na Viču in v Naklem imam sestre. Za mamó pa ne vemo... Tudi v Labinu in na Proseku in v Borovljah. Sestre so! Saj vem, da se mi je ob njihovem trpljenju odprlo, da smo sestre. Poznamo se po duši. Za mamó pa ne vemo. Vemo pa, kdo je naš. Njegova ne bi mogla biti vsa, kdor ni naš!

Vidimo vrsto borcev; vidim žene, ki si zro v oči.

*

Meni je težko do obupa.

Na samotni šoli sem, prvo leto sem učiteljica. Ob dolgih večerih me obiskuje stara učiteljica; morda je ona, morda je le težka misel. Čudno ji bleste stare oči; tam v globini nekje vztrepetava plamenček, kakor metulj, ki se brani umreti, ko pridejo hladni dnevi. Kakor bi umiralo nekaj, kar še ni živelo. Kadar odhajajo, me je groza. Ne, ne! Jaz hočem živeti! V meni je vse razgibano, razpete so strune in čakajo. Pridi, da jih ubereš v sladek akord! Pridi, ki boš izpolnil mojo večno sanjo! Ne pusti, da ovenem, da umrem kakor roža, ki ni nikomur cvetela. — Oni dan si mi pisal o žrtvi in o žrtvovanju. Strah me je bilo, dasi nisem razumela. Trpim in trpljenje razumem, žrtve pa ne morem razumeti. Ali ne bi bil to greh nad seboj? Vse storim za svoje učence, trpim in napore prenašam rada, celo rada

jih imam. Nekaj pa ne morem, ne morem: nočem izgoreti kakor sveča, ki je samo drugim gorela. Bilo bi grozno, ako bi se morala vsa povžiti v tem življenju. Ne dopusti tega! Hočem ti biti dekla: samo pridi!

P. S.:

Pišeš, da se hočeš odpovedati vsej osebni sreči in da se misliš popolnoma žrtvovati za vse ljudi. V tem hipu si se mi zdel kakor bog in več kakor človek. Jaz tega — ne morem! In Ti — Ti ne smeš, ne smeš tega. Ti si moj! Ne smeš!!

*

Mesto je kletka, sestojeca iz brezizraznih palčic in deščic. Ko sem prišla prvič vanj, se mi je že v prvi ulici zazdelo, da je za meno utonilo vse, da je mrtvo vse okrog mene. Nisem ga razumela in ga še danes ne. Nisem mogla razumeti, kako sploh živijo ti ljudje. V mestu sploh ne živijo celi ljudje; samo del življenja živijo, samo obliko živijo. Brezbarvni so. Jokala sem v prostih urah v svoji neokusni, navlečeni sobici. Nad njimi, ki bodo šli iz življenja in se ne bodo zavedli, kaj je pravzaprav v njih. In nad seboj, ki ne morem živeti sredi svojega življenja, ki je globoko in srečno. To življenje je tam na valovih naših hribov in polj, v belini vabečih sten in v okencih z zelenimi rožami. O, in v polju med žitom in znojem, v dišečem senu in v odmorih pod drevesom pri matici, ko zrahljam bluzo in zrem v nebo... Tam je življenje, globoko in polno, celo in zdravo: tam je dom... Umiram za materjo; ne za ono, ki me je rodila, nego za ono, ki me je uvedla v vso polnost tega življenja; ki me je dela učila in dobrote, umevanja ljudi in trpljenja, veselja in še lepote mi kazala. Iz nje sem rasla ravno taka kakor ona, in iz zemlja in iz dela: obe sva dom.

Življenje, globoko in polno. Kjer je ono, tam je dom.

*

Zgradila sva hišico, malo in belo. Dobro je pri nas, lepo in toplo. Uredila sva izbo. Ob možu slonim.

Delava, trpiva, živiva. Dva sva in vendar eden. In mi vsi. Stara mati in oče, in tete in bratrance, in še svakinje. Eno življenje. Naše so.

Glej, mnogo je domov, kjer so moje sestre; od Črne do Metlike skrivnostne vezi. Naše so. Sestre so.

Sami domovi. —

Vse življenje presanjamo in nikoli ne mislim o tem, kaj je to narod in kaj je to domovina.

Samo ljubimo.

M. A.

Skrivnost in Oznanjenje

V pravadnini si se igrala na krogu zemlje s prvimi klicami življenja in ker si prisluhnila v rast, nisi opazila, da si najslajša misel stvarjenja.

Iz svetih vod je vstala tančica tvojega telesa, a razkošje tvoje duše je zaročni dar Troedinega iz večnosti.

Ti lotosov cvet, pohlevno čist nad globino! Ti prelestna tajna posmrtnih daljav! Naj te slutimo v najsvetlejših urah, naj ti služimo, o edina Gospa!

Nas vse si prekosila v pričakovanju življenja. Tako ponižno si se nagnila nad pričetkom, da so ti vzklile lilije v dlaneh.

Tvoja mladost se je začudila v molitvi nad Skrivnostjo, in nikdar še ni bilo žene bolj voljno vdane kakor si bila ti iz Jeruzalema v Nazaret.

Vdanost, ki jo nosijo vse žene življenju nasproti, je bila pri tebi tako jasno izčiščena, tako s solncem prepojena, tako zmagoslavno utrjena in tako čudovito posvečena, da ji je angel prinesel pozdrav in razodetje.

Vsi bregovi so vzcveteli pod tvojo nogo. Vse ozračje je zazvenelo ob zvokih tvoje hvalnice. O da bi nam zaplala kri v ritmu Oznanjenja, ki je našlo tebe, o da bi zastavili korak v tvojo rožnato sled!

Ne bi več rdela Skrivnost ob sramotnem stebru in ugasnil bi smeh, ki se ji roga kakor šarlatanu.

Obuj nam lahne čevlјčke, Marija, obleci nam beljeno haljico in vodi nas po vonjavii svojih stopinj. Skleni nam roke, da ponižno molimo ob virih življenja in resno služimo Skrivnosti iz velike vere in ljubezni.

P. Z.

Slovenska legenda

K opljemo v globino. V svojo, v zemeljsko in božjo. Do pasu v zemljo, ker je iz globine pot v višino. V plitvini rast zamre od lastne nemoči in vihar jo zruši.

Zgodbo povem.

Kristus je šel čez svet in se ustavil pri nas. V vedre gore se je ozrl in v zelenino trav in njiv, posluhnil za mlado fantovsko pesmijo in dejal iz globine:

„Pa če bi še enkrat moral na svet, bi se tu rodil. Zaradi zdravja teh ljudi in zaradi vedrine.“

Potem je šel dalje in videl trpljenje človekovo, peklo duha in telesa, videl smrt, čakajočo na čas, pa iz vsega hudega in težkega je valovila trudna pesem o dolgi rajži, težki poti in o Mariji.

„Resnično, da bi tu sem hotel,“ se je raznežil Krist. „Zaradi trpljenja in vernosti.“

Potem je pa videl tegobo mestnih zidov in trpkost izgubljenecv. In iz vsega je kipelo visoko navzgor drevo, nedeljska rast. Iz modrijanove in svečenikove besede, iz delavčevega krika, iz kmetskega vonja in še iz študentske bolnosti je hotelo vse v zorenje, rastlo, padalo, da je potem še huje vzplamtelo v hrepeneči ogenj. Čez vse pa je bdela nevidna zarja in odsevala iz vseh oči:

„Joj, kako je blizu Lepo!“

In Kristus je dejal:

„Resnično, tu ostanem. Zaradi zdravja in vernosti v Mene in svojo rast.“

Ko pa je videl vdanost mladčevskih in dekliških oči in tiho molitev mož, se je razjokal od ganotja.

In je ostal pri nas. In nismo imeli kralja in ga ne bomo razen njega. Ne poznamo slave svetov, ker je On noče. Veliki smo v trpljenju, kakor je bil On. Ko pa je trpel in umrl, je čez tri dni vstal. Da bi tudi mi. Radi prednamcev, ki so bili verni vase in v Njega. In so bili zdravi v trpljenju in bolesti.

Vsaj radi naših najmlajših, da ne bodo omahnili z zemlje in zavrgli Besedo. V vsakem izmed nas so namreč sokovi, da raste v zemljo in v nebo. Kjer pa so korenine plitve, pade drevo čez svet in ugasne. Strašna je bridkost gasnočega rodu. Hujša od greha.

Bridko je, kadar omahnejo veliki radi naučene besede in radi nasmeha orjakov krog nas.

Še bridkejše je, če kdo iz sebe obupa v teh dneh nad Besedo. Obup bo tudi njemu delež in ne bo zrl vstajenja Človeka, Besede in Rodu.

Slovenstvo je namreč zdravje in vernost v Bogu in v svojo rast.

Brat Vaclav.

Slovenska katoliška renesansa

Preprosto dejstvo je, da naše mladinsko gibanje pripravlja in začenja v Slovincih katoliško renesanso. Tudi o tem smo si prilično na jasnem, če in kdaj bo imela ta akcija uspeh. Dvoje vprašanj je tu ločiti in posebej razmotrivati: imanentne zakone vsakega katoliškega gibanja in slučajno valovanje evropskega duhovnega sveta. Zveza obeh vprašanj se nam po sebi ne zdi nujna, čeprav njuna vzporednost potrebuje razjasnitve.

Gotovo je, da naše gibanje ne bo dovedlo do katoliške renesance, ako ne odgovarja cerkvenemu organizmu v svojih osnovah in svojih ciljih. Le tedaj bo uspelo, če je pokret živo življenje organizma samega, neposredno in spontano iz njega vstalo — in torej ni vanj vnešeno kot nekaj tujega in ž njim ne združljivega. Zavedamo se: *Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui aedificant eam* (B. 126, 1). Pri vseh človeških slabostih in pri mnogih naravnih elementih pokreta je vendar vitalni njegov živec religioznost, a to črpamo lahko iz pravega ali napačnega vira.

*

Razpravljanje o tem vprašanju mora biti in ostati spoštljivo. So stvari, o katerih moramo varovati iskrenost in plemenitost, kjer mora nehati razboritost, — ker lahko žali v najbolj vzvišenem, kar imamo v svojih dušah. Mi o tem nismo radi razpravljali javno, ker si nismo upali govoriti brez površnosti, a vedno je vsak izmed nas — vsak, kdor je res naš — prej imel polno jasnost v tem vprašanju, predno je kaj spregovoril.

Zato tudi danes ne dopustimo, da začnemo o tem kako časninarsko polemiko, ker predmet tega ne dovoljuje. V polemiki se more več ali manj komu podtikati, iskati prilike, da nasprotnika zalotim v nepazljivosti ali zmoti, da ga strmoglavim. — Po drugi strani vemo le predobro vsi, kam take polemike vodijo. Imeli smo jih že več, glede umetnosti, krščanskega socializma, tudi v politiki — in uspeh? Brez ozira na navidezni rezultat, je šla življenjsko močnejša in resnici bližja miselnost svojo pot naprej in danes se samo še sprašujemo in se čudimo, kako da ji je mogel kdo resno zastavljati pot! —

Precej davno je v „Slovenču“ izšel dobronamerni članek, ki je analiziral po svoje odlično dobre in nevarne strani našega mladega gibanja. Odslej do danes mnogi z mrzlično skrbjo skušajo „odkriti“ tisto slabo v nas, ki se je zdelo možno (dobrih posledic ne negiramo). To precej komodno pa malo hvalevredno delo je vstvarilo strupeno atmosfero, ki ubija vso ljubezen in plemenitost in je v bistvu sorodno z nelepo polemiko...

Zato smo prisiljeni, da z odporom v srcu spregovorimo še enkrat, ne da bi se spuščali v filozofsko in teološko stran vprašanja, ki nas zanima morda le posredno. — Vsakemu drugemu se sme in mora verjeti, da misli in dela katoliško in dobro, morda že zato —, ker nam to negira, zato se nam zdi skoro odveč, da povemo kaj drugega kot lastna opazovanja. Drugega varuštva ne potrebujemo kot božjo in Cerkveno avtoriteto.

Naše gibanje je vzbudila v življenje elementarna zavest prve realnosti — resnice o živem, osebnem Bogu, da Cerkev vodi in oživlja sv. Duh in je ta poklicana, da vodi k odrešenju v Kristusu tudi sedanjega človeka in človeštvo, — in da ima vsak od nas dušo, žejno resnice, dobrote in lepote božje. Odtod naš življenjski imperativ in veselje do dela. — Ta zavest mora biti le dobra in prava in je nikdo ni mogel iz nepoznane daljave nam sugerirati!

V katolištvu smo zrlri razodetje božje resničnosti, ki nujno zahteva od nas

sebi odgovarjajočega stalnega čustvovanja in življenja. Naše delo je subjektivna prisvojitve objektivne verske resničnosti in osebna rast iz religiozne osnove.

Nekaj drugega je na pr. modernizem in protestantizem, kjer se resnica vedno lahko prelija in spreminja. Vglabljanje v resnico in lastno osebno bogatenje iz nje pa je direktno nasprotje k temu! Ni nam resnica zavisna od čustvovanja, ampak vendar obratno!

Bistveno je za nas, da nismo in nočemo biti zadovoljni, da je verska resnica samo dogmatično ugotovljena izven nas, ona naj bo z milostjo živa v nas kot polno in stalno žarišče vsega mišljenja in čustvovanja, pa tudi vsakega dejanja. Ne sme biti le objektivacija, ampak življenjsko vrednotenje, recimo smelo: čim intimnejša personifikacija, kot jo zremo v popolni pred seboj kot vzor vresnično v osebi Kristusa, Boga-človeka.

*

Davno že za nas ni dvoma o tem, da-li je Kristus Bog ali ne, ali je Cerkev božja ustanova ali ne, kako je z milostjo, zakramenti in večnim življenjem, ali je kaka dogma resnična in kako jo je umeti. Zopet vse to ni le relativno resnično, ampak absolutno in nedeljivo. Zanima nas samo vprašanje: koliko temu odgovarja naše osebno in javno skupno življenje? Tu je iskati živec našega gibanja, ne drugod; kdor ga išče drugod, ga lepo prosimo, naj se nikar zastonj ne trudi!

Celotni verski resnici torej priznamo pravico in dajemo možnost, da oblikuje vsako osebnost; logična posledica je, da je naš skupen cilj oblikovanje vse naše kulture v istem zmislu. Kat. slov. kultura naj se preosnuje na čisti resnici — brez tujih in kvarnih elementov!

Če gledamo v verski resničnosti neko statično energijo — in to v primeri smemo —, hoče naše mladinsko gibanje vstreči njenemu nujnemu teženju, da se uveljavi kot kinetična energija. Vsakemu rodu je dan ukaz, da si jo osvoji kot življenjsko silo — in nič manj ne sedanjemu!

*

Nemogoče je, da bi o tem osnovnem razpoloženju bilo kaj bistvenega od zunaj vnešeno ali celo brez kritike in mehanično sprejeto. In vendar se zdi, da je ostal še temu nasproten videz. Treba je, da tudi tega pokažemo v pravi luči in vrednosti.

Pripetilo se je, da je v našem listu kdo šel iz središča zavedoma tudi na periferijo ali ga je pa slučajni študij vodil v duhovni svet, kjer je našel našemu hotenju sorodne gibajoče sile. Mogel je te primerjati z duševno smerjo našega časa v obče in stavljal iz tega kroga na nas posebne postulate. Če pa je s tem dal razpravljanju drug okvir, ne da bi vedno iznova razkrival lastno duhovno žarišče — s tem slednjega ni še negiral!

Dobro se zavedamo, da noben drug duhovni krog z našim ne more biti identičen. Edino Cerkev je v posesti popolne resnice, čeprav k njej težijo prav mnogi izven Cerkve. Z naporom se bližajo resnici, četudi pogosto črpajo le iz skaljenih virov.

Vsakdo lahko uvidi, da imajo pri tem včasi lepe uspehe. Če jim trud in uspehe priznamo, s tem menda nismo prevzeli vse njihove miselnosti! Prav to nas mora siliti, da katoliki sami izrabljamo čudezne zaklade v Cerkvi, kjer je resnica neizčrpna in vsak čas življenjsko polna. Ali naj mar stojimo leno ob strani, pustimo iskati le druge, med tem ko čas beži mimo nas neizrabljen?

*

Če se je kdo mimogrede ozrl na duhovno gibanje krog nas, s tem ni rečeno, da so že heterogene sile v nas na delu. Ta videz mora pasti, mora pa pasti s tem tudi vsako oklevanje na naši strani. Odkupujmo čas!

M. M.

Drage sestre!

Zavriskali so fantje, razprostrli roke in zapeli himno. Tudi me, katoliške deklice, smo zahrepenele v novi svet, ker smo začutile v sebi svobodo katolištva. Tudi nam se je zahotelo samorastlega osebnostnega življenja, ki ga je sveti Duh osvobodil, posvetil in mu odkazal smotre, ki jih more duša le v svoji individualnosti doseči. V svojem religioznem življenju čuti zato vsaka izmed nas silno odgovornost in nikdo nas ne more nadomestiti: niti mati, niti svečenik. Vedno večja zavest dolžnosti se nas polašča. Živeti moramo v ljubezenskem stiku z družino, s Cerkvijo, z narodom. Ljubiti moramo slehernega človeka, tudi sovražnika.

In vendar nam je včasih težko v duši. Tako je moralo biti Izraelkam, ko so zapustile svoje domove in se podale skozi široke puščave in jezne viharje obljubljeni deželi naproti. Lepo je stati na pragu iz ene dobe v drugo, a vendar je dekletom to težavno.

Me težimo iz časov, ki so za ženo zunanjetesni in zato strašni. Proti svoji volji so postale dekleta simpatične igračke in bitja, ki so se duševno dala spačiti v poljubne kalupe. Do svojega individualnega dna ni moglo priti nobeno dekle, še najinteligentnejše so bile zgolj intelektualno natrpane raznih nazorov in mnenj. Danes se ob naši strani pojavljajo tipi modernega dekleta. Tesno nam je pri srcu, ko jih gledamo v strastni zavestni in podzavestni borbi za zunanjimi pravicami. Skozi zunanost gredo v vedno večjo praznoto. Ali mislijo, da bodo s cigareto v ustih priborile ženstvu novih pravic? Te naše sestre pozabljajo, da je ogromni zaklad samonikle ženske kulture še bore malo odkrit. Za skledo prazne vsakdanjosti prodaja emancipirano dekle prvorojenstvo svojega naravnega poklica in tepta božje darove, ki so vsajeni v žensko dušo. Me pa protestiramo proti nepravilni vzgoji, ki izvršuje nasilje nad svobodno človeško dušo. Kajti samorastlo in osebno hočemo religiozno živeti iz objektivnih osnov Cerkve. Dobro vemo, da je naloga ženske mladine ta, da dvigne vse notranje vrednote ženske miselnosti in ustvari pristno, iskreno in iz religioznih globin izvirajočo žensko kulturo.

Me mlade križarice hočemo vedno bližje k Bogu. Z radostjo ustvarjamo svoj novi življenjski slog in iz svojega mladega deklinškega srca oblikujemo večno ženskost, služimo Bogu. Ljudi ljubimo in v svojih življenjih gradimo svetišče svetega Duha.

Veliko je námreč naše poslanstvo v tem rodu, ki postavlja temelje za novi svet. Lepe so naše naloge. Najlepša je ta: zbuditi moramo v sebi idejo o splošnem svečeništvu. Sama vem, da marsikatero dekle z bridkostjo premišlja o tem, da je žena izključena od cerkvenega svečeništva. Žalostna je zavest, da radi svojega deklinštva ne bom nikoli smela držati Jezusa v svojih rokah. Zakaj so nam zaprta vrata v Najsvetejše? Razveseliti pa se moramo, ako čitamo pismo apostola Petra, ki pravi, da smo vsi verujoči v Bogu živeči „sveti rod“, „kraljevsko svečeništvo“.

Ta zavest je skrit biser, ki je bil globoko zasut pod plastjo historičnega duševnega varuštva. Sestre, me ne smemo več tako tradicionalno in mrzlo duhovno živeti. Ne, me nismo le „pasivni laikat“, ki sme v Cerkvi le organizacijski živeti in molčati. Vsi verniki smo živo občestvo. Tudi me smo živi udje Cerkve, ki smo ž njo tesno združene v trpljenju in radosti, ki se od Nje hranimo in iz Nje rastemo. Radi svojega apostolskega in deklinškega življenja smo svečenice, kajti vedno bolj se oživlja splošno svečeništvo vseh živih udov mističnega Telesa Kristusovega.

To naše svečeništvo naj odseva iz vseh naših dejanj v domu, šoli in družbi. V nas vseh se trgajo megle in vstaja jasno poslanstvo. Od tihe deklice preko razgibanega dekleta do mlade matere. Kajti največja svečenica je mati, ki duhovno rodi krščansko dušo in zida v otroku božje svetišče.

Poglejte, sestre, koliko zvezd nam sije!

Katarina.

O pridi, Duh stvariteljni!

V naših dušah se je vzbudil svet nemir, ki nas žene bližje, bližje k Bogu in plaho stopamo naprej po novih stezah.

V tej duhovni samoti so nam zazveneli na uho zmedeni glasovi svarilcev. Saj niso sami zagrenjeni nasprotniki in ne hvallivci starih cest, ne, med njimi čujemo tudi glasove svetih, ki se ljubeče bojijo, da bi se naše duše ujele in umrle daleč od hiše Očeto, od cerkve.

Prav je in se spodobi, da ne gremo naprej brez porazmisleka in opomnje, zakaj vedeti moramo, da nosimo visoko odgovornost, ko odpiramo stezo za cele katoliške rodove, ki bodo šli za nami. Postojmo za hip, dvignimo obličje k zvezdam in prosimo:

O pridi, Duh stvariteljni!

Ustvari v nas čistost občestvenega mišljenja: da bomo vsi bratje in sestre križarske družine stremeli vedno in izključno za tem, da, tesno oslonjeni ob občestvo cerkve, svobodno rastemo po tvojem navdihnjenju. Ustvari v nas resničnost mišljenja: da bomo zapolnili prepad med besedo in dejanjem, med spoznanjem in voljo, in se bomo v plamenečem dihu tvojem prelili v enovite osebnosti in bomo pričali o resnici z novim slogom krščanskega življenja. Ustvari v nas moč, da bomo z jasnimi očmi in vedrim zaupanjem nosili v sebi široki svet polaritet, objektivno normo religije in subjektivno življenje iz nje, križ in radost, krhko snovnost zemlje in angelski polet duše, neizprosno borbenost in neizčrpno usmiljenje, ves vseobsežni „katoliški“ svet vrednot, ki jih ti uredi v nas v enovit organizem.

O pridi duh stvariteljni — posodo marmorno razbij!

Zakaj sodobno krščansko dušo oklepa zemeljska okamenina. Plast za plastjo je zrasla v teku stoletij: preživele plasti oblik, zamrle nravsvene ocenitve, ki so bolj izraz socialnih potreb velikomečkega in malomeščanskega stanu pa se istovetijo z nravsstvenimi zakoni, formalizem verskega udejstvovanja, — vse to in še mnogo drugega je okamenelo v posodi, v kateri ječi mlada krščanska duša.

Ti duh neizmerne in vendar določene svobode, ti milostni pre-rojevavec, ki oblike presnuješ, objektivno jedro pa ohranjuješ, odpri to ječo nam in milijonom drugih duš, da vera ne bo več breme in dolžnost, ampak naše osvobojenje, ki pretvarja ves tragos življenja v večno radost, za kar je tudi umrl Jezus.

In osvobojena duša bo zletela iz ječe kakor golob in bo molila svojega Boga:

V božji cerkvi, ki ji ne bo le pravna organizacija vladajočih in podložnih, delivcev in prejemajočih, ampak ljubezensko občestvo, ki je Kristus sam, razvijajoč se s svojimi udi trpeč in veseleč se z njimi.

V naravi, ki jo duša z ljubavjo objema in raste ob njeni lepoti, pa se tudi vedno bolj zaveda svojih kraljevskih odlik, ko posluša ječanje neodrešene narave.

V zakonu, zakramentu ljubezni in trpljenja, ki si ga podeljujeta mož in žena, enota v dveh pred obličjem božjim.

V političnem življenju, ko bo v osvobojenem, po Duhu prešljenem človeku ugasnilo poželenje po oblasti in politično delo mu je le služba božja v okviru velikega občestva.

V gospodarstvu, ko bo meril in tehtal vrednote v duhu občestvene ljubezni, kakor oskrbnik, ki mora za vsako zrno dajati odgovor večnemu Gospodarju.

V življenju narodov, ko bo osvobojeni otrok božji objel v svojem srcu vse narode — in se bo boril v sebi, s svojimi in z drugimi za to, da se evangeljska misel ljubezni v vsem obsegu tudi tu uresniči.

Tako naj raste pod tvojim plamenečim dihom katoliški, vso hierarhijo vrednot in ves kozmos polaritet obsegajoči človek, in po njem prenovi obličje te stare, razpadajoče zemlje.

O pridi Duh stvariteljni — posodo marmorno razbij — v plamenu svojem nas užgi!

Gorica, na velikonočno nedeljo 1928.

Janko Kralj

Misli o novem človeku.

Dom je topel. A vendar pride čas, ko gre človek z doma, s polnim pričakovanjem, ljubezni iskat. Ko pa prebrodi ves svet, se utrujen vrne domov. Takrat mu postane novo sladko razodetje.

Človek je odšel iz božjega doma. Novega, boljšega je šel iskat. In ko je prehodil vse, pa se nikjer ni mogel ustaviti v svoji prevari in hrepenenju, se je ustavil ob sebi, sedel na cestni kamen (o, po kakih cestah je iskal svojega odrešenja!) in se zamislil. Kakor je prej zdvomil nad vsem, utajil vsemu življenske vrednosti, je zdvomil — v razdirajočih mislih — nad samim seboj. A ko se mu je zdelo, da je podrl zadnje meje resničnosti, se je mehko začutil v božjih rokah. „Moj Bog, priznam: Ti moreš razsvetliti mojo temo. Priznam: to moreš le Ti. Glej, rad bi, da mi temo razsvetliš.“ (Newman.)

Ali ne razumeš, brat, kako hoče človek naravnost v Boga v tistih trenutkih, ko je zdvomil nad vsem svetom in nad samim seboj, kako se ga hoče dotakniti, se ga okleniti, Njega, edine, velike, žive resnič-

nosti, ne da bi potreboval ljudi in zlatih kelihov misli in božjih stvari?

Bog pa je dober. V veliko milost nam da sladko prevaro ljubečega. V veliko milost, ki je kakor močna zemlja, da utrdi v svetlo resničnost spoznanje Njega in ga hrani v polnejšo rast za Njim.

Iz mistične ljubezni „samo Ti in jaz“ je z mlado silo zaživelo hopenje za novim človekom. Uprla se je človeku laž in dvojnost današnjega vsakdanjega življenja. Prvi časi krščanstva so bili drugačni. Otroška leta so najlepša, ko so še vsa v Bogu, in ne vedo ne za dvojnost ne za nasprotja življenja, ampak vzemo še sen in pričakovanje v svoj del. (Ali ni bilo tako v onem času pričakovanje, da skoro pride Bog?) Rast pa je bridka; in najbridkejša takrat, ko se zlaže človeku življenje in ga prestavlja iz nasprotja v nasprotje, iz ločenosti v ločenost, v duši pa je še medel spomin davne enotnosti.

Ali rastemo danes iz „življenja“, iz dneva, ali iz vere? Ali se ne gromadimo kakor stolp, proč od Boga? Ali nismo vzeli jutru solnca? Ali ni danes tako daleč roka roki, pa bi se morali skleniti v zvesto molitev pred Bogom? To je bridko izkustvo, prevara najmanjšega vsakdanjega življenja.

A rast mora biti božja. Mora biti od otroških dni ne v zlo nasprotje, razdvojenost, nebogljenost, ampak „v dorasle može, do starostne mere Kristusove polnosti; da ne bomo več otroci... marveč da bi se držali resnice v ljubezni in rastli v vsakem oziru vanj, ki je naša glava, v Kristusa.“ (Pavel.) A če smo danes slabi, nebogljeni, prihaja tudi tisto davno hrepenenje iz evangelija in pisem, po preroditvi (Janez), po novi ustvaritvi (Pavel), za tem, da postanemo vsi božji (Peter). Prihaja domotožje iz evangelija: ko smo poslušali Jezusa in mu gledali v dobre oči, se nam je zahotelo, da pride vnovič med nas, da nas še enkrat blagruje in nas vodi, izgnance, v božje kraljestvo. Naše pa je brezpogojno, zadnje darovanje Bogu: „Zase si nas ustvaril, Gospod, in nemirno je naše srce, dokler se ne umiri v Tebi.“

Uprla se nam je dvojnost. „Človek, ki je religiozen, je religiozen v jutro, poldan in večer. Njegova religioznost je značaj, oblika, ki jo morajo prevzeti vse njegove misli, besede in dejanja: vse so le deli ene in iste celote. Boga vidi v vseh stvareh. Karkoli naredi, zveže z duhovno vsebino, ki mu jo je Bog razodel. Vsak dnevni dogodek, vsako osebo, ki jo sreča, vse novice, ki jih sliši —: vse meri po božji volji.“ (Newman.) Kdor torej živi v Kristusu, je nova stvar; staro je prešlo, glej, vse je prenovljeno! (Pavel.)

Čisto božji otroci bi bili radi. Kakor z veselo trditvijo jemljemo ves svet iz božjih rok: Vse je vaše, vi pa ste Kristusovi.“ (Pavel.) S frančiškansko otroško ljubeznijo gremo k solncu, k zvezdam, h goram, k smrekam, k studencu, k travi, k rožam, s sladkim imenom: „Bratec, sestra, dajmo, hvalimo Očeta!“ Zvesto verne nas vodijo vse pridobitve in čudeži naših dni v tiho misel o velikem božjem stvar-

stvu, o velikem razvoju in redu v njem in o njegovem zadnjem zmi-
slu in določenosti. „Saj vemo, da vse stvarstvo vzdihuje, kakor v po-
rodnih bolečinah. S hrepenenjem pričakuje razodetja božjih sinov.“
(Pavel.)

Po Bogu, z Bogom, v Bogu. V nas je želja, volja in moč za pre-
obrazitvijo. Vse bi hoteli napolniti s svojim delom, vse bi hoteli dvig-
niti z njim, vse približati Bogu, v darujočem delu „vse prenoviti v
Kristusu“, vzeti vse stvari od najmanjše do največje kakor bel prt in
ga pritisniti z Veroniko Kristusu v obraz, da se On sam upodobi in
ostane v vsem. Mi nismo malikovavci dela. Mi hočemo odtrgati človeka
iz tesnega oklepa zemlje, da mu bo zemlja le pot, prva misel in prva
vsebina pa božje kraljestvo. Mi hočemo odtrgati človeka iz ubijajo-
čega trušča strojev in temnih rovov, da ga ne bodo s svojo premočjo
vsega stesnili in ubili, ampak da bo zaživel v božjem solncu tudi on
življenje božjega otroka. Mi hočemo odtrgati človeka iz razdirajočih
misli duha in ga uravnati v zidanje in ustvarjanje iz božjega bo-
gastva. Da nas razumete prav: brez števila je krajev, domov, dela in
dolžnosti ljudi, en pa je svetel cilj, v katerega se mora umeriti in
usmeriti vse in pred katerim morajo odpasti vse ovire: božje kralje-
stvo. „Božje kraljestvo ne pride tako, da bi vzbujalo pozornost; tudi
ne bodo govorili: ‚Glej, tukaj je!‘ ali: ‚Tam je!‘ Zakaj, glejte, kra-
ljestvo božje je med vami.“ (Luka.)

Morda že davno čutite vse to? O, pa imate res toliko hotenja,
tako močnih želja in mladostnega ognja? Ali ste krščeni z ognjem
Mt 3. 11.), ali ste prestregli ogenj, ki ga je vrgel Kristus na zemljo,
da vzplamti (Lk 12. 49.), ali ste goreči v duhu (Rim 12. 11.)? Ali pa se
nam hočete pomilovalno nasmehnuti: mladega mošta so se napili...
O, šele ko omahnemo v boju, nam zapojte pesem o brezplodnem za-
upanju in idealizmu! Mi ne merimo vas in se ne merimo ob vas: vsa-
kemu človeku da Bog svoje naloge in vsakemu času.

In vsakemu da tudi svojih milosti. Življenje iz bogatih virov
Kristusovih, iz njegovega mističnega telesa: to je temelj vsem religi-
oznim gibanjem. A vendar ima vsako svoje posebno lice, svojo glavno
misel, svoje glavno hotenje.

To pa je naše hotenje: da bi bil vsak izmed nas r e l i g i o z n o -
a k t i v i s t i č n i č l o v e k , ki družni kakor v svetli mavrici vero in
življenje in svet z veselo trditvijo, kako da Duh prenavlja ves obraz
zemlje; r e l i g i o z n i č l o v e k , ki se je zatekel z vsemi močmi v
zadnjo veliko resničnost, Boga, ki pa mu je Bog „zasijal v obrazu
Jezusa Kristusa, čigar telo je cerkev“; ki tako hodi vso dolgo pot
od mistične bližine in osamelosti z Bogom preko občestva, po bratih,
z brati, do zadnje postaje, da je zopet ves sam z Bogom; r e l i g i o -
z n i č l o v e k , ki zraste iz tega občestva molitve, žrtve, bogastva,
polnosti, luči, v občestvo svetih, v sveto božjo bližino; ki mu je po-
stal zakrament občestva, evharistija, tesna, živa vez, ki ga veže z
vsemi in odloča vse njegovo življenje z drugimi, vsak hip in vsak

dan, ki izključuje vsako nasprotje in boj, in veže vse v „občestvo resnice v ljubezni“, v cerkev, v eno telo, ki mu je glava Kristus; religiozni človek, ki je začutil v sebi apostolskega ognja, da gre do zadnjih in najmanjših, in se vsega daruje delu zanje, da bi jih pridobil za Kristusa; ki ni več ne oče, ne bližnji, ne svetovavec, ne uradnik, ne oskrbnik, ne delavec, ampak najgloblje: brat; človek, ki ni le kristjan, ampak Kristus. („Bratje, ali pojmite to božjo milost? Začudenje in veselje nas morata prevzeti ob misli: Kristus smo postali“. Avguštin.)

To je naše hotenje, to je tvoje in moje hotenje. „Ne pravim, da sem cilj že dosegel in da sem že popoln. Pač pa hitim za njim, da ga dosežem, kakor je tudi Kristus Jezus mene dosegel. Bratje, ne domišljam si, da sem ga že dosegel. Eno pa delam: Pozabil sem, kar je za menoj; s ciljem pred očmi hitim za bojnim darilom, za kar me je poklical Bog tam gori, po Kristusu Jezusu. Kolikor nas je torej popolnih, bodimo teh misli.“ (Pavel Fil.)

Vital Vodusek.

Omnia vestra sunt, vos autem Christi.

Nas katolike čas vedno prehiteva. Odkar ima življenje ta nagli tempo; odkar komaj v mislih sledimo drznemu poletu novih sil in novih vrednot, smo katoliki v neki osupljenosti. Vsaka iznajdba nas iznenadi, vsaka nam nekoliko zmeša naše račune, nekoliko oslabi našo energijo. Potihem si citiramo Kristusove besede o otrocih tega sveta, ki so modrejši, kakor so otroci luči. In se nam zdi, kakor da imajo te besede neko skoraj dogmatično veljavo, tako da bi se zdelo kakor herezija, ako bi se „otroci luči“ z vso svojo energijo zarili v skrivnostni svet božjih zakonov, ki so skriti v naravi, in bi oni, kot božji „prvorojenci“ presenečali z novimi odkritji in novimi uporabami.

Kršćanstvo je kraljestvo otrok božjih...

Kršćanski človek je človek volje in iskanja, ako pravilno pojmuje Boga, Kristusa in Cerkev. Bog zahteva od nas, da v popolnem zaupanju v Njegovo modrost in dobroto sledimo zakonom, ki jih je vtisnil v našo vest, pa tudi v naš razum, v našo voljo in v našo ljubezen. Samo ena stvar je zabranjena božjemu človeku: biti nelogičen, pustiti pota božjih zakonov in delati proti njim. Vse drugo pa je naše, popolnoma naše, in to se pravi, da je naše vse, kar je pozitivnega... Boj proti vesti, razumu in ljubezni je stvar, ki je do svojih najglobljih temeljev nelogična in zasmeh zakonom razuma. Zato kristjan nobene take nelogičnosti ne more opravičiti, je ne more narediti dobre, logične in ji ne more slediti, ako hoče biti zvest zakonom svoje duševnosti.

S to priprosto resnico je v svojem bistvu načrtan krog našega udejstvovanja. Kar je izven kroga božjih vrednot, ni naše. Na nelogičnosti, večni kontradikciji, večni sovražni napetosti, in uporni absurdnosti je zgrajeno samo eno kraljestvo, kraljestvo nereda in zlorabe svobode, ki mu pravimo kraljestvo teme. To kraljestvo teme ima svoje trabante v naši kulturi, ki jim mi le preradi prepuščamo krščanski svet v blazno eksploatacijo. Oni dajejo smer in direktive, gradijo mesta in zabavišča, gledališča, kino, radio, urejujejo in izdajajo revije, časopise in knjige. Mi pa stojimo ob strani, gledamo in se čudimo in čakamo, da mine podoba tega sveta. In ker se tek sveta vendarle ne ustavi, ker drvi življenje svojo pot naprej, ker podira stare forme in išče novih razgledov, se naveličamo čakanja in posežemo sami v razvoj dogodkov. Žal da navadno prepozno in preboječe.

Kje je vir teh dejstev, kako je prišlo do tega?

Prvo je bojazen Cerkve, tistega dela Cerkve, ki ima težko breme učeniške službe. Cerkvena oblast ne more mnogo preko nivoja svojih navadnih duhovnikov, duhovščina pa je zopet v mnogočem vezana na ljudstvo. In vsakdanja modrost zahteva, da se reši vsaj to, kar je bistvenega, neobhodno potrebnega, da se realizira Kraljestvo božje v srcu duhovščine in ljudstva. Globoka socialno-kulturna akcija katoličanstva zahteva izborno šolano in sveto svečeništvo. Brez tega je vsa krščanska kultura prevara. Gledati v obraz življenju, kakršno je v svojih nižinah in višinah, udejstvovati se na tako različnih poljih aktivnosti človeškega uma in pri vsem tem ostati priprost in dober otrok božji, to je naloga, ki je mogoče težja, kakor živeti za mirnim samostanskim zidom in se z ljubeznijo spominjati bratov in sester, ki blodijo in iščejo poti. Vendar pa ostane res, da je posvečenje vsega človeškega življenja, vsega kulturnega udejstvovanja, cilj, ki ga bo morala krščanska družba prej ali slej uresničiti.

Cerkev se boji za svoje svečenike in za svoje ljudstvo. Cerkev ni nasprotna misli, da morajo katoliki poseči v polnost življenja in iskati novih poti v božjem stvarstvu. Toda merilo njenih želj in nasvetov je ljubezen. Ljubezen pa ji brani, da bi pustila na nevarno pot človeka, ki se bo skoraj gotovo ponesrečil, ker ni dovolj pripravljen. Vse to je povsem logično. Vprašanje mora rešiti svečeništvo samo s tem, da se bo izkazalo globoko v veri in trdno v krščanski ljubezni. To je edino možna pot. Brez sodelovanja duhovščine pa je vsak katoliški pokret prazen.

Drugo, kar nam nekoliko krivi pogled v življenje, je ozkosrčno pojmovanje „sveta“. To so tisti, ki niso sprejeli Kristusovega nauka. Pozneje so kristjani ta pojem „sveta“ razširili tudi na slabe kristjane. Tako se je „svet“ vedno večal in včasih se je zdelo, da sploh samo on živi. Nočem trditi, da so ti mrzli in mlačni kristjani po vsej krivici dobili ime, ki je bilo namenjeno izrazitim

nasprotnikom krščanstva. Zdi se mi pa, da bi morali še večkrat povdariti resnico, da so vsi ti površni kristjani ostali naši bratje in sestre, da spadajo k družini, da so naši in da je njihovo mesto pri nas.

Ta naša globoka antipatija do onih, ki po našem mnenju ne spadajo k družini in ne tvorijo z nami ene in iste zajednice, se prenese tudi na njih napor, delo in trud. Tako dobita „svet“ in „napredek“ eden in isti pomen, postaneta ena in ista realnost. To zamenjavanje je postalo tekom stoletij zelo boleče. Na eni strani odpor, na drugi privlačnost (ki je zgrajena mnogokrat na dobrih tendencah) in poleg vsega tega neka nejasnost, neka tiha misel, da mora imeti to vprašanje neko boljše rešitev, ki bo obenem trdna in velikodušna. Krivda ni samo na nas, ni samo v „svetu“, ampak je skupna stoletjem in jo bo le težko popraviti. Toda kljub temu mora biti v našem novem domu prostora za vse. Ves ta svet, (ki je vsaj tuintam krščanski) moramo nositi v svojem srcu, ko bomo govorili v luči Kristusove ljubezni s svojim neskončno dobrim Bogom. Tistih, ki tvorijo predmet naše molitve, ne moremo zaničevati in ne sovražiti. Sv. Avguštín pravi, da naj imamo s temi svojimi brati usmiljenje in sočutje, ker niso nikoli srečni. In dokler se sami niso za vedno izbrisali iz knjig večnega življenja, nimamo pravice, da bi jim odrekli svoje krščansko bratstvo, da bi jim zaprli pot proti rodnemu domu, ali pa da bi jim s svojo obsodbo zagrenili vsako misel na dom in na Očeta. Tako ljubezni polno krščanstvo ni brez vsakdanjega mučeništva, a je brez dvoma zadnja beseda našega spoznanja in ravnanja.

Težka je ta pot, a je edina. In neka razdvojenost bo ostala v vprašanju kulturnih pridobitev in verskega doživljanja vse do konca dni. Veselje in žalost, zadovoljnost in nemir. Vedno bomo imeli neki čudni občutek, neko globoko nezadovoljnost pomešano z odkritim, tihim veseljem. Kakor nam je pri srcu, ko gledamo v „Metropolis“ Brigito Helm, kako igra v istem času dve vlogi, ki sta si tako neizmerno tuji. Saj je tako malo stvari, ki bi jih ne bilo mogoče zlorabiti, in istotako malo, ki bi jih ne bilo mogoče posvetiti v ljubezni božji in v bratski dobrotljivosti.

Da človek jasno loči slabo od dobrega in koristno od škodljivega, je treba da ima zdrave duševne oči: Potrebno je, da je dovolj svetlobe božje. Včasih je težko povedati z vso jasnostjo, ali je ta ali ona stvar dobra ali slaba, da koristi ali škoduje itd. Mnoge stvari imajo samo subjektivno veljavo. Zato je tako težko dati splošne norme in predpise. Kar je za enega dobro, je lahko za drugega slabo. V teh vprašanjih je edina pot: jasne duševne oči, ki bodo ločile solnce od senc in bodo vodnik tvoji vesti, in pa ljubezen do sočloveka. Ljubezen, ki zahteva včasih velike žrtve; kajti tudi med odraslimi je mnogo otrok, ki nikdar ne dospejo do polnosti let krščanskega človeka.

Omnia vestra sunt, vos autem Christi.

Ako bomo z vsem srcem živeli to globoko resnico skupnosti s Kristusom, bomo tudi svet gledali v pravi luči. In bomo tako našli pravo pot. Pot, ki bo vodila v živo življenje, kjer bomo mi sami gospodarji, kjer bomo mi sami najbolj poznali zakone lepega božjega sveta, kjer bomo mi sami gradili stavbo novega rodu. Kaka bo ta stavba, kako bo to delo, to bomo videli, ko bomo zidarji prave krščanske kulture. Vse, kar bo dobrega, to bo naše in mi bomo povsod, kjer bomo lahko storili kaj dobrega. Zdi se pa, da bo edina možna rešitev zidanje in graditev lastnega. Kar je, ima preveč poganški obraz. Krščansko delo in krščansko veselje je drugačno. Vemo, kakšno bi moralo biti, a treba ga bo šele ustvariti. Dosedaj imamo v vseh teh stvareh mnogo preveč dvojnosti, preveč gledanja na „ono stran“, ki ni naša. To je davek poganstvu, ki si ga prav po nepotrebnem nalagamo. Ko govorim tako, nisem v nasprotju s samim seboj, kakor da sem to simpatiziranje zagovarjal, ko sem trdil, da so ti, „ki so na oni strani“ naši bratje, ki jim ne smemo onemogočiti vrnitve. Ta resnica ostane. Toda mi rabimo miru srca in vesti, mi rabimo dober miljé, ki nas bo dvigal v nedogledne pokrajine božje dobrote. Zato moramo hoditi svoja pota, čeprav na ljubezen do brata nikdar ne smemo pozabiti. Mi rabimo lepo umetnost, iz katere bo vel duh božje lepote, rabimo v Bogu ukoreninjeno znanost, ki nam bo razkrivala božje tajne, rabimo krščansko veselje in zabavo, iz katere bo žarela velika misel našega bratstva in sesterstva v Kristusu. Ivan Cankar ni obsegel vse resnice, ko je rekel, da „je slikal temo, da bi srce zahrepenelo po luči“ in je iz tega naredil neko umetniško normo. Preveč teme le prerado otopi naše hrepenenje. Predolga noč umori upanje na jutro in solnce. Bolj kakor tema zablode nam je potrebno solnce veselja. Treba nam je moralnega zdravja. Tega pa ne bomo ohranili v okuženem ozračju.

Stalni vir današnje pomanjkljivosti je tudi o k o r e l o p o j m o v a n j e t r a d i c i j e. Tradicija je naša velika sila, je znamenje našega duševnega zdravja, tradicija je vez krščanskih generacij in globok izraz našega bratstva in ljubezenske skupnosti, pa je tudi vir slabosti, kadar ni povsem pravilno pojmovana. Kdor hoče tradicijo do dna izkoristiti, ne sme zgodovinskih vprašanj statično pojmovati. Zgodovina človeškega rodu je dinamika, pogon naprej in navzgor. Resnica se sicer ne izpreminja, toda nove vrednote se odkrivajo in stare se uvrščajo na druga mesta. Pravo pojmovanje tradicije je v tem, da se štiti in varuje večnostni značaj vrednot vseh vrst. Kar je pridobljeno, kar je odkrito, kar je zaznamovano z znamenjem pozitivnega človekovega dela, to je in ostane pozitivna vrednota. Kar je bilo dobro in resnično, to se pravi, kar je imelo svojo istinitost in vrednost nekdanj, je dobro tudi danes, čeprav nima istega pomena, kakor ga je imelo nekoč.

Toda mi navadno nagibamo k temu, da se držimo tradicije kot tradicije. To se pravi, da želimo ostati tam, kjer se

je ustavila tradicija, da hočemo oživiti kos zgodovine, ki je za nami. Hočemo pravzaprav posnetek dogodka, sliko dobe, kraja in razmer.

Toda vse to so iluzije. Zgodovina se ne ponavlja, kulturne dobe istotako ne. Zato je tako okorelo pojmovanje tradicije zelo, zelo revno v svojih posledicah. Iz dob, ki so odhitele mimo nas, je treba z večjo roko izluščiti vrednote, ki ostanejo. Dogodki sami pa so lahko lep spomin (kakor so spomini mladosti) in drobec mozaika v ogromni sliki človeškega rodu. Cerkev nam te vrednote podaja strnjene v dogmatičnih in moralnih resnicah in to je, kar tvori našo življenjsko silo. Reproduciranje tradicije, kot popravljene tradicije pa je delo posameznikov, ki se jim navadno ne more šteti v veliko zlo, ako niso gledali resnici do dna. Dinamično pojmovanje zgodovine in jasno ovrednotenje tradicije je modernemu katolicizmu nujno potrebno.

Še eno veliko oviro moderne katoliške aktivnosti bi bilo treba omeniti: to je nesocialno mišljenje „katoliškega kapitala.“ Nočem delati nikakih posebnih očitkov. Vem, da je kapitalizem sistem, ki ni izšel iz naših vrst. Njegova temeljna misel je vse prej kakor krščanska. Vem tudi, da redki katoliški (v resnici katoliški) podjetniki ne morejo z lastno močjo spremeniti družabnega reda, ki ni kakor ni naš ideal in najbrž tudi njihov ne. Krivda je v preveliki uniformiranosti z modernim kapitalizmom, v tem, da ne poskušajo kljub vsem oviram pokazati svojega krščanskega srca in velikodušne nesebičnosti niti v stvarih, ki bi jih lahko storili. Tako, da je delavec pri njih ravno tako malo zadovoljen kakor drugod, in ima katoliška akcija od njih skoraj ravno toliko kakor od nasprotnika. V tem je krivda. Gre za globoko krščansko dolžnost, ki jo je treba čutiti. Časi so silno resni. Socialna revolucija je začela svoje delo v človeških srcih in ga bo nadaljevala. Naj vsakdo, ki nosi Kristusovo vero v svojem srcu, gleda, da njegova vest ne bo obtežena, ako napoči ura, ki ji pravijo „ura pravice.“

Stanko Cajncar.

„Ljudje so več od predmetov. Ti se morajo dati usločevati, upogibati, vzgajati, zato da ljudje lažje živijo. Ljudem pripada zemlja, vsa zemlja s pomladjo. Zato luči za njihovo deco! Prostora za družine! Reda v gospodarstvo! Svobode v življenje! Disciplino v državo! Zadnji cilj mora biti omogočenje izvrševanja desetih božjih zapovedi. S tem ne razbijamo teh plošč. Krščanstvo je namreč socialna dinamika. Njegovi principi so v svojih globinah svetovnoodrešilni. Zato tudi nedotakljivi. Struktura občestvenosti, politike, gospodarstva se mora preoblikovati. Krščanstvo brez socialne gonilne sile ni krščanstvo. Je samo okvir brez Kristusove slike. So pa tudi Kristusove slike brez okvirja. Marsikje je taka slika. Kakor v ječi. Z ustmi jo ljudje sicer odklanjajo. V svojem svobodomiselstvu Galilejca preganjajo. Pretijo njegovi Cerkvi in stremijo po moči, da bi jo premagali. Dela njihovih rok pa stoje tesno ob Nazarencu. Tudi njihove roke vihtijo v svojih iskrenih trenutkih Novi Testament.“

(Dr. Sonnenschein.)

Ti in jaz.

Stoj, kot drevo brez zavetja!
Višji si, bolj te pretresa vihar,
višji si, bližji nebeški ti žar,
dalj gre oko...

O. Župančič.

Blizu sva si in vendar najino razmerje je tako daljno. Poznam te, brat, razumem te, a nečesa nama manjka. Poznam te s ceste. Morda si najnižji uslužbenec. Včasi prideš tudi k meni. Imaš ženo, otroke; premoženja nič. Morda sediš za mizo in pisariš, navadno zelo odgovorno. Videl sem te že tudi kot vestnega uradnika podjetja, ne zasè, da so mogli živeti i drugi. Pa sem i tebe srečal v vrsti onih, ki so si podajali kljuke. Še čujem glas rajnke matere otrokom: vsakega bom izučila v kakem poklicu, pa Vam bodi to dota. Nisi se motila mati, ker si verovala v pravico, samo, da slednje ni več med nami; nekam smo jo zakopali in je ne moremo najti. Ne moremo?

Ljudje z istimi mislimi se iščemo med seboj. Ne gre nam za ime. To smo srečno rešili. Pravi se nam: človek XX. stol. Njegov obraz je izmaličen. Dva antipoda. Dva bregova. Kot da je sovraštvo gibalo življenja in življenje: ali izživljanje ali pa umiranje. Ni mostu, ni brvi. Vedno močnejše valovanje deroče reke, ki trga obal, kos za kosom in jih grmadi na eno stran. Ni ga, ki bi zgradil jez. Ob tulenju valov je pobesnel še človek sam in si želi bivališče, ki mu gre na božji zemlji.

Piskanje siren in brnenje strojev se kakor radio pretaka širom sveta. Ta klic čujemo vsi. Ob tej godbi pa neslišno gine božja podoba človeka, ki je največji „disharmonični akord“, ki ga ne čuje vsakdo, ker je potrebno doživetka v to smer. Človek XX. stoletja vstani!

*

Pišemo o katoliški renesansi. Morda je noben rod ni tako doživljal v svoji dobi, kot jo sedanji. V razdobju gotovih let se nujno pokaže potreba poduhoviti svojo smer, da ne zastanemo, oziroma obstanemo. Današnji čas stavlja prav posebno še na nas katolike odločne zahteve, ker tirja praktično rešitev vprašanj, o katerih so naši prednamci večinoma še samo razpravljali, dočim je tekom teh let kopica vprašanj zaživela v resničnost življenja, ki zahteva danes korekturo. Korekcija življenja pa je najtežja. Nudi pa vpogled v naše snovanje in delovanje, pred katerim stojimo prepogostokrat razočarani. —

Zopet postaja glasan klic: več luči; a zdi se mi, da gre zahteva dalje: več življenja v krščanski luči. To je preporna točka glede nas samih. Morebiti še ni prerarajoče se katoliško življenje našlo toliko jakega odziva v dušah mlade generacije kot danes. Vendar ne gre

za pozo; v dušah se trga novo življenje, ki hoče novih hotenj in udejstvovanja, kot so pred nami le redkokdaj snovali naši borci.

Značilno je za nas katolike v povojni dobi, da smo ves čas iskali medsebojne sinteze za razna vprašanja javnega dela. Vsa naša kulturna orientacija je imela v teh letih smer navznotraj. In še danes nismo prišli preko tega. To je znamenje konsolidacije, ako je sploh potrebna. Nekatere ideje kličejo preko. —

*

Brezdvomno je naša socialna orientacija v trenutni krizi. Na nas katolikih je, da smatramo to smer za najnujnejši postulat današnje dobe in da tu začrtamo jasen program. Evolucija programa je dopustna. Krekovo zapuščino smo resnično zanemarjali. On je vse, kar je ustvarjal, ustvarjal pod socialnim vidikom; kar je Krek ustanovil, je nosilo pečat socialnosti v čisti luči Kristusovega evangelija.

Katoliki so bili vedno pionirji vseh socialnih ustanov. Kjer ni mogla zadostiti socialna pravičnost, je vzknila navadno cvetka: krščanska karitas. V karitativnosti je bilo katolištvo vedno veliko. Najnujnejšo bedo bi lečila še danes lahko pri nas enako karitativna organizacija. Za revno deco stori mnogo, potreboval bi jo tudi starejši rod zase.

Vendar socialnega vprašanja, ki pa je prekruto življenje za maršikoga, ne bomo reševali samo karitativnim potom. V današnjo družbo moramo povrniti pravičnost, da bomo na tem krščanskem principu osnovali družabni red, ki ne bo brezsrčen stroj, ki počasi, a sigurno trga kose življenja, marveč nov družabni red, kjer bo človek zopet človek z vsemi pravicami do častnega življenja.

Na nas katolikih je, da damo socialističnemu preosnovanju človeške družbe svojo katoliško noto. To bomo dali, ako bomo sodelovali in se zavedali, da je to naša najvažnejša naloga v novi renesansi. Življenje samo ustvarja renesanso. Nova renesansa ne sme biti samo navznotraj, ampak enako nazven. Pridobivljanje novih ljudi, novih duš. Nositi luč vere in zlasti življenja po veri v ljudi v pomanjkanju in v trpljenju. Naša pozicija je med najbednejšimi. Za tem gre krščansko socialističen družabni red: podreti umetni most med ljudmi in dati slehernemu, kar mu gre. Nihče ne sme živeti na škodo bližnjega. Še manj pa sme trpeti kdo zato, ker nekdo drugi prijetno mozga njegove moči za svoje prekomerno uživanje in izživljanje. Socialnost je življenje.

Socialen program Leona XIII. mora preiti v življenje. Diferenciacije, ki so se izkazale tekom 40 let, bodo program le izpopolnile. Uveljavljanje v življenju bo združilo zopet ljudi, ki se sovražijo, ker se ne poznajo. Gorje trpljenja je danes na vrhuncu in tu se moramo strniti vsi, da rešimo človeka XX. stoletja gotovega pogina.

*

Socialni preokret ni mišljen zgolj v delavstvu, danes so na tem vsi sloji, ki ne posedujejo ničesar. Mi ne bi razumeli časa in bi prelahko vzeli odgovornost za prihodnost, ako bi prepustili najvažnejšo nalogo nasprotni ideološki struji, ki izključuje pozitivno religijo, ki mu je katoliški moralni nauk zasebna zadeva. In v toku časa so zlasti materijalistično socialistične ideje zajele i našega človeka, ki nosi v svoji duši po večini še krščansko kulturno zavest in je še veren, a je na tem, da odpade, da vzcete i na naših tleh moderno poganstvo.

Zato nam je pri srcu posvečati vse svoje delo za del onega našega rodu, ki meni, da zanj Cerkev nima srca, nima ljubezni in ne časa, da bi ga skušala razumeti in delati zanj.

Mladi rod razume svojo nalogo in jo vidi v tej smeri. Z propagandnim delom in še bolj s praktičnim poukom in življenjem za najbednejšega hoče iti na izvršitev krščanskega socializma. Program je tu, gre za praktično delo. Izpeljal ga bo, kdor je silnejši ne po moči telesa in tudi ne samo duha, m a r v e č i s r c a. —

*

Spričo nezaključene svetovne socialne revolucije, mora i katolik zavzeti odločivno postojanko, da bo, črpajoč iz neusahljivih virov Kristusove vere in njegovega socialnega nauka, dajal odrešivno smer in se bo sam boril za one, ki trpe. Treba je iskrenosti, žrtev in vztrajnosti za zgraditev kršč. soc. reda. Katoliška inteligenca, ki se čuti skupno s proletariatom, kmetskim in delavskim, vidi pred seboj novo delo, ki je bistveni setavni del katoliškega obnovitvenega gibanja: novi krščanski človek dvajsetega stoletja.

A. Kordin.

Božji obraz.

V dnevih pred Kristusom: Narodi široko in lagodno razmahnjeni žive sredi pomladi, poletja, jeseni in zime. Instiktivno slutijo in iz narave mislijo ter govorijo. Čez oči leži davna koprena. Iz zvezd in solнца vprašujejo po Bogu. Streme po telesni lepoti. Iz prevdarnega dolgočasja poženo cvetovi: modreci. S silno slutnjo vrtajo v nejasnost in se mučijo z vozli. Čutijo večnost, pa ne morejo do nje. Mala Grška, zajeta od morja in neba umira za bogovsko lepoto in krasi zdravo, krepko življenje. Indija, zamišljena vase, Kitajska, potopljena v enovit nagon rumene rase, Egipet, tegobno vprašujoč ob piramidah. Nedaleč od njih vstanejo gigantski preroki in gredo pred daljna vrata, da se odpro.

V dnevih po Kristusu: Srce Boga - človeka je prebodeno. Nebo in zemlja sta se poljubila. Staro zagrinjalo se je pretrgalo in Bog je postavil svoje bivališče v šotoru narodov. Človek postane

duhovno razgiban. Razgrinjajo se dragoceni zakladi nevidnega človeka. Človeštvo je božje kraljestvo: Cerkev. Golgota je simbol krščanstva. Telo gre v puščavo. Samostanska šola je priprava na večnost. Učenost se nabira v težkih bukvah. Modreci postanejo svetci. Prevladujejo vonji samostanskih hodnikov. Latinska molitev v večerni gotski katedrali. Nato pride hudič in glej, bratje so razprti, telo se upre in v prelomu se bliža Bog.

B o d o č i d n e v i : Vedno več zvezd je na nebu. Vedno več ljudi je na svetu. Ni več romarjev. Življenje je delo. Ni več nikjer puščav. Vse je pregledano. Odpre se nova, neznana stran. Iz svetovnih tvornic se slišijo kladiva. Resničnost potrjujejo. Nov prodor Svetega Duha oznanjujejo. Ne Golgota, marveč Aleluja. Ne Peter ali Pavel, marveč oba in še tretji, Janez, ki je imel Videnje. Boga doživljamo na besni lokomotivi. Boga ljubimo, če lopato zasadimo in sedanjost objamemo. Učenost je v kratkih stavkih. Vse je enovito. Zvon in sirena sta brat in sestra. Človek se bo radi Boga vrgel v stroje. Tehnika in mistika gradita svetišče. Svečeniki delajo v rudnikih. Vse je delo in molitev.

Edi Kocbek.

Krščansko-socialistični pokret.

V toku zadnjih let je takorekoč čez noč buknil med nami nov pokret.

Geslo temu pokretu je č l o v e k. Ne človek iz prsti, ampak človek, ki je odsev podobe božje, brat in ud Kristusovega telesa. Geslo temu pokretu je človek, svoboden in enakopraven v človeški družbi, ne le pri delu, ampak tudi pri odločevanju in vladanju. Zato je naš klic: K r i s t u s v s e p o v s o d. Pa zakaj? Človek je bil suženj, ko še ni bilo Kristusovega nauka. Po Kristusu sta bili postavljeni dve fundamentalni ideji, ki obsegata in obenem rešita ves družabni problem: V s a k č l o v e k i m a p o n a r a v n e m i n n r a v n e m p r a v u p r a v i c o d o e k s i s t e n c e i n d o č l o v e š k e g a d o s t o j a n s t v a.

Dokler družba čuva ti dve fundamentalni načeli, je red in pravičnost med človeštvom. Kadar gre preko njih, se pričinja nesreča.

Današnja družba je nesrečna. Ona ne sloni več na naravnem in narnem pravu, sredstva sedanje družbe so besedolomstvo, laž, goljufija, gazenje dogovorov, odiranje, umori, uboji, sploh izrabljanje vseh sredstev, da more streči svojim pokvarjenim nagonom.

Kdo bi se tedaj čudil sliki današnje družbe! Na eni strani bajno bogastvo z vsem razkošjem — na drugi strani nepregledna množica izsesanih lic brez vseh najpotrebnejših sredstev. Pogled teh množic je mrk, njihove pesti stisnjene, usta zaprta, toda na njih se reži brezmejen gnev, če se pa odpro, bruhajo preklinjevanje, se rogajo Bogu in družbi. Te mase so obupane. Za nje ni Boga.

Kako to? Ali je bil Kristus nauk za poganse proletarce? Ali so bili le ti poklicani, da postanejo enakopravni člani krščanske družbe?

Priznajmo odkrito. Kristus je za vse. Toda družba, ki Kristusa priznava, ga ne oznanjuje s svojimi deli. Največje zlo za človeško družbo je nesoglasje med krščanstvom in prakso. Največje zlo za nas katoličane pa je, da je dobila v vsem našem udejstvovanju glavno besedo politika. Krščanstvo uči, da mora biti v privatnem in javnem življenju isti duh. Politika razlikuje med privatnim in javnim življenjem in dovoljuje dvojnega duha, dejansko dvojno moralo. In navadno imajo ljudje z dvojno moralo najvplivnejšo besedo v javnosti.

Masa to vidi in čuti. Zato je izgubila vero vase, pa tudi v družbo in Boga, ki ga družba oznanja, za njegove zapovedi pa se ne briga in ga je iz javnega življenja, iz politike, iz socialnega in gospodarskega popolnoma izločila. Masa je razbičana, nepokorna in nepotrpežljiva. Pa kljub temu vpije v globini svojega srca po Kristusu, po ljubezni, ki ne usahne, po luči, ki ne ugasne. Dejstvo je, da je marksizem v krizi. Njegovi misleci priznavajo, da se mora graditi socializem na etični podlagi, ugleden belgijski marksist gre še dalje. Junaško pribije, da se mora postaviti socializem na verski temelj, sicer ni upati velikega in trajnega uspeha. In masa? Tudi. Ali ni dovolj jasen dokaz za to, da je toliko struj in toliko razprtij med marksistično orientiranim delavstvom? Ta položaj znači velik klic!

Ali ga bo katoličanstvo razumelo? Ali je katoliško orientirana družba dovolj jakega duha, da napravi korak naprej, da odpre nastožaj vrata zakladnice katoliških nauk in da pusti ta vrata trajno nastožaj odprta, da se razlijejo v mogočnih tokih med najbolj zatirane, pa kljub temu graditelje bodoče družbe? Ali je dovolj silna, da se bo sama izpremenila v svoji tudi materialistični miselnosti in nekrščanskem ravnanju z bližnjimi? Da bo priznala množico, njene upravičene potrebe in zahteve? Da bo šla med njo, da ji bo pomagala dvigniti se?

Moramo. To je naša sveta naloga, pa tudi naša bodoča usoda.

Vemo, da se ta naloga ne bo izvršila niti danes niti jutri. Lahko pa položimo temelje za konec.

Največja sodobna napaka naše družbe je, da goji nezaupnost, večkrat celo odklonilnost napram delavskemu gibanju, pa naj si bo napram gibanju krščanskega ali marksističnega delavstva. Zelo radi vidijo gotovi krogi, predvsem pridobitni, v vsem delavskem gibanju brez izjeme boljševiske tendence, pa tudi o hereziji se slišijo govornice. To ni pametno. Tako mišljenje ne bo nikoli vodilo do zaupanja delavskih mas. Vzrok takemu mišljenju je razredni interes in strah

pred raburkanjem gnjilih voda današnjega svetovnega reda, v katerem se počuti dobro le kapitalist in duševna lenoba ter egoizem.

Večina tudi ne razume govora proletarcev. Njihove besede so rezke, kratke, pa jedrnate. Mi se pa tako ogibamo jasnosti. Tako radi operiramo s če, ako, naj, itd. Tak govor je govor kapitalistične družbe.

Naravno, da ima večina pri raznih razmerah nekak strah pred besedo socializem. Ne pomislijo pa, da socializem ni last le nega razreda, ampak vseh slojev, ki hočejo pošteno in pravično družbo. V enem se pa ne motijo: Socializem zahteva, da stopimo do njega v pozitivno razmerje. Ali smo za njega, ali proti. Če hočemo iti ž njim, potem vstran s cincanjem! Tudi političnih socialistov ne mara socializem. Socializem zahteva od katoličanov, da pretrgajo vsako enostransko zvezo z meščanskimi strankami in da izbegavajo tudi le videz take zveze.

Naloga nas katoličanov je, da pokažemo izkoriščanim in zatiranim, da sedanji družabni red ni od Boga hoten, ampak da je ta družabni red protikrščanski. Najglavnejše pa je, da zavlada med nami pravi apostolski duh, odkrito socialno razpoloženje, kajti le tako razpoloženje nas more voditi med mase. In to je imel gotovo tudi veliki socialni papež Leon XIII. v mislih, ko je vzkliknil pri neki priliki: „Ven iz zakristij, med ljudstvo.“ Toda kako?

Katoliška mlajša duhovščina v Avstriji je izjavila sledeče: „Dasi imamo mi duhovniki polno pravico do politike, vendar je boljše, da se posvetimo dušnemu pastirstvu, kajti to postaja danes važnejše od politike in bo čedalje bolj važno.“

Mi vsi se moramo zavedati, da je naša doba doba velikih gospodarskih in socialnih bojev, vsled česar je nujno, da bodo valovi socializma še visoko pljuskali čez bregove človeške družbe. Te valove bo mogel vravnavati le apostolski duh, ne politika. Nastop politike je grob, mrzel, brez ljubezni, na udarec odgovarja z udarcem, spletkari, demagogira. Duh pomeni pa žrtev, ljubezen, je brezobzirno resničen, ne pozna varanja in mu ni za nadvlado, ampak za srečo bednih in osvoboditev tlačanih duš. Če nas bo nosila ideja Duha, potem bomo vedeli in čutili, da je naše mesto pri proletarijatu, da moramo biti kot neustrašeni vojaki le na proletarski bojni fronti.“

Prijatelj, vprašaj me, če imamo že voditelja za to fronto. Idejno da, Kristus. Njegovega izvrševalca še ne. Če pa kdo govori o voditeljih krščanskih socialistov, se moti.

Naša dijaška in akademska mladina je brez dvoma poklicana, da deluje v tem smislu. Prepričan sem, da bo prišel iz njene srede tudi voditelj. Toda le, če bo v njej vedno živ in goreč duh požrtvovalnosti in apostolstva. V ta namen je pa potrebna nele zaroka, ampak poroka s proletarijatom.

Anton Marinček.

V okraju gobavih.

Ali si bil že zunaj v okraju gobavih? Kako, da si tudi Ti Jeruzalemčan, pa ga nisi še videl? Sinoči sem bil tam:

Oddaleč sem gledal in od groze sem se zavijal v plašč. V zašlem solncu je stal vrh skalne grmade mož, roke dvignjene, a divje skrivenčene, kakor da je v zvezi z svetovi; morda je bila ta kontura kdaj veliki duhovnik. (Ne smej se, človek; jaz sem se sinoči stresel ob tej misli!) In je padel na zemljo in jo grebel z rokami kot žival. In je nato začel vpiti:

Izkopal bi jamo v zemljo; izkopal do dna, zvezal bi misel z železjem in jo vanjo pokopal. Skalo kot piramido zavalil bi nanjo, da bi ne vstala nikoli več!

Ali pa bi privzdignil sklade gora in jo podnje izkričal v blaznem trganju in blaznem veselju, da jo bodo zmrvile, strle, zmlele, jo udarile, razobličile njo, ki me obiskuje, da bi me umorila.

Pa se vrača, vrača...

Zopet prihaja, da bi me objemala... Vsak dan jo ubijem, a vedno zopet vstaja in me gleda in noče biti mrtva. Že je tu!"

Kot vzmet se je dvignil.

Glas mu je postal hripav in ves je hreščal, skušal bežati in prosil: „Kamenjajte, ljudje, ako sem še vaš brat! Vzemite kamenje in vrzite vame! Razbijte lobanjo; razbijte, da se rzsule bodo misli, da se bodo razteple po vsemiru, da bodo umrle — — umrle!"

Za trenotek je padel na kolena, potem se je zrušil na obraz, človek, na svoj božji obraz.

Približal sem se: ležal je na strani, skrčen kot človek, ki spi; tudi oči je imel zaprte in grgal je nerazumljivo.

Od časa do časa se mu je telo sunkoma streslo in se potem treslo nekaj časa. Nagnil sem se čisto k njemu, približal svoje uho prav do njegovih ustnic, da bi razumel besedo, ki ugaša, skrivnost ki se brez koristi izgublja v vesolje. Kmalu sem sam zaprl oči.

In misel, tista misel, ki je plahutala okoli in oblegala in prežala na dušo, se je zgostila na njegovih ustnicah:

„Ali si mislil, da boš ubožal, ko si lagal, ko si lagal, vse svoje življenje. Igralec si, recimo dober igralec, ki tako igra, da kar naenkrat pozabi, kdo da je pravzaprav. In potem hodi okoli in se mu še samo prav redkokdaj zazdi, da je v svojem začetku nekaj drugega in da le igra. Pa mu čez to videnje kar kmalu planejo vali igranja ter mu potopijo oči v vodi, da jih mora zapreti. — Pa bi to še ne bil največji greh, ker ljudje smo in ljubimo, varanje in prevaro. Ti pa, človek, si bil ponosen na svojo igro in si šel v svetišče, da izoveš Boga na dvoboj. In si ležal pred njim na obrazu in si — molil. Vsa grešna in v blatni zemlji je tičala; ti — igralec — si dejal, da je vsa čista in lepa in božja ter si — molil. Mislil si na to, da je Bog kriv tvojih grehov, in si sanjal o novih sladkostih stranpoti; dejal pa si

— igralec — da se kesaš za svoje slabosti. — V božje Oko si upal svoje in ga skušal upogniti in zlomiti: preigrati si ga skušal, dokazati mu, da nisi igralec.

Bog pa je dober in te ni zlomil s svojim Očesom: razšla sta se kot tekmeča po neodločeni borbi in ti si triumfiral! Oko je ostalo hladno, mrtvo.

Potem pa je prišlo. Ni to oko pozabilo na te, nego ti je poslalo dvom in vzbudilo v tebi k življenju Sfingo. Šele tu je konec one borbe, šele tu.“

Človek se je skrčil in prsti so se mu zvili kot kremplji umirajoče ujede. S težko sapo je bruhal iz sebe: „Razživela sta se v meni kot kislina, ki razkraja in uničuje vse, kar sem postavil.“

„Ali bo kaj ostalo, kar bi še moglo živeti?“

Utihnil je.

Hotel sem se dvigniti.

Takrat je odprl oči... —

Udaril sem z glavo ob zemljo in prste zagrebel vanjo. Kakor da hočem vanjo izkričati svoje zadnje, Najgroznejše, Največje...

Na potu domov sem srečal človeka, ki me je hotel tolažiti:

„Tisti tam je vsak dan tako.“

Udaril sem ga.

Kaj mi le to govori: vsak dan tako.

Mirko Avsenak.

„Ali mislijo revolucionarji v resnici odstaviti Boga? Ali hočejo marveč odstraniti tujega boga, ki ga častimo mi vsi poleg resničnega Boga in ki nas prav nič ne vznemirja v naši krivici, laži, izmozgavanju in ostrosti in ki ga rabimo, da ovekovečimo „od Boga postavljeni družabni red“, razkošje na eni in glad na drugi strani? Ako je Bog Bog ljubezni, potem je tudi v tisočeri h srcih komunistov, potem je „neznani bog“, ki so mu v svoji iskreni ljubezni do človeštva postavili oltar, — kakor nekoč v Atenah.“

(Neuland 1927.)

„Povejte, zakaj smo katoličani tako negativni? Kje so sintetične, odrešujoče sile katoliške univerzalnosti? Kje je svet objemajoča genialnost katoliške svobode in ljubezni? Ali nismo odgovorni mi, če hodi socializem kriva pota? Ali ni naše meščansko stališče in njegovo istovetenje s krščanstvom večja herézija kakor socializem? Ravno tu je potrebno spraševanje vesti. Potrebna je generalna revizija vseh političnih dogem, ki smo jih katoličani že skoraj v katekizem sprejeli.“

(Neuland 1927.)

O pravičnem redu.

Stojimo pred enim največjih prelomov v zgodovini, pred dobo, ki bo mnoge zgradnje dosedanjega sveta premaknila v temeljih in bodo pognale rasti občestvenega življenja iz povsem novih tal.

Govorimo o prodoru družabnega reda kot o gotovem bodočem dejstvu, o nujnosti, ki mora priti že vsled vzročnosti danih razmer, pa tudi radi obče človeške blaginje.

Kaj je družabni red? Pojem je širok in pod njim razumemo vse družabne ureditve, zakone, pravila, običaje, ki urejajo zunanje življenje družbe oz. človeka v družbi, torej tudi moda, takt, tradicija itd. Dokaj ožji pojem pa je pravni red, ki je sicer poglobitveni sestavni del družabnega reda in ki v neki meri daje tudi podlago, smer in obliko vsemu družabnemu redu; pod njim pa je razumeti le celokupnost zakonitih norm, ki na izsiljiv način urejajo zunanje življenje družbe oz. človeka v družbi (urejajo odnošaje človeka do sočloveka in družbe ter odnošaje stvari do človeka).

V naslednjem se bom omejil le na pravni red kot poglobitveni sestav družabnega reda. Ne omejim pa se pri tem le na pravni red naše države, temveč označujem s pravnim redom ali pravom veljavno pravo vseh današnjih kulturnih držav, ki je v svojih osnovnih načelih itak povsod enako.

Gotovi pravni red mora biti. Brez njega bi vladala anarhija, v kateri bi bilo življenje nemogoče. Možno bi bilo le tedaj, ko bi bili vsi ljudje plemeniti in dobri, to je brez slabosti; a človek je že po izvirnem grehu nagnjen k slabemu in zato je vsak anarhizem utopija, sovražnik človeške družbe. Pa tudi po božji volji mora obstojati na zemlji red in zato je položil Bog v dušo človekovo svoj večni zakon, ki loči pravo od nepravega, pravično od krivičnega.

Ta večni zakon je izraz volje božje za red v človeški družbi in zato mora biti podlaga vsakega prava; pravo, zakon, ki ne temelji na tej bazi, je krivičen, nasproten človeški blaginji. Le v pravu torej, ki je z vsemi svojimi zakoni v skladu z večnim božjim zakonom ali mu vsaj ni protivno, moremo reči, da je pravično. Iz pojma pravičnega prava pa izhaja nujnost, da mora zasledovati in jamčiti obče dobro in občo blaginjo. Primeren način tega jamčenja pa je v raznih dobah različen; zato mora pravo vedno odgovarjati potrebam svoje dobe in se mora v tem smislu časovno izpreminjati; le-to daje zmisel vsemu pravnemu redu.

Mar današnji pravni red ni pravičen?

Glavna temelja prava sta oseba in stvar. Bistveno važno za zgradnjo prava je razmerje teh dveh med seboj in način, kako se to razmerje ustanavlja. Staro germansko pravo je poznalo skupno lastnino rodbine, rodu ali plemena. Podobno staro grško pravo in prava vseh primitivnejših narodov. Racionalistično rimsko pravo pa je prineslo s seboj popolnoma nasprotno razmerje: neomejeno lastnino posameznika. In tu je bila vsajena kal današnjega kapitalizma, ki je s časom vedno bolj rastel ter s postopno silo objemal v svoje klešče vse svetovno gospodarstvo, dokler ga ni popolnoma osvojil. Pa ni zajel le gospodarstva, zajel je vse državno in zasebno, da, celo duhovno življenje. Pogansko rimsko pravo je vrnilo zopet suženjstvo, le da v drugačni, a še strahotnejši obliki. Z recepcijo rim. prava pa je izgubila tudi Cerkev skoraj ves svoj socialni vpliv na gospodarstvo, ki ga je imela v toliki meri pred recepcijo. Zunanji efekt: na eni strani je nakupičilo gore zakladov in bogastva v rokah četrtnine človeštva, tri četrtnine pa pahnilo v skrajno uboštvo.

Z življenjem je Bog vsakemu bitju dal tudi sredstva za življenje. Tako tudi človeku, najpopolnejšemu bitju v stvarstvu. Ta sredstva za človekovo življenje pa

so zemeljske dobrine; so torej radi človeka, da si po njih pripravlja živež za svoje telesno in s tem duševno življenje. Dočim so te dobrine ostalim bitjem v neposredno hrano, pa si mora človek svoj kruh šele sam pridobiti. Iz vsega tega pa izhaja dvojje osnovnih človekovih pravic: pravica do zemskih dobrin, kolikor jih potrebuje za svoje delo oziroma pravica do dela in pravica do tega, kar si je z delom pridobil; na drugi strani pa nalaga dvojje dolžnosti: dolžnost do dela in dolžnost do priznanja delovnega zaslужka v lastnino onega, ki je delal.

Iz tega sledi, da je delo in samo delo tisto, ki daje upravičenost lastnini in jo posvečuje. In samo ta lastnina je utemeljena v božjem pravu, ne lastnina iz obresti, rent, dividend ali dedovanja. Upravičena bi bila lastnina iz obresti le tam, kjer ni zmožnosti za delo (n. pr. pri pohabljenicah, bolnikih, nedoraslih otrocih) ali kjer služi kot pripomoček do vredne eksistence (dota, renta za dijaka do dovršitve študij), toda nikdar ne kot pripomoček do kupičenja odvišne lastnine (ki je krivična, ker je vedno v škodo družbe)* ali podporo brezdelnosti (drugo je brezposelnost!). Zakaj do konca sveta velja za človeštvo usodna beseda božja: „V potu svojega obraza boš jedel svoj kruh.“

Današnji družabni red pa je zgrajen na popolnoma nasprotnem stališču. Ne le, da štiti vsako, — ne sicer s tatvino ali goljufijo pridobljeno lastnino (v smislu konvencionalne morale!) in lastnino, ki doteka sama po sebi izven lastnega dela (obresti etc.), temveč celo štiti in pospešuje pridobivanje lastnine iz dela drugih, kar je še krivičnejše.

Ali je torej tako pravo pravično? Pravično pravo (kar bi moralo biti vsako pravo, kajti vprašanje je, ali je nepravilno pravo sploh še pravo, ali je le potvara prava! —) mora jamčiti obče dobro ter pravice in bremena sorazmerno deliti. Današnji pravni red pa, kot smo videli, štiti in pospešuje baš najhujše krivice. Odvzema zemске dobrine ljudstvu, kateremu so namenjene ter jih zaklepa v last nekaternikov. Tak pravni sistem je zmožen, da pripelje slednjič do tega, da bo pol Evrope v lastnini dveh ali treh ljudi!

Večni zakon pozna le enega človeka. Moškemu kot ženski nalaga iste pravice in dolžnosti. Današnje pravo pozna dvojje ljudi in to v več pogledih. Predvsem je današnje pravo moško pravo. Ozir in zaščito nudi v prvi vrsti moškemu, v drugi vrsti šele ženski (vzemimo samo slučaj nezakonstva otrok ali detomora). Sicer so prava nekaterih držav v tem pogledu naprednejša oz. pravičnejša (n. pr. francosko), a do bistvenega popravka v tem pogledu še ni nikjer prišlo. Dalje loči pravo med višjimi in nižjimi stanovi (gospodar — služinčad

* Pod odvišno lastnino razumem lastnino, ki presega življenjske potrebe posameznika ali njegove družine oz. onih, za katere ima skrbeti. Toda povdarjam, da se višina življenjskih potreb ne meri po posameznih konkretnih slučajih, temveč po višini potreb, ki jih zahteva človeka dostojno življenje. Te pa niso samo hrana, obleka in stan, zdravje in razvedrilo, temveč tudi ostale potrebe, ki služijo v oporo zdravega duševnega in telesnega razvoja. Vsote za kritje vseh teh potreb, med katero štejem še rezervo za slučaj bolezni, raznih nepredvidenih potreb (za slučaj raznih nesreč), za preskrbo dostojne ekzistence otrok itd., pa zaslužek kakršnegakoli delavca ne bo kmalu presegel. Seveda bodo morali zakoni v tem oziru urediti zaslužek sorazmerno s potrebami delavca (n. pr. samec ali oženjeni, oče več ali malo otrok). Z omejitvami glede odvišne lastnine pa bi navajali delavca, da tudi temu primerno uredi svoje potrebe (da jih koristno poveča), kakor se mora baš v nasprotni smeri danes odrekati izven najnujnejših vsem ostalim, za zdrav razvoj nujnim potrebam. Takih zakonov bi brez dvoma imeli silen vzgojni pomen za vso družbo. — Morda bo moral bodoči družabni red računati celo s skupno lastnino in bo radi splošne blaginje omejil privatno lastnino ad minimum. To ne bo škodovalo, če bodo na drug način zagotovljene osnovne pravice človekove.

oz. delodajalec — delojemalec). Enemu daje večje pravice, drugemu več dolžnosti. Enemu spregleda, kar drugemu šteje v zlo (sicer je pravno načelo, da so pred zakonom vsi državljani enaki, pa in concreto to vendar ni).

Uče, da je namen prava, da ščiti pravne dobrine in interese državljanov in države. A če premotrimo vrednost teh pravnih dobrin ter v razmerju njih vrednosti jakost njih zaščite, nam vzbudi pozornost sledeča značilnost: da so nekatere pravne dobrine manjše vrednosti jačje zaščitene kot druge dokaj višje vrednosti (gledano seveda z višjega, ne materialističnega stališča). A kar je tu najznačilnejše, je to, da je med najjačje zaščitnimi pravnimi dobrinami baš privatna lastnina. Ni moj namen, odvzeti pravo upravičenost te zaščite; hočem povdariti le karakteristikon in nepravilno razmerje zaščite z ozirom na vrednost pravnih dobrin.

Čudovito je, do kolike svetosti je kapitalizem pripeljal privatno lastnino, koliko jo je dvignil nad vse druge dobrine. Kako silno je potem to vplivalo na mišljenje in čuvstvovanje vse družbe, sledi iz naslednjega:

Delikti zoper tujo lastnino se smatrajo v očeh konvencionalne morale kot najhujši delikti. Kdor se okrivi s tem zločinom, je za vedno izvržen iz človeške družbe, brezčasten, socialno mrtev. V takozvani družbi mu kvečjemu preostane še dvojje: da se ustrelji ali izseli. Očitni zakonolomec, zvodnik, bogokletnik itd. pa seveda ostane časten in vreden član družbe. Živi nekje srečna družina. Pride človek, izneveri možu ženo, pokvari otroke in povzroči razprtijo v družini; napravi iz srečne hiše takorekoč peklo na zemlji. Njegovega stališča v družbi to prav nič ne omaja; morda bo žel od nje še kako priznanje. Nato pride drugi in ukrade isti družini malenkostno vsoto denarja, pa je za vedno izvržen iz človeške družbe!

Bog ne daj, da bi količkaj zagovarjal kako tatvino! Hočem le povdariti kapitalistično mišljenje današnje družbe, ki polaga vso svetost le v privatno lastnino, vse ostalo pa ji je podrejene vrednosti. Da je do tega v precejšnji meri pripomoglo pravo, je gotovo, saj smo to videli že iz zgornje razlage. Oporekal bi kdo, češ, da je to potrebno radi javnega reda in blaginje. Prav. Toda ali niso še druge stvari, ki so morda še bolj nevarne javnemu redu in blaginji, n. pr. neposredno skrunjenje duhovnih dobrin v zavratni in omamni obliki. Toda cele knjigarne frivolnega čtiva ne povzročajo pravo toliko skrbi za javno blaginjo kot n. pr. mala tatvina krompirja.

Po mišljenju današnje družbe in pravnem načelu moreš učiniti zločin le na tuji lastnini, na privatni le v toliko, v kolikor oškoduješ ali postaviš v nevarnost tujo pravno dobrino. Toda meščanska morala pozablja, da je možen zločin tudi na svoji lastnini (in ti se danes pogosto dogajajo!). Iz pojma krščanske lastnine pa sledi, da je delikt proti sedmi zapovedi možen celo tedaj (kar je v današnjih časih izključeno!), kadar bi s tem ne bila oškodovana niti družba. Po mišljenju današnjega prava ozir. družbe pa je večji delikt, če ukrade lačen prosjak kapitalistu malenkost, kakor če ta radi nizke cene cele zaloge žita izpremeni v kurivo, torej odvzame stvar svojemu, po božji volji določenemu namenu, (kar se je l. 1919., v času tolike bede in pomanjkanja godilo v Ameriki). Seveda, ker „s svojo lastnino lahko razpolagam, kakor hočem!“

Zato je današnje pravo brez žive korenike in zato za nadaljni razvoj mrtvo. Treba ga je premakniti v temeljih, dati mu živo koreniko, ustvariti pravičnejše razmerje med osebo in stvarjo, v katerem bo oseba pred stvarjo in na tej podlagi graditi nov, pravični red.

Vprašanje je zdaj, kam je treba dati večji povdarek, na izpremembo mišljenja in čuvstvovanja družbe ali na dejansko preureditev pravnega reda v že omenjenem smislu. Gotovo je, da bi izprememba duha v človeštvu sama po sebi dovedla tudi do izpremembe pravnega reda. A dejanska izprememba pravnega reda bi brez dvoma vplivala tudi na mišljenje, kot je vplivalo tudi racionalistično rimsko pravo na razvoj današnjega mate-

rialističnega mišljenja. Gotovo je, da smo baš mi, katoličani v prvi vrsti poklicani k aktivnemu sodelovanju na izpremembi sedanjega in gradnji novega, pravičnega reda. Edino mi lahko poenotimo življenje, zvežemo človeka s stvarjo in uničimo motive za današnjo dvojno moralo. Zakaj ravno krščanstvo je zmožno dati pravec pravičnemu redu. Kakor je duh v tesni zvezi s telesom, tako se tudi mi katoličani ne smemo omejiti le na golo duhovno polje; življenje zahteva več. Vse življenje je rezultanta tudi realnih komponent, katerih ena je pravo. In to pravo naj vzgaja ljudi k dobremu in pravičnemu ter dviga človeški pogled višje kot na zemske dobrine. Današnji pravni red človeka tlači k tlom, mu obrača pogled le na zemljo — novo pravo mora obrniti človekov pogled na višje dobrine, in tako pospešiti njegov duševni polet. Da bo podlaga mlademu, božjemu veku! —

Vombergar Jože.

Obresti.

(Cerkev — Marx.)

Silen razmah zavzema v današnjem gospodarskem sistemu protikrščansko stremenje po uživanju, po izžemanju bližnjega. Vse misli, teženje in hotenje je usmerjeno zgolj na denar, na dobiček, visoka in blagodejna pesem Krista o pravičnosti in ljubezni je le še medel spomin. Mamon zaslužnjuje človeka in ubija v njem Krista, njegove večne postave.

Posledice niso izostale, kajti človek ne more teptati božjih postav nekaznovan, ker so baš večne in take morajo ostati; le neumnost in človeška pohotnost jih more popačiti in blagodejno skrb in uvidevnost Vsevednega izpremeniti v strašni bič božje jeze. Jasna zapoved Boga — v potu svojega obraza boš jedel kruh — človeštvu ni ugajala in zato se je skušalo trdim besedam izogniti na ta način, da je delu vzelo del zaslužka, to se pravi, oskrunilo je naravni zakon, da more le delo roditi kruh, da je delo moralna dolžnost vsakogar, zapoved Boga. Pomen in vrednost dela je danes pod ničlo, krivični in protikrščanski prisvojeni del delovne vrednosti pa raste v neizmerno bogastvo — poedincev, lenuhov, kršiteljev božjih postav! In ta zločinski, protinaravni dohodek so obresti!

Obresti so strup za narodno gospodarstvo, strup za socialno moralo, ki je baš radi obresti, obrestnega sistema tako, razruvana, da mirno in brez očitanja motri številne žrtve. Obresti so za človeštvo največja nesreča, ker so najtrdnjša opora kapitalizma, strup vsemu delu, ker so ravno one vir krivičnosti, pohlepa in odvisnosti! Po njih in radi njih se uravnava produkcija, iz obresti izvira brez-pokojnost dela, strast po denarju, razredno sovraštvo. Dejstvo je: Obresti so nenravne, ker nasprotujejo jasnim besedam Gospoda, so protinaravne, ker ubijajo človeško družbo. Samo v ilustracijo: Rodbina Rotschild poseduje okoli 40.000 milijonov, ki jih je „zaslužila“ približno v 100 letih. In to premoženje se vsako leto — ker se seveda ne porabi — obrestuje, torej pomnoži za približno 5000—4000 milijonov! Brez komentarja!

Preteklost in njeni globoki misleci so obresti odklanjali in kaznovali jemanje obresti celo strožje kot tatvino. Stari testament je strogo zabranjeval jemanje obresti vsaj med rojaki, Plato in Aristoteles sta jih obsodila v svojih spisih in slednji celo pravi: „Obresti so v najvišji meri protinaravne, ker temelje na nenaravni predstavi, da denar more denar roditi.“ Še strožji so bili stari rimski misleci kakor Cato in Cicero, ki soglašata, da pomeni jemanje obresti — ubijanje človeka.

Cerkveni očetje in kanonsko pravo stoje v tem oziru na popolnoma istem stališču kot misleci klasičnega starega veka in znameniti rimski pravniki; od slednjih se razlikujejo samo v tem, da so odklanjali vse in vsake obresti a priori

in brez izjeme. Sv. Avguštin imenuje jemanje obresti celo „ars nequitiae“, torej nekako spretno sleparijo. Cerkev je prepovedovala jemanje obresti absolutno, bogatinom in ubogim, zmerne in pretirane, pojmov obresti in oduševanje se v cerkvenem jeziku krijeta. Tudi „usurae licitae“, „dovoljene obresti“ rimskega prava je cerkev označila kot nedovoljene, pregrešne in oduševske, ker cerkveni očetje so učili, da oni, kdor jemlje obresti, žanje, kjer ni sejal.

Jasno je, kako težavna je bila naloga Cerkev, da radikalno izvede svojo upravičeno prepoved, zlasti ker so bile obresti že precej ukoreninjene in sankcionirane po rimskem pravu. A Cerkev je kljub temu vztrajala, zavedajoča se svoje naloge. Znatno lažje je postalo stališče Cerkev, ko so si rimsko državo podvrгла germanska plemena, ki niso poznala denarnega gospodarstva in se po pokristjanjenju lažje in hitreje sprijaznila s cerkveno zapovedjo. In že v 9. stoletju je Cerkev s svojo odločnostjo in strogostjo dosegla, da se je uresničila njena zahteva: „Nikakih obresti ne trpim od vzhoda do zahoda, kamor sega pesem sv. maše.“ Z lepo, vzvišeno mislijo je Cerkev na ta način izrazila, da povračevanje porabe tujega kapitala obsoja kot protipravno in grešno. Svetna zakonodaja je to stališče Cerkev v polnem obsegu adoptirala in ravno to dobo smemo upravičeno imenovati dobo največjega napredka evropske civilizacije. A družabne razmere modernih tkzv. civiliziranih narodov so tekom poznega srednjega in začetkom novega veka krenile v tako smer razvoja, ki ji Cerkev ni hotela in mogla slediti. Da, 14. stoletje je pričetek one strašne dobe, ko je človek razgalil vso svojo grdo nevhvaležnost materi Cerkvi, zavrgel ali brezobzirno kršil njene pravične, od Krista ji izročene ideje in stopil na pot krivice, strasti in pohlepnosti po denarju, uživanju in izkoriščanju in s tem vrgel v svet seme za današnje nevdružno in strašno stanje v kulturnem, socialnem in verskem oziru. Točno: Izrael Nove zaveze je storil isto kot poklicni Stare zaveze. Z zmanjševanjem papeške avtoritete, ugleda apostolske stolice, z omalovaževanjem in preziranjem edino resničnega in pravičnega nauka Cerkev, se je vedno bolj in bolj krhala cerkvena disciplina, višji in nižji kler je postal močno posvetnjaški. Zopet je oživel duh poganstva, poganska sebičnost in uživanje. Kot strupena kača so si obresti zopet utrjevale pot v gospodarstvo, bodisi prikrito ali pa kar formalno! In praksa je s spretno potezo potisnila v ozadje lep in vzvišen nauk Cerkev o obrestih, — človek se je uprl Bogu — in končno potegnila s seboj takratne učenjake. Trgovci in bankirji so označevali sterilizacijo denarja kot neumnost in zmoto, češ da oni kot praktiki to bolje vedo kot razni teoretiki, filozofi in teologi, ki o praksi niti pojma ne morejo imeti. Cerkev je sicer še vedno energično branila svoje stališče, a v 15. oziroma 16. stoletju je začel tudi učenjaški svet močno popuščati in s tem zakrivil strašno napako, ki tepe in ubija človeštvo. Ne morda iz prepričanosti, ampak bolj pod vplivom takratne prakse so zatrjevali in učili, da je denar pod gotovimi okolščinami vendarle več kot samo denar, da pri gotovih pogodbah izpremeni svoje svojstvo in more postati produktiven. In ni čudno, da se je svetna zakonodaja postavila zopet na stališče rimske cesarske zakonodaje in uzakonila 5 do 6% obresti! Zadnja obširnejša beseda papeža o obrestni prepovedi je enciklika „Vix pervenit“, ki jasno izraža, da je bistvo oduševstva v tem, da kdo zahteva nazaj več, kot je posodil. Četudi se uradna Cerkev izraža v poznejših, za to encikliko izišlih izjavah glede obresti nekoliko milejše kot takrat, je še vedno dovolj jasno in razvidno, da v bistvu ni nikdar odstopila popolnoma od svojega prejšnjega striktnega in edino krščansko pravičnega stališča, da so namreč obresti protikrščanske in nenaravne. Še v „catechismus romanus“ prištevata pri 7. zapovedi k roparjem in ubijalcem — oduševske, ki izmozgavajo ljudstvo z obrestmi. In Leon XIII. rabi zelo krepke izraze v encikliki „Rerum novarum“ o bednem stanju, ki ga dan za dnem povzročajo požrešne obresti.

Vendar je Cerkev v novejšem času, bodisi radi svetne zakonodaje, bodisi radi vladajočih narodno-gospodarskih razmer, bodisi ker se je z ozirom na navedeno tudi sama že precej zapletla v nastavljenе ji mreže obrestnega sistema,

morala vedno bolj omiljevati svoje staro stališče. A vendar je za nas jasno in uvidevno: da Cerkev nikdar, tudi v najtežjih časih, ko so ji hoteli njeni lastni otroci z učenimi teorijami vsiliti prepričanje, da more svoje stališče, temelječe na sv. pismu, Kristusovih besedah in naukov cerkvenih očetov, glede obresti izpremeniti in korakati popolnoma vzoredno s svetno zakonodajo, ni izgubila poguma, da bi bolj ali manj precizni obliki ponovila svoje besede o obrestih.

Zato velja za nas: Obresti so strup za narodno gospodarstvo in človeštvo sploh! Rešitev bližajoče gospodarske katastrofe je odvisna — od nas! In naša zahteva mora biti: Hočemo od Boga hoteno, splošnosti koristno in ljudskim potrebam uravnano gospodarstvo! Naša dolžnost pa je, da strgamo masko z obraza malikom, katerim sedanost prisega udanost in jih razgalimo do mozga, kot je to storil pred 60 leti — Marx!

Ne Marx kot filozof ali historični materialist, ker je njegova materialistična filozofija nekonsekvetna in zato nevzdržna, ampak Marx kot ekonom.

V svojem delu „das Kapital“, ki je na polju ekonomske znanosti pač silnega pomena, je postavil točne in jasne pojme o delu, vrednosti in nadvrednosti. Vsi nasprotniki Marxa so edini v tem, da je fundamentalni nauk njegove kritike kapitalizma nauk o vrednosti. Ni je sicer Marx iznašel, ampak samo razvil in izpopolnil, ker nauk o vrednosti je produkt zdravega človeškega razuma! Jasno je, da vrednost in cena produktov zavisita od množine dela, ne pa — kot trde liberalno-buržujski ekonomski — od ponudbe povpraševanja ali celo od redkosti. Da danes večina oficijelnih ekonomov tkzv. vrednostno teorijo dela zanikajo in izpodbijajo, ni vzrok v njej sami, ampak v tem, ker na njej in iz nje izhaja, oziroma sledi nauk o nadvrednosti, ki je kardinalna točka Marxove teorije! Kdor seveda bistva vrednosti pravilno ne pojmuje ali noče pojmovati, ta tudi ne more razumeti, kaj je dobiček, obresti, renta itd., in obrestni problem je ravno problem vrednosti. In danes je tako! In posledica? — Današnji kapitalistični gospodarski sistem!

Zloben človek odklanja nekatere evidentne resnice in jih obsoja kot zmotne ali iz nevednosti ali ker se mu zde „nevarne“ ali pa ker jih lahko zlorablja. In k slednjim gotovo spada Marxova kritika kapitalizma, ki s stališča moderne ekonomske znanosti ni nič drugega kot izčrpen, temeljit in neovržen dokaz za nedvomljivo pravilnost vseh gospodarskega življenja se tičočih naukov, ki so jih postavili že cerkveni očetje, kanonsko pravo in sholastika ter jih s teološko-moralnega stališča utrdili in dokazali, kolikor je bilo to v takratni dobi mogoče. Grozna in neznosna je nekaterim misel, da bi visokočislana sholastika imela vsaj nekaj skupnega s „strašnim“ Marxom! Vendar kljub vsemu upiranju drži dejstvo, da so največji sholastiki kot Albertus Magnus in Tomaž Akvinski vrednostno teorijo o delu pojmovali tako kot klasična ekonomija, saj sholastika uči, da je delo pod vsemi okoliščinami pravi faktor vrednostnega izkaza. Glavna zasluga Marxovega dela „Kapital“ pa ravno obstoji v tem, da znanstveno dokaže, da ni kapital, ampak le človeško delo tvorec vrednosti, ali z drugimi besedami, da znanstveno zopet ponovi isto kot sholastika! To večno resnico potrди in prizna tudi veliki socialni papež Leon XIII. v encikliki „Rerum novarum“, kjer jasno pove, da izhaja bogastvo držav, družbe le iz dela delavcev. S tem seveda ni rečeno, da so vse dobrine, ker so produkt dela, last delavcev. In tega tudi Marx ne trdi, kar mu sicer kritiki iz vrst liberalno-buržujskih ekonomov podtikajo, ampak Marx je s tem hotel samo poudariti in podčrtati silen pomen dela, ki se v današnji kapitalistični eri tako podcenjuje. Današnji delovni zaslužek je anormalen, neka vrsta suženjstva, delovna sila je blago, ki je izpostavljeno kolebanju trga in cen, človek — podoba božja — se indentificira z blagom, je nekaka pritiklina delodajalčevega „kapitala“ — kot v poganski dobi suženj

del gospodarjevega premoženja. Čim številčno manjša je ta pritiklina, a po delovni sili večja, tem večji je dobiček — kapitalista! To je formula kapitalistove kalkulacije za profit!

Profit pa je pribitek, brezdelen dohodek, zločin proti pravičnosti. Na tem principu temelji srednjeveška cerkvena in svetna zakonodaja o prepovedi oderuštva. Cerkev je obsodila jemanja obresti, ker je pravilno pojmovala pojme vrednosti, nadvrednosti, dobička in dela, Marx stopa v ekonomiji sigurno po stopinjah svojih prednikov največjih mislecev. Zato je upravičena trditev da je Marxovo delo „Das Kapital“ najčistejša in najlepša apologija cerkvene doktrine o oderuštvu in obenem ogledalo za našo korumpirano, mamona obožavajočo družbo, ki je radi denarja — zavrgla Boga. Ako obsodimo Marxovo teorijo o vrednosti in nadvrednosti, potem je vsa srednjeveška cerkvena doktrina in zakonodaja o obrestnem vprašanju živela v težki zmoti, napačno pojmovala v varstvo in razlago ji izročen nauk.

Gotovo je, da so današnje obresti, ako motrimo stvar teoretično in praktično, ravno isto, kar je cerkvena in svetna zakonodaja do 16. stoletja obsojala — namreč oderuštvo.

Koren Vili.

Duhovni človek v politiki.

Značilno je dejstvo, da se danes duhovni ljudje vedno bolj oddaljujejo od politike in da se do nje postavljajo celo v odklonilno stališče. Ta odklon se ne razteza samo na zrele, samonikle osebnosti, marveč se razširja celo preko akademske mladine do preprostega naroda. Preprost človek je vedno bolj tih in se razočaran pomika v ozadje. Kričee, vsiljivo in malenkostno govoričenje ter povzdigovanje smešnih relativnosti v absolutnost vedno bolj izbegava ter se iz trenutne trudnosti dviga k osebnostnemu življenju. Z umaknitvijo vseh duhovnih osebnosti iz političnega življenja se politično življenje vedno bolj plitvi in postaja gola taktika, interesni boj in borba za brutalno premoč.

Ves ta proces je nezdrav. Materialističen življenjski nazor se je oprijel podzavestno vsega javnega življenja in pije kri vsakemu pozitivno gradečemu odnosu osebnosti do javnega življenja. Duhovna sfera človekova se je začela vedno bolj odmikati realnemu življenju. Ta kretnja je namreč nujno utemeljena v tradicijsko-družabnem človeku. Vsakemu javnemu delavcu otrpne zmisel za organski življenja in brez čuta za človekovo dostojanstvo ne čuti potrebe, da v intimni zvezi s transcendenco resnično ustvarja in oblikuje podobo medsebojnega sožitja, marveč podre vse motive do odgovornosti in vrednoti vse zanj v poštevh prihajajoče pojave po vprašanju koristi ali škode. Ta princip je temelj egoizma. Iz kapitalizma in materializma rastoča družba se bori zoper duhovnost in njene nosilce. Od njih zahteva največje dolžnosti, ne da jim pa pravic.

Duhovni človek ima morda danes največ pravic in zahtev do medsebojnega družabnega položaja. Duhovni človek ima danes nujno zahtevo posebno do politike. On hoče, da ga poslušajo. V iskreni zavesti svoje organskičnosti, zahteva od soljudi, da ga v njegovi samoniklosti razumejo. Težko je iti posebno tradicionalno pozitivnemu politiku (recimo: zunanje in nepristno živečemu konfesionalnemu politiku) mimo duhovnega človeka, ki gradi svoje življenje enotno in doživeto iz zveze narave ter nadnarave. Kadar gre namreč mimo njega, je vsa politika zgolj materialistična mehanizacija. Med duhovnim in političnim človekom mora vladati soglasje. Sfera praktičnega in osebnostnega krščanstva naj bo plodno polje politične modrosti. Danes so krščanski politiki po vsem svetu zgolj lokavi, izurjeni in taktični zastopniki gotovih materialnih interesov, niso pa modri, odkriti in naravnostni državniki. Zato stojimo v krizi parlamentarizma in demokracije.

Kakor takrat ob Jordanu: Janez, Zaharijev sin, velikan puščave, stoji ob vodi in se pogovarja s hribi in dolinami. Živi v solncu, žeji in gladu. Bori se z vetrom in nočjo, s telesom in samoto. Kakor cvet divje rože razširja glas. Karavane potujejo in ga obiskujejo. Janez veže zemljo in nebo in govori o bodočnosti. Ljudstvo, zakleto v suho nerodovitnost, maje z glavo. Janez pa govori s strastjo in čaka preloma. Čaka, da se poljubita čisto telo in sveta duša.

To, kar danes prihaja, še nima imena. Proroške besede gredo od človeka do človeka, razgrinjajo zavese in pripravljajo pot. Ne gre zato, da oči dovolj jasno in daleč zro, ali da jezik od veselja pravo govorico jeclja. Gre za doživetje božjega duha, ki zemljo objema. Gre za vesoljni potres človeštva. Gre za ljubezen, ki življenje vodi. Gre za dan, ko smo se vzeli iz mrtvih noči v svobodo. Rodilo se je iz nič, to je iz volje božje. Razvilo se je in zagrabilo kot plamen. Črpa iz neznanе podzavesti. Bojuje boj kakor vse novo: klevetanje in besedičenje ozkosrčnežev in nezaupljivcev se podira v prah ob silnem navalu. Ne vemo za uro prodora: ali danes je tu in pronica kakor voda skozi apnenec. V naše življenje prihaja. Predhodniki po vseh zemljah mu prožijo roke. Eno so z nami in isti jezik govore: v Ameriki, Avstraliji, Japonski in Evropi.

Nosna materija dviga in usloča hrbtenico v solnce. Trpljenje in bolest nas dvigata iz zemlje. Vesoljni božji duh se iz blaženosti in miru niža k zemlji. Že vidimo odtise tega novega hotenja v arhitekturi, umetnosti, v od solnca ožganih telesih, v kretnjah in slutnjah. Radi tisočih bodočih človeških radosti v nas se odpravljamo na pot: orjemo zemljo, brazdimo vode, naskakujemo solnce in plavamo v zraku. Naravnost izsesati hočemo vso toplino, okleniti se vsega stvarstva, zahoteti po nadstvarstvu s srcem angela božjega in živeti, živeti. Ritma, stvarnosti, zdravja, lepote, prožnosti notranjega in zunanjega človeka hočemo. Glejte, plitvi in lahkomiselni človek v lenobi in zavratnosti umira. In glejte, že prihaja svobodni, sproščeni človek. Peruti mu rastejo in energije se nabirajo v njem. Z jadrno nogo stopa v nove svetove, kjer ga čaka Bog. Kruh in Vino se spreminjata v marmor in zlato, v bron in brnenje neslišnih sil. Telo je danes težišče zlomljenih ur in vendar naše središče. Telo je naše življenje in je vendar več od telesa. To življenje bije ob bregove; jezovi in nasipi so že prebiti.

V teku in skoku, v plesu in godbi, v solncu in vodi, v kriku in čolnu se danes bliža Bog. Pojdimo mu naproti. Ovenčajmo se s cvetjem in pesmijo, razvijmo prapore in jadra, naôljimo svoja rjava telesa in tečimo naproti. Njegova milost prihaja. Božje kraljestvo prihaja. In čista telesa nosijo njegovo zlato streho.

Biocentrična metafizika.

Na vseh poljih človekovega ustvarjanja se javlja na podlagi razvojne zakonitosti nov kompleks pojavov, ki razvijajo silno dinamiko. Vsi ti pojavi dobivajo s človekovim soodgovarjajočim duševnim obrazom iskanja, poglede, upanja, razmotrivanja, ki so vzmet in pogon njegovega duhovnega ustvarjanja, znak novega življenjskega naziva kot nujna reakcija na brezživljenjsko smer naše dobe.

Dosedanja smer človekovega življenja in priličenja narave je šla v prazen, mrtev prostor. Imanentna smer, dana vsakemu bitju in predmetu, ni smela do veljave; zato je prišlo človeštvo do krize. Duševna plastičnost evropskega človeka, potrebna za konkretna izhodišča, se je silno zmanjšala po prehodu iz srednjega v novi vek. Takrat je zazijal prepad med hotenjem in resničnim življenjem. S tem se je olajšala rast kapitalizma, ki je prepad še povečal in človeški idejni usmerjenosti odmaknil dejanski stan. Kakor povodenj se je razlila nad človeštvom pestrost zunanjih efektov in razodetij materialne kulture. V zmagoslavjih njenih korakih se je slišal groteskni smeh vsej duhovnosti in harmoničnemu razvoju na račun. V tej vročici evropske bolezni se je na ekstatičen način razvezala materialna dobrina za dobrino in v resnici očarovala človeka. To samo na sebi objektivno dobro (ali vsaj indiferentno) dogajanje v materialnem svetu pa je dobilo drug predznak z ozirom na celoto življenja, ki se je razdrla. Kadar pa človek (ali njegova doba) ne živi iz vsega obsega in vseh svojih sil, takrat postane njegovo udejstvovanje delno in zato mehanično. Vse življenje nosi pečat enostranosti. Ta poteza pa dobi jasnejše obrise v posameznih sektorjih življenja. Kakor je filozofija polna neživljenjskih napetosti in daleč od modrosti in daje videz analitično-mehanične učenosti, tako je suha in bolestna vsa znanost v svoji tankovestni psihologičnosti; tako je bila mukotrpa vsa trenutna eksotičnost atomističnega impresionizma; tako je še danes podvržena silnim vplivom mehanične materialnosti vse gospodarsko in socialno življenje: bodisi liberalizma, bodisi socializma. Celó v religioznem življenju je prevladala etično-voluntaristična smer in se oddaljila od prakrščanske bitnosti neposrednega otroštva božjega. Najbolj neživljenjsko pa so tolmačili pojave v naravi. Biološka znanost je od mehaničnega tolmačenja prirodnih pojavov prevzela analitično metodo opazovanja in jo prenesla v svet organizmov. Organizem so smatrali za fino izdelan stroj; vse izrednosti (ki jih v biologiji niso mogli tajiti) so smatrali za slučajne izraze splošnih mehanskih zakonov. Vse notranje duševno izkustvo pa so proglašali za vzporedne pojave gotovih možganskih procesov.

Iz takih osnov se je oblikovalo vse javno življenje in nujno prešlo v bolne kontraste in nesomerna razmerja. Okolica in raz-

položnost sta tlačili živega človeka v protiorgansko smer. Zločin naše dobe obstoji v mehničnem poenostavljenju in posiljenju vsake resničnosti. Vsak mehanizem gleda le na kvantiteto; in baš zato, ker tak vidik izključuje čut za kvaliteto, za individualne poteze in znake raznih bitij, zato jih ne vidi v njihovi pestrosti in bogastvu ter jim izpodmika tla za harmoničen razvoj. Kakor pa ne pridemo življenju do bistva s kemičnimi formulami, tako ne oblikujemo resničnosti z mehanizmi. Naše javno življenje je matematična konstrukcija. Človek se lovi v abstraktnem svetu in nima stika z biološkim razvojem svetovja. Vse je razdeljeno v kategorije. V človeku je prodrla na dan absolutistična strast po vladi in znanju. Ni več rast primerna, marveč zakon. Kadar pa slišiš zakon, ki nima stika z razvidnostjo ali pa je zakon jasno protinaraven, se postaviš do njega v hladno, statično razmerje. Saj služi danes skoraj vsak zakon suhi, oficialni svrhi življenja, je torej mehničen, konstruiran, brez živega, polnega ozadja in ne more vzbuditi organskega soodnosa. Večina življenjskih form je brez zvoka, brez odmeva v večno se prelivajočem življenju.

Zato je moralo priti do elementarnega prodora vseh vitalnih sil. Mehanski svetovni nazor postaja mrtev in vstaja nov: organski. Ljudi se je polastila silna žeja po življenju: odtod tako silne afirmacija življenja v vseh poljih svetovne resničnosti: odtod tako pogosti pojavi življenja, obnove, razvoja, občestva, gibanja, rasti, razcveta, umiranja itd.; odtod utemeljitev socialnega etosa; odtod svetovna mladinska revolucija; odtod val telesne kulture, ki se meče vedno višje in širje in postaja centralna misel biološkega človeštva; odtod organološko pojmovanje v vseh duhovnih vedah; odtod umirjenje bolne ekstatične umetnosti. Ti pojavi dajejo obrise novemu življenjskemu pojmovanju. Biocentrična metafizika je nazor, ki ima v biosu, pojavu organskega življenja, središče in izhodišče za enotno in zaokroženo pojmovanje sveta. Ta visoka vrednota nujno zmaguje nad mehanskim svetovnim nazorom.

Ta nova življenjska smer ima za temelj najnovejšo biološko vedo, ki je zamenjala mehnično pojmovanje in razlaganje življenja z organičnim. Zopet je odkrila kvalitativni značaj biologije. Zato je miselnost nove biologije organološka in širokogrudna. Vsako razlaganje življenja se začne v naravi; tukaj se polagajo temelji svetovnim nazorom. K najvažnejšim kvalitativnim kategorijam teh temeljev spadajo pojem celote, pojem dejavnosti in pojem individualnosti. Vse vesolje je živ organizem: nosi v sebi organske odnose in se giblje iz sebe; zato nima zmisla za slučaje in mehanska gibanja. Vsako gibanje povzroči nek notranji akt iz notranje polarne napetosti. In baš ta ideja splošne polarnosti pojavov je pravitalno gibalno ritmike vseh življenjskih pojavov.

Danes stojimo pred modrostjo organičnega življenja. Varnost, resničnost in božanska slutnja se nam razodevajo v naravnih procesih. Primat ljubezni vlada z neomejenim imperativom v kozmičnih

antitezah in v polarnosti življenja. Čut za življenjsko plastiko se zopet razvija. Kot silna reakcija se dviga življenje v vsej svoji polnosti in lepoti. Pedagogika, medicina, sociologija, telesna kultura slede svojim jedrovitim silam. Vsi ti vitalni utripi pa silijo v območje najvišjega kroga: religioznega in se ustavijo pred misterijem. In kakor se mora umakniti temu valu nasilna voluntaristična smer, tako se odkriva z revolucionarno krščansko vitalnostjo večno prabistvo človeštva: otroštvo božje. Javljajo se nove realnosti: preropenje iz zakramentalne polnosti Cerkve, mistično - realno odrešilno delo v misteriju; božje kraljestvo na zemlji. Z božjo pomočjo prelamljamo nasipe na vsej črti, štejemo utripe božjega obiska, rušimo laž ter nenaturnost in nosimo triumf. *Edi Kocbek.*

Metafizika telesne kulture.

Skušali bomo vzporediti novo pojmovanje telesnosti med ostalo kulturno valovanje, da bomo tako razvideli vso nujnost in globino tega gibanja. Da ne bomo mislili o telesni kulturi kot o kakšni malenkostni zadevi.

Vsi časi so poznali neko telesno vzgojo; stari vek bolj od srednjega. Da je to spremljajoči pojav vsakega človeškega žitja, moramo iskati vzrok ne toliko v želji po telesni moči, kot v prazakonu vsakega organizma, v imperativu gibanja. Ta imperativ je bil v različnih dobah različno tolmačen in različno vpošteván. Vendar pa ni ta zahteva po telesnosti skoro gotovo še nikdar zavzela znanstveno takih dimenzij kot dandanes. Zato bomo skušali iz polpretekle dobe razbrati tiste komponente, ki so dale temu valu ravno tako lice.

V drugi polovici 19. stoletja je pričela z neverjetno naglico rasti industrija. Mesta so požirala ljudi. In vsem, od intelektualca do tovarniškega delavca, vsem je grozil telesni pogin. Človek je našel neko odpomoč v telovadbi. Ali racionalistična doba je računala tudi na delovne sile in obrambno moč ter je to telovadbo čisto militarizirala. Pravim, da je to bila doba racionalizma in materializma. Človeški duh je neizprosno računal in konstatiral, veroval v svoj „nezmotljivi“ razum in spiritualne procese materije. Za njega ni bilo tajne življenja. Vse je hotel zmagati, vso temo je hotel razsvetliti. Svet je bil pijan od zmag svoje mrzle preračunanosti in ni vedel za drugo, kot vsemogočni intelekt. Tehnika je osvojila svet in svet ni hotel videti za strojem človeka. Samo mehanizem. Zato je zahtevala doba z voljo prepojeni mehanizem. Za obvladovanje in vodstvo vseh teh mirijad strojev, ki delujejo noč in dan, je potrebovala odličnih, odpornih, spretnih, sigurnih ljudi, s prisotnostjo duha. In tako je nastal šport, kakoršen je v praksi še danes. Tehnika in šport sta otroka istega duha. Obema je lastna volja, moč, pozornost, sigurnost in obema je blizu neduhovnost in surovost, sila. Stroji so sicer na-

domestili ude; ali vendar je eksaktnost, tempo, ki ga je človek podaril stroju, potegnil človeka s seboj. Z vsemi sredstvi vse druge zmagati. Vse obvladovati, vse moči, to je bila deviza tehnike in športa.

Živo telo racionalizirati v mehanizem je morala pomagati anatomija, biologija, kemija, fiziologija, mehanika. In kot se trudi tvornica letal, da zviša število propelerjevih obratov, tako skuša povišati brzino svojega tekalnega aparata rekorder. Boj in zmaga. Zmaga mehanizma nad mehanizmom. Ista imena v športu kot v gospodarstvu, industriji, tehniki: metri, številke, minute, runde, bilance in statistične tabele.

In v tem triumfu racionalizma se je naenkrat uprlo telo; telo, samo mehanizem, samo kompliciran aparat. V naši najnotrajnejši notranjosti se je rodila žgoča bol, ki je dušila telo, ki pa je končno privedla do peripetije. Vsa krčevita zvezanost se je zrahljala in pot pripravila. Iz nepoznanih pokrajin človeškega organizma so prihajali vedno novi impulzi. In tako smo pričeli skušati izkopavati ono, kar je bilo že dolgo zakopano. Logika telesa. Ravno naš čas dela z neutrudljivo paznoštjo in odkriva. V svojem jazu smo spet naenkrat zaslišali zastrte, daljne glase. Ta jaz je telesno-duševno. V sredi vsega divjanja je lastno uho slišalo sebe samega. Duhovno je prejelo zopet odnos k telesnemu. Posebne vrste odnos. Vsa ta odkritja vpijejo proti športu v marsičem. Tako nastopa novo pojmovanje telesnosti. To pojmovanje je posledica velike vojne. Saj vojna je tudi zavrгла racionalistične in materialistične nazore 19. stoletja. Kajti človek je spoznal, da pluje za stroji le živa kri, ki ima svoje zakone in da se bogastvo duše, ki je več od samih eksaktnih stavkov. Velika vojna je zopet vpostavila odnos med iracionalnim in racionalnim, med kaosom in kozmosom. Zato smo danes mnogo resničnejši od polpretekle dobe in morda mirnejši in bogatejši v ustvarjanju. Impozanten ples pleše zapadni človek: njegov duh je poln kritike, tolerance in načrtov. Brez domišljavosti in z največjo eksaktnostjo gradi nove teorije. Razkriva in ureja. Brnenje propelerja mu je muzika in velemesto v luči žarometov kot sanje futurista. In vendar v iskanju naša doba ni materialistična. Četudi je tehnika najvišji materialni izraz racionalnega principa, kar ga je sploh kedaj videl svet, je vendar duhovne narave in se zaveda (to je važno), da je rojena iz iracionalnega kaosa z usodno nujnostjo. Geniji tehnike morajo slediti podzavestni stvariteljni sili. Ves abstraktni svet tehnike in znanosti je le površina, le mrena pod katero je temna masa, ki jo racionalistični človek ni hotel videti: kaos. In če prejšnja doba ni hotela vedeti nič o hudiču niti Bogu, je današnja, kljub vsej praktičnosti le bogotežna. In tudi telesna kultura je izraz tega iskanja. Kajti telo je bilo odkrito kot nekaj avtonomnoživega, kot celi nepoznani svet, medtem ko je bilo pred vojno le stroj, mehanizem. Zunanje propada in vse, kar je vitalnega pomena za človeka, je naenkrat zavzelo neverjetne dimenzije. Novo pojmovanje telesnosti išče zvez s podzavestnim in iracionalnim. Najčistejši izraz te nove

miselnosti, ki se še razvija, je gimnastika in ples. Prejšnji (ali boljše še vedno živeči) šport pa se počasi preorijentuje in postaja vedno bolj kot ples pojmovan. Kajti dobro ve, da mu bo zmanjkalo živih sokov, če bo še nadalje vztrajal pri duhomornem samorekordu, ki je produkt racijonalizma. Novi šport mora postati zveza med avtonomnotelesnim, impulzivnim k hotenemu, k volji, intelektu. In zato bo tak šport obnavljal in poživiljal ljudi tehniškega stoletja. Gimnastika je impulz, šport pa je volja. Red, ki ga je po človeku ustvarila zemlja, drvi. Kolesja se vrtijo in le močni organizmi bodo zmogli vodstvo. Vse pa, kar je trhlo, bo zmleto. Vse, kar ni izurjeno za ta divji tempo, bo podleglo. Le celotni, zdravi individuum bo dal lahko vse sile.

In to je morda metafizika telesne kulture, da prihaja klasika 20. stoletja: filozofija tehnike, iskanje človeka in Boga, nova harmonija med telesnim in duševnim. Zato propad ekspresionizma v umetnosti in pričetek novega stila in nove, stvarnejše linije.

Pia.

Kulturna usmerjenost.

V današnjih dneh se moraš vsega naučiti. Naučili smo se tudi, da sestoji človek iz telesa in duše, pa ne tako, da bi bili to dve plati človeške osebnosti, marveč da sta to dva povsem ločena dela. Telo je le potrebno zlo, ali pa vsaj nekaj manjvrednega, kar ovira dušo pri njenem razmahu. Zato nič čudnega, če je veljalo samó mrtvičenje telesa za krepost. O telesu so govorili le v zvezi s spolnostjo kot izhodiščem vsega greha, ali pa če so mislili na akrobatstvo razvitega človeka. Telo je le ovira in človek je nesrečen, ker se ga drži ta nepopolnost.

Na drugi strani pa se je pod duševnostjo pojmovala le razumnost. Da obstoje pojavi, ki nosijo v sebi počela obeh, tega nam ni nikdo povedal. Kolikokrat se zgodi, da še celo danes „učeni“ ljudje imenujejo močno razgibanost tvoje duše le delovanje hormonov ali napetost vericae sensualis. Pretirana enopolnost je imela za nujno posledico materialistično pojmovanje.

Da je temu tako, naj navedem samo en primer: Poleg govora izraža človek svojo notranjost gotovo najlažje v kretnjah. Zato smemo prištevati ples med prve umetnosti, ki jih je gojil človek. Najvišja duhovna vrednota pa, ki jo nosi človek v sebi je gotovo religija. Zato nič čudnega, če prvi plesi niso bili erotični, marveč religiozni. Tako dobimo narode, ki poznajo samo take plese. Ne vprašajo te, kakšnemu narodu pripadaš ali kakšnega boga častiš, marveč kaj plešeš. Taki so izvenevropski narodi. Vprašanje je, zakaj je pri nas ples, ta barometer telesno-kulturne usmerjenosti, na tako nizki stopnji. Strašno je to, da se telo in duša drug drugega bojita, da se skrivata in se v samotnih urah sploh več ne znata in ne moreta po-

govarjati. Le v opojnih urah potencirata svoje intenzivnosti v goljufov objem, ki mu sledi vedno večja utrujenost.

Poudariti je treba, da utrujenost duše do telesa ne izhaja od religioznega udejstvovanja, pač pa od areligioznega. Centralnost religioznosti, ki se na novo svita v naših dušah, dosedaj ni bila merodajna pri določevanju kulturne smeri. Zato je treba poiskati način dosežanja religioznosti, ki je povzročil to nenaturno enopolarnost. Odgovori so jako različni. M e r e ž k o v s k i j misli, da je to napeto enostransko naziranje ostanek židovske mentalitete, ki so ga s krščanstvom vred prevzeli drugi narodi. Šele sedaj se je azijska rasa odpomogla od tega strupa. Temu nasprotno smatra Stählin, da je to naziranje prišlo k nam z renesanso, je to izraz nekega „Weltangsta“, ki ga je občutil antični človek ob pogledu na naravo. S p e n g l e r pa razlaga ta pojav iz strukture sedanjega in antičnega človeka. Antični človek je bil plastično misleč, sedanji pa je abstrakten. Temu mnenju odgovarja pri Grkih visoko razvita, upodabljaljoča, pri nas pa glasbena umetnost. Drugi razlagajo zopet to nasprotje kot notranjo napetost med duhom na eni in ostalo duševnostjo ter telesnim na drugi strani. V glavnem je vzrok v evropski rafiniranosti lenobno in duhovno vedno manj intenzivnega življenja, ki je predstavilo težišče životarjenja v telo in ga osvobodilo vse metafizične intenzivnosti. Papini kaže ostro na telesnega človeka v civilizaciji: „Ta bedna civilizacija monstroznih odkritij najbrutalnejše tehnike, civilizacija neizmernega dela in nikdar nasičenega progressa; civilizacija večnega nastajanja, ki živi iz nonsensa, da živi in proizvaja le zato, da proizvaja, ne da bi pustila za duha eno samo okno duška, se mora povrniti in porušiti v svojem embriju in umreti z ropotom, kot je začela. Nič ni dala, kar bi bilo vredno, da podpre duhovne vrednote, nič ni pustila za uteho srca in duše.“

Zle posledice obojestranskega naziranja so se namreč kmalu pokazale. Mnogim je začela presedati ekskluzivna duševnost in vrgli so se v drugo skrajnost in narobe. Življenje ekstremov se je začelo, kjer je sicer biološka polnost, ne pa življenska. Materializem je bil nujna posledica prvotne duševne prenapetosti. Nič čudnega torej, če so vse panoge, ki obravnavajo materijo in telo, zapadle materializmu. Tako je sedaj svet razdeljen v dva tabora. Enim je vse, kar je s telesom v zvezi grdo in grešno, drugim je telo višek blaženstva, poezije in življenja. Oboje: surova mesenost in prevelika občutljivost sta znak ene in iste degeneriranosti in sestavni deli iste kulturne usmerjenosti, ki je protikrščanska.

Praktično je danes najaktualnejši naš odnos do telesnih zahtev. Čeprav stoji današnja kulturna usmerjenost v principu sovražno napram telesu, vendar ne more preko njega. Zahteve telesa so tukaj. Zato se je kot vitalna reakcija vzbudil šport, ki zavzema večji obseg. Vendar pravijo, naj športnik vadi le iz higijenskih predpisov, zaradi

zdravja, ali pa radi kakih od zunaj vnešenih smotrov, n. pr. rekorda moči, časti. S tem se je v človeku zopet začela razdvojenost.

V naravi človekovi pa je, da želi in hoče enostavnega naziranja o vsem, da išče resnice, ki bi bila v vsem isto in hoče, da bi se z vsem bitjem predal takemu dognanemu spoznanju. Dognano je, da človek v udejstvovanju henološkega principa tudi največ zmore, ker se je zastavil ves za ves ideal. Kadar pa človek nima enotnega smotra, ni tvorec. Zato je naša naloga, da si v tej razdvojenosti in enostranosti današnjega časa poiščemo zopet enotno kulturno usmerjenost, ki se bo ozirala ravnotako na telesno stran naše osebnosti in bo zavzela pozitivno stališče do snovnosti. Vsak kristjan ima že to naziranje, samo da leži globoko v podzavesti, kamor ga je vrgla areligiozna kultura. Ta zaklad dvigajmo v solnce. Bodimo tvorci enotne kulture, katere sijaj se boči k nam iz časov Frančiška Asiškega, ki je imenoval solnce in zemljo, rastline in živali svoje brate. Ta zavest prihaja zopet. Vedno bolj se zavedamo, da tvorimo z vsemi živimi bitji veliko družino, in da smo po telesu del tega sveta. *D o s t o j e v s k i* pravi: „Ljubite živali, ljubite rastline, ljubite vsako stvar, kajti če boste ljubili vsako stvar, se vam bo razodela božja skrivnost v stvareh. In končno boste ljubili ves svet z vseobjemajočo popolno ljubeznijo.“

Zdaj torej vemo, da nam telo ni v breme, marveč v dobro. Ni samo spoznano dejstvo, ki se mu ne moreš več ogniti, ni samo del mojega in tvojega žitja, marveč druga plat človekove osebnosti. S tem prehajamo iz mehanične kulturne usmerjenosti v vitalno-organično. In samo tukaj se lahko dvignemo iz narave v nadnaravo.

Mirko Pokorn.

Ubrana pesem lokostrelca.

O Gospod,

v telo si me postavil,

da sem.

Kot prožno jeklo si mi usločil hrbtenico
in ramena kot bronast lok.

Z veseljem si napolnil moje tekanje
in kot vriskanje si napravil moje skakanje.

Rokam si zaukazal, da Te hvalijo
in v dlani si mi položil tiho govorico.

Z dragocenim sokom si me pobarval.
in srce obdaril s praritmom.

Iz zemlje si me zaklical
in zemlja mi je mati.

Silen in strasten je njen klic.

Silnejši in strašnejši pa je Tvoj protiklic.

O klic Luči!

O Gospod,
ki si morje in nebo in si vendar nad vsem.
O Nerazumljivi,
človekovo telo si si izbral kot prebivališče
in poveličal si ga po svojem Vstajenju.

Pino Mlaker.

Laični ples.

(Pod tem naslovom mislim tisto, kar imenujejo drugi ritmično gimnastiko, izrazno gimnastiko, simbolične vaje itd. Torej ne kakšen družabni ples, ki ga prinese moda.)

To je gotovo, da ne more ostati telesna vzgoja vedno zgolj pri mišlicah, pri zdravju in pri uspehih v merah, temveč da bo človek hotel to svoje telo rabiti tudi za kaj višjega, za pesem, za ples. Kajti to je krona vse telesne vzgoje. Tu se pričinja poduhovljenje materije. Saj tudi tisti, ki se uči petja ali pravilnega izgovarjanja, ne bo ostal samo pri tonih in vokalih, temveč bo hotel nekaj več, bo hotel končno enkrat vendarle recitirati ali peti pesmi. In takrat, ko bi pričeli enkrat tudi laiki plesati, bi telesna vzgoja zgubila oni surovi, zgolj materijalistični videz in bi postala resnična kultura!

Kakšen pa naj bo laični ples? Analogno kot laično petje bi dejal, ali boljše laični plesni zbori nekako tako, kot so pevski zbori. Sodelujoči bi se vežbali v posluhu in harmoniji gibanja. Njihove kretnje bi postajale vedno bolj čiste, vedno bolj kultivirane in bi končno zaživele celo v konstruiranih ritmihih. Recimo, da bi plesali vsi en gibalni tema, ali da bi se delili v dve skupini, ali tri ali več kot bi pač zahtevala glavna misel. Kaj bi pa tak plesni zbor sodelujočim konkretno nudil?: Prvič bi nadomestil gimnastično uro, ker bi se pri plesu telo razgibalo čisto nezavedno; vsi sklepi, vsa mišlica, vse živčevje, vsi notranji organi bi čisto harmonično stopili v akcijo. Drugič bi se individuum razkričal v tem, kar ga duši v njegovi duševnosti. Vsa podzavestna prikrivanja in krčovitosti bi dobile nekak izhod, možnost prikritja in razrahljanja. V človeku bi nastopilo srečno sproščanje. Najbolj razvite individualnosti bi se izkričale v podzavestni kretnji. (Primerjaj psihoanalizo!) In glavno, kar bi ravno šele stvorilo plesni zbor, pa bi bil tisti zborovni duh, tista skupnost. Skupnost enega ritma. Individuum je zgrabljen, obsejen od skupnega ritma in pleše, pleše — in čim bogatejši in čim večji je plesni zbor, tem silnejša je tista tajna sila ritma. Poleg glavnega ritma bi valovali vzporedno še drugi. Individuum bi moral žrtvovati vso pozornost in celo svoj mali jaz tej celoti, temu zborovnemu demonu. Vsi sodelujoči bi s časom zrasli v tako harmonijo, da bi lahko plesali cele plesne kompozicije. Seveda so plesne kompozicije za laične plesne zборе drugačne od tistih, ki se plešejo na odru v gledališču. Saj laični plesni zbor noče ničesar predstavljati,

se noče producirati, temveč pleše radi sebe, radi užitka samega. Ne prenese publike kot gledalca, temveč zahteva, da tudi publika pleše. Ravnotako kot se tudi nočejo producirati cerkveni pevski zbori (iz katerih se je pozneje šele razvil posvetni zbor), temveč žele, da poje cela cerkev zraven. In to je tisti veliki moment, ko začutijo vsi navzoči en ritmus, eno nerazumljivo vsebino, eno lepoto, občestvenost, življenje. Čim bolj vzgojena bi bila telesa, čim elementarnejši bi bil plesni tema, tem lepše, tem impozatnejše bi bilo doživetje take plesne svečanosti. Plesni režiser pa bi moral biti tak gleddec, da bi razbral iz plesnih motivov teh ljudi glavno misel in da bi znal tako usmeriti ves ples v en ritem. Gledal sem proletarski otroški plesni zbor, ki je plesal v največji resnosti celo uro in kjer so otroci kar sami od sebe razvijali plesni tema naprej. Tak laični plesni zbor bi bil lahko moški, ženski, otroški ali mešani.

Največja težava pri realiziranju takih plesnih zborov pa bo gotovo čudna usmerjenost današnjega zapadnega človeka. Ta usmerjenost je namreč čisto individualistična. Zapadni človek ne pozna več monumentalnosti v občestvu. Vsaj meščansko-liberalni tip ne. Saj ne zmore nobenega pravega društva več, nobene družabne (resnično družabne!) prireditve v večjem stilu, nobenih družabnih plesov kot so bili „četvorka“, „beseda“ i. dr.

Pri nas fantje že skoro ne znajo več peti v zboru kot preje nekdam. Edino izjemo tvorijo tu proletarski krogi, zavedno proletarski, ki imajo neverjetno mnogo razumevanja za občestveni ritmus. Le Slovani smo ohranili, odnosno je naš bistveni dar kolektivnost, občestvenost in (kar je s tem v zvezi) teatralno gledanje vsega življenja. (Za primer naši fantovski zbori, ruski zbori in igralske skupine in ruski teater in film.) Ruski sovjetfilm pozna cele igrokaze brez kakega filmskega igralca; stotine in tisoči igrajo: delavci, delavke, študentje. Zato pa ni več to le igranje, le teater, temveč življenje. In, ali ni ta naval, to tekanje, to vrvenje teh mas že ples? Da, to so plesni zbori.

Pino Mlaker.

Drobna študija o plesu.

(Konec.)

Plesna umetnina in gledalec.

Umetnina je neizčrpna. Nikdar čisto „razumljiva“. Kolkokrat že čitamo kako pesem, vedno najdemo nove momente, jo vedno znova doživimo. In kakor pravi prejšnje poglavje, plesa še celo ne moremo „razumeti“. Vendar hoče današnja publika ravno to; ples uživati kot film: ta gib pomeni to, ta to. Kot da bi v noveli „razumevali“ besedo za besedo. Današnja publika ne zna umetnine doživeti kot celoto. Umetnino pa lahko le doživimo ali bolj intenzivno in resnično ali manj.

V prejšnjem poglavju smo dejali, da je uživanje in dojemanje plesa plastično-ritmično. Za primer samo en napon, rezultat tolikih: sunkoma se vzpni na prste desne noge, suni levo novo visoko nazaj, roki v nekakšnem odročju. Izvedi vse to kot naval: psihično-fizično doživiš nek duševni napon, ki bi ga imenoval krik. Pa ni to doživetje samo kot beseda krik, temveč še vse kaj drugega. Nobena umetnost razven plesne umetnosti ne more izraziti tega. Gledalec, ki ni neproduktivni plesalec, bo sicer videl ta gib in ga tudi nekako „razumel“; ali vse drugo, ono neizrazno ne bo doživel, ker mu je tuje plastično-ritmično dojemanje. Tuje radi enostranske vzgoje in civilizacije. Naraven človek je drugačen. Ali novi ples ni več primitiven in zahteva od gledalca veliko. Kot druge umetnosti. In vendar je današnji človek vsaj kolikor toliko vzgojen za umevanje višje glasbe, literature in likovne umetnosti. (Šola da nekaj, javno življenje nekaj.) Za novo plesno kulturo je še nekultiviran. Zato je navadnemu gledalcu absolutni ples tuj in nerazumljiv!

Za pravo uživanje plesne umetnine mora biti gledalec tudi sorodno uglašen. (Tudi literarnega motiva ne moremo doživeti, če je čisto tuj naši duševnosti.) Gledalec, ki hoče plesno umetnino intenzivno uživati, jo mora takorekoč sam plesati, sam doživljati vse psihofizične impulze, napone in popuščanja. Samo to je čisto „razumevanje“ plesa. Vsako drugo uživanje, bodisi samo pantomimno, bodisi muzikalno ali estetsko je le okrnjeno, delno. (Če pa se kdo naslaja nad telesom, ta sploh ne vidi plesa, temveč meso. Zato ne govorimo o takem uživanju umetnine.)

*

Plesna kritika.

Kritika je najobčutljivejši, najbolj vzgojeni gledalec. Kritika je most med umetnikom in ljudstvom. Pri nas plesne kritike sploh še nimamo. Ker tudi ples kot umetnost še nima izvojevanega mesta. (Tudi to je naloga mladine.)

Danes je mnenje, da lahko operni kritik (ker pozna ravno balet in opero) natrosi tako mimogrede tudi kaj o plesu. Zato je tudi tâko diletantstvo. Plesna kritika pa se mora zavedati samostojnosti in resnosti ravno tako kot glasbena, literarna, ali likovna kritika.

Ker je kritika (najbolj vzgojeni) gledalec, velja tudi za njo vse, kar stoji v prejšnjem poglavju. Plesna kritika mora ločiti med plesalcem-umetnikom in plesalcem-kričačem. Mora ločiti med morjem in gnojnico, med umetnino in šundom. Plesna kritika mora vzgojiti publiko tako, da bo izžvižgala vsakogar, ki bi želel prodajati svoje meso ali kazati svoj diletantski ples. Ob času novih odkritij je predvsem potreben goreč in jasen sodnik. Plesna umetnost gre danes čisto nova pota. Publika pa živi še pri starih opernih in operetnih baletih. Umetnik se rodi in nastopi, četudi nima predhodnika in vzgojene publike. Slovenci imamo tudi svoje plesalce (Vlček, Wisiakova, Vav-

potičeva itd.). Če pa hočemo tudi resnično plesno kulturo, potem rabimo, krvavo rabimo tudi resne, izobražene, prave plesne kritike.

*

Razne misli in pomisleki.

Dasi avtonomna, vendar ni nikdar umetnost izolirana od ostalega življenja. Da, celo lahko trdimo, da je umetnost najvišja in najčistejša oblika kulturnega valovanja. In če študiramo hotenje mladinskega gibanja, današnje zahteve po telesni kulturi, tehnični napredek, film i. t. d. lahko sklepamo na novo dobo plesne kulture. Zato nikar ne mislimo, da je to novo hotenje po plesni umetnosti le produkt nekaternikov in nobeno resno stremljenje. Vse velike kulture in vse velike dobe so poznale tudi plesno umetnost. Egipčani in Izraelci, grške drame in krščanstvo, Medicejci, ki so zgradili Firenze, in danes še najstarejše kulture na vzhodu (Kitajska, Japonska, Java). Ne mislim tu na narodne plesne, ki so lastni vsem rodovom zemlje, dokler je zdravje v njih in pesem. Ne, na veliko plesno umetnost mislim, ki je kot služba božja. Evropski ples se je pomehkužil zlasti za časa 'solnčnega kralja', in spričo tega dejstva je bila moška osebnost odrezana od njega. Balet je postal igračkanje in erotika. Nič več ni bilo živih in revolucijonarnih sokov ustvarjajoče sile moškega. Evropska plesna umetnost je skrahirala. (Kaj bi bilo v drugih umetnostih, če ne bi bila ravno moška osebnost gibalo?) Čisto drugače pa je na Kitajskem, Japonskem in Otočju, kjer poznamo predvsem moške plesalce. (Tudi ženske vloge v drami igrajo moški igralci!) Nov čas je prinesel tudi pri nas preokret. Vedno večje je število moških plesalcev in vedno več vsebine.

Ples je sama telesnost in seksualnost, to je vsakdanji očitek. Težko je sicer dokazati nasprotno tistemu, ki hodi okoli in preži, kje bi se naslajal; pa naj bo to na ulici, v umetnostni razstavi, naj bo to glasba ali ples ali roman. Ker pa je ta očitek na vsakem oglu, moramo spregovoriti tudi o tem.

Radi tega, ker je ples telesno izražanje, še ne mora biti seksualen. Potem je seksualna vsaka telesna kretnja, celo liturgija, ki je tudi ples. Morda pa nima gledalec drugega užitka kot seksualnega? Če je temu tako, potem je seveda krivda pri njem in ne v plesu. Ali ni lahko ravno tako s skulpturo, novelo in drugimi? Vsaka umetnina pa mora imeti veliko prepričevalno silo. Zato bomo dejali: Plesna umetnost je služabnica božja kot vse druge umetnosti, četudi so jo oskrunile že tolike bajadere s svojimi poltenimi plesi. Sicer moramo biti dosledni in zavreči vse umetnosti, radi perverznega šunda, ki je vsepovsod. Iz vsega je torej razvidno, da moramo ločiti umazano od čistega, obrt in blago od umetnine. Umetnost človeka osvobodi, razveže in dvigne. Umetnost očiščuje. In kdor je že kedaj videl plesati plesalca-umetnika, bo pritrtil.

*

Ker je nova doba pred nami, in ker mora mladina izvojevati to, kar je še neizvojevanega, in ker so mi vse te misli tako blizu in ne po knjigah nabrane, zato je to napisano.

Pino Mlaker.

Telo v Bogu.

Samo človeku je dano, da snov, tudi najbolj težko in okorno, poduhovi in oplemeniti. To poduhovljenje navadnih snovi kamena, ilovice, lesa in sličnega imenujemo v širokem pojmovanju umetnost, ustvarjanje.

Tudi molitev, tudi iskreno jecljanje v telesnost ujete duše, njeno iskanje je umetnost. Vsaka zasebna molitev ima svojo posebno obliko, ima nek slog, neko aromo in še neko povsem osebno, enkratno potezo.

Pač je vsebina in oblika premnogih zelo sorodna, ne da bi pri tem izgubila tisti osebnostni čar, ki je delo Boga samega.

Toda, če motrimo obliko in nijanse posameznika in iščemo obojega pri najglobljih osebnostih, najdemo neko skupno linijo, ki izzveni tudi v slično poduhovljeno telesno obliko, ki se v gotovih močnih momentih nekako notranje nujno ponavlja in obnavlja istočasno v svoji zadržani telesnosti isto duševno porajanje, ki je to obliko rodilo.

Čim večji je misterij, čim globlje sega osrednja misel izražene molitve, tem močnejše, tem izrazitejše, tem bolj izklesane so tudi oblike, geste, ki obdajajo dragoceno jedro.

Pri nas katoličanih je to dragoceno jedro, to središče in žarišče Evharistija. Iz tega jedra se obnavlja vse naše življenje, ki po pravici nosi to ponosno ime.

Ni čuda, da so stoletja, ki so znala najbolj globoko moliti, obdala ta misterij s prekrasno zunanjo obliko, ki je vsa polna globoke simbolike. In ta simbolika, sodoživljena in pravilno umevana mora v nas analogno sprostiti tiste latentne, sorodne duševne sile in jim dati prav poseben pogon navzgor, kvišku.

Pri obnavljanju večno - mladega, centralnega misterija je vse telo duhovnika, ki opravlja v imenu mnogih to skrivnostno žrtev ena sama telesno - duševna umetnina.

Simbolika rok se spreminja, od ponižne kretnje trkanja na prsa, prehaja v prosečo oranto in se stopnjuje v velevajočo, zapovedujočo blagoslova, posvečevanja. In zopet sveti strah pred Jagnjetom, zopet udari na prsa — Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis — tu se roke razklenejo in v slovesni liturgiji preidejo v objem vsesplošnega medsebojnega miru, odpuščenja, zavesti, da smo vsi bratje in sestre enega Očeta.

Poklek, globoko sklonjeno telo, in zopet proti višavam kipeče, oko sedaj povešeno, sedaj zopet zroče v sliko Križanega, vse služi kakorkoli stopnjevano, osrednji skrivnosti evharistične žrtve.

Zato zahteva cerkev od slehernega duhovnika neke notranje priprave, da se duša pripravi na misterij, da je telo potem nekako ubrano. Zakaj duhovnik, ki resno opravlja presveto delo, drugače izgovarja prosilne, zadostilne, posvetilne besede kot nepripravljen in ves ujet v vsakdanjost. Njegove kretnje dihajajo drugačnega duha, kot jo imajo morda iste ob drugačni priliki izvajane.

Sleherne snovi smoter in odlika je, da služi duhu. Duh je bil, božji Duh, ki je snov ustvaril in zato ima vedno duh od Duha pravico, da snovi vlada in postane snov tako nekaka vidnost duha.

Kdor hoče v slovesni, strogi, pobožni, proseči, velevaljoči, blagoslavljaljoči kretnji pri božji službi izraziti duha, mora biti močan v duhu, poln božjega Duha — enako pa mora biti tudi sodoživljajoči, sodarujoči, žrtev soobnavljajoči kristjan in kristjanka v srcu čist in v duhu neomadeževan. Zakaj neprozorno in zastrto steklo ne propušča žarkov svetlobe, ki je od Boga in se k Bogu vrača.

Dr. Roman Tominec, O. F. M.

Življenje s cerkvijo.

O cerkvi se je v naših mladinskih vrstah že mnogo razpravljalo. „Križ“ je prav temu vprašanju posvetil posebno pozornost in v njem je za naše razmere nenavadno mnogo misli in razmotrivanj o Cerkvi. Vse to priča, da živo čutimo, kako globoko sega Cerkev v naše življenje. Vse to pa priča tudi o prizadevanju, da vzpostavimo pravo in iskreno razmerje do Cerkve.

Za to pravo razmerje (do Cerkve) je predvsem potrebno, da Cerkev pravilno pojmuje, da gledamo v Cerkvi to, kar je po svojem bistvu.

I. Cerkev — mistično telo Kristusovo.

Te blagovesti se je križarstvo z veseljem oklenilo. Cerkev nam ni le formalna ustanova, ni le smotrni vzgojni zavod, ni le moralično-juridična družba, temveč je nadnaravno, organsko občestvo verujočih v Kristusu, je bogo-človeška biološko-organska edinica. Zato je naše zaupanje in naša ljubezen do Cerkve večja kakor pa je zaupanje v vsako drugo družbo. V drugih družbah, v društvih in strankah smo ljudje združeni med seboj le po moralnih vezeh avtoritete, dolžnosti in pravic, v Cerkvi pa nas vežejo stvarne, žive organske vezi, v nas se pretaka isto nadnaravno življenje: zato je Cerkev družba, je občestvo kateksohen. In sicer božje občestvo! Prav to božje v Cerkvi je treba dandanes posebno povdarjati. Prav te božje osnove, to nadnaravno življenje dviga Cerkev nad vse svetne organizacije.

Ta nadnaravni značaj, občestveni značaj Cerkve nam je razodel in pojasnil Kristus v primeri o vinski trti. Vsi verniki smo združeni med seboj in s Kristusom v Cerkvi, kakor mladike s trto, ne le na zunaj, temveč tudi na znotraj! Kakor se življenski sokovi pretakajo iz trte v mladike, tako poteka nadnaravno življenje iz Kristusa in prešinja vse verujoče: „Jaz sem prava vinska trta, vi mladike. Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu: zakaj brez mene ne morete nič storiti.“ (Jan. 15, 1—6).

Izredno živo in nazorno je razvil ta nauk Pavel, ki v svojih pismih imenuje Cerkev telo Kristusovo. Ni to le lepa in duhovita govorniška primera, ne, mi vemo, da je to metafizična resnica (Solovjev). „Vsi smo eno telo v Kristusu, posamezni pa drug drugega udje.“ (Rim 12, 5).

V ta skrivnostni organizem vstopamo v sv. krstu. Tu umiramo s Kristusom in vstajamo k novemu življenju. „Če pa kdo živi v Kristusu, je nova stvar: staro je prešlo, glej, vse je postalo novo.“ (2 Kor 5, 17). V tem zakramentu se stvarno, organsko združimo s Kristusom in postanemo deležni njegovega božječloveškega življenja. „Svet se preraja v Kristusu in s tem se nekako izpopolnjuje rojstvo Kristusa v svetu,“ kakor to lepo pojasnjuje Solovjev. Božanstvo, ki je nekoč postalo meso v Kristusu in se je pojavilo materialno, to oduševljeno in obožanstveno meso je ostalo božja substanca cerkve, da bi mogla kot rodovitna krščanska mati posredovati svobodno oboževanje človeštva. (Grivec). Ta proces se začena v našem krstu in se nadaljuje v našem življenju s Cerkvijo.

Cerkev ni le namestnica Kristusa na zemlji, temveč Kristus sam se javlja in deluje v njej. Isti Kristus, ki je hodil po Galileji in Judeji, oznanjal evangelij, ozdravljaj bolnike, odpuščal grehe, isti Kristus polaga na nas roke, nam odpušča grehe, nas uči in vodi in nam daje življensko moč. Tam je Kristusovo pravo telo posredovalo ljudem božje življenje in moč in rast, tu posreduje to življenje skrivnostno telo, vidni ljudje in vidne stvari v sedmerih zakramentih. Kristus nas v nadnaravnem življenskemu toku milosti presnavlja, oživlja, utrja in pospešuje „da rastemo v popolnega moža, vanj, ki je glava tega telesa.

In višek doseže to združenje v sv. evharistiji, kjer nam daje Kristus svoje lastno fizično, a poveličano telo v hrano in kri v pijačo, da tako raste njegovo mistično telo v nas.

V tem skrivnostnem telesu, v Cerkvi smo vsi ljudje eno, vsi krščeni, bodisi Grki ali Judje, bodisi sužnji ali svobodni (1 Kor 12, 13). Tu prenehajo vse nacionalne, socialne in seksualne razlike: vsi smo bratje in sestre (Gal 3, 28). Tu ni nereda, razprtij in sovraštva, temveč vzajemnost in ljubezen. Saj smo po zakramentih vsi vedno bolj enega duha, enega življenja s Kristusom (1 Kor), enega duha tudi med seboj. In udom, ki se manj cenijo, je dal (Kristus) večjo čast, da ne bi bilo nereda v telesu, marveč da bi vsi udje enako skrbeli drug za drugega. In če trpi en ud, trpe z njim vsi udje, a če je en

ud v slavi, se vesele z njim vsi udje (1 Kor 12). Tu ne odloča čast ali nadarjenost ali bogastvo, marveč le življenje po veri. V tem občestvu ima zadnji revež, zadnja preprosta ženica lahko večji vpliv na cerkveno življenje in splošni blagor, če sveto živi, kakor pa vsak svetni ali cerkveni poglavar, če mu tega manjka. Avtoriteta v Cerkvi ne izhaja od grešnih ljudi, temveč jo daje Kristus. Nihče nima te oblasti radi svojih človeških sposobnosti, temveč je to oblast prejel od drugih, ki so jo mu posredovali od Kristusa. Kristus ukazuje, njega ubogamo in ljudi le, ker njegov nauk uče in ker nas on po njih vodi. Hierarh ne oznanja sebe, ne dela v svojem imenu, temveč oznanja njega, ki ga je poslal (Solovjev).

Seveda je Cerkev tudi vidna družba z vnanjo hierarhično uredbo, ker je pravo družabno telo. A to je le zunanja, vidna stran Cerkve, pri kateri ne smemo obstati. Glavno je nevidno življenje Cerkve, je Kristus, ki v njej živi, ki prešinja njeno skrivnostno organizacijo in nas vodi, oživlja in posvečuje.

Vsi vemo in verujemo, da ta identiteta Cerkve in Kristusa ni le pretirano mistično razmotrivanje, ni le metafora, temveč pristna krščanska resnica, ki so jo mnogi premalo upoštevali v zadnjem času. Ta resnica mora zopet preiti v praktično zavest verujočih kakor je živela v Pavlu in v prvih kristjanih. Ne zadostuje pa le zavest v Cerkvi, marveč potrebno nam je tudi življenje po tej zavesti, življenje s Cerkvijo. Ne gre le za nauk ali duhovito razpravljanje, četudi je pravo pojmovanje zelo važno, gre za resnico, ki dobi šele v življenju pravi pomen. Šele, če smo živlensko združeni s Kristusom, s Cerkvijo, šele potem smo deležni njenega življenja.

II. Življenje s Cerkvijo.

Tega drugega dejstva ne smemo prezreti in misliti moramo, kako bi temu življenju dali večjo moč in razmah.

Guardini je to v nemškem mladinskem gibanju odločno povdaryl. „Ta zavest o Cerkvi se mora vstvariti ne le v knjigah in govorih, ta zavest se mora vstvariti tam, kjer nam je Cerkev dana: v domači župniji, v fari.“ Vernik mora s svojo župno cerkvijo živeti, zanjo delati, z njo čutiti, to je merilo njegove prave — ne samo zunanje — cerkvenosti. Ovire zato so mnoge in vseh ne bo mogoče odstraniti, a vendar se moramo tudi truditi, da dosežemo vsaj to, kar je mogoče.

Predvsem je važno, da bi vsaj v naših vrstah izginili predsodki pred občestvenim cerkvenim življenjem domače župnije. Res so tu včasih tudi žrtve potrebne, zlasti še, ker tudi dušno pastirstvo še ne more vsega dovolj upoštevati, kar bi izobraženi želeli. A vkljub temu bi moralo biti več stika z domačo župnijo! Odtujenje Cerkvi se začne čisto pri domači Cerkvi. Najprej zgubljam tu domačnost, dokler ne postanemo splošni brezdomovinci. To občestveno sožitje z

domačo župno cerkvijo, vsebuje in pospešuje življenje s Cerkvijo v liturgiji.

Liturgija je javna služba, ki jo opravljajo verujoči v imenu Cerkve Bogu v čast in sebi v zveličanje. Ni le zgodovinska oblika, ni le zunanja skupina obredov, temveč je izvor moči: v liturgiji se nadaljuje Kristusova odrešilna dejalnost na zemlji. Zato liturgija ni le razmišljanje, razglabljanje, tudi ni le čustveno, estetsko dožemanje. V tem je bistvena razlika med profano umetnostjo in liturgijo. V gledišču rastemo kvečjemu moralno, a stvarnih vplivov med predstavo in gledalci ni, liturgija pa nam posreduje religiozno življensko silo, vžiga religiozno življenje, ga oblikuje, hrani in jači. Liturgija je nastajanje, rast, zorenje v Bogu (Guardini). Zato nam sv. maša, liturgija kateksohen, nudi življensko energijo, nadnaravno milost, četudi pri tem ne doživljamo Palestrine ali Mozarta. To so sicer stvari, ki so nam na prvi pogled jasne, pa jih vendar včasih ljudje ne razumejo in zamenjavajo.

Vsebina liturgije je Kristusovo življenje v Palestini in njegova smrt in vstajenje za nas. Pa ne le to! Liturgija nam predstavlja tudi Kristusovo življenje v Cerkvi, nadaljevanje njegovega odrešilnega delovanja (v zakramentih). V tem oziru nas vedno tesneje združuje s Kristusom in pospešuje rast njegovega mističnega telesa — intenzivno in ekstenzivno. Ožarja pa tudi s svojim svitom končno naše poveličanje in vstajenje, veselo upanje popotnih (Grivec).

Kristus nas uči, mi ga poslušamo: zakaj cerkveni nauk je božja beseda. Kristus je vse leto v naši sredi kakor nekoč med učenci: z njim darujemo mi vsi — tudi laiki na svoj način — sv. mašo nebeškemu Očetu, njegovo telo prejemamo pri obedu ljubezni. Kristus nas posvečuje, naš razum in našo voljo. Kristusov duh pogloblja liturgija v nas in nas prenareja v drugega Kristusa (Stonner.)

Cerkveno, liturgično občestvo oblikuje človeka, bolj in globlje kakor vsako drugo občestvo. To občestveno in obnavljalno moč liturgije pojasnjuje Stonner s precej drastičnim primerom. Kakor magnet uvrsti raztresene železne opilke v eno vrsto, kakor magnet vse te delce obrne v eno skupno smer, k enemu cilju, tako nas liturgija preuredi, preusmeri in preoblikuje v Kristusu. Skupna liturgija, zlasti tedenska maša, je tisto, kar nas najbolj drži skupaj, pravi Stonner v svojih krožkih. To skupno liturgično življenje, to življenje s Cerkvijo daje najmočnejšo osnovo in največ življenskih energij vsakemu občestvu, kakor tudi vsakemu posamezniku. Zato je tako važno, da prebujenju cerkve v naših dušah sledi tudi prebujenje življenja s Cerkvijo, prebujenje liturgičnega življenja.

Velikemu delu, našega slovenskega izobraženstva je cerkveno življenju postalo tuje in mnogim je to le mučna dolžnost. V cerkvi in njenem delu vidijo često le mrtve forme, s katerimi ne vedo ničesar začeti. Hodijo v cerkev, pridejo h krstu, poroki, a v vsem čutijo nekaj tujega, pogrešajo pravega življenskega stika in razu-

mevanja. In kadar postane ta odtujenost, ta distanca prevelika, obrnejo hrbet Cerkvi, ne vedno iz slabih namenov ali sovraštva¹

Cerkev sega globoko v življenje in kulturo vsakega naroda, tudi našega. Naše ljudstvo je do zadnjih časov živelo s Cerkvijo in našlo lepše razmerje do nje, kakor velik del izobraženstva. Danes pa se tudi ljudstvo že odtuja, stara domačnost v Cerkvii izginja. In vendar je naša moč in naša bodočnost le v Cerkvii!

Zato je tako važno, da se zavedamo tudi te važne naloge, ki jo stavlja čas našemu pokretu. Križarstvo je občutilo, da ima Cerkev za nas vse večji pomen kakor vsak drugi literarni, umetnostni ali znanstveni pokret. To zavest je treba vstvariti v dejanju! A pri vsem tem je brezdvoma glavno in prvo, da živimo sami po tej prebudeni zavesti in skušamo v ta krog z dejanskim vplivom, ne le z besedo in pismom, pritegniti tudi druge: da vsi v Cerkvii ne bomo le životarili, temveč res živeli iz njene božje substance v nov aktiven rod, v popolnega moža v Kristusu.

Dr. M. D.

¹ Zato nam je tako potrebno dobro religiozno in liturgično slovstvo. Naš izobraženec še niti danes nima popolnega liturgičnega molitvenika v narodnem jeziku. Maša v čast našima apostoloma je predstavljena šele v Apostolskem molitveniku. In Slovani imamo celo svoj liturgični jezik!

Katoliška liturgija in mladinstvo.

„Moje življenje je Kristus.“

(Fil. 1, 21.).

Mladina je svojemu mladostnemu in eruptivnemu živlenskemu hotenju, dokopati se iz plitvin sodobne subjektivistične brezpredmetnosti do skrivnostnih globin vseh vrednot, našla višek v katoliški liturgiji. Ako namreč povdarjamo poduhovljenje in poživitev življenske dejavnosti, potem gotovo najdemo ravno v liturgiji združene vse vrednote v en sam nasprotni, namreč objektivni pol, ki se vanj iz ozke egocentričnosti težeča navdušenost sodobne mladine hoče in mora izliti. Akoravno je danes še marsikateri mladec trenutno od svetovnega greha in trenja neskladnih sestavov kakor raztrgan in v samem sebi neusmerjen, vendar je ena izmed bistvenih sil v nas vseh: duh sinteze, iskanja sozvočnih komponent na zmedenih, vsled enostransko prenapetega življenskega potenciala zrušenih silah — teženje po harmoniji. Zavedamo se namreč, da oceno vsake dobe izrekajo vedno vse naslednje s svojim lastnim življenjem, t. j. neživljenske sestavine nujno prej ko slej odpadejo in zato obdrži vsaka doba, ki hoče ostati vsaj na minimalni stopnji svojega obstoja, vedno neko srednjo, večno ontološko maksimo življenja. Ta maksima, ki se po njej ravna vsa vrednostna lestvica je izražena v razmerju narave in nadnarave, bistva in pritiklin, objekta in subjekta, — skratka v vseh takih zakonikih polarnosti ogromnega reda stvarnosti. In vsa ta veličastna in zakonita skladnost, ki jo današnji človek na novo išče, odseva najlepše iz katoliške liturgije.

1. Občestvo ljubezni in idealna osebnost.

Svet govori dandanes silno veliko o občestvenem duhu in v ospredju vseh moralnih vprašanj je vzorna osebnost, toda ni ne prvega ne drugega. Odkod ta neuspeh? Pač zato, ker niti pravega pojma o občestvu nimajo. Občestvo ni fizična celota (skupina) ljudi, sestojeca se iz posameznikov kot integralnih delov, ampak

je družina istih misli in iste ljubezni, tako da je bistven del, združevalna poteza, ki strne družbo v živ organizem: ideja in ljubezen, t. j. pravi duh, ki ne vidi samo sebe, ampak nasprotno, ki se vedno zaveda svoje dolžnosti napram družbi. Obenem se pa zaveda, da je občestvo brez njega bilo prej in bo tudi slej, da torej posameznik v tem zmislu niti integralni, sestavni del ni, kaj šele bistvena podlaga v enoti občestva. Ravno ta zavest, da je občestvo v svojem bistvu popolnoma neodvisno od posameznika in da ostane v vsem neokrnjeno, ako ta ali oni odpade, ga napolnjuje z duhom ponižnosti. In to sta bistveni dopolnilni potezi: duh ponižnosti in ljubezni, ki jih dodaje vsaki individualni osebnosti še občestvo.

Tako občestvo je občestvo kat. Cerkve. Kristus je tisti, ki stori iz fizične družbe duhovno družbo, občestvo ljubezni: on je naša nevidna glava, on tisti, ki nam vliva in pošilja v duše pravega duha — ponižnosti in ljubezni, mi pa smo posoda njegove milosti, njegov rod, tempelj božji, udje skrivnostne združitve Boga, večne ljubezni s človeštvom. Kakor pa posameznik časti in moli Boga, tako ga moramo tudi kot udje njegovega cerkvenega občestva moliti in mu skazovati božje češčenje: in ta molitev cerkvenega človeštva je liturgična molitev. Kristus je sicer zgodovinsko živel samo enkrat, toda v katoliški Cerkvi nadaljuje svoje življenje, ona je nadaljevanje Njegovega življenja na zemlji, On naše življenje — a mi Njegovo skrivnostno telo (Corpus Christi mysticum). Kakor pa je posameznik dolžan svojo osebnost izpopolnjevati v smeri, da čim bolj izkleše v sebi živ Kristusov lik, da postane „alter Christus“, tako je zlasti Cerkvi treba, da to Njegovo življenje vedno obnavlja, t. j. treba je občestvene, liturgične molitve in daritve. Šele tu dobi naša zasebna molitev svoje nujno dopolnilo; saj molitev v bistvu ni nič drugega ko stremljenje iz ozke subjektivnosti v širino večne objektivnosti nebeškega Očeta, iz malenkostnih zasebnih potreb do širokodušnega, nesebičnega duha žrtve in občestvenosti. Kdor spozna silo občestvenega duha, žrtve, ki se nam v liturgiji razodeva, je ne more smatrati za goli formalizem; tu mora človek pozabiti nase, se vživeti v mišljenje in čustvovanje vsega cerkvenega občestva, moliti za potrebe Cerkve in na način, ki mu morda trenutno niti ne ugaja — hkrati pa ga navdaja prijetna zavest, da se blagoslov, ki prihaja iz njegove molitve na druge, obenem povrača na njega samega, pomnožen s stoterimi molitvami drugih, zlasti pa z milostjo najvišjega duhovnika, Kristusa, ki je kot nevidna glava našega telesa — hkrati naša daritvena žrtev pred večnim Očetom.

Tu dobi mladi idealizem, ki svoje dlani tako rad razprostira v brezbrežne daljine, opore in potrditve, ko ga liturgična molitev uči: Človek nisi samo „zgodovina“, pojav od danes do jutri, ampak del tvojega bistva je v nadčasovnem redu, tako dolgo si v samoprevari, dokler nisi odprl svoje strani — — — Danes se tako radi udajamo mističnemu razglabljanju, tako da celo v vzhodni, bolj k misticismu nagnjeni duši, iščemo doživetij in vsebine (Rabindranad Tagore), — samonasebi ni slabo — toda pomisliti moramo, da nam ravno katoliška liturgja v svoji občestveni ideji, ki ji je podlaga, nudi neizčrpne globine najveličastnejših misterijev; saj so ravno iz nje vzrasli največji mistiki skozi vsa stoletja.

2. Narava, kultura, nadnarava.¹

Nadnarava in kultura nujno predpostavljata naravo, nadnarava pa kulture ne predpostavlja nujno, pač pa jo zahteva zase, da ji pripravi v naravi čim pripravnejša tla. Kultura brez pravilne ontološke usmerjenosti, t. j. brez pravilne življenjske podlage, položene v naravo vsega stvarstva, ni opora skromni naravni rasti, ampak okov, ki pod njim nujno ohromi vsako življenje, pomeni smrt. Enako pomeni popolen preobrat in pravo tiranstvo, ako bi hoteli vsiljevati na šablonski način nadnaravne dobrine človeku, ki njegova narava sploh ni sprejemljiva za gotove načine in zanje nima potrebnih zmožnosti in nagnenj. (Prim. pokristjevanje „z mečem“ v roki, ali: aracionalno „posnemanje“ svetnikov, ki so po duhu časa

¹ Nadnarava: mišljen je tukaj ves nadnaravni red v odnosu do človeka.

ter osebnem značaju in zmožnostih popolnoma različni od posnemovavca). Liturgična molitev pa kaže ravno v tem, da nujno predpostavlja zasebno molitev in da je pravzaprav samo njena izpopolnitev, pravo razmerje med naravo in nadnaravo. Pa tudi v celotnem sestavu liturgije kaže, kako čudovito je strnila v idealno celoto naravo, izobrazbo in nadnaravo. Zavest občestva zahteva namreč predvsem tudi individualnega, naravnega, osebnega izpopolnjevanja, kajti ako je naša duša mrtva, smo samo škodljive suhe veje na telesu Kristusovem; zato je v liturgiji vedna izprememba v molitvah, v času in načinu, tako da vsi začutijo elementarno sozvočje s svojo lastno individualno naravo in teženjem, obenem z zavestjo občestvenosti. Ravno misel, da je liturgija za vsakega in hkrati za vse, daje oni čar, ki vleče na sebe omikanega in neomikanega, ubogega in bogatega. In koliko kulturnih vrednot je nakopičenih v liturgiji, vsa stoletja so položila vanjo svoje najboljše: vsa teologija in veliko filozofije, upodabljajoča umetnost, glasba in poezija (samo Confiteor — naj bi bližje ogledali in videli bi čudovito zgradbo!). Odvzemimo današnjemu bogoslužju globoko v naravi utemeljen sestav cerkvenega leta in vso to kulturno zgradbo, ki jo je liturgija zgradila na temeljih narave v nadnaravnem redu — in vsa naša molitev bi usahnila ter se izživiljala v brezizraznosti. Posameznik ali pa tudi družba more shajati kratko dobo hipnega navdušenja — brez kulture — a trajno in za povprečnost to ni mogoče.²

5. Duša in telo.

Boga, ki je zgolj duh, je zato treba tudi v duhu in resnici častiti — ne pa z vnanjimi znamenji — tako se glasi moderni ugovor nasproti liturgiji. To je ugovor janzenistično pobarvanega protestantskega duha, ki misli, da je višek pobožnosti, ako zatre vsako telesnost. To je nepravilno pojmovanje razmerja duše in telesa, ki — priznajmo si — še globoko v nas vseh tiči. Toda dejstva, da vlada med našo dušo in telesom vseskozi čudovita analogija in da je pri tem duša forma telesa, ni možno tajiti. Saj vsaka naša duševna izprememba, vsaka misel, čustvo daje svoj izraz tudi na zunaj, bodisi na obrazu, ali v kretnji, glasu in na neštete načine; vsaka misel se nehote prelije v svoj telesni korelat. Da, reči moramo, če bi tudi Cerkev ne imela liturgije, kakršno ima, bi pa še gotovo nastala, ozir. bolje: tisti, ki je ne priznava, bi si jo v svojem privatnem verskem češčenju nujno sam napravil, niti zavedel se ne bi, kdaj je vzrasla ž njim vred.

To še večina priznava, a mnogim se zdi neumljivo, zakaj se vsaj v gotovih dobah i liturgija ne izpreminja, ko pa je vendar človeška duševnost, koje odraz je ravno telesno znamenje, kakor vedno tekoč fluidum prožna in izpremenljiva; zato da se ne dà uspešno navezati na nikdar izpremenjene in zato okorne vnanje like. To je torej nekako nasprotni ekstrem: prvi hoče popolnoma nepremostljivega prepada med dušo in telesom, ta pa svojevoljnega, mehkužnega zlivanja enega v drugo, kar je tipični znak sodobnega človeka. Temu moramo odgovoriti, da ima duša poleg svoje prožnosti vedno svojo, do neke stopnje strogo začrtano zakonitost, zlasti je to ona, ki je namenjena skupnosti, občestvu. Tudi tu namreč velja, da je treba z ozirom na skupnost vedno žrtve, človek mora opustiti nekatere svoje individualne posebnosti in se ravnati po točno začrtanem, vsem umljivem izražanju. To je šola altruizma, družabnosti in le tako more zavladati duh skupnosti in gorkota ljubezni. Pa tudi zato, ker med duševnostjo in telesnostjo omenjena zakritost tvori vendarle neko razdaljo, neko, rekli bi sveto spoštovanje, ki obstoja v tem, da je telo le sredstvo za razvoj duše, da torej to nista vzporedno stoječi vrednoti, ampak telo je le izvrševalec duševne zakonitosti.

4. Samonamen duhovnih vrednot, zlasti pa liturgije.

Moderni, v materialistični mehanizem zajeti človek se vsepovsod vpraša: kaj mi to koristi, kakšen praktičen pomen ima, skratka, v svojem oportunističnem mišljenju povsod išče le smotra, namena, ki bi se dal izrabiti, „eksploatirati“.

² Začetki puščavniškega življenja v Egiptu itd.

Na ta način je ponižal vse duhovne vrednote zgolj na stopnjo sredstev, ki imajo le še slučajno vrednost. Sv. pismo pa pravi: „Bila sem pri njem, vse ž njim ravnala in se vse dni pred njim igrala, igrala na krovu zemlje...“ Tu je hkrati izražen najgloblji zmisel liturgije in vseh ostalih duhovnih vrednot: umetnost, znanost itd. V tem je odgovor onim, ki se jim zdi liturgija brezpomembna, nekoristna in zato nespametno igračkanje: pri vsaki stvari je razlikovati dvoje, zmisel in smoter. So stvari, ki imajo globok življenjski zmisel, a posebnega smotra nimajo (seveda z ozirom na čast božjo ima vsaka stvar svoj smoter, a to je zadnji, ki ga zdaj neposredno ne upoštevamo), toda kdo bo rekel, da so zato nespametne. Nasprotno, veliko stvari, ki ima sicer vseskozi izrazito smotrnost, nima nobenega globokega zmisla.

Tudi liturgija nima nobenega neposrednega praktičnega smotra, niti vzgojnega, moralnega ne (razen pri delitvi zakramentov). Da se človek razveseli pred obličjem božjim svoje mladosti, da se v polnosti obiskanja navriska pred njegovo svetostjo, da postane takorekoč igrača v rokah Sv. Duha in začuti lepoto nadnaravnega otroštva božjega — to je najgloblji zmisel liturgije. Odtod ona pestra simbolika, in „razkošje“, okraski, igra in veselje mladosti otrok božjih. Ker pa je vse naše naravno življenje le odsev, odraz in delež tega nadnaravnega, vsa igra in veselje naše mladosti le predokus onega veselja „bivati med človeškimi otroki“ in „igrati se na krovu zemlje“, zato oni globok zmisel, oni samonamen, „avtonomija“ naše liturgije. Kdor torej vprašuje, zakaj spomladi toliko „nepoirednega“ cvetja in razkošne lepote, ki se pozneje nič ne „izkoristi“ in ne donese nobenega sadu, ta se naj zaveda, da njegovo vprašanje ima sicer smoter — a kljub „smotru“ je — nezmiselno!

Ves način tega izražanja pa vzame liturgija iz umetnosti. Kdor je vsaj enkrat svoje pojmovanje in opazovanje, n. pr. slovesne sv. maše poglobil preko vsakdanjega, čisto mehaničnega in topega gledanja, temu se je gotovo odkrila nenavadna lepota; pri sv. maši je na idealen način združena resničnost in umetnost, in umetnik, ki je to simboliko strnil v umetnino, je Sv. Duh sam, večna modrost katoliške Cerkve.

Najgloblji zmisel vsake umetnosti je zato tudi v svojem najtišjem bistvu vedno v živem odrazu umetnikove duše, je resničnost in lepota stvarstva — izkristalizirana v žarišču umetnikove duše. To je povdarek pravega vrednočenja duhovnih vrednot nasproti janzenistično moralizujučemu in mehansko poplitvelemu svetu. Isto velja tudi za duhovne vede, saj umetnost, spoznavanje resnice v svojem zadnjem ontološkem bistvu ni nič drugega, ko odraz božjega stvariteljskega akta, ki je stvari ustvaril samo: da so. Vsi drugi — nameni jim pridejo le per accidens. (Socialni in moralni pomen umetnosti, vede itd.).

Objektivno ocenjevalno merilo umetnosti pa je liturgija tudi napram drugemu ekstremu: esteticizmu. Današnji, samega sebe obožujoč človek rabi neokusno besedo: „uživati“ lepoto. Povsod išče le lepotnih likov in mamil ter se tako končno res „použije“ in usahne v samem sebi — tako da se končno v isti plitvini znajdeta oba ekstrema: spiritualistični in materialistični egoizem. Kdor bi pristvoval — in veliko je takih — liturgiji samo radi njenih bogatih estetičnih vrednot, ta bi ne častil Boga, ampak žalil, ker mu je osebno čuvstveno razpoloženje več, ko resnost resnice, ki te lepote like izžareva, ker mu je lastna narava več ko nadnarava občestvena enota, ker preobrača večno vrednotno lestvico. Kdor namreč tega ne razume, mu je prikrita tudi lepota večne molitve, tihih redov vednega češčenja, neznanе so mu globine in temelji vsega našega življenja, ne razume kraljestva otrok božjih, kajti vse to je prikrito modrim tega sveta in razodete le malim...

Tone Trstenjak.

Kultura in krščanstvo.

Čim intenzivnejše postaja naše življenje, s čim večjo jasnostjo razbiramo zmisel vesoljstva, s tem večjo nujnostjo zadevamo ob ovire hotenja. Kot verniki in pristaši razodete religije čutimo v sebi še enega človeka, ki hoče biti ustvarjalec in oblikovalec v drugi smeri. Vedno ostreje in točneje se kaže v nas ta odnos: religiozno živeči in kulturno ustvarjajoči človek. Ta odnos postaja celó nasprotje. Zato to razmerje išče rešitve.

Kaj je kultura? Kultura obsega celokupnost pojmov, ki označujejo vrsto dejstev od čiste narave (človeka, vode, zrak, rudnine, rastlinstvo, živalstvo itd.) do privzgojene narave, t. j. do takozvane kulture. Torej vsoto neposredno danih realnosti v človeku in izven njega in obseg vrednot, ki jih človek iz pristne primarnosti dvigne v nekem razvoju.

Krščanstvo pa nam ni samo filozofska, zgodovinska ali psihološka vsota vrednot, marveč ves obseg religiozne konkretности: zgodovinska oblika in vsebina razodetja od osebnosti Kristusove do individualnih doživetij.

Da bomo spoznali objektivnost razmerja med kulturo in krščanstvom, je treba, da spoznamo najprej obliko in vsebino naravne religije in šele potem razodete religije.

Torej dvoje vprašanj:

1. Razmerje religije sploh do kulture.

2. Razmerje krščanstva do kulture.

1. Religija je odnos do absolutnosti. Toda vsak odnos še ni religija; n. pr. metafizično mišljenje. Religija zaživi v človeku, kadar zaživi v njem ta odnos do absolutnosti. Takrat, kadar stopi osebni človek do osebnega Boga. Religija pomenja torej živo razmerje konkretnega človeka do živega Boga.

Kak je odnos take religije do kulture? Pripomniti je treba, da je vsaka religija dinamična, da spoznava, teži, vrednoti človekova dejanja z ozirom na zadnje vzroke. To primerjanje z absolutnim pa se tudi v naravni religiji križa z relativnimi smotri in vzbuja konflikte: bodisi v umetnosti, politiki, gospodarstvu, znanstvu itd. Konkretno: večja ali manjša predaja posameznih osebnosti, snovnosti ali nadsnovnosti. Ali: avtonomno vrednotenje v snovnem krogu ali odvisnost od metafizičnega vrednotenja. Zdi se torej, da leži vse razmerje med dvema izrazitima možnostima. Prva je identiteta ali vsaj sorodnost med religiozno dejavnostjo in vrednostjo in med kulturno dejavnostjo in vrednostjo, tako da prehajajo posamezni akti drug v drugega. Druga možnost je razmerje izključevanja ali razvezovanja med obema. Oba ekstrema sta se pokazala na historičen način v budizmu¹ in v religiji severnjakov.

Že v področju naravne religije vidimo nesigurnost razmerja religije in kulture. Celo to moremo reči, da religioznost vsrka vaše kulturnost, ali pa kultura preganja religijo. Vendar so ta nasprotja bližja, kakor si mislimo. V temeljih so si celó sorodna. To pa zato, ker leže vsa ta nasprotja na isti ravnini: religioznost in kulturnost sta v tem svetu možni in verjetni. Ves kompleks nasprotij leži kot možnost v območju svetovnosti. Kljub velikim napetostim energij ni med obema možnostima absolutnega razmerja, marveč le relativno. Ne prevladuje izključevanje, marveč antivalenca posameznih vrednot. Torej sta religioznost in kulturnost včasih istomiselní, včasih protimiselní sili v območju iste skupne celote. Težišče leži bolj v načinu: bližanje in oddaljevanje od materije, kakor v avtonomnem vrednočenju. Ekstrema energij sta torej: religiozna kultura — kulturna religioznost.

2. Drugačno postane razmerje med religijo in kulturo, če religiji priznamo značaj resničnega razodetja. Taka religija je krščanstvo. Takoj pa se nam odkrije zanimivo dejstvo, da iz zgodovine ne moremo razbrati potez enotnorastoče

¹ Heiler: Die Buddhistische Versenkung, München 1922.

kulture. Praprščanska doba je najbolj oddaljena od kulture. Šele v srednjem veku se je razmerje umirilo v asketičnem pojmovanju življenja, ko pa je reformacija avtonomizirala kulturo in uničila vse psihološko-zgodovinske vezi med kulturo in krščanstvom, stopamo zopet v labilno in kritično dobo. Zdi se, da to skeptično razmerje določa neka neznanka, ki ne pripušča definitivne rešitve.

Najprej je jasno, da razmerje krščanstva do kulture ne moremo spraviti v prej navedeni kalup naravne religije. To, kar krščanstvo bistveno označuje v novem razmerju, ni samo kaka posebna oblika odnosa, ki bi jo določala bodisi kaka silna osebnost, bodisi znamenita situacija. Kajti krščanstvo ni religiozno-kulturni tipus med ostalimi drugimi. Pač daje neko zgodovinsko dejstvo bistven pravec krščanstva: historična osebnost Jezusova. In to enkratno zgodovinsko dejstvo nosi celó splošno-normativen značaj. Individualnost Jezusova je namreč krščanska temeljna kategorija.² Zato je nemogoče spravljati krščanstvo na kake splošne verske, etične ali socialne pojmovne tabele. Bistvo krščanstva je zgodovinski Jezus. Šele ta konkretna kvaliteta podeljuje visoko vrednost vsem ostalim naukom, merilom, zakonom in napravam krščanstva.

Vendar ta konkretna kvaliteta (v našem slučaju zgodovinska oseba) ni od tega sveta. Neka nova, neznana realnost je stopila v svet. Pozna se ji, da ni od tega sveta. Drugačna je v svojem bistvu in živi iz lastne moči. Vemo, da stojimo pred večnostnim dejanjem. Resnični sin božji je stopil iz večnosti v čas in prostor ter postal kos relativne zgodovine.

Razmerje do take realnosti je torej drugačno od vsake druge svetu imanentne naravno-religiozne realnosti. Tudi razmerje krščanstva do kulture se zaobrne v drugo smer. Celotno religiozno življenje dobi značaj resničnosti troedinega Boga. Tu vlada resnična, absolutna transcendenca: ne samo relativna budistična ali novoplatonska, ki pade vedno v imanenco. Isto velja o vsebini krščanstva; vse realnosti, ki verujemo vanje: vrednote, resnice, dogme, zakoni dobe od tega sveta različno kvaliteto. Postanejo namreč nadnaravne.

Kakšno je torej razmerje krščansko-božanskega do naravno-kulturnega? Vemo, kaj je bistvo krščanstva. Zato lahko rečemo: krščansko-božanski moment je od naravno-kulturnega kvalitativno različen. Dva različna svetova. Tega razmerja pa ne določa samo ta razlika, kajti sicer pridemo do absolutnega dualizma (montanizem, donatizem, Luther, Kierkegaard itd.). Taka rešitev problema zakroži krščanstvo v neprijemljivo skrivnostnost in ga loči od vsega, kar pomeni svet, veselje, naravo, kulturo itd.

V resnici pa gre za problem analogije. Guardini³ navaja v svoji razpravi o istem problemu tale primer: Specifično-biološkega, t. j. življenja ne moremo ločiti od kemično-mehaničnega. Oba obsega tvorita kvalitativno različno samostojnost, izmed katerih je prva višja od drugega. Kemično-mehanične lahko prenašamo v biološko polje. S tem, da pridejo pod biološko kategorijo, dobe nov značaj. To pa se ne zgodi potom mehaničnega prenosa, marveč potom priličenja.

Ta analogija dobi svojo upravičeno razvidnost tam, kjer gre za odnos Boga do stvarstva. Bog nam ni dan neposredno, marveč v končnosti, v notranjosti in zunanosti. Bog je pravzrok vsega končnega. Vse, kar biva in je, biva in je po udeležbi na božjem bistvu. Vse, kar biva, je bistven odtis božje praslike. Iz tega je razvidna tesna zveza stvarstva s Stvarnikom in dan temelj za rešitev razmerja. Potom analogije se dvigne naše mišljenje od ustvarjenih kvalitete do neustvarjenih. Vsebine končnih predstav razvezujemo in jih dvigamo na ravnino absolutnosti. Med Bogom in končnostjo je torej odnos analogije: Odnos gre od Boga do stvarstva v obliki odtisa, prerjenja in ustvarjanja. Vrača pa se od stvarstva k Bogu v obliki spoznanja, ljubezni in popolnosti. Vsebine odnosov gredo skozi nek transformator analogije. Ista analogija obstoja med razodetjem in naravno-

² R. Guardini, Sozialwissenschaft und Ordnung unter Personen, 1926.

³ Guardini R.: Das Verhältnis von Christentum und Kultur, 1926.

kulturnim. V časovnost stopivša božja realnost je nosilka milosti. Narava ji je sorodna in čaka nanjo. „*Gratia supponit naturam et perficit.*“

Po vsem tem je razvidna neka avtonomna vrednost naravno-kulturnega v krščanstvu. Kristjan priznava naravo in kulturo. Priznava njene vrednote in njihovo relativno samostojnost. Sploh spada k najglobljemu bistvu prave religije priznanje relativne samostojnosti posameznih polj. Nasprotno dela integralizem, ki razvezuje vse nereligiozne napetosti v neposredni religioznosti.⁴ Res je sicer, da doživljajo vse zemeljske vrednote svoje razvrednotenje od neke izvensvetovne nujnosti. Ta nujnost pa obenem prepoveduje kristjanu smatrati svet za bistveno brezvrednoto. Beseda Očetova leži v Stvarstvu, zato se ne sme ločiti od Odrešenja, kajti Odrešenje se dogaja v Stvarstvu.⁵

Dolžni smo torej vnašati krščanske elemente v kulturo. Saj že iz verske narave stremi vernik po vnašanju nadnaravnih motivov v socialne probleme. Kadar je ves življenjski in s tem odrešilni proces v zastoju in nerodoviten (kakor danes), tedaj je naravnost volja božja, da verniki pomagajo do ravnotežja in k razodetju ljubezni in pravice. Enako je s filozofijo, umetnostjo, znanostjo itd. Vendar razne katoliške kulture postanejo kaj rade program. Zdi se pa, da je težišče take kulture bolj v dinamični bogotežni usmerjenosti, kakor v statičnem objetu rezultatov na podlagi kakega programa. V tem zadnjem slučaju je vse preveč formalizma, tradicionalizma, ekscentričnosti in obteženosti z relativizmi: manifestacijami, obhodi, programi, politiko.

Ravno tako pa smo dolžni vnašati kulturo v krščanstvo. To je oblika za krščansko vsebino. Kultura pomaga odpirati cvetove. Pomaga pri razvijanju, urejevanju in oblikovanju. Pri spoznavanju, vrednotenju in delovanju. Takrat, ko vstopajo historični, filozofski, psihološki rezultati v službo razodetja. Treba pa je vendar paziti. Obstaja nevarnost, da se prestavi težišče religije v kulturo. Primat žive blagovesti še vedno več velja od teološke preciznosti. Primat molitve, duha in resnice pred hieratično kulturo. Primat krščanskega občestva in osebnosti pred juridično točnostjo.

Razodetje prizna naravo in kulturo. Išče naravo in ji nudi svoje vsebine. Vsa narava je dvignjena v območje visoke realnosti: milosti. V milosti se razodeva tista bitnost božja, ki ni neposredno razodeta v stvarstvu. Guardini imenuje milost v nasprotju z razodeto realnostjo „skrito realnost božjo“. Sv. Pavel ima zato pojmi: *πνευματικόν* t. j. duhovnost, ne v nasprotju s telesnostjo, marveč z naravo. To je kvaliteta, ki jo prejme odrešeni človek iz prerojenja: kot posameznik in kot celota.

Zdaj vemo, da gre v razmerju krščanstva do kulture za višje resničnosti, kjer se uporabljajo kvalitativno nova merila. Neka izven-svetovna in različno-oblikovana vsebina naj bi se izrazila v svetu lastni in materielno ustvarjeni obliki. To nasprotje pa je povečano še po revolucionarnosti smrtnega greha. In še to vemo: vsaka nadsvetovnost se lahko izrazi v svetovnosti in v naravi takrat, ko ji da obenem nujen predpogoj: milost. Ta milost pa vsebuje v sebi antinomijo: narava — nadnarava. Podoba Kristusova kot jedro vseh naravnih čutnih podob pa ostane v veri zakrita in čaka na sprostitev razodetja v času poslednjih ur. Vsa dejavnost sloni na upanju. Kraljestvo božje gre skozi zgodovino kot dediščina in rezultat zato gre v vsakega in se v vsakem na novo poveliča. Vsak dan lahko v posamezniku ugasne: smrtni greh povzroča smrt. Toda po kesu pride vedno vstajenje. Božje kraljestvo se poraja iz ljubezni. Gradi se na ljubezni posameznika in Cerkve. Zato je kraljestvo božje vedno na pohodu. Prihaja tudi v kulturi.

E. K.

⁴ To je religiozni absolutizem, ki je škodljiv v svoji fanatičnosti in ki ne mislimo nanj, kadar govorimo o slovenski katoliški kulturi.

⁵ Guardini, istotam.

Temelji krščanskega svetovnega nazora.

Nedvomno jasna je v človeku dvojnost: aktivni, samolastni in silni duševni princip in silam podvrženi telesni princip. Aktivni princip pa nujno ni le sam v sebi aktiven, marveč precej določno vpliva tudi na pasivni princip, na telo in more v telesu delovati proti fizičnim silam, ki jim je telo podvrženo, kar dokazuje vsak telesni gib. Če namreč v kakem telesnem gibanju pogledam za vzroki giba, najdem kot zadnji materialni vzrok kemično izpremembo v možganski snovi, ki ni bila povzročena po nobeni materialni izpremembi, zavedam pa se, da sem hotel povzročiti ta gib. Hotenje je torej izvensnovni vzrok možganske spremembe. Pod vplivom mojega hotenja se je med osnovnimi sestavinami možganske snovi, med elementarnimi bitji te snovi, izpremenilo razmerje snovnih sil. Nujno moram torej v duši suponirati moč, ki more z njo duša na elementarna snovna bitja svojega telesa vplivati urejajoče. Z urejanjem teh elementarnih bitij ustvarja duša novo, dasi le relativno novo bitnost, to se pravi bitnost, ki je pod vplivom duševne moči nastala iz bitij, ki so sama bivala že prej, a v drugačnem medsebojnem razmerju. Duša vpliva torej na telesno snov relativno stvarjajoče. S tem proizvaja v telesu določeno razmerje elementarnih tvarnih bitij v določeno razmerje telesnih sil. Snovna elementarna bitja pa niso podvržena samo vplivom duše, ampak obenem vplivu izventelesnih materialnih sil. Izventelesni materialni svet more torej po izpremembah, ki jih v razmerju telesnih sil povzroča, nekako motiti delovanje duše v telesu. Po teh motnjah ga duša zaznava. Obratno pa more duša posredno po telesu na način, ki je zgoraj povedan, vplivati na zunanji, materialni svet. Po izpremembah, ki jih človek po svojem telesu v materialnem svetu izven lastnega telesa (torej tudi v telesni snovi sočloveka) more povzročati, more vplivati človek na sočloveka; po tem vplivanju se morejo ljudje medsebojno zaznavati. Ko pa človek zaznava zunanja bitja in sočloveka, spozna: tudi jaz sem eno izmed bitij, tudi jaz bivam kot ta bitja in sem močan. Ta zavest je veličastna: zavest o bivanju in moči. Zato želi človek, da čim več moči v sebi zazna; najbolje pa more njihovo silnost in njihovo številnost spoznati, ko jih udejstvuje. Njemu najneposrednejša pa je sila, s katero more vladati med materialnimi silami lastnega telesa neposredno in po njem dokazovati nadmoč bivanja izven sebe. Udejstvovati se pa more le po ustvarjanju relativno novih bitnosti v snovi lastnega telesa in posredno po teh stvaritvah šele v zunanjem svetu. V telesnosti je torej utemeljeno njegovo samostojno udejstvovanje; v močni telesnosti pa, ki mu bo nudila dovolj elementarnih bitij za ustvarjanje relativno novih bitnosti, je pogoj močnega udejstvovanja v vnanjem svetu, kar pa je zopet pogoj čim močnejše zavesti v lastnih silah, kakor sledi iz zgornjih tez. Ker je torej le trajna zveza močne duše z močnim telesom pogoj trajno močnega udejstvovanja sil, trajni zvezi pa zopet pogoj močno telo, to je: telo, ki more nuditi zadosti sokov stvarjajoči duši, ker duša telesa ne zapusti, dokler ji telo more nuditi gotovih sokov v zadostni meri, zato stremi človek notranje nujno za tem, da telo čim bolj okrepi. Telesni moči pa morejo biti služne nekatere snovi izventelesne stvarnosti, zato si jih človek hoče podrediti.

Iz teh dveh razlogov: da napravi izventelesno snovnost služno lastni moči in da svojo moč pred seboj in sočlovekom izpriča, t. j. se je torej upravičeno zave. Pri tem pa neprestano zadeva ob tvorbe nekega aktivnega principa, ki ni ž njim in ne s sočlovekom in sploh z nikakim njenim neposredno zaznavnim bitjem istoveten. Pač pa je ta princip od vseh njemu poznanih močnejši: že po svojem relativno stvarjajočem delu more kot brezpogojno močnejši vplivati na njegovo delo pospešujoče, pa tudi zavirajoče in ga more celo uničiti. In še nekje se razodene moč tega bitja, ki je človek sam pri sebi ne pozna: to bitje more namreč proizvajati absolutno nova bitja. Človek namreč pogosto zaznava, kako se izven njega začno urejevati elementarna tvorna bitja pod novim, enovitim

principom, ki ga, kot kažejo na njem opaženi pojavi, ni istovetiti s kako skupnostjo snovnih sil, ker je samolastno aktiven in enovit, relativno ustvarjeno bitje pa je sestavljenost elementarnih bitij. Jasno je torej, da je ta princip absolutno nov, da je bivanje samo dobil od nekega bitja, ki more dajati bivanje samo, t. j. absolutno ustvarjati. To bitje pa mora zmagovati nad nebivanjem do tiste meje, da nebivanje docela premaga, da zanj ni razlike med bivanjem in nebivanjem, ampak je vse izpolnjeno z bivanjem. Če pa vse napolnjuje z bivanjem, more biti absolutna polnost gibanja, Bog.

Ker biva Bog, polnost bivanja in polnost zmaguje nad nebivanjem, je v njem vsak trenotek vse bivanje absolutno trdno utemeljeno in ni trenutka, ko ne bi bilo, to se pravi, utemeljeno je večno. A izven njega ni nikakega bivanja in bivanja nikake utemeljenosti.

Jasno je torej, da je bivanje prejel od njega tudi človek; saj se zaveda, da je, a da je bil trenotek, ko ga ni bilo, in je torej — po vsem zgornjem — bivanje prejel nujno iz Boga. Tako stojimo pred zadnjo utemeljenostjo svoje moči: bivanje, ki je iz Boga. Bog ji je torej zadnji temelj.

Človek, ki to spozna, stoji na razpotju. Prej je iskal trajne utemeljitve svoje moči v močni duševno-telesni zvezi, kar je končno isto kot močno telo. To moč pa more stvarjati z lastno močjo iz izventelesnih elementarnih bitij, torej končno s svojo močjo. Če prizna, da je vsa utemeljenost njegove moči izključno v Bogu, je zanikal pomembnost lastne moči; če tega ne prizna, zanika polnost bivanja v Bogu, torej Boga po njegovi lastni naravi. Človek more izbirati med dvema vrednostima, je torej v položaju, da se svobodno odloči in dà prednost eni ali drugi: božji moči ali svoji moči.

Če se človek odloči za zadnje, to je, če hoče utemeljiti in utrditi trajno svojo moč z lastno silo in s tem zanika absolutno polnost bivanja v Bogu, torej njegovo pravo božjo eksistenco, tedaj postavlja napačno tezo v lastni moči in svojo moč pretirava. Še več: moč, ki jo hoče videti in jo v velikem obsegu afirmira, je v tej potenci docela umišljena. Že v naprej je jasno, da gradi tak človek v prazno. Jasno je, da je negacija, ki jo s tem postavi, nedvomna žalitev za Boga. Jasne pa so tudi posledice že iz bistva stvari same. Ker je namreč Bog absolutna polnost bivanja, ne more imeti končno nobena stvar namena izven njega; le ob njem more tudi človek doseči notranji namen svojih sil: da jih v silnem vzvalovanju čim globlje spozna in se jih čim globlje zave. Če torej človek vzvaluje svoje sile le s tem namenom, da utrdi svoje samostojno bivanje in svojo moč z lastnimi silami, razvidimo dvoje: da za ta smoter sil ni prejel v tolikšni meri, da bi mogel zanj uspešno delati, ker namen stoji docela izven Boga in Boga negira, in drugič: da ne vzvaluje vseh sil, katere so mu dane, kajti ne more se jih zavedati vseh v njihovi silnosti, razen ob smotru, ki so mu zanj dane. Prave svoje moči torej v takem slučaju nikdar ne spozna, z onimi močmi pa, ki se jih zaveda, samolastno stavljenega smotra ne more doseči, kaj more biti končni rezultat takega ravnanja? Edinole zavest slabosti. In še eno: neprestano se mu vsiljujejo v nvanjem svetu spoznanja stvari po njih lastni bistvenosti, ki po njej nujno kažejo v smer proti Bogu, ker je tudi te Bog mogel ustvariti edinole zase. Vidi v takih trenutkih, da bi mogel svoje sile vzvalovati v drugi smeri širje in silneje, da je torej sam kriv, če ni mogel vseh svojih sil vzvalovati v njihovi polnosti, sam kriv, da more pred samim seboj priznati svojo slabotnost. Zavesti slabotnosti, nemoči, se pridruži še zavest krivde. Brezpogojno jasno pa se svoje slabosti in krivde zave v trenutku, ko izgubi duh moč nad telesom, torej vso moč, na katero se je zanašal, in vidi Boga, ki ga je negiral, pred seboj v vsej njegovi bitnosti. Vidi, da je s tem, ko je negiral božjo utemeljenost svoji moči in bivanju, negiral edino pravo utemeljenost: da se je odrekel vsej moči, ko se je odrekel božji moči in se odločil za svojo. Občuti strašni predokus absolutne nemoči: nebivanja, uničenja. Čuti moči, a ve, da so

brez vrednosti, ve, da je po svoji krivdi do skrajnosti onemogel: zavest slabotnosti in krivde v najvišji stopnjevanosti.

- To sledi z brezpogojno nujnostjo osebno za človeka, ki se je odločil za svojo moč proti božji. Velike so pa tudi posledice za občestvo, ki v njem ta človek živi. Zakaj, ta silni upor je za polslepega človeka, ki je še sam v boju za zadnjo odločitev, nekaj veličastnega; res je tudi tale umišljena, a radi tega nič manj vplivna. Razen dejstva, da že s stvarjo samo vpliva na soljudi, hoče ta človek, ki ga zato, ker se je od pravega svojega notranjega bistva obrnil k zgolj zunanji moči, imenujemo zgolj zunanjega človeka, svojo namišljeno moč izkazati pred seboj in soljudmi. Zato išče v zunanjem svetu le stvari, ki morejo temu namenu služiti: čezmerno išče zlasti telesne moči, kar sledi nujno iz tega, da je močno telo pogoj trdni zvezi duše in telesa. Svojo moč hoče izkazati tudi nad soljudmi: zato jih hoče napraviti sebi složne, kar doseže v gospodarski ali politični nadmoči. Da pa vsaj ne bi kdo njegove namišljene moči nadkrilil, zato tlači moč svojega bližnjega in ovira vzvalovanje njegovih sil. To se godi na polju pridobivanja materialnih dobrin in v boju za politično premoč, najstrašnejše pa v tem, da odvrta sočloveka od vzvalovanja njihovih moči od zatrevanja božjega bivanja do negacije, od prave moči do absolutne nemoči.

Če si torej predstavimo občestvo zgolj zunanjih ljudi, dobimo uničujočo sliko: vsak osebno zagrenjen v zavesti nemoči in krivde, vsaj v končnem življenjskem rezultatu; v skupnosti pa strašen boj za umišljeno zunanje človeško moč. To je težka slika iz kraljestva duha negacije.

Kdor pa se odloči za božjo moč, kdor samo v njej išče utemeljenosti svoji moči in trajnemu bivanju, se popolnoma izroči Bogu in prizna popolno nepomembnost svoje moči. Ve, da mu je edino Bog vir, temelj in smoter moči. Temelj, ker ve, da Bog ne bo dopustil, da bi zmagalo nebivanje nad bitjem, ki mu daje pričevanje, da Bog ne bo uničil pričevanja lastnemu bivanju. Zakaj duhovni princip, duša, more propasti samo na ta način, da se potopi v morja absolutnega nebivanja: razpasti, kot razpadejo v svoje osnovne sestavine relativne stvaritve v materialnem svetu, pa duhovni princip ne more, ker je docela enoten, kakor to dokazujejo pojavi, ki jih na njem opazujemo. Prenehati more torej ta princip le na ta način, da mu Bog bivanje sploh vzame in ga absolutno uniči. Tega pa ne bo storil, kakor nam je sam razodel.

S tem absolutno trdnim zaupanjem, da nam moč ne bo odvzeta, da je trajno utemeljena, se združi še drugo spoznanje, ki sledi iz dejstva, da je Bog polnost bivanja. Samo v Bogu more namreč dosledno po tem imeti njegova moč smoter. Bog more torej biti edini realni smoter vsemu vzvalovanju človeških moči. Pa kako naj bo Bog to, če ne po svoji najgloblji oznaki, v kolikor je nam dojeten: absolutna zmaga nad nebivanjem in s tem brezpogojno trdna utemeljenost vsakega bivanja, tudi našega. Človek torej v vsem svojem bivanju išče Boga, vedno globlje spoznava v njem utemeljenost bivanja in moči in se predaja Bogu v absolutni, neomajni vdanosti, želeč, da se čim trdneje sklene ž njim, da postane v vsem svojem mišljenju in hotenju čim bolj eno s to prečudovito polnostjo bivanja (ker realno z njo ne more postati enota), in da postane v čim višji meri deležen zmagoslavja nad nebivanjem.

Tako stopi človek z Bogom v razmerje vrednega sinovstva. Objektivno ostane namreč vedno sin: vedno priča Očetu o njegovi naravi s tem, da od njega poseda zavestno bivanje, kar je v najvišji polnosti bistvena oznaka božje narave. Pričuje torej Bogu o njegovi naravi s tem, da jo v neki meri poseda. Kdor pa mi pričuje o moji naravi s tem, da jo od mene poseda, mi je sin. Vreden sin pa je tisti, ki me prizna za očeta. Človek, ki Boga ne prizna za edini vir svoje moči in bivanja, ga ne le ne prizna za Očeta, marveč taji njegov obstoj kot obstoj Boga. Kako naj bo torej vreden sin? Je sicer sin in ostane, toda radi svoje nevrednosti nikdar ne more stopiti v čudovito vdano sinovsko razmerje z Bogom.

Človek pa, ki stopi v sinovsko razmerje z Bogom, hoče vse svoje sile, spoznavne kakor hotenjske, vzvalovati v Bogu kot polnosti bivanja. Če jih udejstvuje v zunanjem svetu, išče le prave bistvenosti vseh stvari; ve namreč, da so v svoji pravi bistvenosti vse stvari ustvarjene edino za en smoter: Boga, ker izven njega ni realnega smotra nobeni stvari. V svoji najgloblji bistvenosti kaže torej vsaka stvar v smer proti Bogu, proti polnosti bivanja. V tem more svoje spoznavne sile razviti do najvišje možne stopnje in jih spoznati; nobene mu ni treba ovirati, kajti nobeno spoznanje ga v njegovi osnovni trditvi ne more postaviti na laž, kar se godi zunanjemu človeku.

Vendar ni treba, da bi notranji človek zavrgel svojo telesno moč. Zanika jo le kot temelj trajne moči. Pač pa mu more dobro služiti v svrhu spoznavanja zunanjega sveta in dosledno Boga. Zakaj zunanji svet more zaznavati le po izpremembah, ki jih povzroča zunanji svet v razmerjih njegovih telesnih sil. Jakost dojma ne bo odvisna le od jakosti, ki ga povzroča zunanji svet, marveč tudi od jakosti vpliva, ki ga telo po svoji moči more prenesti. Da bo čim močnejše orodje duši pri spoznavanju zunanjega sveta, zato notranji človek telo krepi in se zato v zunanjem svetu udejstvuje.

Tako človek izgibava vse sile pod enotnim vidikom in sicer takim, ki more po svoji silni globokosti vzvalovati v njem vse sile. Ako jih vzvaluje prav do zadnje potankosti, dojame na eni strani čudovito utemeljenost svoje trajne moči, na drugi strani pa spozna vse svoje sile, vsako zase in vse kot urejeno celoto. Dosegel bi čudovito brezskrbno zavest trajne moči, ki ji je temelj Bog; s čudovito silo bi se mu torej v vsem svojem hotenju priličil. A usodno je tudi za notranjega človeka, da je od občestvenega greha prvega človeka nagnjen k službi zunanjemu človeku. Zato se neprestano, predvsem radi preslabega spoznanja izključno prave moči v Bogu (torej radi prenejasnega spoznanja v Boga), odvrača k službi zunanjega človeka in to često tako, da sam komaj zazna. Zato ne pride nikdar do tega, da bi vse svoje sile vzvaloval v Boga, dokler je samolastno močan.

Po istem kot osebno, je določeno tudi občestveno udejstvovanje notranjega človeka. Ker more vsak človek tudi zavestno, osebno ljubezensko gorko in ne le objektivno hladno pričevati in Bog tega pričevanja želi (sicer bi človeka ne bil ustvaril), zato gleda notranji človek, da pritegne čim več ljudi v to ljubezensko vdano pričevanje. In zato stremi za tem, da čim več ljudi vzvaluje v smeri proti Bogu in končno ob Bogu samem. To pa more storiti le na ta način, da svoja spoznanja o vrednosti tega vzvalovanja priobči sočloveku. To stori po posredovanju materialnega sveta; v svrhu tega posredovanja se zopet udejstvuje v zunanjem svetu. Vsako močno vzvalovanje sil sočloveka v tem smislu mu je v radost; more mu biti tudi v korist, a nikdar v škodo. Zakaj ob njegovem sočlovekovem spoznanju more svoje spoznanje okrepiti in krepkeje vzvaloviti svoje sile, jih globlje spoznati ter spoznati tudi njih utemeljenost in trajnost v Bogu. Tako se v tem občestvu notranjih ljudi ljudje medsebojno podpirajo, da končno v polni ljubezni skupno pričujejo Boga kot svobodni in vredni sinovi. Ti, polnost bivanja, bivaš in mi bivamo po Tebi. Njih medsebojna ljubezen pa je utemeljena v tem: vsak, kdor priča Bou: polnost bivanja si, pričuje tudi človeku bivanje in ž njim moč, ki je absolutno utemeljeno. Pričuje mu torej resničnosti tega, kar si človek najbolj želi.

To je torej življenje notranjega človeka: absolutna vdanost Bogu, vzvalovanost vsega njegovega bitja, spoznanje vseh sil v neizmerno jakem vzvalovanju: spoznanje popolne trajne utemeljenosti bivanja in zavest popolne, močne zmage nad nebivanjem. V snovi deluje le s tem namenom, da se temu končnemu stanju čimbolj približa in da svoje spoznanje priobči sočloveku in pomore občestvu do enotnega sinovstva. Moč in silna, uspešna vzvalovanost vseh sil v osebni, ljubezen in medsebojna podpora v občestvenem življenju, to označuje notranjega človeka.

To so torej tri dvojnosti v svetovju: duhovnost — tvar, Stvarnik — stvar, zunanji človek — notranji človek. Zmisel prvotne duhovnosti, neustvarjenega Boga je: polnost bivanja in absolutna zmaga nad nebivanjem, zmisel stvarjenja aktivne, zavestne duhovnosti je sinovstvo, a zmisel snovnega sveta pa je ta, da človek more prvotno zaznati Boga le kot aktivni, urejajoči in stvarjajoči princip v njej, ne pa neposredno. Obenem s snovnostjo mu je dana možnost, da si sam utemeljuje svojo moč in jo manifestira, dočim more končno vendarle spoznati, da je utemeljenost bivanja (in s tem moči) končno le v Bogu. Tako vidi pred seboj dve dobrini, ki more med njima svobodno izbirati in svobodno postati sin božji. More pa božje sinovstvo zavreči prav radi svobode, ki mu jo pri volitvi omogoča snovnost. Namen človekovega udejstvovanja je torej vredno sinovstvo, pomen snovnosti je možnost svobodne odločitve in občestvenega sinovstva, a pomen božjega bitja je absolutna zmaga nad nebivanjem, utemeljenost ter smoter vsemu, kar biva.

To so temelji krščanskega življenjskega nazora.

Jožef Kunstelj.

Svetišče Svetega Duha.

Pred Gospodom hočem igrati in plesati.

Kralj David.

Ne veste li, da tisti, ki na tekališču teko, vsi sicer teko, a le eden prejme darilo? Tako tecite, da ga dosežete. Vsak pa, ki se tam bori, se vzdržuje vsega: oni seveda, da dobe strohljiv venec, mi pa nestrohljivega. Jaz torej tečem tako, ne kakor na negotovo; tako se borim, ne kakor bi po zraku mahal, temveč tarem svoje telo in ga usužnjujem, da ne bi kako, ko sem drugim oznanjeval, sam bil zavrgljiv.

1 Kor 9, 24—27.

*

Prosim vas torej, bratje, po mnogem usmiljenju božjem, da podaste telesa svoja za žrtev živo, sveto, prijetno Bogu: to bodi pametno vaše bogoslužje. In ne ravnajte se po tem svetu, temveč premenite se po obnovitvi uma svojega, da izkušate, kaj je volja božja dobra in prijetna in popolna.

Rimlj 12, 1—2.

*

Božje kraljestvo ne pride tako, da bi vzbujalo pozornost; tudi ne bodo govorile: „Glej tukaj je!“ ali: „Tam je!“ Zakaj, glejte, kraljestvo božje je med vami.

Luk 17, 21.

*

Iščite najprej božjega kraljestva in njegove pravice, in vse se vam bo navrglo.

Mat 6, 33.

*

A ne prosim samo zanje, ampak tudi za tiste, ki bodo po njih besedi v me verovali, da bodo tudi oni v nama eno, da bo svet veroval, da si me ti poslal.

Jan 17, 20—21.

*

Bolje je, da je kdo reven pa svež in zdrav, kakor bogat in bolan. Biti zdrav in svež je boljše od zlata in zdravo telo je več od velike dobrote. Nobeno bogastvo se ne more primerjati z zdravim telesom.

*

Sir 50, 14—16.

Samo naporne telesne vaje vodijo v plemenitost in dobroto. Zanimanje telesna je škodljivo duši.

Sokrates.

*

Pozdrav bratom novomašnikom!

Pozdrav vam pojemo, bratje, ki boste živega Boga v kruhu delili in božjo kri pili: Blagor vam in srečo na posvečeno pot! Sacerdos Christi in aeternum — quid haec vox clamat!

Vidimo vas sredi veličja in veselimo se, ker vas je Kristus vzel iz naše srede in vam dal toliko oblast. Največja je ta, da morate ostati tudi v naprej iskreno čuteči bratje vsem soljudem. Poglejte: vsega imamo v naši veliki družini božji. Samo dovolj ljubezni nimamo. Žejamo za njo in v množicah slišimo umirajoče

krike. Prosimo vas, da nam ostanete bratje z vsem svojim človeškim občutjem. Niste več sami v sebi: kajti Kristus uči, dela in živi v nas. Ostanite bratje vsem bednim, ogoljufanim, beračem in otrokom. Manj razumemo od vas, toda vemo trdno, da morate postati vsem vse: vsakega razumeti, vsakega ljubiti in vsakega k Bogu peljati.

Iskreno gledamo na vašo pot: Izrael želi vodnikov iz teme egiptovske. V našem Bogu pričakujemo božjih bratov, ki ne bodo mogotcem najemniki in beračem sodniki. Bodite kakor plamenice, ki se povživajo v mraku človeškem. Težka je vaša pot in lahko nam je govoriti. Toda Kristusovi ste, mi pa smo vaši.

Oznanjajte blagovest, da bodo odpadle luskinge in trhli plotovi. Delite dobrote in ljubezen, da bo zapela slovenska zemlja in bo vaša stopinja blagoslovljena: Blagor našemu narodu po vas, bratje! In blagor nam, ki vas v molitvi podpiramo in vas za Kristusovo ljubezen prosimo.

„Slovenska religiozna lirika“.

V pretekli dobi smo zgubili sveža merila za čudovit svet imaterialne resničnosti. Saj smo iz prevelikega zaupanja istovetili celo v drugih področjih spretno prijemališče sodobnih idej s samoniklimi miselnimi dogajanjem. Zato čutimo danes v najvišjih človeških vrhovih: v religioznem doživljanju tisto najglobljo srčno substanco, ki je ne more nadomestiti nobena literarna spretnost. Povsod iščemo novih meril; polagoma novo vsebino novi obliki; v vrednotenju religiozne umetnosti se bližamo razvezovanju polaritet in s tem vedno novi duhovni plodnosti.

Pesem in molitev: obe čitita tajno sorodstvo, obe rasteta iz nasilno deljenih svetov v skupen cvet in dajeta zgodovini človeštva pečat božje nezlomljivosti. Vsa druga ozemlja svetovnosti in resničnosti dajejo pričevanje Neznancu, ki prebiva v šotoru narodov, najbolj pa umetnost, kajti v njej je laž najusodnejša. Čim izraziteje in globlje umetnik doživlja, tem bolj se dotikajo njegova doživetja večnih misterijev nadčasovnega sveta. Četudi se mudi umetnik na periferiji nemira, vendar ga srečavajo polni trenutki, ko mora pogledati Nekomu v obraz. Kdor iz takih ravnin golči, ta najresničnejše golči. Transcendentalna modrost je poslanstvo umetniško ustvarjajočega človeka; kdor more to modrost osebno ujeti v končne oblike, je glasnik večnosti. Religiozno občutje ne more biti tuje nobenemu umetniku, drugače zanika samega sebe. Religija je odnos do absolutnosti. Temeljni nagib umetnika pa mora biti teženje po absolutnem. Pobožnost nadzemeljskih skrivnosti poljublja človeka, rastočega iz lepote v resnico.

Za nas ni nasprotja med umetniško in religiozno naravo. Pač pa je to nasprotje izhodišče velikim dušam: iz dileme med modernim duhom in med normami religiozne odgovornosti stoje pred nadosebno, večno, božjo nujnostjo. Kakor je R. J. Sorge z ogromno energijo težil iz individualne mistike k objektivnim simbolom večnosti, tako je v Werflu najgloblji motiv groza pred mejami človeške samote. Iz napetosti se razveže v teženje po mistično-socialnem občestvu odrešenja. Nobeno nebo ni bogatejše od krščanskega; noben svet ni dramatično bolj razgiban kakor svet demonov luči in teme; nobeno dejstvo ni polnejše dejavnosti od odrešilnega dela Sina božjega; nobena zgodovina ni večja od krščanske. Umetnik, ki ljubi in živi iz resničnosti, bo nakazal zmisel vsakega motiva na metafizično usodnem ozadju in mu dal značaj vesoljne formule. Sijaj božjega erosa mu podeli še dar proroštva, da govori iz Sinaja v Obljubljeno deželo.

Iz tega kroga in iz teh polnih duhovnih trenj se nam je rodil prvi sad. Vzradoščen stojimo pred Slovensko religiozno liriko in vidimo v njej utelešeno vso širskost in globokost naših teženj. Zbirka pa nima samo tega zgodovinskega pomena, da je prvi vidni idejno-življenski rezultat križarske ideologije, marveč dviga svoj pomen iz vsega slovenstva, kajti zbirka je prva res organska sinteza

religiozno-umetniških elementov slovenskega duha. Duhovni obraz slovenskega človeka se nam je razodel v čudoviti lepoti. Imamo precej drugih antologij, toda vse so brez notranje vezi in zato po zunanjih smotrih mehanično ustvarjene celote. Lirika noče človeka zaposliti le estetsko, marveč religiozno. Ne daje pa le nejasnih postulatov, kozmičnih sanj, brezizraznih kultov ali kake demonične mistike, temveč nas približuje katoliški objektivnosti, ne toliko v zmislu konfesionalne dogmatičnosti, kakor vesoljne resničnosti.

Lirika nam je ravno v sijajen dokaz, da krije v svojem skromnem obsegu večji obseg resničnosti, kakor katerakoli druga organska zbirka. Bližanje osebnih žarišč Pražarišču skozi drhtenje, grozo, strah, ljubezen, trpljenje in veličastvo. Kakor pred davno in ljubo domovino stojimo, pa vendar smo pred najmodernejšim dejstvom v naših dušah. Kot posredovalci večnih simbolov ugneta življenje in vemo, da je taka zbirka, ki tekmuje z vsemi na svetu, Milost nad slovenskim narodom.

E. K.